ACHTTIENDAAGSE BODENDANS

door G. Vansevenant

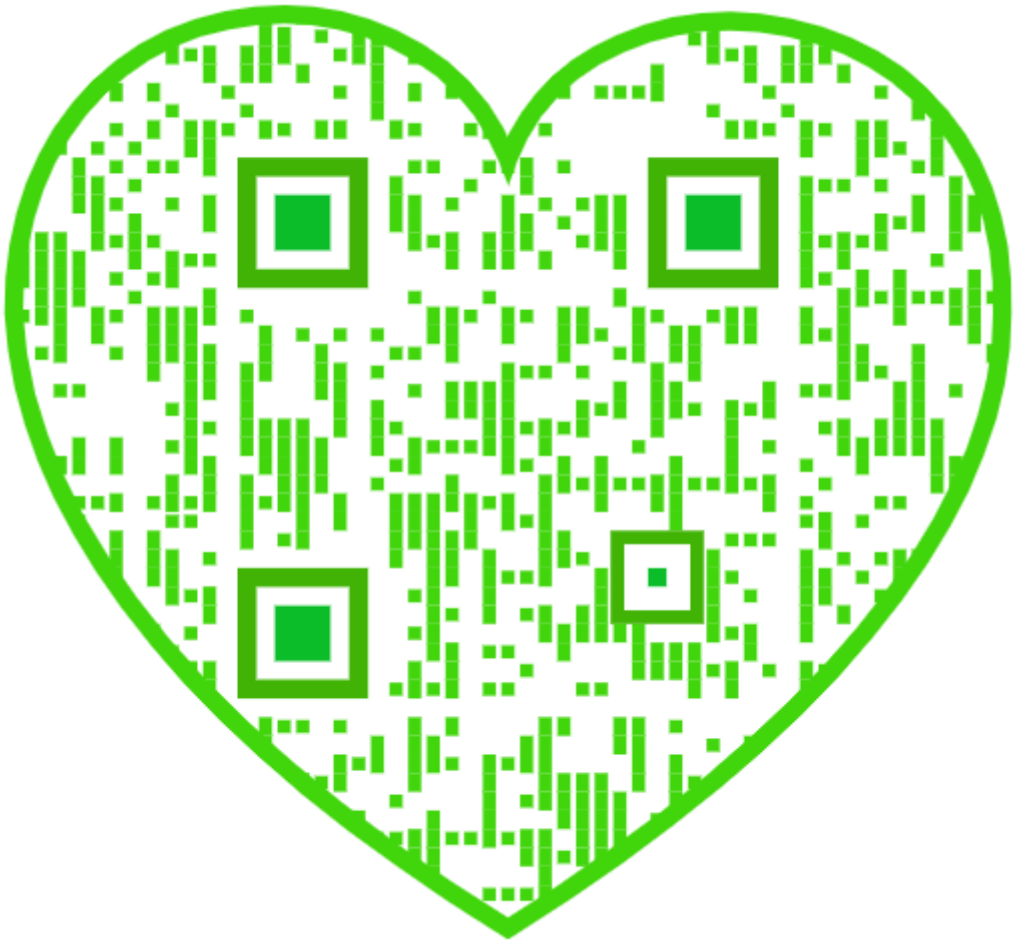

ACHTTIENDAAGSE DODENDANS

ACHTTIENDAAGSE DODENDANS

door

Georges VANSEVENANT.

OMSLAG — ONTWERP DOOR G. VANSEVENANT
FOTO'S DOOR YVAN EN G. VANSEVENANT
GEDRUKT OP DE PERSEN VAN
DRUKKERIJ VAN RAVENSTIJN.
A N T W E R P E N

UITGEVERIJ: VADERLANDSE KULTUUR - BRASSCHAAT-POLYGOON

Schrijver van :

— SCHRIKBEWIND ACHTER PRIKKELDRAAD
Oorlogsroman (zie achter in dit boek).

Lord WAVELL heeft eens gezegd :

„Indien gij de militaire geschiedenis wilt bestuderen, dan moogt gij geen elementaire verhandelingen over oorlogsstrategie of -principes lezen. Leest daarom biografieën en gedenkschriften. Zoekt dus de essentie en het merg, doch niet het geraamte !"

1914 1940

Als kind de eerste oorlog in;
vader in veertien aan het front.
In veertig liet ik mijn gezin
in de steek voor de vadergrond.

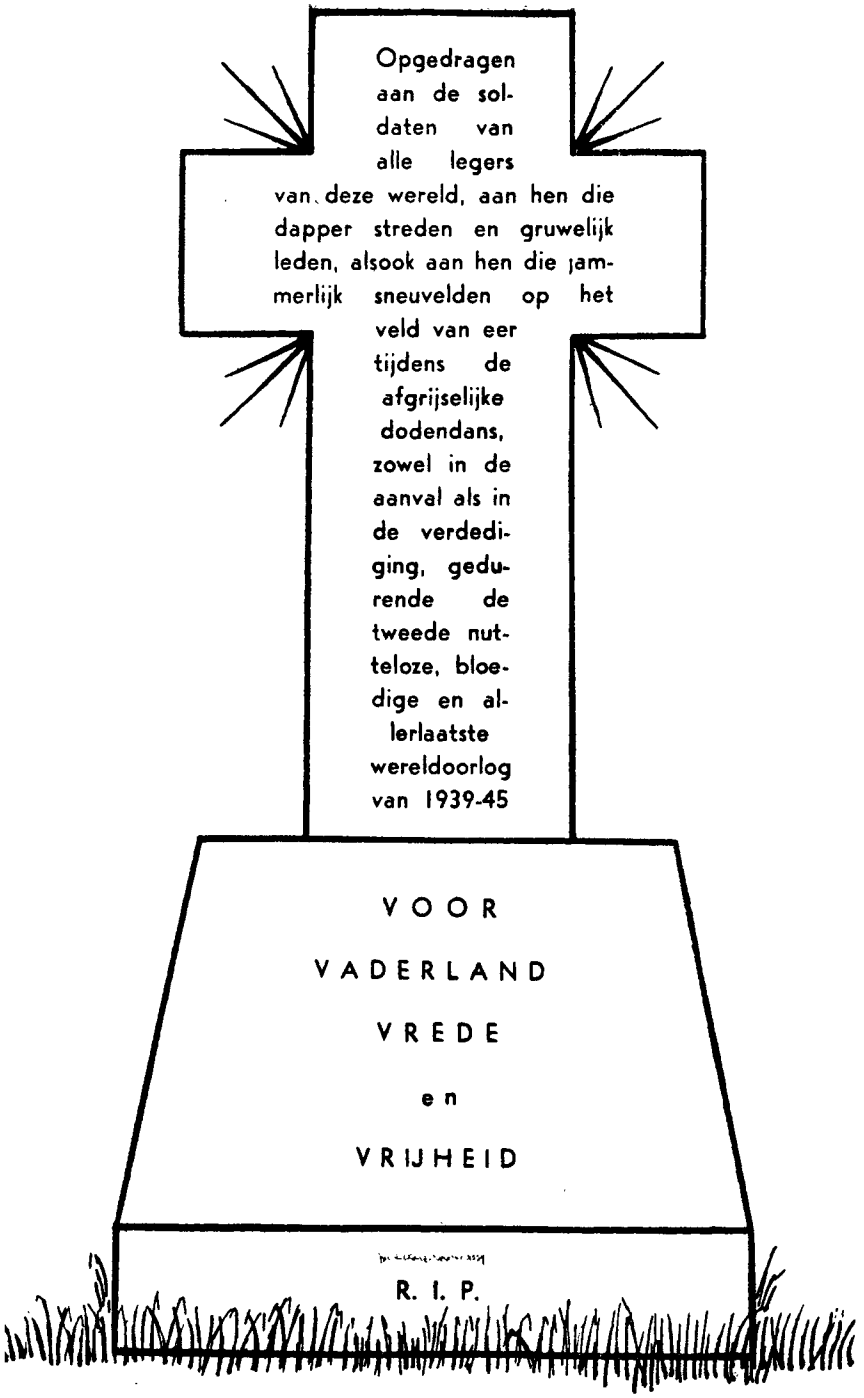
Opgedragen aan de soldaten van alle legers van deze wereld, aan hen die dapper streden en gruwelijk leden, alsook aan hen die jammerlijk sneuvelden op het veld van eer tijdens de afgrijselijke dodendans, zowel in de aanval als in de verdediging, gedurende de tweede nutteloze, bloedige en allerlaatste wereldoorlog van 1939-45
VOOR
VADERLAND
VREDE
en
VRIJHEID
R. I. P.

Dit is een op waarheid berustend verhaal,
dat ik aan onze geschiedenis betaal.
Wie probeert zich in dit boek te ontmoeten,
zal enkel zó een vergissing begroeten.

Er werd gebruik gemaakt van de Nederlandse vereenvoudigde spelling in progressieve vorm, volgens de woordenschat verschenen in het boek „Woordenlijst van de Nederlandse taal, samengesteld in opdracht van de Nederlandse en de Belgische regering (Herdruk januari 1956)".

VOORWOORD.

Geen vloek of klachten komen van mij.
De boze stal mijn dromen erbij.
Hij leefde los met wrange moed
en verachtte de gulle groet
die ik bracht aan het stromend bloed.

Toen zei God : „Ik wil niet hinderen ;
gaat en leeft en schept uw kinderen
tot Mijn glorie en Vaders eer".
De dwaze mens hoorde niets meer
en vergat het woord van de Heer.

Zo paarden de dood en het leven
en baarden met rook en omgeven
door 't houten kruis en loden krans,
uit louter gruis en rode glans,
de achttiendaagse dodendans...

G. VANSEVENANT

1ste HOOFDSTUK.

I

Pro Memorie.

De vergeten 1ste wachtmeester Georges Vanstraelen leek vandaag in zijn nopjes te zijn, alhoewel hij nog leed aan de gevolgen van een onlangs ondergane heelkundige bewerking.

Deze maal liet hij zich niet erg pramen. Hij begon te vertellen over een veldtocht, waarover iedereen in alle talen zweeg, zonder dat één persoon een plausibele reden daarvoor kon opgeven.

Trouwens viel het iedereen op, dat er maar weinig of niets verteld werd over de eigenaardige gebeurtenissen van „la drôle de guerre" — zoals de Franse soldaten zich hoofdschuddend geliefden uit te drukken — of ook nog van de „funny war" — een op de rauwe tong liggende slagzin, waarmede de Engelsen hun onverbloemde verbazing over hun snelle terugtocht wilden bemantelen — of zelfs van de „Blitzkrieg", het jubelwoord waarmede de Hitlerknechten toentertijd schermden.

Neen, de Belgische soldaten konden gedurende de achttiendaagse veldtocht van 1940 niets tussen de daverende ontploffingen ontdekken, wat enigszins op iets grappigs geleek... of ten ware er — natuurlijk bij het nakaarten — over de ouderwetse bewapening gesproken werd ; althans voor zoveel de strijdbare eenheden bewapend waren...

Voorts zag niemand in, waarom men na 1945, bij het inluiden van de gewapende vrede en het voeren van een koude oorlog tussen geallieerden, heeft geprobeerd het Belgisch leger

uit het memorabel jaar 1940 te kleineren ; zelfs te betichten van lafheid. Deze onzinnige aanklacht kan en mag geen reden van bestaan hebben. Men behoeft enkel even na te denken over de geschiedkunde van de 1ste laatste wereldoorlog ; want alles is maar betrekkelijk, zo leert Einstein ons.

In 1914 werd een groot gedeelte van het Belgisch leger gedurende de terugtocht in Nederland (Holland in de volksmond) geïnterneerd. In 1940 niet ! In 1914 duurde het niet ten volle één week, of de onvoldoende bewapende krijgers marcheerden reeds naar de bij voorbaat door Genietroepen gedolven loopgraven aan de IJzer in Vlaanderen. In 1940 duurde het tenminste 14 dagen, vooraleer het leger van de nieuwe generatie Belgen stelling nam aan de Leie — dus nog een flinke wandeling van de IJzer verwijderd. Van reeds gedolven loopgraven dienden deze vermoeide jongens niet te spreken ; alleen maar vloekend denken op de bestaande rotzooi...

En aangezien het niet altijd vreemdelingen moeten zijn, die hun oorlogsverhalen te boek stellen en in ons land laten circuleren, zo volgt hier dus het aangrijpend verhaal van Georges Vanstraelen, waarin hij de waarheid ziet op zijn manier, terwijl zijn strijdmakkers dezelfde waarheid bekijken uit andere gezichtshoeken.

Hierdoor wordt het bewijs geleverd, dat de waarheid steeds elementen van twijfel in zich bewaart.

II

En zo begon het gedonder.

10 mei 1940.

„Opstaan !... 't Is oorlog !"...

Met een schok ontwaakte ik en richtte mij op. Had ik iets over „oorlog" gehoord of enkel een nare droom gehad ? Ik twijfelde, omdat ik op dat ogenblik in de heersende duisternis

niets anders vernam, dan het sonoor gesnurk van de te mijner beschikking gestelde soldaten, die te zamen met mij, de chef rijtuigoverste, op een hooizolder een nachtleger deelden.

Nee, oorlog kon het niet zijn. Immers had het hoofdkwartier 's avonds tevoren de alarmtoestand doen beëindigen. (1) Ook de ingetrokken verloven en vergunningen werden wederom toegestaan. Niettegenstaande alle zorgen en verdrietelijkheden zag iedereen met blij gemoed de toekomst in.

Zuchtend legde ik mij neder, ten einde de onderbroken nachtrust te hervatten. Toen hoorde ik gestommel in de stal. Iemand beklom de wankelende ladder. Dicht bij mijn ontschoeide voeten klonk verrassend scherp een krijsende stem op.

„Opstaan, verdomme !... 't Is oorlog !"...

Ik sprong recht, bulderde op mijn beurt „Opstaan, mannen !" en zocht, met behulp van een electrische toorts, mijn spullen bij elkaar.

Oorlog, dacht ik schamper, het onmenseltjkste woord dat ooit door mensen in een woordenboek werd opgenomen. Intussen riep de herrieschopper beneden aan de ladder nogmaals : „'t Is oorlog !"...

„Ongelukszaaier", mompelde ik geërgerd.

Aan mijn ondergeschikten gaf ik bevel zo snel mogelijk hun boedel in te pakken en hun voertuig startklaar te maken. Intussen zou ik om inlichtingen uitgaan.

Bij het glorend daglicht waren andere militairen op het erf reeds druk in de weer met het laden van hun voertuigen. Ik bemerkte geen koortsachtige gebaren, precies alsof niemand aan het bestaan van een oorlog geloofde. Alleen hier en daar steeg er wat gemompel op. Velen dachten aan de mogelijkheid van een hernieuwd manœuver, een soort vals alarm, dat reeds zo dikwijls gegeven werd.

Een officier vertelde mij, doch onder voorbehoud, hetgeen hij vernomen had. Tussen Duitsland en België heerste een

(1) Zestien maal had de Duitse Führer Hitler tot de aanval in het westen besloten en zestien maal stelde hij deze uit (nota genomen uit het boek „Het Keerpunt" van H. Schröter).

onverklaarde oorlogstoestand, ontstaan te 0315 uur. Het 3de regiment Lansiers had onmiddellijk verscheidene gemotoriseerde pelotons en een peloton pantserauto's geleverd, ten einde vroegtijdig te kunnen ingrijpen tegen de weerstandsnesten van vijandelijke valschermspringers. De meeste vliegvelden werden tijdens de nacht door de Duitse Stuka's aangevallen en gebombardeerd. Al met al hadden de Duitse horden de Belgische grens overschreden. Zou de neutraliteitsverklaring van 1936 dan tot niets gediend hebben ? Alles nonsens en overdrijving, meende ik. Doch de werkelijkheid zou mij weldra te pakken hebben.

De eenheidskommandant deed verzamelen blazen. Hij verleende ons juist de nodige tijd, om een koud morgenmaal te nuttigen. Daarna reden wij weg in de richting van Bergen. Tijd om afscheid te nemen van de goedhartige boeren te Jurbeke, die ons hadden geherbergd, kregen wij niet. Zij zullen ons naderhand wel als ondankbaren hebben beschouwd. Doch alles moest zo snel gebeuren. De zon goot mild haar stralen over de twistende wereld. 't Werd warm. De mooi geklede natuur zou weldra aan een gehele vernietiging overgeleverd zijn. De mensen ook !

Te Bergen losten wij het 1ste Jagers te Voet af. Lange kolonnes motorvoertuigen stonden zo goed mogelijk verdekt opgesteld langs de met bomen beplante baan. De keuvelende soldaten waren kalm en rookten hun beduimelde sigaretten. Hier en daar vingerden machinegeweerlopen naar de blauwe hemel. Zij dienden als voorlopige luchtbescherming.

Vol verbazing stelde ik vast, dat verscheidene opgeworpen verdedigingsstellingen niet bezet werden, doch de wapens gericht in de tegenovergestelde richting, dus naar het Zuiden, naar de Franse grens toe. Ik zocht de kommandant op en vroeg hem, wat er eigenlijk gebeurde. Hij antwoordde mij, dat hij nog niet wist tegen wie er zou gestreden worden, tegen de Duitsers of tegen de Fransen. Men beweerde namelijk overtuigd te zijn van het feit, dat de Franse militaire kolonnes als eersten onze grens hadden geschonden en de Duitsers derhalve niet konden beschuldigd worden van enige grensschending, zelfs niet

na de talrijke bombardementen. De oude vijanden van 1914-1918 zouden ons trouwens als vrienden te hulp komen tegen de Franse vijand, de oude vriend van de 1ste laatste wereldoorlog. Er diende thans gewacht te worden op orders van het hoofdkwartier, dat een definitieve beslissing had te nemen. De luisterende onderofficieren, ik inbegrepen, waren door dit onbegrijpelijk verhaal over militaire spitsvondigheden volkomen de kluts kwijt. Waarom hadden wij gedurende de mobilisatie, die een jaar had geduurd, onophoudelijk allerhande versterkingen en wegversperringen opgericht en aangelegd tegen een mogelijke Duitse inval ?

Ondertussen vernam ik de werkelijke toestand. Duitse vliegtuigen hadden zonder verpozen de dekkingsstelling op de Maas en het Albertkanaal gebombardeerd, die naderhand onverhoeds door valschermspringers werden aangevallen. Bij dageraad slaagde de zogenaamde vriend-vijand erin zich bij middel van zweefvliegtuigen meester te maken van de bruggen over het Albertkanaal te Vroenhoven en te Veldwezelt. Hij kon aldus de vernietiging van deze kunstwerken voorkomen. Ten behoeve van wie ? Van ons ? Van zichzelf ? Van het nageslacht ?

Na een uur van onrustig over-en-weer wandelen, kwam echter het tegenbevel in de kommandopost toe. De wapens werden wederom van richting veranderd, overwegende dat het eerste bevel een spijtige vergissing bleek te zijn. Duitsland werd gedegradeerd tot vijand en betiteld als overweldiger. Frankrijk ontving zijn benoeming tot vriend van België en zou ons mogen helpen in de komende strijd. Ook Engeland deelde in deze hernieuwde vriendschap, reeds daterend sedert de vorige laatste wereldoorlog ; laatste in de zin van een nieuwe deprimerende leugen.

Het regiment verliet Bergen te 0630 uur. Per militaire en opgeëiste burgerlijke voertuigen reed het naar Waver, doch enkel nadat het 3de peloton van het 5de eskadron in spitsvoorhoede gestuurd werd, ten einde iedere verrassing met betrekking op vijandelijke akties te kunnen vermijden. De kommandant had mij persoonlijk bevolen mij naar Nijvel te begeven

met de bevoorradingskamion in brand- en smeerstoffen. Dus reeds vanaf de eerste dag werd ik als onderofficier aan mijzelf overgelaten en diende, als geïsoleerde dienstdoende officier, te zorgen voor de goede gang van zaken. Drie soldaten vergezelden mij, te weten : Burrow en Mackay als helpers en Scarry als autovoerder. Allen waren mij zeer genegen en deden hun plicht tot het uiterste, zelfs in de kritiekste ogenblikken.

Op de baan bespeurde ik weinig beweging. Ik bevond mij omzeggens met mijn wagen alleen. De motor snorde regelmatig. Wij schokten op en neer. In het biezonder bekloeg ik Burrow en Mackay die, gezeten op benzineblikken, een ellendige tijd moesten doormaken, al gebruikten zij hun vlezig zitvlak als verende schokbreker.

Niemand te zien en te weten dat er oorlog bestond, deed mij de kleurige natuur als verdacht kalm beschouwen, al beluisterde ik toch de trillende tonen van de fluitende vogels, nietige wezentjes die misschien voor de laatste maal hun goddelijke stem lieten horen. Oneindig ver blauwblekte het hemeldak. De zonneschijn weerkaatste op de voorruit en brandde dubbel fel op ons gelaat. Door de neergelaten kabineramen stroomde de ingezogen lucht en bracht ons de gewenste verkoeling. Gesproken werd er niet. Ten andere, wat viel er te zeggen ? Onze gedachten woelden door elkaar. In de geest zagen wij onze geliefden ; wij spraken met hen en baden. Die vroeger geen God wilde kennen, viel Hem thans deemoedig te voet. Wij dachten ook aan de droevige oorlog ; het onbekend beest dat ons laffelijk zou bespringen met moordend lood, zodra de gelegenheid daartoe zou gekomen zijn. Wat had het lot ons voorbehouden ?

Terwijl het regiment te Tubeke de eer genoot de koninklijke prinsjes, die zich naar Frankrijk begaven, te mogen begroeten, kon ik mij te Nijvel bij het 1ste peloton vervoegen. Ik luisterde zo een beetje de onderlinge gesprekken af. Het bombardement van het vliegveld aldaar kreeg er een groot aandeel in. Ook deed men allerhande gissingen over winnen en verliezen, waarbij „winnen" de bovenhand behield. Anderen

toonden met fierheid vreemde gordelriemen. Deze hadden zij afgenomen van Duitse soldaten, welke zij reeds vroeg in de morgen krijgsgevangen hadden gemaakt. Geen doden of gewonden aan onze kant, zeiden zij. Een echte bof !

„Voor ons is de oorlog gedaan !" hadden de Duitsers brutaal gelachen.

Met een blij gelaat beenden zij de krijgsgevangenschap in. Aan zulke soldaten kon Hitler (1) niet veel hebben. Hij mocht zich dus gelukkig achten hen zo gemakkelijk kwijt te spelen, zonder een executiepeloton te moeten laten optreden. Ik wenste, dat er nog meer overlopers van de vijand eieren voor hun geld zouden kiezen. Alzo zou die rotoorlog een spoedig einde kennen.

Het 1ste peloton verliet Nijvel. Ik volgde met mijn kamion aan de staart van de kleine kolonne. Aan beide zijden van de straten stonden de burgers op hun dorpel op luidruchtige wijze te praten over de gebeurtenissen van de voorbije nacht. Bij het doorrijden van de gemeente bemerkte ik verscheidene huisgevels, die reeds de sporen droegen van ingeslagen brokken ijzer, voortkomend van ontplofte bommen. Gebroken ruiten waren er genoeg. De scherven ervan lagen verspreid op de voetpaden, zelfs tot op de straat. Ze knarsten onder de pletterende autobanden.

Buiten de gemeente en rechts van de steenweg lag het

---

(1) HITLER Adolf.
Geb. te Braunau aan de rivier de Inn (die de grens vormt tussen Oostenrijk en Beieren) op 20 april 1889.
Overl. te Berlijn (door zelfmoord) op 30 april 1945.
Duitse staatsman.
Hij verscheen op de wereld als het derde kind uit het derde huwelijk van zijn vader. Als zesjarig kind ging het voor het eerst naar school te Fischlham en twee jaar later naar de school van het oud benediktijnenklooster te Lambach. Aldaar werd hij koorknaap. Te Leonding ging hij gedurende één jaar naar school. In 1900 kwam hij te Linz op de „Realschule". Daar hij aan het eind van het eerste jaar niet kon overgaan naar een hogere klas, moest hij naar de „Staatsrealschule" te Steyr (bij Linz). In september 1905 verliet hij de school voorgoed, met net voldoende rapportcijfers.
Na het overlijden van zijn vader op 3 januari 1903 als gevolg aan een longbloeding, verhuisde het gezin naar Urfahr (een buitenwijk van Linz). Adolf werd in de herfst van 1905 naar een partikuliere kunstakademie te München gezonden, omdat hij kunstschilder wilde worden. In dit kunstschilderseksa-

vliegveld. Niets dan puin ! Op de met bommentrechters stukgereten startbaan rustte het erbarmelijk overschot van de vernielde vliegtuigen. De loodsen waren met de grond gelijk gemaakt en de nutteloos gebleken militaire schildwachten verdwenen. De verwoesting leek mij een bespotting te zijn van de bedrogen belastingbetalers !

Zelfs op de steenweg gaapten diepe bommentrechters. De kolonne reed er voorzichtig langs. Links van de baan had eens een mooie villa gestaan. Thans lag ze in puin. De houten gebinten hingen naar beneden, gelijk uitpuilende ingewanden. De akkuraat bombarderende Duitse vliegers hadden het uitgestrekt vliegveld eventjes met een paar honderd meters gemist. Doch zij behoefden er hun hoofd niet over te breken. Zij wisten het wel, dat het bombarderen van andermans bezit hen meer vreugde verschafte, dan het vernietigen van hun eigen land. Bemin uw evennaaste gelijk uzelf. Gij zult dan misschien ook eens een bom als geschenk op uw donder krijgen !

Het bekijken van de eerste resultaten van de oorlogsgruwel gaf mij reeds een voorsmaakje van een volkenstrijd en van wat

---

men, in 1907 te Wenen afgelegd, slaagde hij niet. In oktober 1908 faalde hij wederom.

Te Salzburg werd hij op 5 februari 1914 afgekeurd voor de militaire dienst. Doch in augustus 1914 mocht hij op eigen verzoek in een Beiers regiment dienst nemen. Hij wilde per se aan de door het volk zelf gewenste 1ste laatste wereldoorlog deelnemen. In 1917 bevorderde de militaire instantie hem tot de graad van korporaal. Bij een gasaanval in 1918, door de Engelsen ontketend, verloor hij tijdelijk het zicht.

Na de oorlog stichtte hij de nationaal-socialistische partij. In 1933 werd hij rijkskanselier en in 1934 president van het Duits rijk.

In 1939 ontketende hij de 2de laatste wereldoorlog en zijn legers bezetten een groot gedeelte van Europa. Na zijn aanval op Rusland, moest hij in 1943 te Stalingrad een grote nederlaag boeken. Deze laatste luidde de algemene terugtocht op alle fronten in. In 1944 mislukte de aanslag op zijn leven, die door de officierenkaste werd gepland.

Hitler verloor de oorlog. Hij huwde de enige hem nog trouw gebleven vrouw, namelijk Eva Braun, op 29 april 1945 in zijn persoonlijke bunker te Berlijn. Na admiraal Doenitz als opvolger te hebben aangesteld, pleegden Hitler en zijn echtgenote 's anderendaags zelfmoord.

Op literair gebied schreef Hitler onder meer : „Mein Kampf".

(Deze biografie werd getrokken uit het boek „Hitler — Leven en ondergang van een tiran", door Alan Bullock.)

het nog worden zou. Naderhand wist men te vertellen, dat er twee doden onder het puin van de villa werden uitgedolven. Voor mij waren zij de eerste slachtoffers van een bloedige reeks. En moorden, branden en vernielen zouden jaren duren...

Te 1300 uur vervoegde het 1ste peloton zich bij zijn eenheid te Waver. Ik zorgde ervoor, dat alle voertuigen naar behoren gecamoufleerd werden tegen het zicht van de vijand. Tijdens de rust vernam ik, dat de soldaten, die met het eskadron medegereden waren, in de voormiddag Engelse en Franse gemotoriseerde afdelingen hadden gezien, die in de richting van Leuven verdwenen. Zij waren niet erg over hun verbondenen te spreken. Zij kloegen over de mangel aan tucht in hun rangen. Ook hun te lichte bewapening bekritiseerden zij.

„Indien zij met hun petieterige klakkebussen de met zware kanonnen bewapende vijanden kunnen tegenhouden, dan zal er veel volk naar komen kijken." knorde er iemand geringschattend.

Mijn eenheid had tot opdracht de doorgangspunten van de Dijle en de zuidwestelijke flank van de weerstandsstelling Antwerpen - Namen te verdedigen. Doch de ene order volgde de andere op. Te 1600 uur loste een Franse gemotoriseerde afdeling het regiment af. Het ging te 1645 uur over onder de bevelen van de 2de ruiterijdivisie. Ten slotte kreeg het regiment bevel Waver te 1800 uur te verlaten. Het bevond zich te 2000 uur te Hannuit, om de baankruispunten in alle richtingen te bezetten en te verdedigen, doch in verbinding blijvend met het 12de Kurassiers van het Frans leger in de richting van Crehen en Wabzin. Pelotons tegen vijandelijke valschermspringers werden samengesteld. Antitankposten sloten alle toegangen naar de gemeente af.

Enige tijd later trilde de lucht van het veelvuldig motorgeronk. Iedereen blikte hemelwaarts, hopend deze maal bevriende vliegtuigen te zullen bespeuren. Doch het waren vijandelijke vliegtuigen, die menigmaal het vliegveld aan de westelijke rand van Hannuit overvlogen. Het duurde niet lang of val-

schermspringers daalden in de omgeving. De aanstonds ter plaatse gezonden patrouilles maakten er korte metten mede.

Luitenant Bonger bracht mij een bezoek. Hij vroeg mij of ik genoeg brandstof bezat om de voertuigen te bevoorraden, want de benzinereservoirs waren bjna ledig. Nee, benzine bezat ik niet meer. Orders om brandstof af te halen op een bepaalde plaats kreeg ik niet en op eigen verantwoordelijkheid mocht ik de eenheid niet verlaten. De luitenant zei er niets op. Hij monkelde enkel, precies alsof hij moeite deed om mij niet uit te lachen. In elk geval ging hij heen, waarschijnlijk om verslag uit te brengen bij de eenheidskommandant.

Intussen cirkelden vijandelijke vliegtuigen boven de stad Tienen, die ik in de verte ontwaarde. Ook anderen keken naar het fascinerend schouwspel. Plots doken de toestellen in razende snelheid naar beneden en ondernamen een bombardement in regel. Enige sekonden nadien warrelden rook- en stofwolken de hoogte in, met daartussen vurige tongen van felle branden, bekroond met een gloeiende vonkenregen. Tot wat had het gediend gedurende een ganse generatie te sparen, ten einde een eigen woning te bezitten ?... In een oogwenk gingen de spaarcenten in de vlammen op !...

Een planton van de kommandopost bracht mij het bericht, dat ik mij onmiddellijk naar de kommandant moest begeven. Hij wist niet waarom. Ik kon de reden wel raden. De luitenant had het buitenkansje, om iemand aan te klagen, niet laten voorbijgaan.

De kommandant gluurde mij een ogenblik nors aan. Toen keek hij een andere kant uit. Ik maakte van deze gelegenheid gebruik, om zijn aandacht te vestigen op het bombardement van Tienen. Hij richtte er de blik op, omzeggens lusteloos. Wat ging er om in zijn brein ? Ik zou het alras weten.

„Gij zult," begon hij plots tot mij, „u begeven naar Drieslinter over Tienen, om er brandstof op te laden, zoveel gij er vervoeren kunt."

„Maar, kommandant," antwoordde ik verwonderd, „gij ziet zelf dat de vijand bezig is de stad Tienen te bombarderen !

Ik kan nu toch niet uitrijden. 't Ware een zekere dood tegemoet gaan !»

„Ik weet, dat het levensgevaarlijk is. Maar ik benoem u tot „officiële vrijwilliger" ! Zoek dus enkele soldaten op, die vrijwillig met u willen medereizen. Ziehier thans de te volgen weg."

Hij bracht zijn stafkaart te voorschijn en met een potlood tekende hij de weg aan ,die ik te volgen had. Deze doorliep wel degelijk de stad Tienen. 't Zag er mooi uit voor mij en de vrijwilligers ; precies alsof er geen andere wegen naar Drieslinter liepen. En er kon niets aan verholpen worden. Een bevel bleef een bevel en plicht een plicht. Zelfs de stafkaart mocht ik niet medenemen. De te volgen weg diende ik maar uit het hoofd te kennen. Indien ik bij het uitvoeren van het zinneloos bevel moest sneuvelen, zou hij de stafkaart niet meer terugkrijgen. Zulks wilde hij niet riskeren.

Overwegende dat ik zonder meer en moedwillig ten dode opgeschreven stond, haalde ik mijn brieventas boven en overhandigde deze aan de kommandant.

„Indien ik niet terugkom, wilt gij dan mijn portefeuille aan mijn vrouw laten bezorgen ?"

„Ik weiger !" gaf hij mij geprikkeld voor antwoord.

Zijn brutale weigering schokte mij. Ik had hem niets meer te vragen of te zeggen. Ik vervoegde mij bij mijn helpers, die de wacht hielden bij de kamion. Toen zij van mij vernamen, dat ik vrijwilligers medenemen moest, om de mij opgelegde gevaarlijke opdracht naar behoren te kunnen uitvoeren, verklaarden zij eenparig bij mij te zullen blijven en dit telkens zouden doen, indien het nodig zou blijken.

„Gij hebt ons altijd met goedheid en rechtvaardigheid behandeld." opperden zij. „Daarom verkiezen wij liever met u te sterven, dan te moeten dienen onder de bevelen van ikzuchtigen."

Hun verklaring ontroerde en verblijdde mij tegelijkertijd, daar ik de zekerheid verkreeg steeds te mogen steunen op moedige harten.

Wij troffen de vereiste voorbereidende maatregelen. De reis naar Tienen nam een aanvang. Niemand deed ons uitgeleide of vroeg waarheen wij reden. Ik geloof, dat iedereen, door het aanschouwen van het bombardement, in een soort van verdoving leefde. Wij draaiden rechts het dorp uit en de grote baan op, regelrecht naar de gloeiende hel. Door de voorruit kon ik bemerken, hoe de bommenwerpers, de fameuze Stuka's, steeds hun dodelijke last lieten vallen. Ik hoorde reeds de ontploffingen en daarna het donderend gerommel van de instortende huizen. De autovoerder loerde nu en dan eens naar mij. Ik wist wel, dat hij angstig aan het stuur zat. Doch wie leefde niet in angst gedurende een bombardement ? Mijn hart lag in de borst ineengeschrompeld, gelijk een verdroogde aardappel na de winter. Doch ik toonde niets anders dan een pokergelaat. De autovoerder verkalmde erdoor en hield zich sterk.

Te Tienen zelf reden wij traag en schokkend over de puinen, die de straten versperden. Bommen sloegen krakend in, links en rechts. Stof van invallende huizen, rook van ontploffingen en laaiende branden, weggeslingerd materieel en omhoog kolkende vurige gensters wisselden elkander af. Op de voetpaden tussen het vuil lagen bebloede lijken uitgestrekt van burgers, die door het onverwacht bombardement verrast werden en dus de gelegenheid niet hadden gekregen ergens een schuilplaats op te zoeken.

Plots moesten wij stoppen. Een berg puin versperde ons de weg. Wij konden er deze maal niet langs of erover rijden. Er stond ons niets anders te doen, dan ergens een andere straat te zoeken, die een beter verkeer kon toelaten. Wij reden een eindje terug en sloegen willekeurig een andere straat in met de hoop op zegen. Gekomen aan een kruispunt, ontmoetten wij een man, die nog de roekeloze moed bezat om buiten rond te lopen. Ik vroeg hem mij de juiste weg naar Drieslinter aan te wijzen. Dit deed hij heel kalm. Kort daarop gelukte het ons de brandende stad zonder enig letsel te verlaten. Wij waren omzeggens door het oog van een naald gekropen. Echter

Geen mens zoende mij op de mond,
toen ik stierf voor vrijheid en land ;
doch deze niet bebloemde grond
is ook voor u het eeuwig strand.

mochten wij ook aannemen, dat wij de eersten van het regiment waren geweest, die de echte bommenvuurdoop hadden ontvangen.

Bezijden de baan bemerkte ik een afzonderlijke Belgische soldaat, die schot na schot afvuurde naar een Duits vliegtuig dat, moede van de zelf gestookte hel, het omliggende overvloog. Ik leunde buiten het raam, nieuwsgierig om het resultaat van het duel te kunnen zien. Zijn poging, om het toestel neer te halen, mislukte jammerlijk. De vreemde piloot ontwaarde de schietende enkeling, richtte in glijvlucht de boordwapens op hem, drukte af en doodde de moedige, doch onbezonnen kerel. Stofwolkjes van de inslaande kogels spatten rondom het ineengekronkeld lichaam op. Toen meende ik, dat de piloot mij en mijn kamion zou bedenken met een reeks projektielen. Maar gelukkig voor ons wijzigde het vliegtuig van koers en keerde terug naar de rooksluiers achter mij.

Te Drieslinter liet ik de kamion stoppen rechts van de baan. Het dorp wemelde van burgers en soldaten, die met strakke gelaten het vernielingswerk, dat de vijanden de stad Tienen deden ondergaan, aanschouwden. Zij konden maar niet geloven, dat de oorlog hen de dood op een schotel presenteerde.

„Komt gij van Tienen ?" vroeg iemand mij ongelovig en met ietwat bevende stem.

„Zeker, mijnheer en ik kan u bevestigen, dat het ginds niet lollig is."

„Komt gij werkelijk uit het bombardement ?"

„Ja."

„Hoe bestaat het ! Hoe zijt gij daaruit geraakt ?"

„Dat weet ik niet. Misschien heeft mijn engelbewaarder in mijn plaats uit zijn doppen gekeken."

„En moet gij terug door de stad ?"

„Natuurlijk !"

Hij schudde twijfelend het hoofd.

„Deze maal komt gij er niet levend door !" verzekerde hij mij.

„Wij zullen zien."

„In elk geval wens ik u het beste."

„Dank u, mijnheer."

Ik betrad een door soldaten bezette woning. Aan de kommanderende officier vroeg ik of hij mij benzine kon bezorgen. Nee, dat kon hij niet ; zelfs niet een opslagplaats aanduiden, waar ik er zou kunnen vinden. Trouwens liet de bevoorradingskolonne op zich wachten. Misschien zou zij absoluut niet te zien zijn in dit dorp. Ik ging dan maar weer verder, van huis tot huis. Andere officieren en kwalijk kijkende burgers ondervroeg ik, doch helaas zonder nuttig gevolg. Niemand kon mij een enkele inlichting verschaffen en nog minder hetgeen ik dringend nodig had : benzine. Gewoonlijk trokken zij de schouders op. Velen durfden zelfs niet antwoorden op de vraag, die ik hen stelde. Een overdreven angst voor spionnen en leden van de vijfde kolonne sloot hen de mond. Na urenlang vruchteloos rondgelopen te hebben, moest ik mij gewonnen geven. Ik besloot terug te keren, ten einde mijn kommandant op de hoogte te brengen van het hopeloos gebrek aan benzine.

Een aalmoezenier praatte met een tiental soldaten. Ook wij luisterden naar zijn woorden, die ons aanmaanden ons met God te verzoenen, want de dood kon ons op ieder ogenblik verrassen. Hij wees in de richting van Tienen en drukte erop, dat er daar mensen in stervensnood verkeerden, waarschijnlijk verstoken van de zo verlangde zielehulp.

„Knielt," verzocht hij vriendelijk, „en ik zal u allen de algemene absolutie geven."

Zijn biddende stem klonk zalvend over de gebogen hoofden van de neergeknielde soldaten. Een indrukwekkend ogenblik dat ik nooit vergeten zal. Gerust van geweten stonden wij op, bekruisten ons en achtten ons gereed, om verder onze moeilijke taak te volbrengen.

Een huilende vrouw, die fel met de armen gestikuleerde, liep in onze richting. Zij handelde gelijk een bezetene. God nog aan toe ! Zou zij reeds krankzinnig geworden zijn bij het aanschouwen van het onmenselijk bombardement ?

„Mijn dochter!" weende zij. „Mijn dochter! Zij is deze morgen met de fiets naar Tienen gereden en nog niet teruggekomen. Zou zij nog in leven zijn?"

Zij bemerkte, dat wij voorbereidingen troffen om af te reizen. Vanzelfsprekend richtte zij het woord tot mij, de overste.

„Rijdt gij naar Tienen, mijnheer?" vroeg zij met een snik.

„Jawel, mevrouw," antwoordde ik, weemoedig gestemd door zoveel verdriet.

„Laat mij mederijden. Ik moet bij mijn dochter zijn."

„Het spijt mij. Het reglement verbiedt het vervoer van burgers op militaire voertuigen."

Zij weende en smeekte maar voort. Haar gebroken en snikkende stem pijnigde mijn gehoor. Zij argumenteerde, dat er onder de soldatenkledij ook een burgerlijk vaderhart moest kloppen. Ten lange laatste bezweek ik en stemde toe haar te zullen medevoeren. Ik verwittigde haar, dat de kans op een snelle en zekere dood bestond bij het doortrekken van de stad Tienen, aangezien deze nog steeds het voorwerp van een aanhoudend bombardement uitmaakte. Het kon haar geen barst schelen. Daarom klom zij, te zamen met Burrow en Mackay, op de kamion en trachtte zich zo goed mogelijk op de ledige benzineblikken te installeren.

Scarry sloeg de motor aan, draaide het stuur om en voerde ons terug in de richting van het brandend Tienen. Gedurig hield ik de blauwe hemel in het oog, ten einde bij het eerste gevaar van aanvallende vliegtuigen de nodige maatregelen te kunnen treffen, om mijn manschappen en kamion een zekere bescherming te verlenen.

Niet ver van Drieslinter verplichtte een afdeling infanterie, bestaande uit ongeveer vijftien soldaten, ons de wagen te doen stoppen. Een sergeant vroeg mij of ik naar Tienen reisde en zo ja, of hij met zijn ondergeschikten plaats mocht nemen in de kamion. Natuurlijk stemde ik toe. Ik veronderstelde, dat men hem en de zijnen een standplaats had toegewezen, die zij zo vlug mogelijk moesten betrekken, om aan de oprukkende

vijand tegenstand te bieden tot het uiterste. Doch ik vergiste mij deerlijk. Wij waren nog een kilometer van Tienen verwijderd, toen er uit de wagen tierende kreten opstegen, precies alsof men erin onderling vocht. Ik stopte rechts van de baan. Niet zodra bevond ik mij op de begane grond of al de vervoerde infanteristen sprongen uit het voertuig en vloekten godslasterend met verwrongen wezenstrekken. De sergeant gaf mij een eerder bedroevende uitleg over het gebeurde.

„Ik durf niet langer mederijden uit angst voor het bombardement." stamelde hij bibberend.

„En het huilkoor dan ?" vroeg ik hem bevelend.

„Mijn manschappen willen ook niet verder meer."

„Waarom niet ?"

„Om dezelfde reden !"

„Hoe is 't mogelijk !" riep ik verbolgen uit. „Gij meent toch zeker niet de oorlog te winnen door te luisteren naar de infuisteringen van uw eigen welzijn en naar de bevelen van uw soldaten ?"

„Maar chef, zij willen niet verder meer !"

„Men is overste of men is het niet !" snauwde ik hem misnoegd toe.

Boos liet ik hem staan. Ik vroeg nog eens aan de dame of zij het avontuur werkelijk wilde wagen. Zij knikte.

„Neem een voorbeeld aan deze moedige vrouw." schampte ik tot de sergeant.

Deze antwoordde niet meer. Hij verwijderde zich met zijn mopperende manschappen in tegenovergestelde richting, dus terug naar Drieslinter, alwaar hij over ons voorbarig sneuvelen zou kletsen, doch in dien verstande dat zijn dapperheid en offervaardigheid in mooiere kleuren zouden afgeschilderd worden.

Wij reden verder ; terug de brandende stad binnen. Ten tweede male ondervonden wij al de gruwelen van een bombardement en de moeilijkheden daaraan verbonden. Wij vermeden de puinhopen in de mate van het mogelijke. Het verwondert mij heden ten dage nog, dat de autobanden toen

niet stukgesprongen zijn, daar de glasscherven kraakten en versplinterden onder de wielen. Wat kon er al niet voortspruiten uit zo'n ongeval ? Dan moest de kamion met al het materieel noodzakelijkerwijze opgeofferd worden. Wij zelf zouden ons heil moeten zoeken ergens in een schuilkelder, indien ons daarvoor dan nog de gelegenheid geboden werd. Gelukkig ontsnapten wij op wonderbare manier aan een gewisse dood. Met een zucht van verlichting verlieten wij de loeiende hellebrand. Scarry hield er een snelle vaart op na, zodat wij weldra ons doel in 't zicht kregen.

Inmiddels viel de duisternis in. Sterren twinkelden reeds. Achter ons dansten rosse gloeden hemelwaarts. De vijandelijke vliegtuigen hadden hun prooi losgelaten en waren teruggevlogen naar hun basis, om hun groot sukses te melden en ook om nieuwe proviand op te slaan voor een andere even dodelijke en tevens laffe aanval.

Vooraleer ik naar Tienen vertrok, had de kommandant mij niet gezegd waar hij ergens zou verblijven, zodat ik hem vinden kon, indien ik hem nodig had. Daardoor reed ik gedurende een half uur in het dorp rond, gelijk een kalf dat de stal niet vinden kon. Eindelijk ontdekte ik zijn verblijfplaats. Hij logeerde in een villa, door een hek van de baan gescheiden. Ik belde aan, nieuwsgierig voor wat hij zeggen zou en tevens ongerust voor de eventuele sankties, verdiend of niet, die hij doorgaans trof, indien het een mislukking gold. Dit bleek mijn geval te zijn, alhoewel ik er geen schuld aan had. Mijn reis echter moest hem bewijzen, dat ik voor niets terugdeinsde, als de plicht het gebood. In dit laatste geval volgden mijn mannen mij op de voet.

Daar er geen antwoord kwam op het eerste gebel en alles stil en rustig in de villa bleef, trok ik nogmaals aan de bel. Plots vloog met een ruk een raam op de eerste verdieping open. Een grijze gedaante leunde naar buiten. Ik herkende de kommandant in zijn pyjama. Het snijdend geluid van zijn stem voerde een rilling door mijn lichaam.

„Wat is er gaande ?" donderde hij naar beneden.

„Ik heb geen benzine gevonden te Drieslinter, kommandant." riep ik terug.

„Dat gaat mij niet aan, sacrebleu !" tierde hij.

„Waar kan ik ergens benzine opladen ?"

„Trek uw plan ! Morgen moet er benzine zijn !"

„Ik heb geen doden of gewonden te melden, zelfs na tweemaal gebombardeerd te zijn geweest !"

„Dat gaat mij ook niet aan !" klonk het wederom.

Bam !... Het raam kwakte toe !... Geen geluid liet zich nog in de villa horen. De motor van mijn wagen zoemde regelmatig en zachtjes. Na dit verre van aanmoedigend gesprek hamerde mijn hart zo fel op het aambeeld van mijn geduld, tot ik meende in een woedepoel te zullen verzinken. Wat stond er mij te doen ? Ik wist voor het ogenblik geen raad. Ik dacht na, tot ik er hoofdpijn van kreeg. De Heilige Geest mocht, in de plaats van een ontploffende bom, eventjes een vurige tong boven mijn hoofd hangen, zodat ik helderziende werd en op een-twee-drie het nodige te mijner beschikking had.

Maar neen ! Geen bevelen ! Geen hulp ! Niets ! Ten slotte besloot ik terug de hoeve te betrekken, die ik verlaten had, vooraleer ik deze ongeluksreis had aangevat. Voorzichtig reden wij met uitgedoofde koplampen in de stille straten. Geen enkel lichtje schemerde uit de huizen. Alles scheen doods en verlaten. Het werd nacht, niettegenstaande de lichtende sterren, waarop voor de grap geen enkel voorschrift van de verduistering kon toegepast worden.

Wij traden de boerderij binnen. De kachel brandde. Een petroleumlamp verlichtte een grote keuken, waarvan de hoeken nochtans in de schaduw bleven. De boerin stelde ons voor iets te eten. Doch wij hadden geen honger. Burrow, Mackay en Scarry legden zich neder op de koude stenen vloer, kropen dicht bij elkaar en sliepen ogenblikkelijk in. Zij waren uitgeput door de voorbije zenuwslopende tocht. De dame, die haar dochter zocht, doch die ik te Tienen niet had afgeladen wegens de felheid van het bombardement, stelde ik aan de boerin voor. Zij werd met open armen ontvangen. Ook mocht zij eten en

drinken naar believen. Nadien zette zij zich in de enige voorhanden zijnde zetel. Na wat geklaag en geween dommelde zij in. De goedhartige boerin dekte haar met een deken moedervol toe.

Wat mij betrof ; ik kon niet slapen. Steeds bleef ik denken aan het probleem van de benzine. Hoe moest ik het aan boord leggen, om in het bezit te komen van dit wonderbaar vocht, dat het hart van een motor kloppend hield ? Uiteindelijk wendde ik mij tot de boerin. Indien er benzinepompen in het dorp bestonden, dan zou zij zulks wel weten.

„Zou ik ergens benzine in het dorp kunnen vinden, mevrouw ?"

„Benzine ? Niet in het dorp, mijnheer."

Daar viel mijn dorpteorie in duigen. Wanhopig stelde ik een tweede vraag, die ik bij voorbaat reeds als gekelderd zag.

„Waar denkt gij, dat er benzine zou kunnen zijn ?"

„Op het vliegveld."

„Welk vliegveld ?" vroeg ik verrast.

„Hier dichtbij. Het ligt ongeveer vijf kilometer van het dorp verwijderd."

„Natuurlijk !" riep ik verheugd uit. „Nu herinner ik het mij."

Hoe kon het zijn, dat ik niet eerder gedacht had aan het vliegveld ? ! Het betekende brandstof en dit laatste redding uit de nood voor mijzelf, maar inzonderheid nog voor mijn eenheid. Ik stond recht en bereidde mij voor op een tocht in de duisternis.

„Wat gaat gij doen ?" vroeg de boerin mij.

„Een bezoek brengen aan het vliegveld."

„Dat kunt gij thans niet meer proberen."

„Waarom niet ?"

„Ik geloof niet, dat er ginds nog Belgische soldaten zijn. Te oordelen naar hetgeen ik vernomen heb, is het vliegveld geheel in handen van de Duitsers."

„Het kan zijn, maar ik twijfel eraan. Wilt gij mij eens

uitleggen, hoe ik zonder veel moeilijkheden op het vliegveld kan geraken ?"

„Van hieruit slaat gij de baan in aan uw linkerkant en dan is het rechtdoor."

„Dank u, mevrouw."

„Doch ik verwittig u nogmaals. Het is verloren moeite en tevens levensgevaarlijk. De Duitsers zijn er immers toch ? !"

„Het kan maar erg zijn. Ik moet benzine hebben. Anders is mijn eenheid verplicht ter plaatse te blijven. Zij zou dus gevangen genomen kunnen worden."

„God beware mij !"

„Ik vertrek aanstonds, ten einde te proberen er wat benzine te bemachtigen."

„Maar, mijnheer toch ! Gij hebt al een flinke daad gesteld door tweemaal door een stad te rijden, die gebombardeerd werd ! Is zulks niet voldoende ? Moet gij dan het lot tarten ?"

„Ik moet doen, wat ik veronderstel mijn plicht te zijn."

Zij zweeg. Waarschijnlijk stortte zij op dat ogenblik stilletjes een schietgebedje, om mijn wilde idee een kans op slagen te gunnen.

Na een paar mislukte pogingen kon ik mijn manschappen wekken. Zij gaapten luid en wreven hun ogen uit. Zij rekten hun pijnlijke en stramme ledematen.

„Wat is er gaande ?" wilde Burrow weten.

„Opstaan ! Alle drie ! Wij gaan een ritje doen."

„Midden in de nacht ?"

„Op het vliegveld staat de benzine op ons te wachten."

„Kunnen wij deze niet morgenochtend opladen ?"

„Dan zou de kans verkeken zijn."

Geduldig legde ik hen uit, dat wij onmogelijk konden wachten en heel waarschijnlijk het leven zouden verliezen, indien de onderneming mislukte. Wij moesten de vijand zien te verschalken. Zij hadden het eindelijk begrepen.

In de volslagen duisternis werd de kamion afgeladen, hetgeen niet geruisloos geschiedde. Licht opsteken, mochten wij niet. Het geronk van de vliegtuigen maande ons immers aan

voorzichtig te zijn. Na een half uur hard werken, reden wij zonder licht een nieuw avontuur tegemoet.

Na het verlaten van de hoofdbaan, versmalde de weg zodanig, dat ik mij ertoe verplicht zag op de trede van de kamion te staan. Op deze manier kon ik de hobbelige weg beter onderscheiden. Nu en dan fluisterde ik tot de autovoerder : „Meer naar links.", dan weer : „Meer naar rechts.". Mijn ogen deden pijn van het turen in de duisternis. De vermoeidheid deed zich in hoge mate gevoelen. Doch ik hield vol en wilde van geen terugkeren weten.

Plots onwaarde ik donkere klompen. Huizen ! Waarschijnlijk grensde dit gehucht aan het vliegveld. Ik deed stoppen en de motor uitschakelen bij het begin van de huizenreeks. Toen verzamelde ik de drie kameraden-soldaten en fluisterde hen de bevelen toe, die noodzakelijk waren voor onze eigen veiligheid.

„Gij zult alle drie de wacht betrekken met het geladen geweer in de hand. Burrow zal zich links van de kamion opstellen en Mackay rechts. Scarry kan zich bij een van beiden vervoegen als tweede versterking. Ik ga alleen op verkenning uit. Indien gij binnen enkele minuten hoort schieten, dan springt gij in de wagen en rijdt terug naar de eenheid ; want het schieten zal beduiden, dat ik de dood heb gevonden bij het volbrengen van hetgeen ik mij voorgenomen had te doen."

„Laat iemand u vergezellen." raadde Burrow mij aan.

„Neen ! Ik ga alleen ! Eén slachtoffer is ruim voldoende. Het wachtwoord is „Georges", voor het geval ik behouden terug moest komen."

Ik trok mijn pistool uit de holster en nam een electrische toorts in de linkerhand. Ik droeg wel zorg geen licht te maken. Voorzichtig, maar vastberaden marcheerde ik in de richting van het vliegveld. Onhoorbaar sloop ik langs de huizen. Plots bemerkte ik een gedaante, leunend tegen een deurstijl. Wat had deze persoon buiten te doen in een verduisterd gehucht en in 't midden van de nacht, waarin alle schaduwen één werden met de duisternis ? Verdacht, vond ik. De moeite van het onderzoeken waard, biezonder in oorlogstijd waarin iedereen

een spion kon zijn. Trouwens kon men geen mens ontmoeten of hij had de mond vol over de zogenaamde „vijfde kolonne".

„Handen op!" beval ik snauwerig, met gedempte stem.

De man schrikte uit zijn gepeins op. Hij gehoorzaamde gewillig. Ik hoorde hem wat speeksel wegslikken. Hij sprak niet.

„Uw eenzelvigheidskaart!" kommandeerde ik.

Even gewillig overhandigde hij mij het gevraagd dokument. Bij het licht van de afgeschermde toorts onderzocht ik ze. De vergelijking van de foto met zijn gelaat stemde mij tevreden. Ik mocht gerust zijn. Niets aan hem kon mij langer doen denken, dat hij een spion zou kunnen zijn. Hij woonde wel degelijk in het huis, op wiens dorpel hij stond. Daarom ondervroeg ik hem ook over het bewust vliegveld. Hij gaf mij zeer nuttige inlichtingen ; onder anderen : de plaats van de opgestapelde benzinetonnen en de te nemen richting om er te geraken.

Ik volgde, niet zonder een beetje wantrouwen, de gulle aanwijzingen. En zoals hij had voorspeld, stootte ik op een massa ijzeren tonnen, zeker wel vijftig stuks. Het dof geluid van de lichte vingerklop op de eerste ton bewees mij, dat ze allen gevuld waren. Iedere ton bevatte voorzeker 200 liter benzine. Terwijl ik het pistool wegborg, knielde ik neder en belichtte de eerste ton rondom. Men kon nooit weten of deze niet gekoppeld lag met een draad naar een springmijn. Daarom diende ik uiterst voorzichtig te zijn. Stel u even voor, dat zulks het geval moest geweest zijn! Een enorme ontploffing ware het gevolg daarvan geweest en van mijn lichaam zou men geen stukje meer teruggevonden hebben! Logischerwijze nam ik dus mijn voorzorgen. De eerste volle ton werd door mij onschadelijk geacht en weggerold. Terwijl ik mij bezighield met de tweede, drong motorgeronk tot mij door. Ik beloerde even de sterrenhemel. Natuurlijk kon ik niets bemerken. Het geronk werd nochtans regelmatiger en bleef omzeggens hangen boven het vliegveld, waarop nog Belgische toestellen stonden, doch verlaten en buiten gebruik gesteld.

„Dat de Duitsers het maar niet in hun hoofd krijgen, om

nu het vliegveld te bombarderen of er parachutisten op neer te laten komen." mompelde ik ongerust.

Niettemin dreef ik het onderzoek van de tonnen door, alhoewel ik vlugger te werk ging. Ik spoedde mij tegen onvoorziene gebeurtenissen. Zodra ik zes tonnen weggerold had, verliet ik het vliegveld met rasse schreden, doch steeds oplettend.

„Halt of ik schiet !"

Ik herkende de gedempte stem van Burrow.

„In orde !" riep ik terug.

Maar Burrow stelde zich met het antwoord niet tevreden, want toen hoorde ik de veiligheidspal van zijn karabijn klikken. Daarom zag ik mij genoodzaakt het overeengekomen wachtwoord te roepen.

„Georges !"

„Gij moogt naderen, chef."

De manier hoe Burrow mij ontvangen had, stemde mij heel tevreden. Uit zijn handelwijze had ik begrepen, dat zij mijn orders ter harte namen. In het vervolg zou ik hen blindelings mogen vertrouwen.

Verheugd vertelde ik hen, wat ik ontdekt en gedaan had. Zij deelden in mijn vreugde, biezonder omdat wij ons gezamenlijk door een beetje durf uit de slag getrokken hadden. Morgen zouden er heel wat officieren op hun neus kijken.

Scarry bracht de motor op gang. Traagjes reden wij het begrasd veld op. Eens ter plaatse aangekomen, stelden wij een vluchtig onderzoek in naar mogelijk verdoken vijanden. Daarna borgen wij de wapens op. Wij laadden met verenigde krachten de zes volle tonnen op. Wij werkten hard en snel. Door het gewicht zakten de wielen van de kamion dieper in de mulle aarde. De benzine zouden wij dus niet zo gemakkelijk verdienen. Bij het vertrek dacht ik een ogenblik, dat de wagen zou blijven steken. Terwijl Scarry de motor op volle toeren liet draaien, duwden wij flink tegen de achterzijde van de auto aan. Eindelijk kwam er beweging in het log gevaarte. Langzaam verliet de kamion het vliegveld. Toen hernam ik de vorige plaats op de voettrede. Het turen in de duisternis, om op die

sakkerse smalle kasseiweg te kunnen blijven, herbegon. Enkel éénmaal moesten wij onderweg stoppen en achteruit rijden, omdat de kamion te dicht de gracht naderde. Nadien reden wij verder zonder stoornis. De nacht verbleekte. Het vliegtuiggeronk stierf geleidelijk in de verte weg. De door mijzelf opgelegde gevaarlijke zending en de reis terug naar de boerderij waren zonder ongevallen verlopen. God zij dank !

Bij het betreden van de keuken, zat de boerin wakend bij de kachel. Zij had niet kunnen slapen gedurende onze afwezigheid. Zij meende telkens schoten te horen. Thans glimlachte zij. De andere dame ontwaakte niet eens. Zij snurkte lichtelijk.

Mijn helpers legden zich geheel gekleed op de kille vloer. Zij wilden nog wat slapen gedurende de verblekende morgenuren. De boerin vroeg mij of de onderneming slaagde. Zij verheugde zich bij mijn bevestiging. Daarom doofde zij de petroleumlamp, wenste mij wel te rusten en klom de trap op naar haar slaapkamer. Gezeten op een stoel sluimerde ik in. Het werd toen stil in huis...

2de HOOFDSTUK.

11 mei 1940.

Half geradbraakt en uiterst vermoeid ontwaakte ik uit een onrustige slaap. Zonnestralen priemden met purpere weerschijn door de met vliegevuil bemorste ruiten. Ik hoorde de vogeltjes kwinkeleren tussen de bladeren van de boom rechtover de boerderij. Ik verliet de nachtelijke zitplaats en wekte de op de vloer liggende soldaten, die voor mij thans oprechte kameraden geworden waren. Na zo weinig genoten rust stonden zij node op. Het heldhaftig, maar slopend werk van de vorige dag en tijdens de nacht had diepe sporen op hun gelaat gegroefd.

Wij wasten ons en namen een ontbijt. Daarna laadden wij het materieel, dat wij 's nachts afgeworpen hadden, terug op de kamion. De veren kraakten bedenkelijk. Doch weldra zou het gewicht verminderen. Het uur van de benzine-uitdeling naderde.

De dame, die in de zetel geslapen had, doch door het lawaai van het laden gewekt werd, zocht mij op. Zij begreep wel, dat wij op het punt stonden om af te reizen. Daarom zanikte zij er maar op los, ten einde met ons te mogen mederijden. Thans veronderstelde zij, dat haar lieve dochter onmogelijk in de brandende stad Tienen kon vertoeven. Waarschijnlijk doolde zij ergens in de omgeving rond. Doch deze maal paste ik de voorschriften van het militair reglement toe, waardoor ik elk vaderlijk gevoel in de kiem smoorde. Zij diende te begrijpen, dat ik geen oorlog voeren kon met een vreemde vrouw tot last. Ik gaf haar de raad alleen de baan op te gaan, op zoek naar haar verloren dochter. Misschien kon zij gebruik maken van

het voertuig van een vluchteling, die volgens haar verlangen dezelfde richting uitreed.

Wij verlieten de boerderij en plaatsten de kamion op de baan, waar het eskadron reeds gerangschikt stond in een lange kolonne, gereed om te vertrekken. Wij voorzagen al de voertuigen van benzine. Zij blekte blauwachtig in de zonnestralen. Te oordelen naar het gepraat van de autovoerders, wisten zij reeds dat wij geen benzine uit Drieslinter medegebracht hadden. Hoe zij zulks hadden vernomen, bleef mij een raadsel. Vanzelfsprekend had ik deze mislukking niet rondgebazuind. Uitsluitend aan de kommandant had ik mondeling verslag uitgebracht. Mijn helpers hadden mij geen ogenblik verlaten en ook geen kontakt gehad met andere soldaten. Het roddelnieuwtje kon dus onmogelijk van hen voortkomen. In elk geval keken de chauffeurs verwonderd op, toen wij de ravitaillering met vliegtuigbenzine begonnen. Maar dit kon ik doen, dank zij de hulpvaardigheid van Burrow, Mackay en Scarry, die getoond hadden geen gevaar te vrezen.

Ik vroeg aan enige toekijkende onderofficieren, hoe de algemene toestand eruit zag. Alzo vernam ik, dat het regiment 's avonds tevoren toegevoegd werd bij de brigade Vervoerde Ruiters. De vijand had sterke bruggehoofden in België weten te vestigen en tevens het fort van Eben-Emaal geneutraliseerd.

Het kon niet anders of luitenant Bonger, die gisteren een verslag ten laste had ingediend met betrekking op de afwezigheid van brandstof en ook op de hoogte scheen te zijn van de mislukte opdracht te Drieslinter, bracht mij een bezoek. Hij glimlachte.

„Wel, waar hebt gij die benzine zo plotseling vandaan gehaald ?"

„Deze nacht, terwijl het eskadron rustig sliep, heb ik met mijn mannen de benzinetonnen weggenomen van een vliegveld, dat reeds door de piloten werd opgegeven en waarover Duitse vliegtuigen gedurig cirkelden, zodat ik elk ogenblik een bombardement verwachtte."

„Knap gewerkt, zeg ! Mijn gelukwensen."

Hij drukte mij de hand. Toen vertrok hij, om verslag uit te brengen bij de kommandant ; een verslag dat thans geen blamering zou zijn. Kort daarop verscheen de eenheidsbevelhebber.

„Heel goed !" zei hij kort en bondig tegen de bezige benzine-uitdelers.

Hij bleef niet staan, om even te praten. Neen ; hij wandelde mij en de werkende soldaten doodgewoon voorbij. Geen blik van aanmoediging ; ook geen woord van dank. Niets ; eenvoudig niets van die aard ! Mijn mannen bekeken mij op een manier, die beduiden wilde : „Is dit de beloning voor onze moeite ?" Ik zuchtte gelaten.

Toen alle voertuigen voorzien waren van benzine, werd de overblijvende brandstof in de voorhanden zijnde blikken gegoten. Wij rolden de ledige tonnen als niet meer van nut zijnde in de gracht. Daarna namen wij met de kamion de voorbehouden plaats in aan de staart van de kolonne. Geduldig wachtten wij op het vertreksein.

Een Duits vliegtuig, dat omstreeks 0900 uur onze stellingen overvloog, werd op machinegeweervuur onthaald. Het probeerde nog hoogte te winnen. Doch de projektielen troffen het toestel, dat brandend in de nabijheid neerstortte.

Inmiddels vervoegden enkele militairen, die met buitengewoon verlof waren gegaan bij het heropenstellen van de verloven, zich terug bij hun eenheid. Zij wisten niet veel te vertellen. Zij keken eerder beteuterd de toekomst in.

In de verte zag ik de kommandant die, pratend met luitenant Bonger, langs de auto- en motokolonne in mijn richting marcheerde. Ik kreeg het gevoel, alsof ik het doel van zijn wandeling zou zijn. En ik vergiste mij niet. Bij mij bleven zij staan.

„Gij zult," zo beval de kommandant mij, „uw kompas, uw veldkijker, alsook uw pistool afgeven aan luitenant Bonger."

„Mag ik ook de reden vernemen, waarom ik mijn eigendommen moet afgeven, kommandant ?"

„De luitenant bezit deze voorwerpen niet."

„Maar, kommandant," sputterde ik tegen, „de opgesomde zaken heb ik persoonlijk nodig bij het uitvoeren van de dienst als rijtuigoverste."

„Ik geloof er niets van."

„Ik ben immers zo dikwijls alleen op de baan."

„Dat gaat mij niet aan !"

„Gij kunt mij toch niet ongewapend laten rondlopen in oorlogstijd ?"

„Gij hebt gehoord, wat ik u bevolen heb, nietwaar ? !"

„Kan chef Fininger de luitenant niet van het nodige voorzien ?"

„Neen !"

„Het is toch zijn rol ervoor te zorgen, dat iedereen gewapend is !"

„Afgeven !" snauwde hij, terwijl hij de rechterhand op zijn pistoolholster liet rusten.

Ik kon dus niets anders doen, dan uitvoeren hetgeen mij werd opgelegd. Weliswaar gaf ik alles tegen mijn goesting af, zelfs met een bezwaard hart, doch ik zwoer nooit te zullen vergeten, hoe ik, in aanwezigheid van minderen, ontwapend werd. Ik aanzag deze daad als een grove belediging, die ik op al de anderen kon stapelen. Thans bezat ik geen enkel wapen meer, ten einde mij in geval van nood te kunnen verdedigen. Ik zag mij geheel overgeleverd aan het «soldatengeluk», een woord dat geboren werd in de loopgraven gedurende de oorlog 1914-1918, biezonder gekend door degenen die ontsnappen konden aan allerlei gevaren en het er levend afbrachten na moordende gevechten.

Sindsdien ben ik zonder wapens gebleven gedurende de ganse veldtocht, zelfs op de slagvelden, uitgenomen toen ik ze lenen moest van een soldaat, ten einde gevaarlijke opdrachten, die niets met de dienst van rijtuigoverste te maken hadden, te kunnen volbrengen...

Omstreeks 1200 uur overmeesterde de vijand het fort van Eben-Emaal. Aldus ontstond er in de dekkingsstelling een bres, waardoor de Duitse pantsereenheden tot Tongeren vooruit-

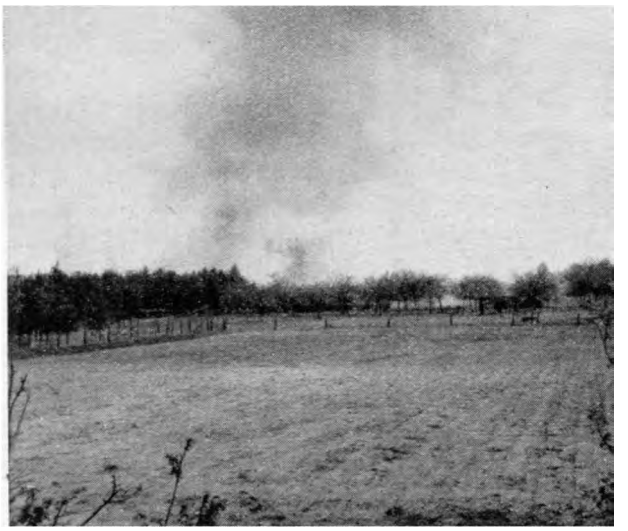

Zodra ge weet, dat het waar is,
— rook, puin en dodende wurgers —
en ook hun heil niet meer daar is,
dan sterven dolende burgers !

stormden. De Belgische legerleiding beval de geleidelijke aftocht naar de voornaamste stelling.

Het regiment ontving te 1215 uur het bevel zich te begeven op de Gete, te Drieslinter, op de oostelijke randen van Tienen. Motors werden in gang gezet. Te 1300 uur vertrokken wij in de richting van Herrebeken, langs het vernietig vliegveld van Goetsenhoven, waarop nog verscheidene vernielde Belgische vliegtuigen lagen. Ik stelde vast, dat wij Tienen binnenreden. Dit betekende mijn derde doortocht. Vijandelijke vliegtuigen verschenen. Zij vielen wederom verschillende doelen aan in en rondom de stad. Ik hoopte, dat de kolonne zonder ongevallen erdoor zou komen. Wederom reden wij over puinen, alhoewel wij ons best deden deze te vermijden. In de puinen van een ingestort huis, waarschijnlijk een goudsmidswinkel, bemerkte ik de glinstering van gouden en diamanten juwelen. Zij schitterden in de zonnestralen. Ik behoefde enkel uit te stappen, om op slag rijk te zijn. Doch opgevoed zijnde door strenge ouders, die de eerlijkheid naast hun naam schreven, hield ik mij in bedwang en liet alles liggen. Trouwens verboden de militaire voorschriften de plundering in oorlogstijd. De op heterdaad betrapte langvingeraar zou er niets anders bij winnen, dan de dood met de kogel. Maar de eigenaar van de goudsmidswinkel ! Zou hij nog de kans krijgen, om de verspreid liggende schatten te verzamelen ? Dat geloofde ik niet. Weldra zouden vreemden zich meester maken van alle eigendommen, desnoods met geweld.

Zonder noemenswaardige ongevallen verlieten wij de ongelukkige stad, zwaar geteisterd in al haar schoons. Wij reden een macadamweg op. De kolonne, door de vijandelijke luchtmacht overvlogen, werd aan een bombardement onderworpen. Natuurlijk stelden de Duitse piloten geen belang in de vluchtelingen, die door de kolonne voorbijgestoken werden. De bommen ontploften overal en sloegen diepe kraters in de macadam. De aanblik van de verwoesting deed mij rillen. Rechts van de baan brandde een kamion geheel uit. De smokende autobanden verpestten de omgeving. Andere wagens en moto's werden in

de gracht geslingerd. Enkele soldaten rustten reeds in de eeuwige slaap. De lichamen lagen opgerold in een onmogelijke en onnatuurlijke positie, bebloed, geschonden en verscheurd! Links en midden in een bommentrechter lag een versplinterde woonwagen. De nog draaiende wielen staken in de hoogte. Het paard, bebloed en dood, hing halvelings in de kuil met opgeplooide hals. Talrijke bomen, reuzen in groei, met de belofte van de mooiste lente in het groen van hun bladeren, waren gebroken, geknakt, uiteengerukt en neergesmakt. Ietwat verder hingen de voorwielen van een vernielde burgerkamion boven een diepe put.

Toen wij te Herrebeken toekwamen, werd mijn eenheid door de kommandant van de brigade Vervoerde Ruiters naar Vissenaken gezonden, terwijl de overige eenheden van het regiment de gevechtsstelling in de ondersektor van Drieslinter moesten bezetten.

Te Vissenaken brachten wij, waar wij konden, de motorvoertuigen onder dak. De overgeblevenen bedekten wij met afgehakt struikgewas. Ik deed mijn best, om het camouflagewerk in de puntjes uit te voeren. Alles moest ik trachten te beschermen tegen het zicht van de vijandelijke vliegtuigen. Mijn helpers steunden mij daarin en kenden geen rust.

De soldaten, die niets te maken hadden met camouflage of niet belast waren met de ene of andere karwei, betrokken hun gevechtspost op de frontlijn en groeven zich in. De koks installeerden de veldkeuken op de tweede lijn. Zij hadden een smakelijk avondmaal beloofd. 't Werd tijd ook, want de klok wees reeds 1800 uur aan. Iedereen had honger.

Een varken werd bij een boer gekocht en aan de koks overgeleverd. Deze laatsten wilden juist tot slachten overgaan, toen het huilend dier in doodsnood op de vlucht sloeg. Doch het duurde niet lang of de vloekende keukenpieten hadden het terug gesnapt. Met verenigde krachten werd het geslacht en het snerpend gehuil nam een einde.

Dicht bij het dorp lag een noodvliegveld. Duitse vliegtuigen overvlogen het op grote hoogte. Bij de aankomst van Belgische

toestellen viel de vijand deze laatsten aan. Ze werden jammerlijk afgeschoten. Naderhand werden onze verkenningsvliegtuigkens, die toch reeds vernield op de grond lagen, nog eens extra gebombardeerd.

Van het lekker voedsel, dat de koks ons beloofd hadden, zouden mijn helpers en ik nooit mogen proeven. De kommandant beval mij onmiddellijk naar Herrebeken te rijden. Aldaar zou er een speciale bevoorradingskolonne van brand- en smeerstoffen mij van de nodige benzine voorzien. Prachtig, dacht ik monter. Eindelijk zou er eens reglementair te werk gegaan kunnen worden.

Te Herrebeken beleefde ik wederom een droevig avontuur. Het wierp een schril licht op de heersende verstandhouding tussen geallieerde legers, waarbij ook het recht van de sterkste de wetten stelde.

Palend aan de grote markt stond er een kasteeltje, diep in het park verscholen achter flink bekruinde bomen en van de straat gescheiden door een ijzeren smeedhek. Ik aanzag het park als de geschiktste plaats, om een voertuig te kunnen verbergen. Ik reed de openstaande inrijpoort door en ankerde mij onmiddellijk tussen een reeks hoge bomen, doch met de neus van de wagen naar de uitgang gericht. Hier en daar liepen Franse soldaten in het park rond. Zij bekommerden zich in het geheel niet om ons, die als Belgische soldaten onze intrede gedaan hadden in een domein, dat praktisch door hen bezet werd. Zij bekeken ons enkel met wantrouwende blikken, alsof wij vreemde indringers waren op eigen bodem. En waarom zou ik mij het recht ontzeggen een ongebruikt grasplekje te bezetten ? Ik zag er geen reden toe. Trouwens berokkende ik niemand enige schade.

Wij stationeerden niet ver van het kasteeltje. Daaruit kwam een jeugdige onderluitenant van het Frans leger te voorschijn. Hij drentelde in onze richting. Hij sprak mij aan, omdat hij de zilveren graden op mijn mouwen had bemerkt.

„Wat komt gij hier doen ?"

„De wagen verborgen houden tegen de vliegtuigen."

„Gij moet ergens anders heengaan."

„Ik blijf hier, tot ik de bevoorrading in brandstof kan krijgen."

„De toegang tot dit domein is verboden aan allen, die vreemd zijn aan het Frans leger."

„Waar staat dat geschreven ?"

„Nergens."

„Ten andere hebt gij nagelaten een schildwacht te plaatsen aan de inrijpoort. Dit beduidt, dat iedereen vrije toegang heeft tot het park."

„Ik geef u het bevel, om aanstonds het park te verlaten."

„Wij zijn toch verbondenen ?"

„Wij kunnen de Belgische soldaten gemakkelijk missen !"

„Laat ons tenminste hier een paar uren vertoeven !"

„Neen ! Weg van hier !"

Ik vond het toch een beetje kras, om verjaagd te worden door een vreemde officier, die er niets op tegen had dat zelfde plekje vadergrond te bevuilen. Wat kon ik anders doen, dan het beschermend bladerendak verlaten ? Ik wist thans, hoe diep de Franse liefde drong ten overstaan van haar buurstaat. De onbeleefde handelwijze tegenover de leden van het Belgisch leger griefde mij erg. En ik mocht niet terugslaan ; ik moest ook deze belediging slikken... Iedereen haatte iedereen ; in zoverre dat de haters een hekel aan zichzelf kregen en de wereldgebeurtenissen door een rode bril bleven bekijken, niettegenstaande de richtlijnen van de logika...

Op deze manier werden wij verplicht ons volkomen bloot te stellen op de grote markt, waar geen enkele boom groeide. Wij wachtten vol ongeduld op de ravitailleringskolonne. Gelukkig bespeurde geen enkel vijandelijk vliegtuig de kamion en de verstoten op de kerktrappen zittende enkelingen. Doch na een paar uren vruchteloos te hebben gewacht, moesten wij de aftocht blazen. Wij vervoegden ons terug bij de eenheid. Aan de kommandant maakte ik melding van de Franse lieftalligheid en van de nutteloze reis. Hij antwoordde er niet veel op. Dit leek tegenwoordig zo de gewoonte van hem te zijn geworden.

In elk geval zag ik in zijn blikken de smeulende ontevredenheid, voor wat de ravitaillering in benzine betrof. Misschien dacht hij er wel aan, de simpele opdracht als een tweede mislukkig in mijn schoenen te schuiven. Maar, verdorie toch, ik kon er niets aan doen, dat de bevoorradingskolonne in dat dorpje niet toekwam !...

3de HOOFDSTUK.

12 mei 1940.

's Morgens zond het regiment verkenningen uit, respektievelijk naar Halen-Bos, Zoutleeuw en Sint Truiden. In de verte hoorde ik kanongedonder. Hoe kon het zijn, dat enkele heethoofden zulk een zonnige wereld mochten verknoeien door openbaar toegelaten moordpartijen ! Zou ooit een generatie eens zonder een rotoorlog mogen leven ?

Omstreeks 1300 uur werden de bruggen van Drieslinter, Neerlinter en Oplinter in de lucht geblazen. Hier en daar klonken geweerschoten op. Nadien vertoonde de vijand zich voor de gesprongen brug te Drieslinter. De sterkte werd geschat op een peloton Wielrijders, gevolgd van meerdere auto's. Gekomen op 250 m afstand werden zij ontvangen op een nauwkeurig vuur. De grond lag weldra met talrijke gewonden en lijken bezaaid. De voertuigen waren vernield. Wat nog van het Duits peloton overbleef, vluchtte en liet de rijwielen achter.

Mijn eenheid moest het dorp verlaten en als versterking optreden voor het 7de eskadron van het 4de regiment Lansiers, gelegen op de spoorbaan van Tienen naar Luik, tussen Meer en Wommersom. Zij kreeg een stelling te bezetten te Bost, met een front van twee klm. Aan de rechterflank lagen gemotoriseerde Franse afdelingen. Er bestonden noch versterkingen, noch hindernissen, noch telefonische verbinding. Een soldaat per moto moest de berichten overbrengen over een baan, die gedurig door het vijandelijk vuur bestreken werd. Als akelige biezonderheid dient er hier vermeld te worden, dat de strijdende eenheid ook niet kon beschikken over een geneesheer, noch over een verpleger, noch over een aalmoezenier...

Ik bevond mij met het rollend materieel, meestal vrachtwagens, op de tweede frontlijn. Wij hadden de voertuigen zo goed mogelijk verborgen. De Duitse piloten waren zeer aktief en een bom hadden zij al lichtelijk teveel. En zulke geschenken kon ik missen gelijk kiespijn.

Daarna gingen wij op zoek naar een slaapgelegenheid. Maar het zou niet van een leien dakje lopen. De vrees voor spionnen en in het biezonder voor de leden van de vijfde kolonne zat de burgerij reeds in het bloed. Zij wantrouwde zelfs haar eigen soldaten. Overal waar wij aanbelden, werden wij niet even vriendelijk weggezonden. Ik vroeg mij af, wanneer de Belgische soldaat eens door zijn volk zou bemind, geëerd en geacht worden, in de plaats van gedurig besmeurd te moeten ronddolen tussen hatelijke blikken en beschamend vingerwijzen...

Zelfs kreeg ik een zware onenigheid met een landbouwer. Vriendelijk en beleefd vroeg ik hem of mijn helpers en ik in de schuur mochten overnachten. Zulks zou men nog niet aan een hond weigeren. Maar hij wel !

„Neen !" bekte hij mij af. „Ik zou er mooi op staan, moest ik aan alle soldaten de toelating verlenen, om in de schuur te logeren. In een oogwenk zou alles branden."

„Branden ? !" verwonderde ik mij. „Dat is sterk overdreven, hoor !"

„Ik overdrijf niet !"

„Bestaat er dan mogelijkheid, om een paar bussels stro te krijgen ?"

„Stro ? ! Bijlange niet ! Wat denkt gij wel !"

„En waarom niet, indien ik vragen mag ?"

„Ik werk voor mijzelf en niet voor het Belgisch leger !"

„'t Zal beteren, zodra de Duitsers zullen komen." riep ik luidop. „Dezen zullen u niets vragen, maar nemen wat zij nodig hebben. Dat hebt gij liever, nietwaar ?"

Hij antwoordde er niets meer op, doch dreunde de deur voor onze neus dicht. Daar stonden wij met een oplaaiende woede in ons ; een woede die wij niet konden koelen, omdat

de militaire voorschriften ons verboden met burgers slaags te geraken.

Wij slenterden terug en betraden een schoollokaal, dat ons door een gemeente-overheid aangewezen werd, om er de nacht door te brengen. Het zaaltje met een dun laagje stro op de stenen vloer stond ons bitter weinig aan. En met reden ! Moest dit het geschenk betekenen, dat de dorpsbevolking zich tegenover de militairen wilde getroosten ? Kon zij niets beters bieden aan mensen, die met de wapens in de vuist hun leven ten offer wilden brengen voor de veiligheid van de inwonende gierigaards ? Ongelooflijk en toch waar ! Deze duitenklievende ruitenloerders achtten de onvaderlandse slaapgelegenheid ruim voldoende voor lieden van de tweede frontlijn !

Menigmaal hebben wij gedurende deze veldtocht een slechte behandeling ondervonden, zowel van ons eigen volk, als van het Franse ; van dit laatste in het biezonder, toen wij noodgedwongen in den vreemde moesten vertoeven ingevolge de bevelen van het hoofdkwartier ! Al met al vonden wij geen behoorlijke slaapgelegenheid. Wij zouden ons plan wel weten te trekken bovenop de benzineblikken.

Laat in de namiddag bevonden wij ons bij de gecamoufleerde kamions. Wij praatten over de oorlog en allerhande gissingen deden de ronde. Niemand dacht eraan, dat wij de oorlog zouden verliezen ; biezonder omdat wij ons gesteund waanden door Franse en Engelse legers. Het betekende immers niets bij het uitbreken van een oorlog enkele nederlagen op te lopen, voor zover de uiteindelijke zege ons met lauweren kroonde.

„Brand !" riep plotseling iemand achter ons.

En werkelijk ! Van onder het zeil van een kamion kronkelde een zwarte rooksliert naar buiten. Een verloren kogel had de brand gesticht.

„Blussen !" kommandeerde een overste.

„Oppassen !" gilde een autovoerder. „Het is de munitiekamion !"

Het beloofde een heel vuurwerk te worden. Orders weerklonken links en rechts. Men riep, men tierde ! Soldaten liepen

heen en weer. Ten slotte werd de brand toch geblust door enkele kranige chauffeurs. De geredde munitie zou dus wederom kunnen dienen, om de vijand tegen te houden.

Terwijl de Fransen zich te 1900 uur terugtrokken en de noordelijke randen van Goetsenhoven bezetten, hoorde ik hoefgetrappel. Een Belgische soldaat te paard draafde mij tegemoet. In mijn nabijheid echter steeg hij af. Het paard zweette schuimend en hijgde fel. De ruiter hield ik staande.

„Van waar komt gij ?" vroeg ik nieuwsgierig.

„Van ginds."

Met de duim over de schouder wees hij mij een vage richting aan.

„Uw antwoord is mij niet erg duidelijk, vriend."

„Ginds is hard gevochten geweest. Ik ben de enige, die overblijft van mijn batterij."

„Van welk regiment zijt gij ?"

„Van de artillerie."

„En al de anderen zijn dood of gewond, beweert gij ?"

Hij knikte met het hoofd.

„Daarom kon ik niets beters doen, dan naar huis gaan." voegde hij eraan toe.

„Waar woont gij ?"

„Hier !" verduidelijkte hij.

Zijn antwoord deed bij mij het vermoeden oprijzen, dat hij misschien wel een vaandelvluchtige kon zijn. Terwijl de soldaat te voet verder ging en het paard aan de teugels medetrok, zocht ik een overste op. Aan deze vertelde ik mijn vermoedens over het gedrag van de kanonnier. Het relaas aanhoorde hij zonder veel belangstelling te tonen. In elk geval trok hij de schouders op zonder iets te zeggen, draaide zich om en wandelde weg. Hij liet mij staan als de eerste de beste onnozelaar, die probeerde een beetje patriottisme aan de man te brengen...

Na deze warme dag nam de duisternis bezit van een wereld vol hatende mensen. In de verte werd de nacht gedurig onderbroken door opflitsende ontploffingen. Onophoudelijk braakten

de kanonnen vuur en ijzer. Ze brachten dood en verwondingen zowel in de gelederen van de verdedigers, als in deze van de aanvallers. Het donderde en bliksemde overal.

Terwijl tijdens de nacht de vijandelijke patrouilles zich zeer levendig toonden en probeerden in onze frontlinie door te dringen, werden vuurpijlen in de lucht afgeschoten. Rode en witte lichten slingerden in de hemelruimte als pasgeboren flikkerende sterren...

4de HOOFDSTUK

13 mei 1940.

's Anderendaags waren wij vroeg ter been. De fronttoestand had geen verandering ondergaan. Het regiment sloeg de gedurig aanvallende Duitsers met bloedige verliezen af. Zelfs een verkenning werd naar Holleboyenhoven gezonden.

Koning Leopold III (1) richtte aan de troepen de volgende proklamatie.

« Soldaten,

« Brutaal aangegrepen door een ongehoorde verrassings-
« aanval, strijdend met uitgeruste troepen die over een geweldige
« luchtmacht beschikken, voert het Belgisch leger sinds vier
« dagen een moeilijk manœuver uit, waarvan het welslagen

(1) LEOPOLD III.

Geb. te Brussel op 3 november 1901.
Koning van België.
Oudste zoon van koning Albert I en koningin Elisabeth. Als plichtbewuste knaap nam hij deel aan de 1ste wereldoorlog (1914-1918). Hij huwde op 10 november 1926 met prinses Astrid van Zweden (overl. door een autoongeval in 1935), waaruit drie kinderen sproten. In 1934 besteeg hij de Belgische troon.
Gedurende de gespannen internationale toestand kort voor het uitbreken van de 2de wereldoorlog (1939-1945), wendde hij, samen met de koningin van de Nederlanden, vele pogingen aan om de bedreigde vrede te doen bewaren. Op 10 mei 1940 werd het land door de Duitse horden overweldigd. Koning Leopold III droeg het opperbevelhebberschap over het leger, dat na hevige strijd moest kapituleren op 28 mei 1940. De koning bleef bij zijn soldaten en zijn volk. Ook hij werd krijgsgevangen genomen en opgesloten te Laken (bij Brussel).
In 1941 ging hij een tweede huwelijk aan met Mej. M.L. Baels (prinses van Rethy), die hem twee kinderen schonk. Hij en geheel zijn gezin werden in 1944 naar Duitsland gedeporteerd.

« van het grootste belang is voor de algemene leiding van de « krijgsverrichtingen en voor het lot van de oorlog.

« Dit manœuver vereist van allen, bevelhebbers en soldaten, « buitengewone prestaties, dag en nacht volgehouden te midden « van een zedelijke spanning, ten top gedreven door het schouw- « spel van de door een onverbiddelijke indringer uitgevoerde « verwoestingen.

« Hoe zwaar deze beproeving ook vallen moge, met dapper- « heid zult gij ze te boven komen...

« In de beslissende dagen die in aantocht zijn, zult gij « alle wilskracht weten te stijven... Het heil en de eer van het « land gebieden het.

« *Leopold.* »

Weinige soldaten echter kregen deze tekst te horen. Zij lagen immers in hevige gevechten gewikkeld, die geen rustpoze voorzagen en nog minder tijd overlieten, om het Vaderlands Lied te zingen (zie aanhangsel I). En zonder deze aanmoedigende proklamatie schoten de soldaten van het regiment even dapper op de vijand...

Ik kontroleerde de inhoud van de op de kamion staande benzineblikken. Ongerust stelde ik vast, dat ik nog wel een beetje benzine, maar geen enkele druppel olie bezat. Nochtans

---

Bij de bevrijding van het grondgebied (begin in 1944 — einde in 1945) stelde de Belgische regering zijn broeder, prins Karel, tot regent aan. Aangezien koning Leopold III verhinderd werd naar zijn land terug te keren, verbleef hij te Prégny (aan het Meer van Genève in Zwitserland), tot de Verenigde Kamers in 1950 besloten de onmogelijkheid tot regeren van de vorst op te heffen.

Uiteindelijk kwam hij in 1950 naar België terug, overwegende dat zulks gewenst werd door de meerderheid van het volk, bestaande uit 85% van de stemgerechtigden. Echter dreigde er een oproer, uitgelokt door de linkse partijen, die de minderheid van de stemgerechtigden opzweepten tot verzet tegen de teruggekomen regerende koning. Ten einde een groot bloedbad te vermijden, aanvaardde hij, dat zijn grondwettelijke machten overgedragen werden op zijn zoon Boudewijn. In 1951 deed koning Leopold III ontroerd afstand van de troon. Hij mocht nochtans de titel van Koning behouden.
(Biografie samengesteld uit nota's genomen uit de „W.P. voor de vrouw - Encyclopedie" en uit het „Verschuerens modern woordenboek").

had ik ze dringend nodig. De motorvoertuigen dienden immers zo snel mogelijk voorzien te worden van dit smeersel, zodra de chauffeurs deze bij mij reden, om het karter te laten bijvullen. Op een ravitailleringskolonne behoefde ik niet meer te rekenen. De ondervinding had mij reeds geleerd enkel op mijzelf te steunen. Er moest toch iets met de legerleiding niet in orde zijn, aangezien de strijdende troepen geen bevoorrading in brand- en smeerstoffen uit een officiële bron ontvingen.

Te zamen met Burrow, Mackay en Scarry hield ik een soort krijgsraad. Ik wierp op, dat wij ergens een garage moesten ontdekken, die ons het nodige kon verschaffen. Maar waar kon deze gevonden worden. Wij bevonden ons immers in een streek, die wij niet kenden. Gedurende de beraadslaging stelde Scarry voor naar een in de omgeving liggende stad te rijden ; Leuven bijvoorbeeld. Met een beetje geluk zouden wij aldaar gemakkelijk de hand kunnen leggen op een olieton. Ik nam zijn voorstel aan.

Zonder kompas, zonder landkaart, zonder veldkijker en ook ongewapend, doch op eigen verantwoordelijkheid, verliet ik de stilstaande kolonne. Wij reden naar Leuven. Indien ik zonder landkaart de juiste richting niet vinden kon, zou mijn tong de rest wel doen. Bij een gewapende overval zou het soldatengeluk ons uit de slag moeten trekken. Vanzelfsprekend vond ik in deze abnormale toestand niets aangenaams. Doch wat stond er mij anders te doen, dan vooreerst mijzelf te helpen, ten einde mijn eenheid later een reddende hand te kunnen toesteken ?

Een blauwe hemel koepelde oneindig ver over de wereldse heksenketel. De stralende zon schilderde overal gouden velden over de verminkende gewelddaden. De drukkende warmte verhitte de hatende harten nog meer. De natuur leek mij bereid te sterven. Geen enkel windzuchtje bracht enige verkoeling aan het bruisend bloed. De doodse wegen stemden mij treurig. De nog ongeschonden huizen sliepen met neergelaten vensterblinden...

Dicht bij Leuven bespeurde ik in de lucht enige vijandelijke vliegtuigen. Aanstonds dacht ik eraan, dat wij misschien weder-

om verplicht zouden worden een bombardement te doorstaan, zoals te Tienen gebeurde. Doch ik verwierp de idee als dwaas en schold mijzelf uit voor pessimist. Waarom ook altijd eerst het slechtste denken ? Ware het niet beter zich opgeruimd te tonen, precies alsof ik als toerist een uitstapje deed ? In elk geval kon ik het beklemmend gevoel in mijn borst niet onderdrukken. En wat ik eerst had gevreesd, werd naderhand werkelijkheid !

Pas waren wij de stad binnengereden of wij werden tot staan gebracht door een Engelse schildwacht, die een opgeworpen barrikade bewaakte. Voor zoveel ik hem kon begrijpen, eiste hij een dokument dat bewijzen moest, dat ik het recht bezat de doortocht van hem te verlangen. Met een stalen gelaat toonde ik hem mijn eenzelvigheidskaart. Hij bekeek deze nieuwsgierig, alsof hij een museumstuk in de hand hield. Na het zogenaamd onderzoek schudde hij het hoofd. Het geschrevene begreep hij niet en achtte de kaart dus blijkbaar niet voldoende als doorgangsbewijs. Ten einde raad stak ik de duim in de hoogte ; een symbolisch teken dat de Engelsen gewoonlijk gebruikten, om hun hoop in de overwinning te verduidelijken. Dit had een onverhoopt sukses. De Engelse soldaat glimlachte plots en gaf mij te verstaan, dat ik mijn weg mocht voortzetten.

Wij vertoefden nog niet lang in de stad of deze werd gebombardeerd. Soldaten en burgers vluchtten. Huizen stortten in. Vuur, rook- en stofwolken kolkten aan alle kanten de hoogte in. Een onbeschrijflijk lawaai donderde in onze oren, precies alsof wij het einde van de wereld mochten verwachten. Alhoewel wij in de auto gebleven waren, niet wetend waar wij ergens konden schuilen, bleef het soldatengeluk ons trouw. Wij geraakten zonder kleerscheuren uit het bombardement.

De aanblik van de stad had een gehele wijziging ondergaan. Bergen puinen versperden menige straten. Stofwolken hingen gelijk nevelvelden over de ingestorte huizen. Verscheidene gevels vertoonden zware beschadigingen, veroorzaakt door de ingeslagen bomscherven. Draden van de electrische leiding

Duitsers vonden geen steun in 't land,
— tegenstand en moed bleven gaaf —
en met de wapens in de hand
doken ze weg in de loopgraaf.

hingen kris-kras door elkaar. Voorzichtig reden wij verder langs bommentrechters, waarin het water van de gesprongen buizen borrelend opspoot. In een diepe krater stak een Engelse pantserwagen onderstehoven. Of de tankbemanning nog leefde, betwijfelde ik. Ik bemerkte in elk geval geen teken van leven meer, toen wij erlangs reden. Ietwat verder lag een soldaat met het gelaat op de stenen van het voetpad. Een ontploffing had hem de klederen van het lichaam gerukt. De opengereten naakte rug bewees mij, dat hij niet anders dan dood kon zijn. Zijn bloed vloeide in de riool...

Na verscheidene straten te hebben doorgereden, konden wij eindelijk stoppen bij een grote garage. Met een opeisingsboekje in de hand trad ik alleen het ongesloten werkhuis binnen. Ik wilde met de patroon onderhandelen. Indien hij mij de gevraagde hoeveelheid olie wilde afstaan, kon ik ze met een staatsbon betalen. Doch ik ontmoette niemand. Waarschijnlijk doolden de patroon en zijn gezin reeds als vluchtelingen ergens in het land rond. Daarom veronderstelde ik, dat de garage door vreemden opengebroken werd, die in onbewaakte ogenblikken telkens hun lust tot stelen konden botvieren. Achter in de werkzaal bevonden zich enkele luxevoertuigen. Ze werden geheel onbruikbaar gemaakt. De wielen waren afgenomen en de zetels verwijderd. Ten slotte bemerkte ik twee ijzeren tonnen. Ik onderzocht ze vlug. De tweede ton bevatte motorolie. Ernaast leunde een oliepomp tegen de bevuilde muur. Ik had dus gevonden, wat ik nodig had.

Ik riep mijn helpers binnen. Scarry reed de kamion achterwaarts in de garage. Gezamenlijk laadden wij de volle ton op. De oliepomp nam ik mede, ten einde de bediening te vergemakkelijken. Burrow en Mackay zagen in een belendend bureel verscheidene schrijfmachines staan. Niettegenstaande zij grote goesting hadden om deze mede te nemen, verbood ik hen andermans bezit zonder reden weg te kapen. Wij moesten getrouw blijven aan onze eerlijkheid en tevens aan de reglementaire voorschriften. Wij mochten ons tevreden achten de verlangde motorolie te hebben gevonden. In de plaats van de machines

weg te nemen, legde ik op een van de tafeltjes een ingevulde opeisingsbon van de staat.

Wij reden weg. Overal zag ik soldaten en burgers uit schuilplaatsen te voorschijn kruipen. Zij liepen als verdwaasd rond. Engelse schildwachten stonden wederom opgesteld aan de barrikaden. Bij een viadukt brandde een autobus volkomen uit.

Zonder door een Engelse schildwacht te worden tegengehouden, verlieten wij het geschonden Leuven langs een andere baan. Onderweg stopten wij eenmaal aan de ingang van een kleine garage, waarvan de poorten breed open stonden. Ik hoopte er iets te zullen vinden, wat dienstig kon zijn voor mijn eenheid. Want een rollende benzine-opslagplaats zoals de mijne, moest goed geïnstalleerd zijn, wilde de bediening in brand- en smeerstoffen op een fatsoenlijke manier vlotten. Opeisingsbons bezat ik voldoende. Ik had ze maar in te vullen, om te verkrijgen hetgeen ik hebben wilde. Maar vele bewoners hadden reeds de vlucht genomen en vergeten hun deuren te sluiten of ten ware de dieven steeds het middel vonden, om de afgegrendelde deuren en poorten te forceren. Ook thans bleek dit het geval te zijn. De kleine garage werd open gebroken. Dit kon ik vaststellen aan de hand van beschadigingen, die aan de poorten werden toegebracht. In de garage vond ik niets, wat ik zou kunnen gebruiken. Daarom keerde ik terug naar de kamion en gaf Scarry het bevel te vertrekken.

De reis voerde ons doorheen een dorpje, dat ook reeds van een bombardement had geproefd, alhoewel ik geen enkele militaire installatie kon bemerken. Zou de nieuwe generatie van Duitse soldaten de bloedige sporen van haar voorvaderen volgen ? Ik hoopte, dat zij de toekomst een bredere kans zou verlenen, om mooiere geschiedenis te schrijven !

Korte tijd nadien vervoegden wij ons bij de kolonne vrachtwagens in het dorpje, dat wij verlaten hadden om onze moeilijke opdracht te vervullen ; een opdracht die wij ons zelf opgelegd hadden, ten einde de levens van onze makkers-soldaten zo mogelijk te redden. Niemand had onze verdwijning bemerkt en

degenen die ons zagen terugkeren, vroegen ons niets uit pure onverschilligheid, alhoewel wij pas onze vierde heldendaad hadden volbracht... althans in patriottische ogen...

Omstreeks het middaguur trokken een vijandelijke gemotoriseerde kolonne en een afdeling artillerie te paard door Orsmaal-Goetsenhoven in de richting van Helenbos. De Belgische kanonnen openden het vuur en brachten aan deze kolonnes belangrijke verliezen en schade toe.

Duitse vliegtuigen overvlogen en beschoten de frontlijn op de spoorweg. De Lansiers vochten met de moed der wanhoop tegen een overmachtige vijand, die gedurig aanviel en gebruik maakte van al de te zijner beschikking staande vuurmiddelen. Zelfs met het antitankgeschut van 37 mm vuurde hij op levende doelen. Velen sneuvelden. Enige gewonden weigerden de frontlijn te verlaten en streden verbeten voort, omdat het regiment het bevel had gekregen stand te houden tot het uiterste.

De Franse pantserwagens, die het regiment steunden, konden niet beletten, dat de vijand enkele verdedigers gevangen nam. Het begon er stilaan op te lijken, alsof de bezetters van de Franse pantserwagens in paniek geraakten. Waarom zouden zij anders op de Belgische soldaten geschoten hebben ? Konden zij soms vriend en vijand niet meer van elkander onderscheiden ?

Terwijl de Belgische artillerie, opgesteld aan de Gete, de baan van Tienen naar Luik en het dorp Hakendover beschoot, voerde een Frans eskadron pantserwagens een tegenaanval uit, doch niet zonder de steun van twee pantserauto's van het regiment. De vijand liet zich niet verdrijven en riposteerde met granaten van zwaar kaliber. Ook de Duitse luchtmacht trad in de dodendans. Uiteindelijk vluchtten de overblijvende Franse pantserwagens in de richting van Hoegaarden. De laag vliegende Duitse toestellen bestookten ze met hun boordwapens, tot ze geheel van het slagveld verdreven waren. De Fransen lieten enkel een paniekstemming achter...

Niettemin voerde het regiment met de kleine gepantserde auto's een tegenaanval uit ; een zinloze aanval van de kleine David tegen de reus Goliat, doch in dien verstande dat de

kleine David het onderspit delven moest, omdat Goliat teveel koppen op de barbaarse nek had staan. Hoe kon het anders ? Derhalve bleef ook deze aanval in het bloed steken !

De vijand naderde. Hij versterkte zich bij Drieslinter en begon een vuurgevecht met onze voorposten, die verdekt opgesteld stonden aan het station te Oplinter. De voorpost te Drieslinter kreeg geallieerde versterking. En welk een versterking ! Eén enkele Engelse pantserwagen ! Op deze manier zouden de door ons bezette dorpen en gemeenten weldra het «no mans land» mogen genoemd worden !...

Op de tweede frontlijn rolden de moto's af en aan. De chauffeurs kwamen van de eerste frontlijn en brachten berichten over de bittere gevechten. Ook vroegen zij mij hun voertuig bij te tanken. In het biezonder wensten zij olie in het karter, alhoewel ook zij wisten, dat er tot dan toe geen enkele ravitailleringskolonne de moed had gevonden dicht bij het front te verschijnen. Zij keken verwonderd op, toen ik hen motorolie verschafte. Natuurlijk waren zij nieuwsgierig te vernemen, hoe ik het aan boord had gelegd om deze te verkrijgen. Doch ik lachte heimelijk en draaide lustig voort aan de pompzwengel, zonder uitleg te verstrekken.

Omstreeks 2000 uur vielen drie Belgische vliegtuigen de vijandelijke stellingen bij Oplinter aan. De Duitse luchtafweer gelukte erin, een toestel neer te schieten. Een half uur nadien bezette de vijand het kasteel te Wommersom. Door het doorzijpelen van vijandelijke elementen tussen twee regimenten in en ook, omdat de Fransen, die de rechterflank van de ruiterijdivisie ten zuiden van Tienen verlengden, onverhoeds vertrokken waren, gaf het hoofdkwartier aan het regiment bevel de Gete te verlaten en zich terug te trekken, ten einde niet omsingeld te worden.

Terwijl de knipperende sterren als zovele lichtende ogen nederzagen op het gruwelijk toneel van een verbeten strijd op leven en dood, ontving de bevelhebber van de kolonne vrachtwagens te Bost het bericht onmiddellijk de tweede frontlijn te ontruimen. De officier moest, indien hij zorgen wilde voor de

algemene veiligheid, al de manschappen of tenminste toch de chauffeurs en de begeleiders bij zich ontbieden, om hen de te volgen weg aan te duiden. Het kon immers gebeuren, dat een kamion onderweg door een kortstondig motordefekt tot stoppen genoodzaakt werd. Alzo zouden de chauffeur en de overste-begeleider weten, naar welk dorp zij zich moesten begeven, indien zij de kolonne uit het oog verloren hadden. Doch deze normale onderrichting, trouwens voorhanden in de militaire voorschriften, werd door de officier over het hoofd gezien. Hij gaf enkel bevel zonder dralen te starten en hem te volgen. Iedere autovoerder moest de voor hem rijdende kamion in het oog houden, zodat hij niet verdwalen kon. Tijd om zelf inlichtingen in te winnen, had ik niet meer. Het vertrek van de kolonne geschiedde te snel. Niettemin had ik een naam opgevangen, die gedurig in mijn geest bleef rondspoken : Erps-Querbs. Deze naam liet mij geen ogenblik met rust. Wilde het onderbewustzijn mij iets duidelijk maken ?

Traagjes reed de kolonne weg. Er mocht geen licht opgestoken worden. Het betekende een heel moeilijk karwei, om in de duisternis zonder kleerscheuren een vastgesteld doel te bereiken, terwijl de nachten gewoonlijk door de strijdende legers gebruikt werden, om eindeloze verplaatsingen uit te voeren van en naar het front.

Achter ons verscheurden de vlammende flitsen van de ontploffingen onophoudelijk de duisternis. De ongelijke strijd woedde hevig. Met hartzeer dacht ik aan de kameraden, die blootstonden aan de grijpende armen van de akelige dood. Hoevelen van hen zou ik nog wederzien ?

Wij hadden al een gehele tijd gereden. Er scheen geen einde te komen aan de reis. De oogleden werden zwaar om dragen, bij gebrek aan slaap. Nochtans tuurden wij scherp voor ons uit en volgden van dichtbij de kamion recht voor ons. Nu en dan stopte de kolonne rechts van de baan, ten einde een vrije doortocht te verlenen aan de naar het front optrekkende troepen. Meestal waren het kanonnen. Geroep en getier wisselden elkaar met tussenpozen af, alhoewel in oorlogstijd van

iedereen stilte vereist werd. De kanonniers trokken zich van dit voorschrift niets aan en scholden op alles en iedereen. Eindelijk reden wij verder zonder oponthoud.

5de HOOFDSTUK.

14 mei 1940.

De donkere nacht trok op. Het daglicht schemerde reeds. En steeds bevonden wij ons op de baan. Het verwonderde mij grotelijks, dat de reis zolang duurde. Er moest iets niet in orde zijn, niettegenstaande wij dezelfde kamion recht voor ons op zeer korte afstand volgden. Niet zonder ongerustheid merkte ik op, dat ik het kanongebulder beter kon onderscheiden dan tijdens de nachtelijke rit. Nochtans sliep ik niet en droomde nog minder. Onderzoekend loerde ik door het raam in de slijtende schemering. Ik meende het landschap te herkennen. Indien wij verder bleven rijden, dan rolden wij voorzeker regelrecht in de armen van de vijand.

De voor ons rijdende kamion stopte. Scarry remde eveneens. De ganse kolonne vrachtwagens achter mij bleef staan. Ik steeg uit en begaf mij vastberaden naar de begeleider van de kamion, die ons gedurende de gehele nacht de te volgen weg gewezen had.

„Waar denkt gij heen te rijden ?" vroeg ik hem belangstellend.

„Ik weet het niet ! Ik volg gedurig de kamion recht voor mij."

„Ziet ge dan niet, dat deze kamion niet bij de kolonne behoort ?"

„Daar heb ik tot nu toe niet op gelet."

„Gij zijt een toffe kerel ! Wilt ge ons misschien overleveren aan de vijand ?"

„Neen, chef."

„Van nu af aan neem ik het bevel over de kolonne. Zet uw vrachtwagen aan de staart."

Burrow sprong van de kamion, vervoegde zich bij mij en vroeg wat er scheelde.

„Deze man reed verkeerd." antwoordde ik. „Het hoofd van de kolonne met de bevelvoerende officier is sinds lang verdwenen. Hoort gij de kanonnen bulderen ? Nog erger dan gisteren, is 't niet ? Indien wij verder hadden gereden, dan zouden wij thans dood zijn ofwel krijgsgevangen genomen door de Duitsers. Aangezien ik het bevel heb overgenomen, zal ik het overschot van de kolonne ter bestemming voeren."

„Kent gij dan de plaats, waar wij moeten zijn ?"

„Ik heb horen spreken over Erps-Querbs. Ik meen, dat wij in dit dorp wel meer nieuws zullen vernemen. Klim terug op de laadbak".

Een burger, die in het pasgeboren morgenlicht op de dorpel van zijn woning stond te kijken naar het druk militair verkeer, klampte ik aan. Hij bevestigde, dat ik dicht bij Bost vertoefde. Ook gaf hij mij de nodige inlichtingen met betrekking op de komende reis naar Erps-Querbs.

Het drong tot mij door, dat ik mij in een kritieke toestand bevond. De ontploffingen naderden meer en meer het dorp. Moest de kommandant op dat ogenblik bij mij geweest zijn, dan had ik hem kunnen bewijzen, dat hij en luitenant Bonger mij onrecht hadden aangedaan, door mij de landkaart en de andere noodzakelijke militaire uitrustingen te ontnemen. Doch gedane zaken hebben geen keer...

Ik gaf order te starten. Weldra snelden wij voort, maar deze maal in de juiste richting. Van tijd tot tijd wees ik Scarry welke baan hij te volgen had. Hierdoor sloot ik mogelijke vergissingen uit. Andere motorkolonnes kruisten ons. Zij schenen nogal erg toegetakeld te zijn. Ietwat verder liepen soldaten en vluchtelingen dooreen, gelijk een nest bloot getrapte mieren. Waar zouden die sukkelaars ergens belanden ? Waar zij ook gingen, zij zouden immers beducht moeten zijn voor de vijandelijke

vliegtuigen, waarvan de piloten het onderscheid tussen soldaten en burgers niet wilden bemerken !...

Hier en daar vonkten en smookten de in brand geschoten moto's en vrachtwagens. Meestal werden ze tussen de bomen aan de grachtkant gerold, ten einde het druk verkeer van de af- en aanrijdende bevriende troepen zo min mogelijk te hinderen. Wij snorden erlangs en lieten een behoorlijke ruimte tussen de felle branden en onze kamion. Biezonder voor mijn wagen diende ik op te passen, overwegende dat deze, geladen met olie en benzine, gassen uitstraalde en dus een groot brandgevaar opleverde. Scarry zag een beetje bleek om de neus.

In de voormiddag reden wij, met de kolonne vrachtwagens achter mij aan, het dorpje Erps-Querbs binnen. Ik had het dorp herkend aan de geparkeerde voertuigen van de op bevel teruggetrokken Lansiers van mijn regiment. Ik slaakte een zucht van verlichting, omdat ik ter bestemming kwam zonder een enkel verlies. Op deze manier mocht dit feit door de legeroverheid als een heldendaad beschouwd worden, aangezien ik de kolonne praktisch uit de handen van de vijand had gered, waardoor de oorlogvoerende staat terug over een reeds bij voorbaat verloren gewaand bedrag van circa een miljoen frank mocht beschikken.

Kort daarop gaf ik het bevel over de kolonne vrachtwagens over aan een adjudant, die als voorlopige plaatsvervanger van de bevelvoerende kolonne-officier fungeerde. Deze laatste, bewust van zijn waardigheid en niet geïnteresseerd in mijn persoon, had zich ergens te slapen gelegd. Waarschijnlijk meende hij, zoals vele andere nietsnutten trouwens, dat de kleine man geschapen werd, om voor de grote heren de kastanjes uit het vuur te halen. Wat er ook van zij ; de adjudant kende zijn wereld. Hij feliciteerde mij om het moedig en energiek optreden. Tevens beloofde hij mij voor dit buitengewoon feit een verslag te zullen uitbrengen bij de hogere instantie. Hij hield zijn woord. Er zou dus eindelijk eens een pluimpje op mijn hoed gestoken worden, in de plaats dat anderen doorgaans met de mij toekomende pluimen gingen strijken...

Ik droeg nadien zorg voor mijn eigen kamion. Scarry reed verder, tot ik een behoorlijke schuilplaats had ontdekt. Drie dicht bij elkaar staande bomen vond ik het geschikst. Onder het ruisend gebladerte camoufleerden wij de wagen. De achterzijde werd kunstig met afgehakte takken verborgen. Alleen de kwetterende vogels protesteerden tegen de ongevraagde verstoring van hun rustig leventje. Nochtans achtte ik de genomen maatregel niet overbodig, daar de vijandelijke vliegtuigen, als een nieuwe en vèrdragende artillerie, zich uitzonderlijk aanvallend deden gelden. Voor ons zou het een troost geweest zijn, indien wij degelijker ondersteund werden door geallieerde vliegtuigen. Maar tot dan toe had ik nog geen schim in de hemelruimte bespeurd van iets, dat als een geallieerd toestel kon geïdentificeerd worden.

Niet ver van de gecamoufleerde wagen betrokken wij een boerderijtje. De bewoners van de schamele woning ontvingen ons met open armen. Zij nodigden ons uit iets te eten. Doch mijn helpers beweerden geen honger te hebben. Zij waren te vermoeid, verzekerden zij. Daarom liet ik hen toe op de hooizolder te rusten. Ik beloofde hen in hun plaats de wacht te zullen betrekken. Een wacht moest er nu eenmaal zijn. Zij verlieten geeuwend de keuken.

Ik waste mij eens flink. Daardoor verjoeg ik voorlopig de vermoeidheid. Na een homp brood met spek te hebben gegeten, trok ik buiten de wacht op. Want ik voorzag, dat de rust van mijn kameraden wel een tijdje zou duren. Ik kon hen niet langer lastig vallen, ten einde de ene of andere opdracht te vervullen. Een grens moest ik toch ergens trekken. Als gegradueerde offerde ik mij op, omdat ik altijd en overal het voorbeeld moest geven van hulpvaardigheid. Ten andere drukte de verantwoordelijkheid mij zwaar op de schouders. De dienst moest naar behoren worden volbracht. Daarbij mocht ik het leven van de soldaten niet nodeloos verspillen, door onzinnige bevelen uit te kramen. In het ruw militarisme vlocht ik een beetje menslievendheid.

Op het erf koesterde ik mij in de warmende zonnestralen.

De landelijke rust deed mij goed. Kalm dacht ik na over alles wat mij nog te doen stond. De boer arbeidde in de moestuin. Waarschijnlijk had hij de oorlog reeds vergeten. Doch weldra zou hij door een brutale aanval uit de lucht ertoe gedwongen worden, zich het bestaan van een werkelijk wrede oorlog te herinneren.

In het begin schonk ik geen aandacht aan het zacht motorgeronk. Ik meende een voertuig op de baan te horen. Doch ik vergiste mij. Het motorgeronk zwol aan tot een donderend geraas. Een vliegtuig ! Ik keek, de ogen met de hand beschermend tegen het fel zonnelicht, belangstellend naar de blauwe hemel. Een Stuka, herkende ik. Wat kwam dit eenzaam toestel, reeds zo beroemd en berucht door het uitvoeren van door ons voor onmogelijk gehouden duikvluchten, hier uitspoken ? Alles ademde toch vrede uit ! Waarom moest dit rustiek oord door ellende opgeschrikt worden ? Waren de fronten niet lang en breed genoeg, om er dood en vernieling te zaaien ?

Het Duits vliegtuig vloog met grote snelheid over de met bomen begroeide baan achter de moestuin. Ratelend liet het zes bommen neertuimelen. Ze ontploften in wolken van vuur en rook. Het donderend lawaai verscheurde bijna mijn gehoor. De grond daverde.

De geschrokken boer, die eens achterom gekeken had, liet het veldwerk in de steek. Hij achtte het verkieslijker zich naar huis te spoeden. Zoals iedere levenslustige mens hield hij niet van een gewelddadige dood.

Na het willekeurig bombardement veranderde het toestel plotseling van richting. Het gierde toen regelrecht naar ons toe. Wilde het ons soms verjagen, opdat wij niet langer toeschouwers zouden zijn van de gepleegde onridderlijkheden ? In elk geval zond de Duitse piloot een kogelregen uit al zijn boordwapens naar ons beiden. De projektielen snorden ons als woedende horzels om de oren. Vele ervan ricocheerden tegen de muur achter ons en joegen steenschilfers en stof op. Rondom ons wierpen de inslaande kogels fonteintjes aarde op. Terwijl de helse machine met brullende motor en glimmende vleugels boven

ons hoofd wegspoot, liepen wij naar binnen. De echtgenote en dochter van de boer, die het noenmaal bereidden, weenden angstig. Wij troostten hen in de mate van het mogelijke. Doch een beangstigde mens liet zich niet zo snel troosten. Deze kwam toch immer met andere argumenten voor de dag.

Intussen verwonderde ik mij over het feit, dat de Duitse piloot zo roekeloos omging met de munitie. Wat had hij eraan en vijftigtal kogels af te schieten op twee mensen, waarvan enkel één man het overrompeld vaderland verdedigde als militair ? Blijkbaar zag hij niet in, dat hij meer kans had het boerengezin de treffen, dan de eenzame soldaat. Door zijn onbesuisd optreden bewees hij nochtans, dat de Duitse luchtmacht het luchtruim volstrekt beheerste en de geallieerden niets in de aangebrande pap te brokkelen hadden.

Drie zware ontploffingen dreunden. De vrouwen gilden ontzet. De boerderij trilde zoals bij een aardbeving. Ik meende, dat alles instorten zou en wij door het stikkend puin zouden bedolven worden. Gelukkig begaf het metselwerk niet, alhoewel de vergane mortel als lichtgrijze poederwolkjes uit de voegen dwaalde.

Daar er geen andere ontploffingen meer volgden, lieten wij de vrouwen alleen. Wij begaven ons naar buiten, om eens te kijken waar het vliegtuig zich bevond en wat het gebombardeerd had. Wij zagen het in de verte verdwijnen. Waarschijnlijk had de piloot al de munitie verbruikt. Boven het dorp kolkte een grote zwarte rookwolk als een paddestoel hemelwaarts. Welk militair doelpunt had de vijandelijke piloot in het vizier gekregen ?

„Kunt gij veronderstellen, wat er gebombardeerd werd ?" vroeg ik aan de boer.

„Ik geloof van wel."

Na een poosje zei hij : „Dat kan niet anders dan het zothuis zijn !"

Het krankzinnigengesticht ! Als militair doelpunt kon dit tellen ! De bedreven wandaad deed mijn verwondering ten top stijgen. Zou ik nu werkelijk geloof moeten hechten aan wat de

oud-strijders uit de wereldoorlog 1914-1918 aan ons, de jongste generatie, verteld hadden over de baldadigheden van de Duitse legers ? Hun verhalen had ik telkens als overdreven gruwelijk beschouwd. Zouden de jeugdige Duitsers in deze nieuwe eeuw, die men de „lichtende" eeuw van de „moderne" beschaving noemde, het sadisme blijven bedrijven en zich kanten tegen de bepalingen van de konventie van Genève ? Het zag ernaar uit, dat ik de oud-strijders in het gelijk zou moeten stellen betreffende de verhalen uit de vorige „allerlaatste" wereldoorlog, met de bedreven misdaden tegen God en de mensen...

Niet lang na de dwaze en tevens nutteloze aanval op het krankzinnigengesticht vernamen wij door een gebuur, dat er na de ontploffingen brand uitbrak. De bevolking nam reeds aan de blussingswerken deel. Andere reddingsploegen ruimden puin op, ten einde doden en gewonden weg te voeren. Enkele krankzinnigen liepen doelloos rond in het dorp, onbewust van hun troosteloze toestand.

In de namiddag hoorde ik wederom motorgeronk, maar deze maal niet afkomstig van een vliegtuig. Forwick, een motorijder van mijn eenheid, bracht mij het mondeling bevel van de kommandant mij onmiddellijk met de kamion en de mij toegevoegde soldaten naar Nederokkerzeel te begeven, ten einde ons bij het eskadron te vervoegen. Daarna reed Forwick heen met knallende motor in een wolk van opgejaagd stof, dat grijsachtig schitterde en speelde in de zonnestralen.

Staande beneden aan de ladder van de hooizolder riep ik luide op de slapende soldaten. Niemand antwoordde. Zij hadden nochtans enkele uren geslapen. Doch ik had er eerder moeten aan denken, dat zij zelfs de ontploffingen niet hadden gehoord. Daarom beklom ik de ladder en liet mijn stem onder de dakpannen galmen. Zij ontwaakten geeuwend. Nieuwsgierig vroegen zij mij, waarom ik zo vriendelijk van mijn „nek" maakte, waarom ik hen niet liet doorslapen, waarom ik dit niet en waarom ik dat niet... Kort en bondig verklaarde ik, dat wij moesten vertrekken naar de verzamelplaats van het eskadron. Wij hadden geen tijd te verliezen. Het geleuter hield op.

Terwijl wij alles in orde brachten, vertelde ik hen over het gebeurde tijdens hun slaap. Had ik hen de kogelinslagen op de muur van de boerderij en de boven het dorp hangende rookwolk niet kunnen aantonen als bewijzen van mijn verklaring, dan hadden zij mij nooit willen geloven. Zelfs de boer, die de inpakking gadesloeg, kon niet begrijpen hoe zij bleven doorslapen, terwijl rondom hen de bommen ontploften. Ik begreep het wel !...

Wij namen afscheid van de brave mensen, die ons onderdak en voeding hadden verleend. Zij wensten ons veel geluk. Zij hoopten, dat het onbekend lot ons niet ongunstig zou gezind zijn en ons vele emoties besparen...

Te Nederokkerzeel, waar wij de meeste Lansiers ontmoetten, verborgen wij andermaal de kamion onder het laaghangend gebladerte van een dikke boom. Van mond tot mond werd de order overgeseind, dat allen zich moesten begeven bij de kommandant, ten einde deel te nemen aan een algemene naamafroeping. Wij traden aan in het midden van een straat. Rechtover de rangen stonden de officieren. De kommandant las een naamlijst af. Zodra een naam twee- tot driemaal afgeroepen werd, antwoordde iemand „Gesneuveld !" of „Gewond !" of ook nog „Vermist !". In het algemeen klonk „Vermist !" het meeste, aangezien men niet altijd de juiste toedracht van iemands afwezigheid kende. Ook de mecanicien Slowly werd als vermist opgegeven. Hij maakte als nummer één deel uit van de afdeling manschappen, waarover ik het bevel voerde. Nimmer meer zou hij nog een dienst, nuttig voor de strijdende eenheid, kunnen bewijzen. Sneuvelde hij of bevond hij zich thans als krijgsgevangene in de handen van de Duitsers ? Ik zou dit nooit vernemen !...

Na de naamafroeping hield de kommandant een redevoering. Onder andere verzekerde hij, dat hij nooit had kunnen geloven aan de dapperheid en de strijdvaardigheid van het eskadron, dat uit jonge elementen werd gevormd. Door de bewezen dapperheid, zowel op het slagveld als elders in het land, moest hij er toch geloof aan schenken. De kommandant echter

kon de redevoering niet tot een passend slot brengen. Halverwege brak hij in tranen uit en onttrok zich voor korte tijd aan de ontroerde blikken van de soldaten.

Naderhand verhaalde hij over het peloton, dat hij op het front achtergelaten had, ten einde ordelijk te kunnen terugtrekken volgens de bevelen van het hoofdkwartier. Toen het gros zich van de vijand losmaakte, bleef de achterhoede dapper doorschieten. Hij hoopte nog vandaag de laatste strijders te mogen begroeten. Wij hoopten zulks met hem. Wat er ook van zij ; de ruiterijdivisie, waarvan het regiment deel uitmaakte, werd op de dagorde van het leger vermeld wegens de hardnekkige verdediging van de Gete.

Nadien werden verscheidene soldaten voor de aangetreden gelederen geroepen. Een officier feliciteerde hen om beurten voor hun biezondere opofferingsgeest tijdens de voorbije veldslag. Hij drukte hen de hand. Ook ik moest naar voren treden bij luitenant Groller. Hij wenste mij geluk tegenover het front van de toekijkende militairen. Ook mij drukte hij de hand. Wel zei hij niet, waarom hij zulks deed. Doch ik mocht veronderstellen dat de adjudant, die van mij de geredde vrachtwagens had overgenomen in de naam van een slapende officier, zijn woord gehouden had, door mijn energiek optreden aan de bevelvoering bekend te maken.

Na het verbreken van de gelederen, kon ik hier en daar enkele inlichtingen opvangen, die mij zo ongeveer een beeld van de huidige oorlogstoestand voor ogen hingen. Op de voornaamste stelling Antwerpen-Leuven-Namen kwam er terug voeling met de vijand. De Belgen bezetten deze weerstandslijn tot Leuven, de Britten van Leuven tot Waver en de Fransen de zuiderkant van Waver. De gevechtswaarde van het leger had aan de geallieerden de mogelijkheid verleend bijtijds deze sektoren te bereiken. Gevoeglijk kan er dus beweerd worden, dat het „schouder aan schouder" na vier dagen verwezenlijkt werd, iets dat in 1914 enkel na twee maanden strijd aan de IJzer kon bereikt worden.

De terugtochten hadden niet vermocht de algemene weer-

stand te breken. Wij dachten zelfs, dat wij uiteindelijk de vijand definitief tot staan zouden brengen aan de IJzer, waar nog enkele korte loopgraven uit de 1ste wereldoorlog van 1914-1918 hun verhakkelde flanken toonden als een aanklagende waarschuwing tegen het broedermoorden. De jaarlijkse bedevaarten naar de IJzertoren, volbracht zowel door het eigen volk als door vreemden, brachten geen aarde aan de vredesdijk. De kreet „Nooit geen oorlog meer!" had geen begrip gekend en enkel gediend tot uitbuiting van de grote volkstoeloop en de toeristische bezoekers...

Doch het schokte de vermoeide strijders wel toen zij vernamen, dat Nederland, de geallieerde buurstaat, de wapens had gestrekt na een verwoede weerstand en nadat de biezonderste steden door massale luchtbombardementen vernield werden, waardoor de bevolking aan een door wellust ingegeven uitmoordingsproces overgeleverd werd. Hierdoor zou het Belgisch leger andermaal een terugtocht dienen aan te vatten, ten einde niet aan de linkerflank opgerold te worden...

Te Nederokkerzeel groeven de soldaten zich in. Nadien mochten zij in hun kuilen rusten, uitgenomen de uitgezette schildwachten, die waken moesten over de veiligheid van de handvol vermoeide manschappen. De koks werden dringend verzocht vooreerst sterke koffie te brouwen en nadien te zorgen voor een stevig avondmaal.

De kommandant gaf mij bevel een lijst op te stellen van het overgebleven rollend materieel. De karwei nam niet veel tijd in beslag. Vele voertuigen lagen immers uitgebrand of vernield op het slagveld. Vroeger, vooraleer wij te velde trokken, droeg ik de verantwoordelijkheid over 83 voertuigen. Thans viel de kontroletelling bedroevend uit. In het geheel bezat ik nog 16 voertuigen, zowel vrachtwagens als moto's. Zelfs moesten enkele ervan een dringende herstelling ondergaan. Dit werk droeg ik op aan brigadier-mecanicien Clary, die door Sprenger zou geholpen worden.

De verwoede tegenstand kostte onze eenheid 67 motorwagens. Ik vond het, zonder te gewagen van doden, gewonden

en vermisten, duur betaald. De kommandant zond twee aanvullingsaanvragen, ene voor voertuigen en ene voor manschappen, aan de bevelhebber van de 2de regimentsgroep, ten einde het eskadron terug op oorlogsvoet te kunnen hervormen. Reserves bestonden er niet. Zodus zou de herinrichting gebeuren door het verzwakken van andere eenheden ; een af te raden systeem, dat door zijn demoraliserende invloed de aangekweekte dapperheid van de opgeroepen landsverdedigers zienderogen teniet deed en het ongewettigd vertrouwen van de beroepsmilitairen zonder meer ondermijnde.

Mijn helpers en ik, die van de kommandant de toelating hadden verkregen eens terdege uit te rusten, fristen ons wat op. Wij aten en dronken. Daarna installeerden wij de bevoorradingskamion in een schuur. Op de zolder vleiden wij ons neder op het ritselend stro. Eindelijk zou ik toch eens mogen slapen. Doch de duivel scheen zich met het geval te bemoeien. Niet zodra had ik mij met een zucht van genot neergevleid of iemand rukte de schuurpoort open.

„Chef !" galmde de stem.

„Verrek !" schold ik bij mijzelf. „Ik houd mij dood."

„Hé, chef !" hield de soldaat vol.

„Wat wilt gij ?" vroeg ik hem verwijtend.

„Direkt bij de kommandant komen." antwoordde hij luid.

„Zoudt gij niet doodvallen ?!" bromde ik misnoegd.

Wel, daar ging de rust als een engeltje op de vlucht voor de verrekkeling van een duivel. En wanneer zou ik het rustengeltje nog eens terugzien ? De berichtbrenger plofte de poort achter zich dicht. Ik liet de kameraden rustig liggen, daalde de ladder af en vertrok.

De kommandant gaf bevel mij, met de kamion en de helpers, te begeven naar de verzamelplaats, waar enkele voertuigen van de andere eskadrons reeds op mijn komst wachtten. Ook moest ik hem binnen- en buitenbanden voor de opgeëiste luxeauto, waarin hij zich gedurig vervoeren liet, bezorgen. Als rijtuigoverste kon ik hem met militaire vervangingsstukken niet helpen. De verlangde onderdelen moest ik ergens zien op te

duiken in de burgerij. Hoe ik het aan boord moest leggen om hem gunstig te stemmen, zei hij niet. Hij liet mij enkel verstaan, dat ik mijn plan moest trekken zoals naar gewoonte.

Begrijpelijkerwijze toonden mijn helpers zich verre van ingenomen met de nieuwe opdracht, juist omdat zij wederom in het gareel werden gejaagd, zonder van een volledige rust te hebben genoten. Toch deden zij hun best, om snel gereed te zijn.

Onder leiding van luitenant Story vertrok de autokolonne naar Mechelen, ten einde aldaar burgerlijke vrachtwagens, en zelfs moto's, op te eisen. Deze zouden heel waarschijnlijk dienen, om de op het slagveld vernielde voertuigen te vervangen. De reis verliep kalm en onderging geen enkele vertraging.

Te Mechelen werd de ene kamion na de andere, die de stilstaande militaire autokolonne wilde voorbijrijden, door luitenant Story en enkele onderofficieren tegengehouden en na een kort nietszeggend onderzoek voor gebruik in het leger aangeslagen. De eigenaar ontving een opeisingsbon, waarop de geschatte waarde geschreven stond. Het liep niet altijd van een leien dakje. In het algemeen deed de eigenaar ongaarne afstand van hetgeen hem tot ontvluchtingsmiddel diende.

Een typisch geval deed zich voor. Een wrakke kamion, geladen met matrassen, dekens en andere noodzakelijke spullen, die gewoonlijk door vluchtelingen om onbegrijpelijke redenen meegevoerd werden, tufte ons tegemoet. Ook deze kist, die op het punt stond rammelend in elkaar te zakken van ouderdom, werd afgenomen van mensen, die de bedreigde stad wilden verlaten naar veiligere oorden. De autovoerder smeekte de luitenant hem en zijn gezin door te laten. Ook de vrouwen deden beroep op zijn goedheid. Zij zagen niemand anders dan zichzelf. Dat het land een ernstige oorlog voerde, scheen hen niet te raken. Hun eigen veiligheid ging boven alles. Alhoewel zij hem in stilte verweten een barbaar te zijn, toch probeerden zij bij hem vertederende gevoelens op te wekken. Doch zijn hart, zowel als het onze, moest zwijgen. De redding van het land had voorrang. Aangezien de oude chauffeur geen enkel

gunstig gevolg zag aan al de gedane smeekbeden, hoopte hij door een brutalere taktiek enig sukses te boeken. Woest begon hij te vloeken, te dreigen en te schimpen, niet alleen op de luitenant, maar ook op ons, de onderofficieren, die enkel de bevelen van onze oversten uitvoerden. Ik meende, dat hij een verklarend woordenboek had ingeslikt, want hij schold zo gemeen en wierp ons de schunnigste beledigingen naar het hoofd, bijna zonder adem te halen. Vanzelfsprekend gaven wij geen antwoord. Wij deden slechts wat ons te doen stond. Zonder kommentaar werd de kamion afgeladen en een soldaat aan het stuurwiel geplaatst. Hij moest de wagen in de kolonne schuiven, zodra deze zich in beweging zou zetten.

Aan de andere kant vond ik het toch jammer, dat de luitenant zulk een versleten nagelbak had afgenomen van reeds bejaarde mensen. De oude benzineslikker zou naderhand bij de eerste beweging, na bijvoorbeeld geladen te zijn met kisten munitie, krassend door de assen zakken en krakend versplinteren, om daarna in een rozige roestwolk de geest te geven.

Een uur later schrikten wij op door veelvuldig geroep.

„Een parachutist !... Een parachutist !"...

Aan de overkant van de straat maakte een individu zich snel uit de voeten. Enige voetgangers wezen hem aan als zijnde de zogenaamde parachutist. De onderofficieren, die niet zoals ik door hun kommandant ontwapend werden, trokken hun pistool. Niettemin liep ik met hen de verdachte achterna. Weldra hielden wij hem staande. Met het pistool op de borst werd hij gedwongen de eenzelvigheidskaart te tonen. Sprekend in de Franse taal beweerde hij onschuldig te zijn. Na een kort, doch grondig onderzoek, gaven wij de Waal de vrijheid terug. De opgewonden menigte vervloekte ons. Doch wij konden onmogelijk geloof schenken aan al het gebazel, dat over de vijfde kolonne de ronde deed.

Chef Fininger reed mij, gezeten in een sidecar, voorbij. Hij grijnsde mij honend toe. Wat hij te Mechelen verloren had, kon ik niet bepalen. Reisde hij op bevel van hogerhand of

toerde hij maar wat rond als toerist ? Zelfs tot op heden is mij zulks een raadsel gebleven.

Terwijl wij wederom de werkzaamheden hadden aangevat, door vrachtwagens van preutelende burgers op te eisen, loeide onverwachts een sirene. Alarm tegen vliegtuigen ! Burgers versnelden hun schreden en zochten een schuilplaats op. Velen traden de eerste de beste woning binnen en verzochten om bescherming.

Vijandelijke toestellen verschenen boven de opgeschrikte stad. De luchtafweerbatterijen traden in aktie en knalden erop los. Hoog in de lucht verwekten de ontploffingen kleine donkere wolken. De piloten wierpen echter geen bommen af. Zij vlogen zo rustig in formatie voorbij, alsof zij de verdediging uitlachen wilden over het nutteloos gedonder. De bevolking kwam, God zij dank, er met de schrik vanaf. Wij ook...

Na het beëindigen van het opeisingswerk, vroeg ik aan luitenant Story of hij mij enkele autobanden aan de hand kon doen. Ik deed uitschijnen, dat de eenheidskommandant er verlangend naar uitzag en hij hem dus een groot genoegen zou doen. De luitenant antwoordde, dat hij mij niet helpen kon. Ik moest maar mijn plan trekken, voegde hij eraan toe. Uit gewoonte had ik dit antwoord verwacht. Duizenden keren, zo niet méér, had ik zulks in mijn militaire loopbaan gehoord. Iedereen trachtte zich van enige verantwoordelijkheid te ontlasten of deze met gretigheid te schuiven op de rug van enkele werkezels, die daarna in benarde omstandigheden de onverdiende bestraffingen torsten.

Wat moest ik doen ? De luitenant kon mij niet helpen, doch de kommandant wilde de verlangde autobanden in zijn bezit hebben. Anderzijds maakte ik deel uit van de autokolonne. Ik mocht deze zonder toestemming van luitenant Story niet verlaten. Hij zou ze toch geweigerd hebben. De onverkwikkelijke toestand noopte mij zelf een beslissing te treffen. Goed dan ! Ik nam de verantwoordelijkheid op mij !

Op het gepast ogenblik ontglipte ik met de kamion uit de autokolonne. Verscheidene straten reden wij in en uit. Telkens

stopten wij bij een geopende garage of een winkel voor auto-onderdelen. Doch ik kon niets bemachtigen, zelfs niet met de staatsbon in de hand. De verkopers beweerden de gevraagde voorwerpen niet in voorraad te hebben. Ten lange laatste had ik genoeg van de stad. Ik beval Scarry Mechelen te verlaten. Misschien zou ik op de grote baan meer sukses boeken.

Dicht bij de stad ontdekte ik een garage. De poorten hingen open. In gezelschap van een soldaat ging ik op onderzoek uit. De afwezigheid van de eigenaar speet mij. Toch zou ik voor hem, indien ik iets medegenomen had, een opeisingsbon achtergelaten hebben in het bureel. In de werkzaal lag alles overhoop gesmeten. Vroegere indringers, die ik zonder bezwaar als inbrekers mocht betitelen, hadden heel wat materieel gestolen. Vermoedelijk waren zij de daders geweest, die in hoeken en kanten hun stinkende uitwerpselen onbeschaamd en ongegeneerd hadden gedeponeerd. Blijkbaar hadden zij toen de bedoeling gekoesterd de gevluchte garage-uitbater „hartelijk te bedanken", voor al hetgeen zij van hun broeder in oorlogstijd hadden gelangvingerd. De schoften !...

Ten slotte vond ik tussen al deze smeerlapperij, maar niettemin tot mijn onuitsprekelijk genoegen, hetgeen ik zo dringend nodig had. De oude binnen- en buitenbanden werden door mijn helper op de kamion geworpen. De kommandant mocht tevreden zijn.

Het werd hoogtijd, dat wij vertrokken. Een in bloed gedompelde zon piepte tussen de bossen aan de horizon. Weldra zou de duisternis de nachtelijke kilte aanvoeren en proberen de gloeiend geschoten wereld af te koelen. Talrijke vluchtelingen drentelden op de baan. Wisten zij wel, waar zij heen wilden ? Zij duwden zwijgend aan een stootwagen. Sommigen droegen pakken op de schouders. Kinderen hielden de rok van hun moeder vast...

De nacht viel in. Aan de hemel glansden de verzilverde maan en de vrolijk pinkende sterren ; vrolijk omdat zij niet op de schietende aarde moesten vertoeven en sterven. Het geraas in de verte scheen geen einde te kennen. Wij vorderden lang-

zaam, omdat Scarry wederom zonder koplichten moest rijden.

Niet ver van ons doel kroop een luxe-auto naar ons toe. Ik meende het voertuig van de kommandant te herkennen. Ik bedroog mij niet. Wij stopten. De kommandant steeg uit. Direkt vroeg hij of ik de boodschap had volbracht. Op mijn bevestigend antwoord moesten de bewuste voorwerpen in de achterkoffer van het burgervoertuig geborgen worden. „Dank u." zou hij de volgende maal wel zeggen. Hij eiste geen uitleg over het verloop van de reis. Waarom ook ? Hij interesseerde zich enkel voor de autokolonne van luitenant Story. Vanzelfsprekend kon ik daarover niets vertellen. Het beviel hem niet in het minst. Mijn gedienstigheid had hij reeds vergeten...

Wij scheidden zonder meer. Wij schokten het kantonnement te Nederokkerzeel binnen. Een teleurstelling wachtte ons bij het openen van de vroeger door ons bezette schuur. In het vaal schijnsel van een stallantaarn snoven drie aan ijzeren ringen geklonken legerpaarden. Een kanonnier roskamde de dieren. Hij keek ons met verwonderde blikken aan.

„Doe de poort dicht, godverdomme !" vloekte hij geërgerd.

„Zeg eens, kameraad," merkte ik op, „beleefder spreken zou u beter staan."

„Wat moet gij ?!" barstte hij los.

„Deze stal is door ons bezet." zei ik zo bedaard mogelijk.

„Gij kunt ze kussen !"

„Gij moet een ander nachtverblijf voor u en de paarden zoeken."

„Dat ziet ge vanhier !" gilde hij. „Ik ben er en blijf er !"

„Ik geef u nog één minuut, om van gedachten te veranderen."

„En ik zeg u, dat ik niet wegga !" blafte hij mij toe.

„Gij zult het u beklagen."

„Zak !" schimpte hij.

Deze beledigíng deed de maat overlopen. Ik mocht dan al een „zak" zijn, doch daarom gaf ik nog geen toestemming om mij aldus te vernederen. Een gegradueerde zag zijn woede toch steeds gebonden liggen aan allerhande militaire voorschriften.

Zelfs met vriendelijkheid leed deze maar al te dikwijls het onderspit. Ik besloot de kommandant op de hoogte te brengen.

„Blijf hier en wacht op mij." beval ik Burrow.

Ik verliet de stal en vond de kommandant in zijn kommandopost, opgesteld in een drankhuis te midden van het dorp. De bureelbedienden hadden schijnbaar niet veel te doen. In elk geval dronken zij bier en lachten over de opmerking van een grapjas. De gelagzaal stonk naar sigarettenrook en verschaalde dranken.

Ik bracht verslag uit over de onwillige kanonnier. De kommandant draalde niet en vergezelde mij, want de kantonnerende regimenten moesten elkanders kantonnementsgrenzen respekteren. Hij gaf de roskammende ruiter een geduchte bolwassing. Kort daarna leidde deze laatste de paarden naar buiten. De donkere nacht slokte de nog klagende en tegensprekende soldaat op. Scarry reed de kamion in de stal.

Mijn ogen deden pijn van vermoeidheid. Ik meende, van een langdurige nachtrust te zullen mogen genieten. Doch ik rekende buiten de waard, in dit geval de kommandant. Deze beval mij hem naar het zogenaamd bureel te vergezellen. Gedurende de nacht moest ik te zijner beschikking staan, indien hij mij nodig mocht hebben voor het een of ander onmogelijk karweitje. De helpers mochten in de stal overnachten en dit moest hen geen drie maal gezegd worden.

In de kommandopost deed de kommandant mij plaats nemen op een bank in het drankhuis zonder licht. Indien ik zulks wilde, mocht ik daarop ook rusten. Hijzelf besteeg de trap naar de bovenverdieping, ten einde al slapend in een bed de dag te verbeiden. Welk een groot onderscheid tussen twee oorlogvoerende militairen ! Twee armzalige mensjes met hun gaven en gebreken, de ene liggend in dons, de andere op een harde bank...

Hoe dikwijls zou ik mij rondgewenteld hebben, om mijn knoken gemakkelijker te kunnen rangschikken op de houten plank, die de pompeuse naam van „bank" droeg ? Ontelbare malen ! De helm diende als hoofdsteun, want „hoofdkussen" kon ik het blikken ding niet noemen. Pijnen gevoelde ik overal.

Ergens kraakte een geweerschot, onmiddellijk gevolgd door een tweede ! Ik sprong op en ijlde naar buiten, om de toestand op te nemen. De schildwachten riepen elkander toe met bijtende stem. Ietwat verder werd er wederom geschoten. Toen begonnen ook de ingegraven soldaten te vuren. Zij dachten aangevallen te zijn door vijandelijke valschermspringers of ook nog door lieden van de vijfde kolonne. Het werd een hele fusillade. Onderofficieren doken de gelagzaal in. Zij wensten de kommandant te spreken. Dez verscheen weldra met verwarde haarbos en nauwelijks aangekleed.

„Wat is er nu wederom gaande, sacrebleu ! ?" donderde hij misnoegd.

„De vijand !... De vijand !"... riep iemand zenuwachtig.

„Kalm blijven !" kommandeerde hij kort.

Op de hielen gevolgd door de onderofficieren, verliet de kommandant de herberg. Hij riep enkele malen „Staakt het vuren !" Hier en daar flitste nog een vuurstraal in de donkere nacht. Toen hield het schieten geleidelijk op. Enkele vragen en antwoorden vlogen nog over en weer, doch daarna hing de stilte bijna tastbaar in de lucht.

De kommandant beval een wachtmeester een patrouille samen te stellen en op onderzoek uit te gaan. Indien er iets biezonders voorviel, moest deze hem aanstonds verwittigen. Ingeval de vijand de omgeving niet onveilig maakte, mocht hij niet meer lastig gevallen worden. Maar de patrouille diende regelmatig te circuleren, tot het dag werd. Na deze bevelen trok de eenheidsbevelhebber grommend naar boven en terug naar bed.

Ik bleef buiten staan en leunde tegen de muur. Gedwongen door de koude zette ik de kraag van mijn mantel op. In de verte knetterde wederom een geweerschot en meer naar links volgde een tweede, juist zoals het gebeurde een uur geleden. Niemand schonk er aandacht aan. De soldaten bleven rustig in hun kuilen. Gedurende de rest van de nacht hoorde ik geen schoten meer. Dichtbij marcheerde een patrouille het onbekende tegemoet Geheel verkleumd rolde ik een sigaret en rookte.

6de HOOFDSTUK

Van 15 tot 16 mei 1940.

Deze dagen werden gebruikt om het gehavend regiment een beetje op te lappen, de manschappen te hergroeperen en eventueel de nodige herstellingen aan de voertuigen uit te voeren.

Ik vernam intussen, dat het front in de omgeving van Namen, door Franse troepen bezet, ingedrukt werd. De Britse infanteriedivisie, die Leuven verdedigde, sloeg alle vijandelijke aanvallen af. Voorlopig hield deze dus stand. Doch voor hoelang ?

Het zag er dus niet rooskleurig uit, biezonder omdat het front zou verlegd worden op de Schelde, met als verlenging het kanaal Gent-Terneuzen. De Britse en Franse troepen werden aangeduid, om vertragende gevechten te leveren op het kanaal van Charleroi. De druk van de Duitse tanks versterkte en daartegen konden geen maatregelen getroffen worden.

Op 16 mei 1940 kregen de Britten omstreeks 1000 uur het bevel, zich achter de Schelde terug te trekken in de richting van Oudenaerde, doch echter met een dag oponthoud achter de Zenne. De weerstandsstelling, waaraan de Belgische soldaten een jaar lang werkten en die aldaar de bespottelijke benaming van het „spittend leger" hadden gekregen door de eeuwig spottende en kankerende burgerij, werd geheel prijsgegeven.

Het Belgisch leger regelde zijn beweging op deze van het Britse. Het hoofdkwartier voorzag een stilstand achter de vaart van Willebroek en de Dender.

De 1ste regimentsgroep keerde terug naar het front. Ze

bezette te Saffelare, 12 klm ten noordoosten van Gent, een onvoorbereide stelling. De 2de groep bleef voorlopig in haar kantonnement behouden.

Later bereikte mij het bericht, dat de Duitse pantsers Vervins en de omgeving van Rethel hadden bezet. Zij zouden proberen een overvleugelingsmanœuver te verwezenlijken.

Ook de forten van Flémalle en Boncelles, deel uitmakend van de versterkte stelling Luik, vielen achtereenvolgens in de handen van de overweldigers, doch enkel nadat alle verdedigingsmiddelen vernield werden.

Dit kort hoofdstuk zal de lezer dienen, om het vervolg van dit oorlogsverhaal beter te kunnen bgrijpen. De alledaagse sleur van karweiën verrichtende militairen is genoegzaam bekend, zodat ik daarover niet veel behoef te schrijven.

Nochtans viel er die dag iets voor, wat ik de moeite waard acht dit thans te boekstaven. Ik doe dit niet, om iemand persoonlijk te kwetsen of belachelijk te maken, doch enkel om een typerende karaktertrek uit te beelden van de doorsnee milicien, die telkens meende het uitgezocht slachtoffer te zijn van de luimige meerderen. Ook wil ik hierdoor bewijzen, dat de gegradueerden „au fond" niet de banale kniezers waren, zoals zij doorgaans werden — en worden — afgeschilderd, zelfs door de onbegrijpende burgerij.

Vergezeld door Burrow bezocht ik in het dorp de ene bergplaats na de andere, ten einde het verborgen rollend materieel aan een inspektie te onderwerpen. Overal nam ik de stand van het benzine- en oliepeil op. Als rijtuigoverste had ik geen ogenblik rust. Feitelijk bezat de dag geen uren genoeg, om al datgene uit te voeren wat mij op de schouders werd geschoven.

Gedurende een dergelijke verplaatsing te voet ontmoetten wij een ploeg zittende soldaten, die op het voetpad een massa aardappelen moest schillen. Met deze keukenkarwei had ik natuurlijk niets te maken. Ook Burrow niet. Daarvoor werden uitsluitend militairen aangeduid, die geen chauffeurs waren en dus niet verantwoordelijk stonden voor hun voertuig.

„Daar loopt weeral een lammeling rond, die de patatten

zal vreten zonder ze zelf geschild te hebben, verdomme !" mompelde een karweiman grof, toen ik de zwetende ploeg voorbijging.

Alhoewel hij probeerde de onschuldige uit te hangen en daarom een andere kant opkeek, had ik hem best begrepen. Ik keerde bij de verstilde karweimannen terug die, om zich een houding te geven, gebaarden druk in de weer te zijn. De zogezegde onschuldige dader viel ik evenwel niet lastig ; want onbegrip tegen onverstand uitspelen, zou enkel de krijgsraad hebben gewekt.

„Ik wil niet weten, wie zich daarjuist heeft versproken." vermaande ik niemand in 't biezonder. „Doch met een weinig respekt voor de overheid zullen de aardappelen beter smaken, geloof mij."

Zij keken niet op en gaven geen kik. Een van hen wierp van op een afstand een geschilde vrucht in het opspattend water van een zinken bekken.

„Ten slotte is het toch de overheid, die voor uw hongerige magen deze aardappelen opgesnord en betaald heeft, nietwaar ?"

Wederom bleef het stil. Om een overste rechtstreeks aan te vallen, schenen de roddelaars de moed niet te bezitten. Als incognito gebleven achterklappers moesten zij ook voor geen eigen verdediging zorgen.

Ik haalde een pennemes voor de dag en begon enkele aardappelen te schillen. Aan Burrow gaf ik bevel, dit ook te doen. Deze laatste toonde zich erg ontevreden en keek zo zwart als een donderwolk.

„Maar chef ! Het is toch ons werk niet, om..." begon hij.

„Niet kankeren, Burrow." onderbrak ik hem.

„Ik ben daarvoor niet aangeduid." vervolgde hij geërgerd.

„Schil uw rantsoen !"

Burrow hoorde aan de stemverheffing en zag aan de ernstige plooi op het gelaat, dat ik het bevel werkelijk meende. Hij wist, dat er op zulke ogenblikken niet te spotten viel met zijn chef. Deze kon niet alleen als een goede, doch ook als een strenge

huisvader optreden. En aan dit laatste had hij een broertje dood.

Na tien minuten van rustige arbeid borg ik het pennemes op. Ik had op deze korte tijd meer aardappelen geschild, dan ik op het avondmaal zou verorberen.

„Heren", zei ik toen minzaam, „ik zal niet eten van hetgeen gij heden hebt geschild. Ik behoef u dus ook niet te danken. Doch in het leven zult ge méér vreugde vinden, indien gij ongevraagd iets voor anderen kunt doen."

Daarna liet ik de ploeg karweimannen met beschaamde rode hoofden achter. Burrow volgde mij zuchtend op de voet. Doch toen mijn vaderlijke vermaning eindelijk de diepte van zijn hersenmassa had bereikt en daar begrepen als een rood lichtje gloeide, toen grinnikte hij verstolen...

7de HOOFDSTUK

17 mei 1940.

Van Nederokkerzeel reden wij met de eenheid naar Ardooie, bij Roeselare, via Vilvoorde, Merchtem, Aalst en Erondegem. Wij werden aldaar in achterhoede geplaatst. Als rijtuigoverste zorgde ik er wederom voor, dat alle voertuigen naar behoren gecamoufleerd werden. De kamion voor brand- en smeerstoffen verschool ik onder een beschermend afdak met poort, ongeveer 50 meter van de kommandopost verwijderd. De kommandant wilde echter niet, dat het voertuig daar staan bleef. De wagen moest ik naast de muur van de kommandopost doen voeren. Doch deze maal kon ik met de beste wil van de wereld geen beetje camouflage aanbrengen. Vanzelfsprekend daalde mijn tevredenheid tot op het vriespunt. Waarom verplichtte hij mij een flinke schuilplaats te verlaten ? Waarom moest de kamion gestationeerd blijven in open lucht, waar iedere vijandelijke piloot deze kon bemerken en misschien wel bedenken met een kogelregen of met een vernielende bom ? Wel opperde ik bezwaren, maar de kommandant wees mij onvriendelijk af... Ik had te gehoorzamen en daarmee basta !...

Een uur nadien stelde ik vast, dat de koks de rollende keuken in mijn vroegere schuilplaats hadden geïnstalleerd. Zij vonden het aangenaam erin te schuilen. Hun gelaat weerspiegelde de innerlijke pret, omdat ik uit deze prachtplaats verjaagd werd. Wat wilde de kommandant feitelijk van mij en mijn helpers ? Wij kwamen hem toch zoveel mogelijk in alles tegemoet ! Konden wij nu niet een enkele maal iets goeds doen in zijn ogen ?... Het antwoord daarop zou gedurende de ganse veldtocht een groot vraagteken blijven...

Door een koerier verwittigd, meldde ik mij bij de kommandant present. Zonder om de zaak heen te draaien, kreeg ik bevel de kamion, die ik tot dan toe gebruikt had om de bevoorrading in brand- en smeerstoffen te verzekeren, af te staan. Zelfs de chauffeur Scarry verloor ik daarbij. Het bevel vond ik een jammerlijk geplaag. Ik tastte volkomen in het duister en kon het „waarom" van deze order niet vatten. Wel vroeg ik, om de reden van dit onredelijk besluit te mogen vernemen. Deze gaf hij niet ; waarschijnlijk kende hij deze niet, omdat er geen reden bestond. Nochtans wierp ik op, dat het erop aankwam een snelle motorwagen te bezitten, biezonder in een funktie gelijk de mijne, waarin ik zo dikwijls aan mijzelf werd overgelaten.

„Stel u toch even voor, kommandant," pleitte ik voort, „dat ik door de beroving van de kamion en de getrainde chauffeur moest gedood worden gedurende een van de reizen, die ik waarschijnlijk nogmaals op eigen verantwoordelijkheid zal moeten doen, dan zoudt gij er de dupe van zijn."

„Comment ?" verwonderde hij zich.

„Ik ben de rechterarm van de eenheid. Zonder de benzine, die ik geregeld aanvoer, zouden de voertuigen ter plaatse moeten blijven staan met alle gevolgen van dien."

„Allons !... Allons !... Gij ziet alles veel te zwart in !"

„Kan ik de kamion en Scarry behouden, kommandant ?"

„Non !... Ingerukt !"

Het klagen en pleiten hadden geen zier geholpen. Nadenkend slenterde ik naar buiten. De zon priemde hete stralen in mijn nek. Het zweet parelde op mijn voorhoofd. Ik gevoelde mij toch zo vermoeid.

Scarry weende bijna toen hij vernam, dat hij en de kamion door de kommandant ontslagen waren uit de ravitailleringsdienst. Voortaan zouden zij ingeschakeld worden bij het een of ander peloton.

„Het spijt me, dat gij mij verlaat, Scarry." troostte ik hem. „Gij hebt u moedig gedragen en wees ervan verzekerd, dat ik de door u bewezen diensten zeer waardeer."

Scarry's lippn trilden. Hij trok de neus luidruchtig op.

„Mij spijt het nog meer." zuchtte hij gelaten. „Ik verlies immers een vaderlijke chef."

„Dank u." murmelde ik ontroerd.

Toen wendde ik mij tot Burrow en Mackay, die met bolronde ogen het ongewoon toneel hadden aanschouwd. Uit de samenspraak hadden zij reeds begrepen, dat de ravitaillerings-ploeg andermaal een oplawaai had geïnkasseerd. Ik beval hen, de kamion af te laden en de blikken spullen ergens tegen de wereld te kletsen.

Dezelfde koerier verscheen. Wederom moest ik mij naar de kommandant begeven. Deze laatste toonde mij toen een vrachtwagen aan, die voortaan te mijner beschikking zou staan. Met een grijnslach om de lippen verliet hij mij. Naderhand begreep ik het grijnslachen pas.

Ik bekeek de mij toevertrouwde kamion eens van dichtbij. Ontzet sloot ik de ogen. In de laaiende zonnebrand stond een oude aftandse bak, een rammelende kleerkast, een echt mirakel ; een van die lieve beestjes die in zwang waren tijdens de eerste en laatste wereldoorlog van 1914-1918. Het ware beter geweest, indien een onderzoekskommissie deze vrachtwagen buiten dienst had gesteld, afgekeurd, afgedankt, op het stort gegooid. Wat kon ik in Godsnaam met zo iets aanvangen in een moderne bewegingsoorlog, die de allerlaatste der laatste wereldoorlogen zou zijn ? Het sukkelvoertuig had reeds twintig jaren lang van een ouderdomspensioen moeten genieten !... Thans kreeg ik het enorm geluk een oud-strijder te mogen berijden ; een kranige gast die ons nochtans in vele moeilijkheden zou brengen...

Terwijl mijn helpers, onder het slaken van grove vloeken (ik hoorde ze toen werkelijk voor de eerste maal godslasterend vloeken !), al het materieel op de reeds kreunende kamion laadden en naar behoren schikten, begon ik een gesprek met de nieuwe autovoerder, soldaat Fulton. Komend van het Vervoerkorps, werd hij met zijn voertuig (1) in onze eenheid ingelijfd,

(1) De chauffeurs deden toentertijd steeds mutatie met hun voertuig : een werkelijk voortreffelijke maatregel, die na de oorlog van 1940-1945 als nutteloos werd beschouwd en dus ook verworpen.

ten einde een der menigvuldige gaten te stoppen, die de vijand in de gelederen had geslagen tijdens de vorige hardnekkige gevechten. Van meet af ondervond ik, dat de eenvoudige Fulton niets anders wilde, dan treffelijk en eervol het vaderland te mogen dienen. Hij viel geweldig in mijn smaak. Wij werden dikke vrienden.

„Is de kamion volkomen in orde, Fulton ?"

„Bijna, chef."

„Kunt gij hem dan niet herstellen ?"

„Neen, chef."

„Waarom niet, Fulton ?" verbaasde ik mij.

„De totaal versleten autobanden kan ik niet vervangen. Ik heb immers geen reservewielen !"

„Spijtig. En is dit alles ?"

„Er zit geen knaldemper op de uitlaatbuis."

„Ook dàt nog ! Wij zullen dus nooit geluidloos kunnen rijden."

„De motor maakt heel wat lawaai, hoor."

„Welke snelheid kan de wagen ontwikkelen ?"

„Nauwelijks 30 klm per uur."

„Wat ?!"

Mijn verbazing steeg ten top. Stel u voor ; enkel 30 klm per uur ! Nochtans bedroeg de snelheid van het eskadron, gedurende de verplaatsingen van het ene front naar het andere, doorgaans 50 tot 60 klm per uur. Ik werd er mij van bewust veroordeeld te zijn, om als een eenzame wolf de banen af te grazen, overwegende dat ik nooit de eenheid zou kunnen volgen. Daarbij kwam nog, dat ik geen vervangingsonderdelen voor de kamion bezat en deze ook nergens kon bemachtigen. Doch ik zou, als naar gewoonte, wederom mijn plan moeten trekken.

„Zijt gij een bekwame autovoerder, Fulton ?"

Hij stak de schouders op in een berustend gebaar en keek even rond, vooraleer hij antwoordde.

„Ik heb nog niet veel achter een stuurwiel gezeten, chef." mompelde hij toen benepen en slikte wat overtollig speeksel weg.

Dit antwoord deed de deur toe !... Op deze met zonneschijn overgoten dag ergerde ik mij geweldig over deze allerhande tegenslagen, die door derden in de hand gewerkt werden. Zo gemakkelijk zou men mij niet klein krijgen, besloot ik vastberaden. Ik zou Fulton helpen, zoals ik andere soldaten geholpen had. Desnoods zou ikzelf het stuurwiel overnemen.

In gezelschap van mijn helpers, waarbij Fulton zich had aangesloten, zocht ik een gastvrije woning op. Daarin vond ik geen moeilijkheden, want de oude Vlaamse gastvrijheid scheen te Ardooie geen onbekende leuze te zijn. Eindelijk konden wij ons verfrissen en eens flink wat voedsel achter de kraag stoppen. Wij meenden zelfs de nacht genoeglijk te zullen mogen doorbrengen in een door de vriendelijke inwoners aangeboden bed. Maar...

's Namiddags hoorde ik vertellen, dat de eenheid Ardooie zou verlaten, om zich naar Rousbrugge-Haringe te begeven. De verwachting, om in een zacht bed te zullen slapen, ging dus in rook op. Ook zouden er voertuigen moeten gehaald worden te Gent. Ik meende terecht, dat ik met deze laatste karwei niets te maken zou krijgen. Doch weldra zou ik er anders over denken.

Tegen het vallen van de avond bracht een koerier mij het bericht, dat ik mij zonder dralen bij de kommandant moest begeven. Ik ontmoette hem op straat, waar hij met luitenant Groller een praatje maakte. De kommandant beval mij de oude kamion, die ik dezelfde dag had moeten ruilen, wederom af te laden. De kist moest als autobus optreden. Een peloton soldaten zou erop plaats nemen. Te Gent moesten deze chauffeurs moto's en tricars uit de autofabriek trachten te redden en deze naar Rousbrugge-Haringe voeren, alwaar de eenheid zich zou bevinden. Ikzelf moest als begeleider in deze roekeloze rit mede op het toneel verschijnen.

Het sloeg mij tegen de borst, dat de kommandant telkens probeerde mij uit zijn omgeving te smokkelen, alhoewel ik verantwaardelijk stond voor de benzineravitaillering van de eenheid, waarover hij het bevel voerde. Ik begreep het niet.

Trouwens vroeg ik hem, of hij zorg wilde dragen voor het materieel dat ik achterliet. Want indien ik zijn aandacht daarop niet vestigde, zou alles blijven liggen. Als antwoord schold hij mij onverwacht luidkeels uit ! Hij slingerde mij zonder reden een massa brutaliteiten naar het hoofd ! Ongehoord ! Onverdiend ! Woedend over deze ongepaste vernedering in aanwezigheid van officieren, onderofficieren, minderen en toekijkende grommende burgers, draaide ik mij zonder groeten om. Veerkrachtig marcheerde ik naar de kamion.

Ik hoorde, hoe luitenant Groller, die zwijgend de dramatische vertoning had aanschouwd, de kommandant voorzichtig arttent maakte op mijn hoedanigheid als onderofficier.

„Hij is de enige bekwame onderofficier, waarover gij nog kunt beschikken. Waarom hem zo schandelijk behandelen ?"

De kommandant kreeg plotseling een helder ogenblik. Hij begreep, dat hij mij onrecht had aangedaan.

„Pardon !..." riep hij mij achterna. „Pardon !..."

Ik deed precies, alsof ik niets had gehoord. Door zijn schuld werd ik hard ; harder dan ik wilde zijn. Ik vervolgde mijn weg...

Bij valavond reden wij naar Gent. Vluchtelingen en troepen versperden omzeggens de banen. Treurigheid las ik op ieders gelaat. Kleuters trippelden vermoeid in de optocht. Wanneer zou deze ellende een einde nemen ?

De duisternis lag reeds over de wereld gespreid, toen wij Gent binnentuften. Bij de autofabriek F.N. stopten wij. De manschappen sprongen van de kamion. Zij werden onmiddellijk opgezweept door de koortsachtige drukte, die in de stad heerste. Zelfs drong het alarmerend bericht tot ons door, dat de Duitsers op het punt stonden Gent binnen te rukken. Zulks joeg ons nog meer op. In een snel tempo werden de moto's en tricars uit de fabriek gehaald en in de kolonne geschoven. Deze operatie had juist een kwartier geduurd. In normale omstandigheden zou deze een uur in beslag genomen hebben. Daarna snorden wij zonder licht, doch met grote snelheid de bedreigde stad uit. De gloednieuwe machines waren gered.

Vooraleer wij uit Gent vertrokken, had ik plaats genomen op de duozitting van een moto. Op deze manier kon ik de kolonne beter in het oog houden en, indien er iets onderweg moest gebeuren, de chauffeurs met raad en daad bijstaan. Vanzelfsprekend zouden de nog niet ingereden motoren moeilijkheden opleveren. Ze werden immers door de opgelegde snelheid misbruikt.

De reis verliep normaal tot Roeselare, waar ergens in een smalle straat gestationeerd werd. Rust ! De motoren werden stilgelegd. Hier en daar verschenen gloeiende sigarettenpuntjes. De soldaten rookten rustig. Zij kuierden wat rond, om de stijfheid uit de ledematen te verdrijven. Fluisterende stemmen stegen in de nachtelijke kilte op.

Ik ging langs de stilstaande kolonne en hield een kleine inspektie, alhoewel de kolonne-overste mij daartoe niet had bevolen. In feite lag zulks geheel buiten mijn bevoegdheid. De verantwoordelijkheid rustte op de schouders van een andere overheid, die te zorgen had voor het welzijn van de manschappen en de voertuigen. Maar, wat wilt gij ? De ene werkte liever op eigen initiatief, terwijl de andere Gods water over Gods akker liet stromen...

Luitenant Story riep mij bij zich. Natuurlijk stelde hij mij de klassieke gelegenheidsvragen.

„Is alles in orde, chef ?"

„Ik meen van wel, luitenant."

Wat kon ik anders antwoorden ? Hier en daar stonden gegradueerden, die keuvelend rookten en zich schijnbaar niets aantrokken van al wat er gebeurde. Trouwens werden zij door hem meer als vrienden aangezien dan ik. Waarom stelde hij dus die vragen aan mij ?

„Zijn er voertuigen achtergebleven ?"

„Ik geloof het niet."

Ik kon hem geen zekerheid verschaffen. Het aantal voertuigen kende ik niet. Ik had immers de tijd niet gehad, om ze te tellen. Wij moesten Gent te snel verlaten, door de omsingelende bedreiging die van de vijand uitging.

„Misschien weet gij, waar ik ergens benzine zou kunnen tanken ?"

„Een pompstation kan ik u niet aanduiden. Mag ik u een raad geven, luitenant ?"

„Laat eens horen, chef."

„In uw plaats zou ik een koerier de stad insturen, ten einde er ene op te snorren."

„Het is al zo laat ! Overigens, wie zou in deze duisternis iets kunnen vinden ?"

„Met de voorhanden zijnde brandstof zullen wij Rousbrugge-Haringe nooit bereiken."

Een stilte viel in. De luitenant dacht even na.

„Motoren op gang !" besloot hij plotseling.

Voetstappen schuifelden over de kasseiën. Ongeduldige soldaten riepen iets met luide stem. De motoren sloegen aan ; de ene brommend, de andere knetterend. Gloeiende sigarettenpeukjes zeilden in vurige bogen over de straat en wipten bij het vallen even sterrensprenkelend op.

Onverwacht en zonder bevel vertrok de kolonne. Doch een klm verder stond ze wederom stil.

„Wat zou er gebeurd zijn ?" vroeg ik mij af.

Ik begaf mij naar voren. De reden van het oponthoud wilde ik kennen. De luitenant bevond zich bij een benzinepomp. Hij meende, dat hij de zaak al voor elkaar had. Eerst klopte hij verscheidene keren op de garagepoort. Doch niemand liet zich zien. Naar mijn mening waren de bewoners reeds op de vlucht of anderzijds speelde de moedwilligheid een leidende rol. Ten andere zou ik later dikwijls genoeg moeten ondervinden, hoe diep het menselijk egoïsme kankerde.

Daarna begaf de luitenant zich naar de benzinepomp. Doch er bungelde een hangslot aan. Wij mochten niets openbreken. Dat verboden zowel de militaire als de burgerlijke politiereglementen. Daarom reed de luitenant misnoegd heen. De kolonne volgde hem automatisch en zonder bevel. Iedereen probeerde de reglementaire afstand van 20 meter tussen de voertuigen te behouden. Maar zulks lukte niet altijd.

Soms werd de snelheid van de kolonne zeer overdreven. Redenen daarvoor waren er genoeg. Enkele motorrijders sloegen ongevraagd links of rechts een zijweg in en verdwenen als schimmen in de nacht. Anderen zagen zich verplicht een defekt te herstellen. Al deze uitvallers gaven dus een vergrotende afstand tussen de voertuigen, zodat de nakomenden een dubbele snelheid moesten ontwikkelen, wilden zij de reglementaire afstand behouden.

Het viel ook voor dat enkelen, die zich langs de baan hadden opgesteld om de motor in orde te krijgen, bij mijn aankomst druk in de weer waren.

„'t Is bijna gerepareerd." gaven zij gewoonlijk voor antwoord. „Rijd maar door, chef. Wij komen u direkt achterna."

Ik geloofde hen op hun woord. Waarom niet ? Ik kon niet bij iedereen blijven wachten tot het beëindigen van iedere reparatie. Maar al keek ik honderd malen naar hen uit, ik zag ze niet meer.

Ook mijn chauffeur had met een klein motordefekt te kampen. Een bevuilde ontstekingskaars, veronderstelde hij. Intussen verzwond de kolonne, als opgeslokt door een monsterachtige duisternis. Het geluid van de sputterende motoren stierf stilaan uit. Enkel de kilte kuste onze bestofte wangen. Ik klappertandde in de eenzaamheid.

Naderhand probeerde de chauffeur de kolonne als een razende in te lopen. Doch het baatte niet. Ik zag de nuttelоosheid ervan in. Wij waren dwaas zo doelloos te koersen, want het rijden kon ons allicht een onherstelbaar ongeval op de hals halen.

Ik besloot de dag af te wachten, om gemakkelijker de weg naar Rousbrugge-Haringe te kunnen vinden. Daarom zou ik de ene of andere boer verzoeken ons onderdak te verlenen. Wij hadden een beetje rust meer dan broodnodig.

„Rijd tot aan de eerste wegwijzer." verzocht ik de chauffeur.

Daar tenminste zou ik mij hopelijk wel kunnen oriënteren ; want een landkaart, zoals ik reeds heb aangestipt, bezat

ik niet meer. Nog een hele tijd hotsten wij over de ongelijke kasseiweg, vooraleer wij een wegwijzer ontdekten. Een geschonden arm wees in de richting van Ieper.

„Wij hebben geluk." zei ik tot de chauffeur. „Ieper ligt nauwelijks enkele klm van hier."

„Kent gij iemand aldaar, chef ?"

„Mijn ouders wonen er."

„Tof !"

„Het zal thuis beter zijn om te overnachten, dan in een onbekende boerderij."

„Dat geloof ik ook."

„Vooruit dan maar !"

Vlaanderens bekende hinderlijke kasseiwegen knotsten de motobanden in de hoogte. Onze vermoeide lichamen schommelden en wipten in een enerverend ritme van pijnlijke schokken. Aan iedere wegwijzer moesten wij stoppen en de richting verkennen. Wij waren doodop. Wij moesten er eens eindelijk een punt achter zetten.

Ten slotte kwamen wij aan mijn ouderlijke woonst. Ik belde. De voordeur werd opengerukt. Mijn echtgenote, die als vluchtelinge aldaar vertoefde en een voorgevoel van mijn nadering had gehad, vloog mij om de hals. Het aandoenlijk weerzien maakte mij niettemin gelukkig, omdat ik haar terugvond niet alleen gezond, maar ook in gezegende toestand. Mijn ouders, broeders en zusters, die reeds gaan slapen waren, stormden de trappen af, om mij te kunnen verwelkomen.

Terwijl de chauffeur de moto in de gang duwde, zorgde mijn moeder voor een stevig avondmaal. Nadien at ik smakelijk in gezelschap van de voerder, die zich om te eten niet pramen liet.

Natuurlijk werd er over de oorlog gesproken. Doch veel nieuws wisten de gezinsleden niet te vertellen. Naar het scheen waren de forten van Fléron en Chaudfontaine gevallen. Door de doorbraak bij Sedan moesten de Fransen terugtrekken. In het geheel zag het verloop van de krijgsverrichtingen er maar rot uit.

Wat er ook van zij ; ik verlangde naar bed, ten einde eens te mogen genieten van een welverdiende rust. De chauffeur sliep reeds half, toen hij de trappen naar de slaapkamer opstommelde...

8ste HOOFDSTUK.

18 mei 1940.

„Chef, we zullen zonder benzine vallen." merkte de chauffeur vroeg in de ochtend op.

„Hoeveel liters hebt gij er nog ?"

„Amper genoeg voor een tiental klm, denk ik."

„Met deze hoeveelheid kunnen wij onmogelijk Rousbrugge-Haringe bereiken."

„Wat zullen wij dan doen ?"

„Breek daar uw hoofd niet over. Ik zal wel een middel ontdekken, om mij benzine aan te schaffen."

„Hier in de stad misschien ?"

„Dat weet ik niet."

Ik vroeg aan mijn ouders, in welke straat ik ergens brandstof kon aanslaan. Doch zij gaven mij te verstaan, dat alle benzinestations gesloten waren. De uitbaters verkochten er geen meer of ten ware zij over geen voorraad beschikten. Nee, Ieper kon ik wel aan mijn laars lappen. Ik zou wederom bij mijn soldatengeluk moeten aankloppen.

Het afscheid nemen, viel mij niet mee. Overal zag ik wenende ogen en ontving ik natte zoenen. Allerhande raadgevingen klonken mij in de oren. Ik moest dit niet doen en ik mocht dat niet laten en al wat dies meer zij. Ten slotte konden wij afreizen. De moto tufte de straat op. De chauffeur volgde de richting naar Rousbrugge-Haringe, zoals ik ze voor hem had uitgestippeld. Het viel mij op, dat ook de natuur er zo beweend uitzag. De nachtelijke dauw had het struikgewas, de bomen en de grashalmen bepareld met miljoenen diamanten. Ze schitterden met purpere glans in de aaiende zonnestralen.

Halverwege Ieper en Vlamertinge ontwaarde ik in de verte stilstaande zware legervrachtwagens. Vanzelfsprekend zouden deze volle benzineblikken als reserve medevoeren. Doch ik kon nog niet vaststellen of de autokolonne toebehoorde aan het Belgisch leger of aan een afdeling van de geallieerde troepen. Indien er Belgische chauffeurs aanwezig waren, zou het benzinevraagstuk gauw genoeg opgelost zijn. Maar indien er vreemden aan het stuurwiel zaten, dan zou het een ander paar mouwen zijn.

Zodra wij de kolonne hadden ingehaald, bemerkte ik direkt, dat ik met vreemden te doen zou krijgen. Franse soldaten vervoerden pas geslacht vee, want uit de reten van de laadbakken drupte bloed, dat tussen de kasseiën kronkelende smalle rode stroomjes vormde. De rokende Fransen keken ons aan op een raadselachtige manier, waarin een beledigende nieuwsgierigheid lag verscholen. Waarschijnlijk vroegen zij zich af, waarom wij hen de eer van een bezoek verschaften.

„Kunt gij mij één liter benzine geven, a.u.b. ?" vroeg ik zo vriendelijk en beleefd mogelijk aan een Franse autovoerder.

Ik meende, dat de broeder- en soldatengeest van onderlinge hulp tussen geallieerden enig gewicht in de weegschaal te mijner gunste zou werpen. Doch dit optimisme kroop terug in zijn schelp, zodra deze man de besnorde mond opensperde. Tussen zijn berookte tanden rolde een verachtelijke opmerking.

„Ik geef geen benzine aan vluchtende Belgische soldaten, die trouwens niet vechten kunnen !" verklaarde hij zelfzeker.

„Wij doen wat wij kunnen. Er zijn reeds vele Belgische soldaten gesneuveld." verzekerde ik hem plechtig.

„Merde !... Trois fois merde !..." schold hij onbeschoft.

Deze onwaardige bevuiling van de beschaving liet ik ongewroken langs mij heengaan, alhoewel ik de wenkbrauwen fronste en er een kwalijk antwoord op mijn in toom gehouden tong brandde. Ik mocht mij niet bezondigen aan de uitwisseling van zekere nekkende „vriendschapsbetuigingen". Alleen het verkrijgen van de begeerde brandstof vormde het hoofddoel van mijn gewild geduld.

„Bon, ça va !" kalmeerde ik hem. „Maar ik maak u opmerkzaam op het feit, dat ik als koerier een speciale opdracht uit te voeren heb voor een generaal van het algemeen hoofdkwartier. Het is dringend."

De Fransman keek mij wederom aan en deed de moeite de tussen de lippen geklemde sigaret te verwijderen.

„Indien ik niet op de vastgestelde tijd met het spoedbericht aankom," zo loog ik dapper voort, „dan zult gij de poppen aan 't dansen hebben gebracht."

„Ha ! Oui ?"

„Maar ik zal gerust zijn. De schuld van mijn mislukking, die ten andere veel schade aan de geallieerde legers zal berokkenen, zal ik kunnen wijten aan de heren Fransen. Kom, ik wil niet langer met u redetwisten. Waar is de bevelvoerende kolonne-officier ?"

„Il n'est pas la."

„Dan staat er mij niets anders te doen, dan nota te nemen van uw autoplaatnummer."

Naar gelang mijn tirade vorderde, veranderde zijn gelaatsuitdrukking zienderogen. Toen ik aanstalten maakte de bedreiging in daden om te zetten, hield hij mij staande. Hij bood mij zijn verontschuldigingen aan. Deze aanvaardde ik met een rechterlijk air over mij, precies alsof ik de gesneuvelden vertegenwoordigde, die zelfs in de dood hem vergiffenis voor zijn euveldaad verleenden.

„Voyons," sputterde hij zenuwachtig, „ik wist niet, dat gij in dienst staat van een generaal van het algemeen hoofdkwartier. Hadt gij mij zulks direkt gezegd, dan had ik niet zó getreuzeld."

Mijn gelaat klaarde op, gelijk de hemel na een zware regenbui. Ik glimlachte over de diplomatische zege. De Fransman goot vijf liter benzine in de motortank. Door deze ongelooflijke vrijgevigheid redde hij mij onbewust uit een benarde toestand.

„Merci quand même." dankte ik hem opgewekt (1).

(1) Het is spreekwoordelijk, dat de Vlamingen ertoe gehouden zijn meerdere talen te kennen, willen zij in hun eigen land niet door vreemde talen in hun levensbehoud gekelderd worden.

Blij gemutst snorden wij de baan op en lieten de Franse autokolonne weldra ver achter ons. De snelle rit joeg opwarrelend stofwaaiers op. De zon straalde een felle gloed uit. Alhoewel een lichte bries ons enige verfrissing bezorgde, deed de drukkende hitte toch het zweet uit de poriën breken.

Enkele familieleden van moeders kant baatten te Vlamertinge een volksherberg uit. Plichtsgetrouw gunde ik mijzelf niet de nodige tijd, om ze een kort bezoek te brengen. Wij reden steeds maar voort. Wij zochten voorzichtig een doortocht tussen de sloffende vluchtelingen, die beladen met pak en zak probeerden die dag nog de Franse grens te bereiken. Deze ongelukkigen meenden een veilige schuilplaats te zullen vinden en een gulle gastvrijheid te mogen genieten in Frankrijk, zoals gedurende de hongerjaren van de Duitse inval in ons land tijdens de Marsverering van 1914 tot 1918. Toentertijd kreeg Frankrijk de mooie titel van „La douce France" toegezwaaid. Zijn bevolking werd bewierookt in gloedvolle redevoeringen van gemeende dankbaarheid vanwege het Belgisch volk. Een officiële tint, natuurlijk ; want in feite moest iedereen voor de genoten gastvrijheid betalen met slafelijke arbeid of anders... niet eten ! Als kind van drie jaren oud, door de gevluchte moeder medegenomen te zelfder tijd met de andere kinderen, verbleef ik te Lisieux. Ik zie mijzelf nog in gedachten op de tafel doppen met de nat gemaakte vingertop, waaraan de broodkruimels bleven kleven, die ik daarna gulzig opslokte als een verschopte bastaardhond. Nooit zal ik kunnen vergeten, hoeveel honger ik toen geleden heb. Moeder moest uit werken gaan. Zij waste iedere dag bij een brede rivier bebloede en beluisde militaire kledingstukken uit. Vader streed als onderofficier aan de fronten in Vlaanderen. Voor mij, het uitgemergeld kind, bleef niets anders over dan de straat op te gaan, om ergens uit een stinkende straatgoot een uit de vishal gevluchte krab op te rapen en levend te verslinden...

En thans ? Vele sukkelende stervelingen, gebrekkigen, zieken, ouderlingen en zwangeren zouden aan den lijve ondervinden hoe geliefd zij waren. Enkelen zouden er kreperen en ande-

ren op hun stappen terugkeren. Liever de dood door het schroot, dan te sterven zonder brood...

Eenmaal buiten het dorp en verlost van het grootste aantal vluchtende dompelaars, veraangenaamde de motorit. De baan, geflankeerd door hoge bomen en waarachter in de verte hier en daar boerenhoven hun rode daken als bezonde paddestoelen verhieven, gleed als een breed grijs lint onder de dansende wielen door.

Te Poperinge wemelde het wederom van vluchtelingen en aftrekkende troepen. Biezonder deze laatsten gaven mij veel stof tot nadenken. Het kon niet ontkend worden, dat deze bevuilde en vermoeide militaire afdelingen naar achteren en tevens buiten de eigenlijke gevechtsfronten werden gebracht. Het zag er bedenkelijk uit, veronderstelde ik ongerust. Immers, indien het Belgisch leger steeds terugtrok, dan moesten de Duitsers in hun poging, om het land te overrompelen, onvermijdelijk een flink sukses geboekt hebben.

Op de baan Poperinge-Rousbrugge-Haringe kreeg de reis voor mij een geheel andere betekenis. In de plaats dat ik als enkeling het eskadron opzocht, zo werd ik plotseling opnieuw bewust van mijn verantwoordelijkheid als bevelhebber van een kleine eenheid. Al de moto's en sidecars van het regiment, die toebehoord hadden aan de kolonne uit Gent geredde voertuigen onder leiding van luitenant Story, wachtten thans zonder brandstof rechts van de baan op enige bijstand. Met behulp van een rubberen buisje hevelde mijn chauffeur een weinig van de benzine, die ik van de Fransman had afgetroggeld, in de ledige motoreservoirs. Alzo kreeg ik eindelijk een weerbare kolonne onder mijn gezag ; een kolonne die ik ten tweede male redde.

Te Rousbrugge-Haringe keken de officieren bijna hun ogen uit, toen ik daar arriveerde met een tiental machines, die zij als verloren waanden. Zij wensten mij geluk voor de bewezen reddingsdienst en over mijn niet te verbeteren doortastendheid.

Pas had ik mij bij het eskadron vervoegd, of de komman-

dant zocht mij persoonlijk op. Hij lachte vergenoegd. Zo uitgelaten had ik hem nog nooit gezien.

„Het doet mij oprecht genoegen u terug te zien." verzekerde hij mij, terwijl hij mij de hand drukte. „En dan nog met zovele motorvoertuigen ! Ik zal ze best kunnen gebruiken."

Ik begreep zonder meer, dat niet de aanwezigheid van mijn opgehemeld persoontje hem verheugde, maar wel de diensten die ik hem als rijtuigoverste zou kunnen bewijzen. Trouwens zou het vervolg van het gesprek mij dit overduidelijk te verstaan geven.

„Ik heb wachtmeester Bradlay, te zamen met een chauffeur, onlangs per kamion uitgezonden, ten einde in uw plaats benzine op te zoeken."

„Hij is daartoe onbekwaam, kommandant."

„Tot nu toe is hij nog niet terug en...."

„En hij zal nimmer meer terugkomen !" viel ik hem in de rede.

„Waarom niet ?" vroeg hij bruusk.

„Ik heb u vroeger al eens gewaarschuwd niemand in mijn plaats weg te zenden. Mijn dienst is te gevaarlijk. Het moet een beproefd man zijn, die zich doorheen alle moeilijkheden kan slaan. Hij mag in alle omstandigheden enkel op zichzelf rekenen, biezonder in oorlogstijd."

„Je sais ; je sais." zuchtte hij.

„Overwegende dat Bradlay voor zulk een gewichtige opdracht veel te jong is en dus minder oplettend, zo zult gij hem en de chauffeur erbij niet meer wederzien. Zij worden heden vermist, nietwaar ? Doch ik ben overtuigd, dat zij reeds krijgsgevangenen zijn."

„C'est possible." gaf hij toe.

„Ten andere," vervolgde ik vol vuur, „hadt gij mij niet naar Gent gezonden voor een karwei, die een andere gegradueerde gemakkelijk kon doen, dan zou er thans brandstof voorhanden zijn geweest."

„Soit. Maar uw uiteenzetting verschaft mij geen benzine,

Ik kan er geen vinden. Nochtans heb ik er dringend nodig. Het eskadron bezit geen druppel meer."

„Dus, indien de order wordt gegeven om op te kramen, moeten de voertuigen op de weide blijven staan ?".

„C'est ainsi, mon cher."

„Een prachtige toestand ! Dàt moet ik toegeven !"

„Gij zult u onmiddellijk op weg begeven. Ik verwacht van u, dat gij mij deze onmisbare brandstof zult bezorgen."

„Ik wist, dat dit ervan moest komen. Zodra het kalf verdronken is ; gij kent die spreuk wel, hé ?"

„Enfin, ik weet, dat ik op u mag rekenen."

De kommandant ging spinnend als een tevreden kater heen. Ik had het weeral eens zitten ! En ik moest daarbij mijn kalmte bewaren. Mozes toch !... Uit noodzaak zou ik moeten optreden als een fijnneuzige detective in een bloedige speurdersroman.

Ik begaf mij bij de brigadier-mecanicien Clary, die op de weide enkele moto-onderdelen repareerde, te zamen met een paar medewerkers. Zonder vooraf uitleg te verstrekken, beval ik hem de tricar in orde te brengen en aanstonds met mij te vertrekken.

„Waar rijden wij heen, chef ?"

„Ergens op zoek, Clary."

Dit nietszeggend antwoord verwonderde hem. Doch het stemde niettemin met de naakte waarheid overeen. Meer wist ik er ook niet van.

Tijdens de rit door Rousbrugge-Haringe dacht ik na. Ten slotte ging er mij een lichtje op. Ik meende het gevonden te hebben. Daarom riep ik in Clary's oor te rijden naar al de plaatsen, waar de eskadrons van het regiment gekantonneerd lagen. Ieder eskadron beschikte over een rijtuigoverste, die zoals ik de ravitaillering in brand- en smeerstoffen op peil diende te houden. Bij hen had ik de meeste kans. Misschien zouden zij mij het teveel aan benzine willen overmaken. Ik moest dit in elk geval eerst proberen.

Onderweg werden wij tegengehouden door een majoor, bevelhebber van de 2de regimentsgroep. Hij scheen in een

slechte bui te verkeren. Doch wie kon van zichzelf iets beters beweren in deze beroerde dagen ?

„Waarom rijdt gij hier rond ?" knorde hij met strenge blikken. „Ik heb nadrukkelijke bevelen gegeven alle verkeersaktiviteiten te staken."

„Ik ben in bevolen dienst, majoor." verduidelijkte ik hem.

„Welke funktie oefent gij uit ?"

„Rijtuigoverste van het eskadron."

„Waar rijdt gij naar toe ?"

„Ik begeef mij naar de rijtuigoversten van al de eskadrons van het regiment."

„En de reden ?"

„De kommandant wenst, dat ik op zoek ga naar benzine. Deze kan ik enkel bij de andere eenheden vinden."

„'t Is goed."

„Maar indien ik aldaar niet vind wat ik zoek, dan zal ik verplicht zijn, mij buiten Rousbrugge-Haringe te begeven."

„Rijd door, chef."

„Tot uw orders, majoor."

Aan brigadier-mecanicien Clary gaf ik het sein tot het vertrek. Een weinig later ontmoette ik chef Playfor. Ik klampte hem aan en vroeg hem of hij benzine in voorraad had. Vanzelfsprekend volgde daarop een negatief antwoord. Doch ik gaf de moed niet zo gemakkelijk op en drong bij hem aan mij toch enkele liters af te staan. Na wat over en weer gepraat liet hij zich door het advokatengepleit overhalen en schonk mij 400 liter benzine. Het kostte Clary en mij heel wat krochende moeite, om die twee volle tonnen boven op de tricar te laden. Chef Playfor lachte, maar stak geen helpende hand uit. Als onderofficier stond hij op zijn recht niet te moeten deelnemen aan karweiën. Hij liet zulks over aan werkezels, waaronder ik mijzelf zonder schaamte mocht rekenen. Niettemin bedankte ik hem voor de bewezen dienst.

„Weet gij iets over de fronttoestand, Playfor ?" vroeg ik hem.

„Geen sikkepit, kameraad." verzekerde hij mij.

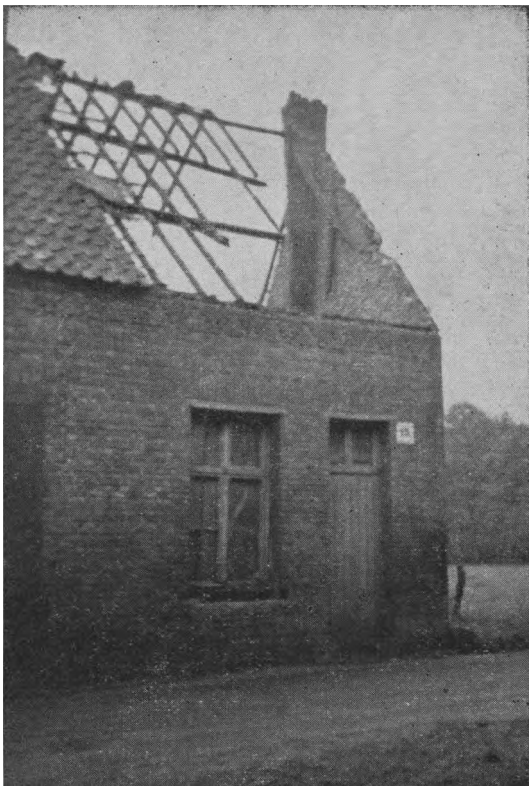

Het kanon schoot het huis in brand.
De schutters voelden niets van 't leed
van 't oudje aan de armoerand,
dat tegen al haar smarten streed.

„Welk een vet nieuws !" spotte ik grijnzend.

„Wat wilt gij ?! De overheid laat de onderofficieren in hun eigen wijsheid stikken !"

„Het zou nochtans beter zijn, indien zij ons op de hoogte hield over de gang van zaken."

„Natuurlijk."

„Men geeft mij ook geen inlichtingen ; althans zeer zelden. Ik verneem alles van „horen zeggen" en dan is het nieuws met een korreltje zout te nemen."

„Ja... Zeg eens ; ik heb vernomen, dat uw kommandant zo duchtig met uw voeten rammelt. Iedereen spreekt erover."

„Dan zal ik weldra een beroemdheid zijn."

„Bij mij zou dat niet pakken ! Ik zou mij niet laten doen."

„Dat beweert gij thans. Doch indien gij rechtstreekse bevelen zoudt krijgen als ik, dan zoudt gij ook de billen bijeenpletsen en roepen : „Tot uw orders !"

„Wees daar niet van overtuigd. Hij zou mij in elk geval niet in een brandende stad kunnen jagen, terwijl de Stuka's bezig zijn met bombarderen."

„Hebt gij zulks ook al vernomen ?"

„Nog heel wat meer."

„Verheug u dan, dat gij niet in mijn schoenen staat."

„Dàt doe ik ook."

„Het is tijd om te vertrekken, Playfor. Nogmaals bedankt, hoor."

„Het beste... En houd er de moed maar in !"

Wij reden terug naar de eenheid. De kommandant keek verwonderd op ons zo snel terug te zien en nog meer, toen hij de tonnen op de tricar bemerkte.

„Waar hebt gij die benzine gevonden ?" wilde hij weten.

„Daarop weiger ik te antwoorden, kommandant." liet ik mij ontvallen.

„En zou mijnheer mij de reden daarvan willen duidelijk maken ?"

„Het ontdekken van benzine behoort tot de geheimen van de dienst als rijtuigoverste."

„Gij schijnt precies niet op uw tong gevallen te zijn."

„Dàt weet gij reeds, vooraleer de oorlog uitbrak."

De kommandant kreeg het weer erg op de heupen. Hij wipte op de voetpunten op en neer. Voorzeker lag hij met zichzelf in tweestrijd over het wel of niet handhaven van de verkeerde idee, dat hij zich over mij had gevormd. Wat mij betrof ; ik wilde het geheim niet verraden. Anders zou hij alras in de mening verkeren mij te kunnen missen als de zwarte pest. In elk geval drong hij niet langer aan. Aan enkele rondslenterende soldaten beval hij de pas verkregen benzine te verdelen over al de voertuigen van de eenheid, zodat alles in orde zou zijn voor het komend vertrek, indien daartoe een bevel van hogerhand werd overgebracht. Hij laadde een nieuwe verantwoordelijkheid op zich, omdat hij deze van mij onttrok zonder mij te willen kennen en door vrijelijk te beschikken over de weinige brandstof, die mij nog restte. Inderdaad werd mijn bevoorradingskamion half geladen met materieel, doch zonder benzine van Ardooie naar Rousbrugge-Haringe gestuurd. Door deze feiten bevond ik mij wederom bij het beginstadium : geen benzine !

De kommandant kontroleerde zelf de benzineuitdeling, terwijl ik, de rijtuigoverste die feitelijk de kontrole diende uit te voeren, hem zwijgzaam volgde van het ene voertuig naar het andere. Ten slotte had hij er genoeg van en wendde zich tot mij.

„Toen wij uit Ardooie vertrokken, heb ik mij verplicht gezien de defekte kamion, toebehorend aan uw vroegere chauffeur Scarry, in het dorp achter te laten. De chauffeur zelf liet ik de wagen bewaken, tot er iemand zou opdagen, die hem uit de nood zou helpen. Deze opdracht heb ik reeds aan luitenant Story gegeven. Doch thans weet ik niet, of hij al dan niet geslaagd is. Ik wens zekerheid. Gij zult u daarvan gaan overtuigen."

„Ik ?" verwonderde ik mij, de wenkbrauwen optrekkend.

„Ja ! Ik draag u op, u onmiddellijk op weg te begeven, ten einde Scarry uit zijn netelige toestand te redden."

„Goed, kommandant."

„Indien de kamion zich nog te Ardooie bevindt, zult gij deze herstellen of anders op sleeptouw nemen."

Ik knikte met het hoofd.

„Maar gij zult onderweg biezonder moeten opletten. Anders bestaat de mogelijkheid krijgsgevangen te worden genomen."

„Dat geloof ik niet, kommandant. Deze morgen ben ik toch uit dezelfde richting gekomen."

„Dat is al uren geleden, mon cher."

Mijn verbazing en nieuwsgierigheid stegen. Wat zou ik nog allemaal te horen krijgen ? Niet veel goeds, meende ik ; want aan wat had ik het verdiend telkens vereerd te moeten worden met „mon cher" ? Er zou wederom ergens een adderke in 't gras schuilen.

„Te oordelen naar de pas binnengekomen berichten," vervolgde hij kalm, „zou de hoofdbaan Poperinge - Vlamertinge - Ieper - Roeselare - Ardooie op menige punten reeds door de vijandelijke troepen bezet zijn.

„Dan is deze opmars snel gebeurd."

„Kijk," zei hij, terwijl hij de stafkaart voor de dag haalde, „hier is de te volgen weg. Aangezien de toestand op de hoofdwegen niet meer normaal is, kunt gij misschien de landwegen gebruiken. Enfin, gij handelt naar gelang de omstandigheden u dit zullen voorschrijven."

„Krijg ik de landkaart mede ?"

„Non ! Bezie ze eens goed en prent ze in uw hoofd."

„Gesnapt, kommandant."

„Onderweg kunt gij dan proberen, ergens benzine te bemachtigen."

„En alzo twee vliegen in één klap slaan, hé ?"

„Ik verwittig u : het is een gevaarlijke zending."

„Daar twijfel ik niet aan."

„Gij zult niemand anders medenemen dan vrijwilligers."

„Aan moedige soldaten is geen gebrek."

„Dat is alles. Gij kunt gaan."

„Zal ik u te Rousbrugge-Haringe terugvinden ?"

„Bij voorbaat kan ik dat niet zeggen."

„Indien gij met de eenheid het dorp moet verlaten, weet gij dan niet naar waar gij zult reizen ?"

„Neen. Doch ik heb gehoord, dat ons doel in Frankrijk gelegen is."

„In Frankrijk ? Wat hebben wij daar verloren ? !"

„Dat weet ik ook niet."

„Wilt gij dan zo goed zijn het nieuw adres van de eenheid op een stukje papier te schrijven en dit te leggen onder de vaas, die op de marmeren schouw van uw kommandopost staat ?"

„Zeker. Ik zal het doen."

„Enkel op deze manier kan ik bij mijn terugkomst te Rousbrugge-Haringe vernemen, waar ik mij wederom bij het eskadron moet vervoegen."

„Bon. Bon."

Gerustgesteld begaf ik mij naar de bevoorradingskamion, de door mij genoemde „gerimpelde schoonheid". Burrow en Mackay waren nog bezig met het opladen en rangschikken van het materieel, dat de kommandant ergens op een hoop had doen werpen. De dooreengesmeten oude autobanden, blikken en geblutste tonnen, trechter, oliepomp en wat dies meer zij, deden mij denken aan een vuilnisbelt. Geen enkele miserie werd mij bespaard.

Aan mijn helpers vertelde ik het een en ander over de pas ontvangen orders en ook over het verzamelen van enkele vrijwilligers, ten einde de gevaarlijke zending, de zogenaamde 6de heldendaad, naar behoren te kunnen volbrengen. Burrow en Mackay verklaarden eenparig bij mij te zullen blijven als vrijwilligers en te gaan, waar ik gaan zou. Ook aan Fulton, die aan de motor knutselde, stelde ik de vraag of hij deel wilde uitmaken van de vrijwilligersploeg. Het verheugde mij ten zeerste, dat deze eenvoudige jongen van het Vervoerkorps zich spontaan inschakelde en trouw bleef aan de betuigde vriendschap van de Lansiers.

Het aantal vrijwilligers achtte ik niet voldoende, om gedu-

rende de reis en met goed gevolg een eventuele strijd tegen een vijandelijke verkenningsspits te leveren. De veiligheid moest ik verhogen en tenminste één man aan de ploeg toevoegen. Bijzonder tijdens een terugtrekkende beweging zou deze extraman zich doorslaggevend kunnen doen gelden.

„Vrijwilligers verlangd voor een gevaarlijke opdracht!" riep ik luidop naar de verspreide manschappen in de weide.

Verscheidene soldaten boden zich aan. Een van hen, Sperry, bekend als een echte roekeloze wildeman, sprong naar voren en verklaarde met veel gestikulatie absoluut mede te willen. Daar ik tot dan toe geen kontakt met hem had gehad, kende ik zijn karakter niet. Trouwens bracht zijn bofferige manier van doen mij een spreekwoord in herinnering, namelijk: „Veel geschreeuw en weinig wol!" Ik twijfelde.

„Sperry, het is een zeer gevaarlijke zending." verwittigde ik hem. „Ik wens iemand, die niet bang is en desnoods gebruik van zijn geweer kan maken. Een kort gevecht met de vijand ligt zelfs in het vooruitzicht."

„Ik ben de man die gij moet hebben!" beweerde hij resoluut. „Ik houd van gevaar en avontuur!"

„Dat zegt gij! Ik heb anders nog niets over uw oorlogsbedrijvigheden gehoord."

„Neem mij mede en overtuig u!"

„Aangenomen." berustte ik. „Help Burrow en Mackay bij het laden. Wij vertrekken, zodra alles gereed zal zijn. Zie intussen ook de geweren en de munitie na."

Daarbij dacht ik geërgerd aan het feit, dat ik wederom ten strijde trok met ongewapende handen... De verantwoordelijken bleven op hun standpunt staan, dat er voor mij geen wapens beschikbaar waren. Of men nu wilde of niet; zulk een verbijsterende leugen moest iemand toch tot nadenken stemmen. Er hing een verdacht geurtje aan...

Het vertrek van de kamion ging gepaard met een brullende motor. Het hevig aanhoudend geknal van de gasuitlaat, waarop geen knaldemper zat, dreunde over de weide. Een laag over de grond scherende Stuka kon niet méér motorlawaai veroorzaken.

Daardoor hadden we onderweg bekijks genoeg. De chauffeur diende de klakson niet te gebruiken, omdat de vluchtelingen en de aftrekkende troepen veiligheidshalve de rijweg vrijlieten, al vorderde de kamion nauwelijks 30 klm per uur. Enkelen keken zelfs beangstigd naar omhoog, veronderstellend weldra een vijandelijk vliegtuig te zullen ontwaren. Al dit lawaai stelde mij eerder teleur. Hoe gemakkelijk kon de opmerkzaamheid van de vijand daardoor gewekt worden, zodra wij enigszins de voorposten naderden ? !

Te Poperinge deed ik halt houden rechts van de baan, om de toestand te verkennen. Dit duurde niet lang. Ik dacht eraan, dat het volk en de troepen nog immer toestroomden uit de richting van Vlamertinge. Het druk verkeer overtuigde mij ervan, dat de hoofdbaan onmogelijk door de Duitsers kon bezet zijn. Wij reden verder, bestraald door een prachtige zonneschijn. Nu en dan onderzocht ik het luchtruim. Ik wilde mij vergewissen of er geen gevaar dreigde van een vijandelijk vliegtuig, ten einde mijn manschappen tijdig de gelegenheid te kunnen geven het open veld te bereiken.

Te Vlamertinge bracht ik een kortstondig bezoek aan mijn familieleden, die buiten staand de droevige stoet van vluchtelingen en militairen zagen voorbijtrekken. Aan mijn oom vroeg ik of hij al iets gehoord had over of bemerkt van Duitse soldaten. Hij beweerde van niet. Zodus kon ik wederom verder reizen op dezelfde baan, die ik 's morgens in tegenovergestelde richting had afgelegd.

Te Ieper reed ik de ouderlijke woonst voorbij. De plicht primeerde voor alles. Gelukkig ontwaarde geen enkel familielid mijn tussen het vreemd gerij geschoven wagen. Anders zou er wederom geween geweest zijn. Doch misschien kon ik bij de terugkeer, indien ik terugkwam en nadat ik de verschillende opdrachten had volbracht, even binnenspringen. Eerst afwachten, wat het lot mij beschoren had en daarna zien, wat ik zou kunnen doen.

De hobbelige kasseiweg naar Roeselare werd niet zo druk bewandeld, gelijk deze van Ieper - Vlamertinge - Poperinge -

Rousbrugge - Haringe. Zulks deed mij op mijn hoede zijn. Mogelijk zat de vijand ergens, misschien niet veraf, verschanst op een prooi te loeren. Zelfs begon ik te twijfelen of ik Ardooie nog wel zou bereiken.

Te Roeselare bemerkte ik een lichte bedrijvigheid. Enkele zenuwachtige burgers slopen met een kommervol gelaat langs de huizen. Ik zag geen gerij. Enkel mijn kamion knalde er lustig op los.

Wij stopten bij een Belgische sergeant, die te voet dezelfde richting uitging.

„Weet gij hier een benzine-opslagplaats liggen ?" vorste ik.

„Ja, dicht bij de vaart."

„Wilt gij mij de weg tonen ?"

„Dat zal wel gaan, chef."

„Spring dan maar op de voettrede."

„Graag." lachte hij.

Wij schokten over de kinderkoppige kasseien, bonkten over de glinsterende spoorstaven van de bewaakte overweg aan het station en draaiden daarna rechtsaf een groot plein op. Dicht bij de vaart deed de vriendelijke gids de wagen stoppen. Hij steeg af.

„Nu is het niet ver meer." troostte hij mij. „Rijd rechts van de vaart en dan zult gij weldra voor de benzine-opslagplaats staan."

„Wel bedankt, sergeant."

„Vaarwel, chef."

Veel ruimte tussen de kaai met de hijskranen en de graansilo's bestond er niet. Toch kon Fulton, gevolg gevend aan de menigvuldige raadgevingen die ik hem bij deze uitzonderlijke gelegenheid gaf, zodanig manœuvreren, dat hij nergens aan een van de vele gestationeerde vrachtwagens bleef haken. Thans kwam het erop aan flink de kijkers open te trekken ; want ik wilde de benzine-opslagplaats niet als een sufferd voorbijrijden, om naderhand te verklaren deze niet gevonden te hebben.

Eindelijk kreeg ik een massa opeengestapelde ijzeren tonnen en blikken in de gaten tussen twee openstaande poort-

helften. Dààr moest ik zijn. Fulton plaatste de kamion rechts van de straat. Met de staatsbons op zak schoof ik alleen de opslagplaats binnen, om desnoods al de benzine aan te slaan die ik er zou aantreffen. Doch zo gemakkelijk zou het werk niet van de hand gaan. Het viel mij op, dat het een geregelde dienst gold, uitgevoerd door een oude adjudant, die toezicht hield over de reglementaire verdeling van brand- en smeerstoffen. Nochtans voorvoelde ik moeilijkheden, juist omdat ik geen ingevuld officieel bestellingsformulier bezat.

Niettemin betrad ik onbeschroomd het kantoortje, waarin de oude ijzervreter als een despoot zetelde. Hij deed precies, alsof hij mijn intrede niet had bemerkt en schreef voort met een air over zich, alsof hij de eerste minister in eigen persoon verbeelde. Na twee maal te zijn aangesproken, gewaardigde hij zich het grijzend hoofd te verheffen. Duistere blikken wierp hij op mij, de indringer, de rustverstoorder. Doch ik sloot mijn geschutspoorten niet. Integendeel opende ik de batterijen.

„Adjudant, wilt gij mij benzine bezorgen, alsjeblieft ?"

„Benzine ?" verwonderde hij zich, alsof hij dat woord voor de eerste keer in zijn leven hoorde. „Benzine ?... Waarom moet gij benzine hebben ?"

„Ik ben door mijn eenheidsbevelhebber belast brandstof op te zoeken voor het strijdend eskadron. Zoals ik heb vastgesteld, ben ik wel degelijk op de juiste plaats aangeland."

„Dat meent gij maar !"

„Beweert gij soms het tegendeel ?"

„Van welk regiment zijt gij ?"

„Mijn kraag draagt een wit schild en op ieder schouderstuk is een zilveren drie ingewerkt."

„Zo, zo ! Laat mij het door een officier ondertekend formulier dan eens zien."

„Dit bezit ik niet ; enkel staatsbons."

„Nu, dan kunt gij ergens anders benzine inslaan, maar hier niet."

„Is er een speciale reden, waarom ik geen brandstof ontvang ?"

„Denkt gij soms, dat ik er aan iedereen geef ? !"

Denkend de zaak als afgehandeld te mogen beschouwen, boog hij het hoofd terug over een aantal verspreid liggende dokumenten. Hij vergat echter, dat hij met een Lansier te doen had, die al door bredere en vuilere waterkens gezwommen had. Natuurlijk handelde de adjudant, bekeken uit het oogpunt van reglementering, volkomen volgens de heersende voorschriften in vredestijd. Doch thans woedde er een bewegingsoorlog, die de administratie als geheel overbodig uitschakelde. Dus wond ik mij op door de onredelijkheid van deze overste.

„Hoeveel geld moet ik in uw handen stoppen, om te verkrijgen wat ik verlang ?" viel ik brutaal uit.

„Geld !" barstte hij los. „Ik heb geen geld vernoemd, nondedju !"

„Of zijn degenen die gij bedient dan allemaal persoonlijke vriendjes van u ?" hoonde ik. „Want ik heb bemerkt, dat zij u zeer vriendelijk, eerder kruipend behandelen, om door uw personeel aanstonds bediend te worden."

„Gij hebt het recht niet een overste te kontroleren."

„In vredestijd, neen. Maar in oorlogstijd staat iedereen, die aan zijn plicht tegenover het vaderland te kort komt, onder verdenking."

„Verdenkt gij mij, misschien ?"

„Uw weigering drijft mij daartoe."

„Maar gij bezit geen bestellingsformulier ! Hoe wilt gij dan..."

„In orde, adjudant." onderbrak ik hem. „Ik heb begrepen. Al wat ik nog van u wens, is het kennen van uw naam."

„En waarom ?"

„Over de verdachte handelwijze in het depot zal ik een verslag indienen bij het departement van oorlog." gokte ik.

Nog aarzelde hij. Daarna keek hij mij in de ogen. Wellicht zag hij daarin een flikkering, waardoor hij zich als gewaarschuwd achtte voor hetgeen ik mij voorgenomen had te doen. Want plots veranderde zijn gehele houding.

„Ik zal u een bon schrijven voor het aantal liter benzine,

dat gij schijnt nodig te hebben." vergoelijkte hij, minzamer geworden. „Maar ik hoop, dat gij gewillig zult wachten tot het uw beurt is, om de benzine in ontvangst te nemen."

„Met genoegen, adjudant."

Terwijl hij naarstig de beloofde bon invulde, overwoog ik het wonderlijke van het geval, waarin ik mijn land enkel kon dienen door bedreigingen te uiten tegen onwillige oversten. Jammer genoeg werden reeds vele zaken door onverschilligheid in de honderd geschopt, waardoor de kleine man als de zwakste al het leed te torsen kreeg, ofschoon hogere gesitueerden dit dragen moesten. Het recht van de sterkste en de fnuikende dwingelandij waren nog niet uit de beschaving verdwenen. De moderne tijd aanzag ik enkel als de verfijnde reproduktie van de primaire levensstandaard.

„Kom mee!" zei de adjudant en zette intussen een door ingedroogd zweet zwartberande kepie op het hoofd.

Ik volgde hem op de voet. Met vaste stem deelde ik hem mede, dat mijn helper, de soldaat Burrow, als mijn plaatsvervanger zou optreden. Want ik kon niet blijven. Een andere opdracht wachtte mij. De adjudant spartelde niet tegen. Blijkbaar zag hij liever mijn hielen dan mijn tenen. In elk geval deelde hij aan zijn ondergeschikten de nodige bevelen uit, met betrekking op het bedienen van de Lansiers en verborg zich daarna terug in het kantoortje.

De fameuze bon overhandigde ik aan Burrow en gaf hem tevens het recht in mijn naam op te treden, indien de noodzaak hem daartoe dwong. Te zelfder tijd gelastte ik hem, te zamen met Mackay en Sperry, de kamion af te laden, uitgenomen de zes volle benzineblikken die ik gespaard en als reserve medegenomen had, ten einde de kamion van Scarry, voor het ogenblik gestationeerd te Ardooie, van de nodige brandstof te voorzien.

Alleen met Fulton aan het stuurwiel wilde ik naar Ardooie reizen, terwijl de anderen de tonnen en blikken zouden vullen, zodat er onmiddellijk kon geladen worden na onze terugkomst, wel te verstaan indien wij onderweg niet in de handen van de

vijand vielen. Maar Sperry, tuk op avontuur, drong aan om met ons de gevaarlijke rit te ondernemen. Eerst weigerde ik. Doch naderhand bedacht ik mij. Als ongewapende kon ik best enige hulp gebruiken, biezonder indien er op ons zou geschoten worden. Dus stemde ik toe. Met een wip zat Sperry in de kamion. Met een ernstige trek op het gelaat inspekteerde hij zijn geweer en laadde het.

Fulton had het niet gemakkelijk, om de motor op gang te brengen. In deze aftandse oud-strijder schitterde de starter immers door zijn afwezigheid. Wel tien keren moest Fulton de zwengel krachtig opwaarts snokken. Eindelijk sloeg de uitgeleefde motor aan en brulde protesterend onder een hels lawaai.

De reis naar het onbekende nam een aanvang. Hoog boven de stad cirkelden vijandelijke vliegtuigen. Hun eenvormig geronk verontrustte mij. Ik hoopte, dat er geen bommen zouden uitgeworpen worden ; want Burrow en Mackay bevonden zich in een hachelijke toestand, zo dicht bij een benzinedepot, wel wetend dat zij hun post niet mochten verlaten. Voor de kamion kon het ook de vernieling betekenen, indien een van deze vliegende piloten het in zijn hoofd kreeg de banen van dichtbij te inspekteren en alles aan te vallen wat op wielen reed. Gelukkig voor ons en ook voor het eskadron ondervonden wij niets van dien aard. Wat had de eenheid zonder ons, de plantrekkers op grote schaal en de redders van veel mensenlevens, moeten doen ?

Op de baan Roeselare - Ardooie ontwaarde ik niets van belang, dat bij mij een vermoeden kon wekken met betrekking op de aanwezigheid van vijandelijke elementen. Nochtans vertraagde Fulton bij het nemen van iedere bocht, ten einde de veiligheid te verzekeren. Velden en wegen lagen verlaten ; bijna doods. Enkel de bomen schenen met leven bezield in de schroeiende zonnestralen. Ze schoven traag en regelmatig in twee lange rijen langs ons heen en strooiden hun schaduwen in grillige plekken op de stoffige baan.

Te Ardooie zelf reden wij heel voorzichtig. Soms stopte ik, om aan een burger te vragen of hij al dan niet Duitsers

bemerkt of iets verdacht gehoord had over vijandelijkheden in het dorp of in de omgeving. Telkenmale ontving ik een negatief antwoord. Ik mocht dus gerust zijn.

Op de plaats, waar ons eskadron onlangs gelogeerd had, kon ik geen enkele militaire wagen ontdekken. Hier en daar slenterde een burger met een lang uitgestreken gelaat rond, een van de meest in het oog vallende kenmerken van ongerustheid. Dicht bij onze vorige standplaats liet ik Fulton halt houden en de wagen in de schaduw stellen. Mijn rol als detective herbegon. Ik liep geheel de straat af, keek in de zijwegen en vroeg aan enige burgers of zij iets van de achtergelaten kamion wisten. Ten slotte vernam ik, dat deze wagen op gang gebracht werd door de soldaten van luitenant Story. Een uur geleden hadden allen reeds het dorp verlaten. Alhoewel deze luitenant zijn opdracht naar behoren had vervuld, zowel als ik trouwens, toch had hij er niet aan gedacht de talrijke benzineblikken en de kostbare gereedschappen, die mij als rijtuigoverste toebehoorden en waarmede ik de dienst kon vergemakkelijken, op te laden en mee te voeren naar het regiment. Automatisch kwam bij mij de vraag op, om welke reden de eenheidskommandant het grootste gedeelte van het noodzakelijk materieel tegen een stalmuur had laten liggen. Waarom toonde hij zulk een boosaardige onverschilligheid tegenover degene, die hem zo trouw wilde dienen ? Begreep hij dan niet, dat hij in principe niet mijzelf, maar geheel het eskadron in gevaar bracht ? Drong het niet tot hem door, dat een persoonlijke wraakneming op deze manier enkel kon schadelijk zijn voor de gemeenschap ? En in Godsnaam, waarom een wraakneming ? !...

Kregelig en bij mijzelf mopperend, omdat niemand kennis en aandacht schonk aan de goede wil en het werk van mijn vermoeide helpers en van mijzelf, deed ik al het teruggevonden materieel op de kamion laden, zodat de reis naar Ardooie toch niet geheel en al nutteloos bleek te zijn, al had ik Scarry niet kunnen helpen.

Uit dankbaarheid bracht ik een kortstondig bezoek aan de mensen, die mij daags tevoren zo vriendelijk en goedhartig aan

hun tafel hadden uitgenodigd en aldus de Vlaamse gastvrijheid eer hadden bewezen. Zij toonden zich verheugd mij levend en wel terug te zien. Aanstonds rakelde de gastvrouw de onverkwikkelijke gebeurtenis op, voorgevallen tussen de kommandant en mij. Zij vond het niet mooi van hem, om mij zonder reden in het openbaar uit te schelden voor het vuil van de straat, om daarna „Pardon !" te vragen. Doch ik merkte beleefd op, dat zulke gebeurtenissen enkel in de militaire strategie thuishoorden en de burgers uit dien hoofde moeilijk een juist oordeel konden vellen over iets, dat zij als verkeerd beschouwden. Wat mij betrof ; ik zou mijn woordje wel plaatsen. Allicht konden twee redenerende geesten het ruziespook doen verdwijnen. Daarop wisten de verwonderd opkijkende mensen natuurlijk niets te antwoorden. Misschien dachten ook zij met een halve gek te doen te hebben. In elk geval bracht mijn tegenwerping een lichte verkoeling mede, die mij noodzaakte, zonder daarom enigszins boos te zijn op deze gastvrije gedienstigen, het bezoek als beëindigd te beschouwen. Na een flinke handdruk en een welgemeend „Tot wederziens !" ging ik heen.

De terugreis werd aangevat. Vele nieuwsgierigen loerden door de ruiten, beangstigd en opgejaagd door het motorlawaai, dat in de smalle straat tegen de huisgevels kaatste. Buiten het dorp moest ik geen biezondere aandacht schenken voor eventuele verrassingen van vijandelijke troepen op de baan. Alleen diende ik nu en dan het hemelsblauw te inspekteren, om mij te overtuigen over de veiligheid in de lucht. Immers kon ik het vliegtuiggebrom niet horen, uit oorzaak van het brullend geknal van mijn eigen wagen. Vele lezers zullen misschien menen, dat ik met dit „brullend geknal" overdrijf. Nee, hoor ! Zij zullen verder in dit relaas kunnen ondervinden, wat ik eigenlijk daarmede heb willen bedoelen...

De reis verliep normaal. Daarover valt dus niets te vertellen. Te Roeselare vond ik mijn helpers terug op de plaats, die ik hen aangeduid had, zittend op de gevulde benzineblikken. Zij toonden zich zeer verblijd. Aan hun opgewektheid kon ik de diepte van hun doorstane ongerustheid meten. Burrow

vroeg mij, waar ik de kamion van Scarry had achtergelaten. Ik vertelde hem hetgeen ik erover vernomen had en ook over de stille gebeurtenis van de neergeworpen benzineblikken en het moedwillig vergeten van ons persoonlijk bezit. Hij schudde onbegrijpend het hoofd.

Te zamen laadden wij de gereedstaande tonnen en blikken met brandstof op de laadbak. Het schikken van de lading kon wel tijdens de reis gebeuren. Terwijl het motorgeronk van de boven de stad cirkelende vijandelijke vliegtuigen tot ons doordrong, verlieten wij Roeselare en reden in de richting van Rousbrugge-Haringe, trouwens zelf grotelijks verwonderd over het feit, dat de vijand de militaire bedrijvigheid geen stro in de weg had gelegd.

Op de baan naar Ieper schreed ordeloos een eindeloze karavaan van vermoeide en verarmoede vluchtelingen, met treurende gelaten en angst in de ogen. Zij vluchtten weg van een komende ellende en zouden zich, buiten hun weten, in een ergere storten. Doch wie kon de toekomst voorspellen ? Wie durfde er in zijn woning vertoeven bij het naderen van een vijand die, door de telkens herhaalde histories over de onmenselijke wandaden uit de 1ste wereldoorlog van 1914-1918, bedreven door de voorvaderen van de huidige vijandelijke generatie, er zo krijgshaftig en wreed uitzag ?...

Te Ieper deed ik Fulton halt houden rechtover mijn ouderlijke woning. Het leek mij immers te dwaas er geen bezoek af te leggen, zodra de gelegenheid zich voordeed. Ten andere kon de militaire dienst er niet onder lijden, aangezien ik mij gekweten had van de ontvangen orders. Dus trad ik er binnen, gerust van geweten en blij van hart. Ik zou mijn familie nog eens hartelijk kunnen omhelzen en God wist het, misschien voor de laatste maal.

Zodra mijn moeder mij zag, vroeg zij mij, na een korte, doch hartelijke begroeting, hoe de oorlog ervoor stond. Wat kon ik, de zwervende militair, daarop antwoorden ? Van het front wist ik niets en van de troepenbewegingen nog minder. Vader bekeek mij op een onderzoekende manier. Hij, de oor-

logskruisdrager en oud-strijder van 1914-1918, trachtte waarschijnlijk uit mijn houding te ontdekken, hoe ik mij als krijger gedroeg in de 2de wereldoorlog, waaraan hij geen deel kon nemen, gezien zijn ouderdom en zijn wankelende gezondheidstoestand. Ik geloof niet, dat zijn oordeel in mijn nadeel uitviel. Over mijn geschil met de eenheidskommandant en de afname van mijn wapens door deze laatste, zweeg ik wijselijk. Bij het vernemen van zulk verbijsterend nieuws, zouden mijn ouders niets anders dan ongerustheid hebben gekend.

„Ik heb gehoord, dat het fort van Pontisse zich vandaag te 1030 uur heeft overgegeven." zei mijn moeder.

„Daarvan geloof ik geen woord." antwoordde ik.

„De geburen vertellen ook, dat de Duitse soldaten reeds Roeselare en Kortrijk binnengerukt zijn." vervolgde zij vlug.

„Zij praten nonsens." stelde ik haar gerust. „Ik kom pas van Ardooie en Roeselare. Alhoewel mijn kommandant mij gezegd heeft, dat deze steden vermoedelijk bezet zouden zijn door de vijand, heb ik aldaar niets verdachts bespeurd. Van Kortrijk weet ik niets. Ik ben er nog niet geweest vandaag. Natuurlijk bestaat de kans, dat deze stad een vijandelijke bezetting heeft. Nochtans twijfel ik er sterk aan."

„Zijt gij per moto gekomen ?"

„Neen, per kamion. Ik doe tegenwoordig niets anders dan rondrijden."

„Per kamion ? !" glimlachte zij. „Waar rijdt gij nu naar toe ?"

„Naar Rousbrugge-Haringe en daarna, althans volgens mijn mening, naar Frankrijk."

„Dan is het voor u maar een koud kunstje, om ons mede te voeren over de grens."

Thans begreep ik haar glimlach. Zij zag de kans schoon om, met de medewerking van haar zoon-soldaat, te vluchten naar een streek, waar zij meende dat het veiliger zou zijn, dan in haar overrompeld vaderland. Doch ik had daartoe geen lust, omdat ik mijn familie geen voorrang wilde verlenen buiten

deze van mijn soldaten. Veel liever zou ik vreemde mensen opladen.

„Kijk," drong zij aan, toen zij mijn afwijzende houding bemerkte, „het gezin, alsook uw vrouw, zou terug zijn intrek nemen in dezelfde hoeve, die wij gedurende de oorlog van 1914-1918 tijdelijk hebben betrokken. Gijzelf zoudt ginds, na het volbrengen van uw diensttijd aan het front, uw verlof kunnen doorbrengen."

„Neen, moeder." weigerde ik. „Denk eens kalmpjes na. In Frankrijk zult gij niet beter gelogeerd zijn dan hier. Trouwens geloof ik geen barst van al de verhalen over de Duitse wreedheden. Eerst zien en dan geloven. Daarom raad ik u aan te blijven, waar gij heden woont. Moest het gebeuren, dat de stad een Duitse bezetting zou krijgen, wat niet uitgesloten is, dan zullen die vreemde soldaten u geen leed doen. Enfin, dit laatste hoop ik."

„Indien gij ons niet wilt medenemen, draag dan tenminste zorg voor uw echtgenote en kind !" riep zij humeurig uit.

„Kom, kom," kalmeerde ik haar, „hoe wilt gij, dat ik zulks doe ? Zij, als echtgenote van een soldaat, kent haar plicht."

„Maar wat moet zij dan doen ?"

„Zij zal niets doen, moeder. Enkel zal zij bij u blijven, zolang de oorlog zal duren. Er bestaat dus geen moeilijkheid."

Alhoewel er tusen ons een kortstondige stilte heerste, scheen moeder mij toch te begrijpen. Zij drong in elk geval niet aan. Vader zei geen woord. Alleen zijn ogen tintelden.

In het geheel had het bezoek een kwartiertje geduurd. Bij het afscheid nemen, duwde moeder mij een fles wijn in de hand, die ik zou moeten leeg drinken op de overwinning van de geallieerde wapens. Niemand van hen, ook ik niet, kon zich een nederlaag voorstellen. Het woord „overwinning" lag immers op ieders tong. Zelfs de stuntelige vluchtelingen op de baan gaven als hun oordeel te kennen, dat de geallieerde legers niet konden verslagen worden, niettegenstaande de alarmerende berichten, de vluchtelingenkaravanen, de militaire terugtochten

Bezie dit verwoest paviljoen !
Niets bleef er van bommen verschoond.
Door zijn broeder in 't graf te doen,
werd 't werk van de vijand bekroond.

en de onderduimse werkzaamheden van de leden van de vijfde kolonne.

Bij mijn kamion stond een rumoerig groepje vluchtelingen. Deze vermagerde dompelaars praatten luidruchtig tegen mijn helpers-soldaten, die hun best deden om de opgewondenen te kalmeren. Zodra zij mij bemerkten en daarna vaststelden, dat ik als overste over de vrachtwagens fungeerde, begonnen zij allen tegelijk te bidden en te smeken, ten einde vervoerd te mogen worden.

„Luistert eens even !" riep ik luide. „Enigen onder u wil ik wel vervoeren, alhoewel het reglement dit verbiedt. Het spreekt vanzelf, dat niet allen mede kunnen reizen, aangezien de vrachtwagen reeds te zwaar geladen is en ook, omdat er enkel tien plaatsen beschikbaar zijn. De medereizigers zullen zich moeten nederzetten op tonnen en blikken vol olie en benzine. Hierdoor zullen hun klederen nog meer bevuild worden. Daarom stel ik voor, de voorkeur te geven aan vrouwen, kinderen, ouderlingen en zieken. Degenen die gezond zijn van hart en lijf, moeten hun vlucht te voet voortzetten. Misschien kunnen zij onderweg een ander vervoermiddel ontdekken."

Iedereen stemde met mijn billijk voorstel in, uitgenomen een heerschap dat zich bij voorbaat een plaats in de kamion wilde veroveren. Vlug als een aap klauterde hij naar binnen, hopend dat ik het niet zou bemerkt hebben. Zijn achterbakse manier van handelen stond mij natuurlijk niet aan.

„Spring eruit of ik schiet u eruit !" snauwde ik hem woedend toe.

Geschrokken door deze dreigende uitbarsting, voldeed hij maar al te graag aan het bevel. Zonder een opstandig of protesterend woord te uiten, maakte hij zich snel uit de voeten. Indien hij beter uit zijn ogen had gekeken, dan zou hij geweten hebben, dat ik persoonlijk geen gevolg had kunnen geven aan de door mij geuite bedreiging, aangezien ik als ongewapende het vervoer diende te kontroleren.

Daarna zag ik toe hoe mijn helpers de vluchtelingen, die ik aanwees, hielpen instijgen. Een kinderwagen werd boven op

een ton in evenwicht geïnstalleerd. Burrow en Mackay klauterden als de laatsten op de laadbak en verklaarden, dat de reis mocht beginnen. Doch Fulton dook uit de kabine, bekeek de vrachtwagen met wantrouwende blikken en schudde toen twijfelend het hoofd.

„Chef," zei hij vriendelijk, „de kamion is veel te zwaar geladen. Bekijk die banden eens ! Ze zijn bijna zo plat als een cent !"

„Dat zal geen kwaad kunnen, Fulton. Er zijn toch vier achterbanden, waarop de laadbak rust ? !"

„Gij moogt niet vergeten, dat er enkel twee banden op de vier opgepompt werden."

„En dàt zegt gij mij nu ? Pomp die banden op !"

„Het spijt mij, chef. Die andere twee banden zitten vol gaten en zijn niet meer te repareren !"

„Wat ? !" verwonderde ik mij. „Hebben wij dan altijd gereden op twee achterbanden in de plaats van op vier ?"

„Ja, chef." gaf Fulton toe. „Er zijn immers geen vervangingsstukken !"

„Dan hebben wij tot op heden fantastisch geboft !"

„Ik veronderstel, chef, dat de banden zullen ontploffen, zodra ik de wagen op gang heb gebracht."

„Laat maar waaien, Fulton." moedigde ik hem aan. „Met een beetje steun van hierboven zullen wij er wel komen."

Nogmaals bekeek ik de versleten banden en het verheugde mij wederom een geheim te hebben ontdekt van het „schattig" kamionneke, dat evenwel tot op het einde zijn kranigheid zou bewijzen. Nochtans oordeelde ik, dat Fulton gelijk had. De hulp, die wij de vluchtelingen zo grootmoedig aanboden, kon wel eens fataal worden. En wat dan ? Doch anders handelen, kon ik niet. Uit mijn hart stroomden golven van innig medelijden met al deze verziekte ongelukkigen, die mij baden om, och Here toch, onmiddellijk te vertrekken. Ik wilde hen helpen en Fulton ook. Dus begreep hij mijn gemoedstoestand best. Onderweg konden wij bidden, opdat de twee vermufte achterbanden het zouden kunnen uithouden tot Rousbrugge-Haringe.

Aldaar zouden wij de nodige herstellingen kunnen aanbrengen, wel te verstaan, indien het eskadron er nog gekantonneerd lag.

Nog eenmaal richtte ik het woord tot de opeengehoopte vluchtelingen in de kamion.

„Het is ten strengste verboden te roken." drukte ik hen op het hart. „Vergeet niet, dat gij op benzine zit en deze zeer ontvlambaar is. Weest dus voorzichtig. Anders vliegt gij, met al uw hebben en houden, de lucht in en wij erbij. Dus, niet roken !"

Fulton mat intussen zijn krachten met de koppige motor. Hij wilde niet aanslaan. Ik meende reeds, dat wij hier onze Waterlo te pakken hadden, want zonder hulp van een takelwagen zouden wij nooit ter bestemming aankomen. Fulton zweette fel. Hij rukte de aanzetzwengel telkens krachtig opwaarts. Wel twintig keren herbegon hij. Uiteindelijk sloeg de motor aan, doch met zulke hevige knallen, waardoor iedereen meende, dat er verscheidene granaten in de nabijheid ontploften. Fulton droogde zich het voorhoofd af met een bemorste zakdoek, terwijl hij mij glimlachend en gelukkig aankeek. Ik slaakte een zucht van opluchting.

Ik wierp nog een handkus in de richting van mijn familie, die buiten aan de deur van het ouderlijk huis stond en met verwonderde ogen had gekeken naar hetgeen ik gedaan had. Zij had wel reden, om verwonderd te zijn. Immers had ik aan haar een plaats in de kamion geweigerd en toch vreemdelingen opgeladen. Zij begreep er niets van...

Eindelijk kon de reis aangevat worden. Door het daverend motorgebrul en -geknal kregen wij een gemakkelijke doortocht tussen de vluchtelingen, die wijselijk naar de huisgevels opdrongen. Inmiddels hoopte ik, dat de onder te hoge druk staande achterbanden niet ontijdig de geest zouden geven.

De straat daalde af naar de Menenpoort, een Canadees monument ter nagedachtenis van de gesneuvelden uit de 1ste wereldoorlog van 1914-1918. Daar moesten wij onderdoor. Doch een afdeling Franse soldaten had de doorgang reeds voor de helft versmald, wat moeilijkheden aan Fulton opleverde, ten

einde de kamion zonder ongevallen voorbij de hindernis te loodsen. De Franse soldaten wilden de toegang tot de stad aan de Duitsers betwisten of althans proberen een vertraging van de vijandelijke legers te verwezenlijken. Daarom braken zij de straat rechtover de Menenpoort op. Zij dolven er putten in, om er een springlading in te brengen. Natuurlijk zouden deze ontploffingen het dodenmonument zwaar beschadigen. Ik vroeg mij af, waarom de Franse legerleiding juist het dodenmonument had uitverkoren ten behoeve van een plaatselijke weerstand. Ik zag er het nut niet van in. Volgens mij dienden de weerstandsnesten buiten de stad opgericht te worden en niet erin. Al dikwijls had ik vernomen, dat de Duitsers geen kunstwerken ontzagen en hun vernielzucht op alles botvierden. Even vaak had ik horen verkondigen, dat de geallieerden in hun strijd de kunstwerken beschermden, zelfs in den vreemde. Maar wat stelde ik met eigen ogen vast ? Het monument, dat de mensen in herinnering bracht hoeveel bloed er jaren geleden vergoten werd „opdat anderen konden leven", werd met verwoesting bedreigd. Waar bleef het kunstgevoel voor het indrukwekkend gedenkteken, waarop duizenden namen gebeiteld werden van hen die, komend uit den vreemde, in Vlaanderen hun jong leven ten offer brachten voor de algemene vrijheid en de wereldvrede ? Waar bleef de dodenhulde, die in tijd van vrede met zoveel nationaal vertoon de harten ontroerde en genoeg stof aan de journalisten verschafte, om er een dikke boterham aan te verdienen ? Neen, er klopte iets niet ! Zulks stelde ik toch zelf vast, waar of niet ? Er waren andere middelen genoeg, om talrijke en afdoende versperringen aan te leggen buiten de bewoonde stadskom, zodat de kunstschatten van een toeristenstad niet nodeloos moesten vernield worden...

De vijand had de baan Ieper-Vlamertinge-Poperinge-Rousbrugge-Haringe nog niet bezet, alhoewel het gevaar daartoe ervoor bestond. Hierdoor verliep de reis vrij kalm, doch langzaam vanwege de vele vluchtelingen. De vliegtuigen bezorgden ons geen last. De achterbanden sprongen niet. Bij iedere draai

van het wiel gebeurde er dus een echt mirakel. De motor brulde en knalde erop los. De zonnestralen stoofden ons gaar.

Bij het vallen van de avond kwamen wij, wel vermoeid, doch kerngezond, te Rousbrugge-Haringe aan. Fulton voerde de kamion naar de plaats, waar wij meenden het eskadron terug te zullen vinden. Maar het lag er niet meer gekantonneerd. Weg ! Verdwenen ! Alleen lagen, hier en daar op de weide verspreid, enkele hopen vuil en afgedankt materieel. Fulton legde de verhitte motor stil, waaruit ik precies een menselijke zucht hoorde opstijgen...

De meegevoerde vluchtelingen stegen uit. Zij zagen grijs van het stof. Na menigvuldige dankbetuigingen verdwenen zij. De meest vermoeiden en ziekelijken zochten een slaapgelegenheid in de gemeente. Of zij werkelijk een kamer vonden, betwijfel ik. De sterksten marcheerden aanstonds in de richting van de Franse grens. Zij werden door de vluchtelingenkolonne opgeslorpt.

Ik gaf mijn helpers bevel bij de kamion te verwijlen, terwijl ik op inlichtingen zou uitgaan. Zonder dralen wandelde ik naar het vroeger hoofdkwartier van mijn kommandant. Volgens zijn uitdrukkelijke belofte zou ik er, onder de vaas op de schouw, het briefje met de nieuwe verblijfplaats van de eenheid of tenminste met de te volgen weg om deze te bereiken, kunnen vinden. Zodra ik de gang van het gebouw betrad, bemerkte ik, dat de bevelhebber van een kompagnie Belgische Wielrijders er zijn hoofdkwartier had opgeslagen. Daardoor stond ik wederom eens voor moeilijkheden.

Het op de deur geprikt kaartje, met daarop „Commandant de Compagnie — Bureau", wees mij de weg (1). Ik klopte aan. Op het uitnodigend „Entré!" trad ik binnen. Een Waalse officier zat achter een keukentafel over enkele papieren gebogen. Hij keek op en toen verbaasde hij zich erover een Lansier voor zich te zien staan.

(1) De Franse taal drong zich toentertijd het felste op (zelfs in Nederlandstalige eenheden) en werd dus daarom ook het meest gebruikt als „de" militaire omgangstaal bij uitstek ; een beledigende mening, waaraan vele Vlamingen geliefden te twijfelen.

„Et bien ?" vroeg hij. „Van waar komt gij ?"

„Kommandant, ik heb een speciale zending volbracht. In dit huis moet ik thans een inlichting vinden."

„Gij zijt een Lansier, nietwaar ?"

„Jawel, kommandant."

„Wat kan ik voor u doen ?"

„Hebt gij van een eskadronskommandant van de Lansiers een papiertje ontvangen, waarop een adres vermeld staat ?"

„Non, je ne pense pas."

„Gij twijfelt precies."

„Toch niet. Ik weet van niets."

„Hebt gij de schouw geïnspekteerd ?"

„De schouw ?... Wat heb ik met de schouw te maken !"

Over zijn gelaat trok een strenge plooi. Over het mijne eveneens. Wij keken elkaar in het oogwit. Hij gevoelde zich wederom kommandant. Ik speelde voor de zoveelste maal de rol van detective.

„Kommandant, waar bevindt zich uw ordonnans ?"

„Waarom hebt gij mijn ordonnans nodig ?"

„Ik weet," legde ik hem geduldig uit, „dat een kommandant, die dagelijks in zijn bureel vertoeft, de gewoonte heeft aan zijn ordonnans te bevelen het stof, denkbeeldig of niet, van het meubilair te verwijderen. Dit bevel hebt ook gij vandaag gegeven !"

„Dat is waar."

„De karweiman kan het bewust briefje gevonden hebben."

„Misschien."

„Thans zou ik graag uw ordonnans willen spreken !"

De officier riep de soldaat, die in het belendend lokaal als naar gewoonte de gesprekken afluisterde, binnen. Deze onmilitaire gestalte — niettemin bekroond door een frettegelaat — slofte lusteloos naar zijn heer en meester toe.

„Le voila." zei de kommandant, die daarop terug in de papieren rommel snuffelde, aldus aantonend, dat hij niets meer met de zaak te maken had.

„Ordonnans," zo stak ik van wal, „gij hebt vandaag de schouw afgestoft."

„Ja, chef."

„Hebt gij de twee vazen van hun plaats genomen ?"

„Ja, chef."

„Hebt gij ja of neen een papiertje onder een van die vazen gevonden ?"

„Neen, daaronder lag niets ; zelfs geen stof."

„Hef de beide vazen op !"

De soldaat voldeed aan mijn bevelend verzoek en keek mij toen aan. Een papiertje zag ik niet. Daarom knikte ik hem toe. Hij zette de vazen terug op hun plaats.

„Ordonnans, kijk eens in de vazen."

Hij keek erin, draaide ze ondersteboven en zette ze terug.

„Er is niets te vinden, chef."

„Dank u. Gij moogt gaan."

De ordonnans verdween sloffend en trok de deur achter zich toe. Wat mij betrof ; ik begon het op de zenuwen te krijgen. Mijn eigen kommandant had mij wederom eens beet genomen, door geen enkel adres of aanwijzing achter te laten, niettegenstaande de mondelinge overeenkomst. Waarom had hij dat gedaan ? Mijn manschappen en ik deden praktisch het onmogelijke, ten einde hem eens eindelijk tevreden te zien. Mocht ik hem van onridderlijkheid betichten ? Ik twijfelde. Aan zulk een vulgariteit wilde ik niet geloven.

„Mag ik even een kleine inspektie houden in uw bureel, kommandant ?" vroeg ik aan de officier.

„Indien gij meent, dat het noodzakelijk is, chef, ga dan uw gang."

Overal begon ik te speuren. Geen hoekje liet ik onverlet. Zelfs de emmer, die voorlopig als papiermand diende, keek ik vlug door. Hoe meer ik zocht, hoe kleiner de oppervlakte werd, die voor een nader onderzoek wachtte. Ten slotte moest ik het zoeken staken. Grote zweetdruppels parelden op mijn voorhoofd, niet alleen door de speurdienst, maar ook omdat ik mij zo fel opwond voor het feit wederom de «sigaar» te zijn geweest van

een vergeetachtig persoon. Ik kreeg het gevoel, alsof ik misbruikt werd. Waarom zou men anders zo achteloos met mij omspringen ?

„Hebt gij iets gevonden, chef ?" vroeg de kommandant mij, toen hij bemerkte, dat ik niet meer zocht, doch hem nadenkend aanstaarde.

„Neen, kommandant."

„Je regrette." zei hij en keek minder streng.

„Kommandant, gij hebt reeds zoveel geduld betoond ten overstaan van een gegradueerde, vreemd aan uw kompagnie."

„Oui, c'est vrai." beaamde hij, naar mij opkijkend.

„Toch wens ik nog, dat gij enkele vragen beantwoordt."

„Vooruit dan maar. Schiet af !"

„Toen gij hier aangekomen zijt, hebt gij dan nog Lansiers gezien ?"

„Ik zag ze enkel vertrekken."

„Met andere woorden : uw huidig hoofdkwartier stond ledig ?"

„Exactement."

„Hebt gij nog gelegenheid gehad, om met de ene of andere officier van de Lansiers te spreken ?

„Pas du tout."

„Weet gij naar welk kantonnement de Lansierskolonne gereden is ?"

„Non plus."

„In welke richting reed de kolonne ?"

„In de richting van de Franse grens."

„Hebt gij geruchten gehoord of deze kolonne zich al dan niet naar Frankrijk zou begeven ?

„Aucun, mon fils."

„Hoe is de militaire toestand op het ogenblik."

„Pourquoi ?"

„Misschien zou ik daaruit genoeg inlichtingen putten, ten einde een besluit te kunnen nemen voor het vervolgen van de reis."

„Al wat ik u mag zeggen is, dat de algemene toestand er

niet rooskleurig uitziet. Maar ik meen, dat gij zulks reeds zelf hebt vastgesteld. Voor het overige kan ik u niets mededelen. Er zijn geheimen, die niet aan het kader beneden de rang van officier mogen ter kennis gebracht worden."

„Zelfs in tijd van oorlog ?"

„Ja, ook dàn."

„Je comprend."

„Hebt gij nog vragen te stellen ?"

„Dat is alles, kommandant. Hebt gij nog iets te bevelen ?"

„Non, merci. Et bon voyage !"

„Dank u, kommandant."

Eindelijk liet ik deze officier, die zich eerder inschikkelijker dan afwijzend streng had betoond, met rust en vertrok, weliswaar ontevreden over de uitslag van het onderzoek, maar daarom nog niet ontmoedigd. Ik vervoegde mij bij mijn helpers, die ongeduldig op mij hadden gewacht bij de kamion, en vertelde hen de gehele treurige geschiedenis van het niet geschreven briefje. In het begin gaapten zij mij sprakeloos aan. Nadien ontlastten zij hun gemoed in een lange reeks van kommentaren, waaruit ik de woorden „klakkeloos in de steek gelaten" kon opvangen. Maar, of wij nu zanikten of niet, wij waren aan ons eigen lot overgelaten. Wij moesten ons wapenen met nieuwe moed en, zoals echte speurders, proberen onze eenheid ergens op te diepen.

„Maar, wat staat er ons nu te doen, chef ?" vroeg Burrow ongerust.

„Burrow, Mackay en Sperry zullen ieder voor zichzelf in de gemeente rondtoeren." beval ik, bewust van mijn verantwoordelijkheid. „Het gaat erom, alle nuttige inlichtingen in te winnen. Desnoods zult gij in drankgelegenheden gaan, omdat dààr gewoonlijk de beste inlichtingen te verkrijgen zijn. Doet zoveel mogelijk navraag, naar welk dorp of stad het regiment afgereisd is. Ik zal hetzelfde doen, maar dan in de tegenovergestelde richting van de uwe. Fulton blijft bij de vrachtwagen de wacht houden, want ik zou niet graag hebben, dat dieven de zo lastig verkregen benzine ontvreemden. Algemene verza-

meling binnen een uur bij Fulton. Heeft iedereen de onderrichtingen begrepen ?"

„Jawel, chef." riepen vier stemmen in koor, waaruit een nieuwsgierige belangstelling klonk.

Met frisse moed bezield, namen zij van elkaar afscheid en verspreidden zich in verschillende richtingen. Zij wilden hun opdracht naar behoren vervullen, dat zag ik wel. Na Fulton nog een extra op het hart te hebben gedrukt flink de wacht te houden, liep ik de aardeweg af tot aan de gekasseide hoofdstraat, waar ik mij een weg baande tussen een stroom van vluchtelingen, om de overkant te kunnen bereiken. Na wat geslenter trad ik een drankgelegenheid binnen. Het zat er stampvol, zowel met nieuwsgierige dorpbewoners als met luidruchtige vluchtelingen. Gelijk een onschuldige klant bemachtigde ik een plaatsje aan de toonbank en bestelde een biertje. Intussen nam ik iedere verbruiker scherp, doch onopvallend op. Met gespannen aandacht luisterde ik naar de lawaaierige gesprekken en hoopte uit de brokstukken iets te vernemen, wat mij dienstig kon zijn, om mij op het spoor van mijn verdwenen eenheid te brengen.

Ik hoorde de mensen onderling praten en vloeken over het ergerlijk nieuws, dat niemand meer in Frankrijk binnen mocht. De grens tussen België en Frankrijk werd op bevel van hogerhand gesloten. Vele kolonnen met vluchtelingen, de ene te voet en de andere per wagen, hadden zich bij de grens ontmoet en vormden thans een onoverzichtelijke rij, die op de baan stationeerde en het militair verkeer in grote mate belemmerde. Ook vernam ik, dat de tot wanhoop gedreven vluchtelingen onmenselijke pogingen aanwendden en onvolbrengbare beloften gaven, ten einde de grensbewakers te overhalen hen de denkbeeldige scheidingslijn te laten overschrijden. Niets aan te doen ! Al degenen die niet konden bewijzen van Franse nationaliteit te zijn, bleven voor de slagboom staan en daarmede basta !...

Dit treurig nieuws ergerde mij niet alleen, maar schiep voor mij tevens een vraagstuk, waaraan ik voorlopig nog geen oplossing kon geven. Hoe zou ik in Frankrijk geraken met de vracht-

wagen, indien het regiment reeds in dit geallieerd land vertoefde ? De Fransen konden ook mij als een „geïsoleerde" wanen en de grensoverschreiding verbieden. Niettemin hoopte ik, dat zij geen te zware eisen zouden stellen aan ons, Belgische militairen in bevolen dienst. Ten slotte waren zij toch onze geallieerden, nietwaar ?

In de gelagzaal zat een dame, die gedurig in mijn richting keek. Doch ik veronderstelde, dat haar starende blikken niet voor mij bedoeld waren, aangezien ik mij niet met een Adonis kon meten. Zij verliet haar zitplaats en kwam glimlachend naar de toonbank. Vanaf het ogenblik dat zij zich naast mij stelde en mij vrank in het gelaat blikte, begreep ik enkel, dat zij mij had uitgezocht, om haar van dienst te zijn. Het geval wekte mijn argwaan op. Er waren immers nog militairen aanwezig om haar te helpen, indien zij hulp en bijstand wenste. Toch interesseerde zij mij, omdat twee lintjes van eervolle onderscheidingen haar borst sierden.

„Het verwondert u," sprak zij rustig, „mij gedekoreerd te zien, nietwaar ?"

„Om eerlijk te zijn, mevrouw, geef ik dit toe."

„Zijt gij niet nieuwsgierig hoe ik deze verdiend heb ?"

„Er bestaat geen man die niet nieuwsgierig is, zodra hij een vrouw ziet, die dekoraties draagt."

„Deze dekoraties heb ik verdiend tijdens de oorlog van 1914-1918."

„Gefeliciteerd ! Gij waart denkelijk verpleegster aan het front"

„Neen, ik deed een veel gevaarlijker werk."

„Wat kan er nog gevaarlijker zijn dan het front ?"

„De spionagedienst."

Dit toverwoord deed mijn oren suizen. Het bracht mij nog meer op mijn hoede. Misschien maakte zij deel uit van de fameuze vijfde kolonne.

„Waart gij toentertijd een spionne ?"

„Ja." bekende zij eenvoudig. „Als dusdanig diende ik mijn

land. Thans ben ik wederom opgeroepen, om deze dienst terug op te nemen."

„Wederom als spionne ?"

Zij knikte met het hoofd. Ik probeerde kalm te blijven en na te denken. Zou het mogelijk zijn, dat zij zich uitgaf als een Belgische spionne, maar in werkelijkheid haar diensten aan de vijand had aangeboden ? Graag wilde ik mij van de waarheid overtuigen.

„Mag ik uw eenzelvigheidspapieren, alsook de dokumenten met betrekking op het spionagegeval, even inkijken, mevrouw ?" fluisterde ik bijna.

„Uw logische vraag had ik verwacht, mijnheer." glimlachte zij.

Zonder tegenstribbelen gaf zij mij enkele dokumenten in handen. Aandachtig las ik ze een voor een door. Ten slotte moest ik uit de voorgelegde bewijsstukken konkluderen, dat zij wel degelijk ten dienste stond van de Belgische legeroverheid. Geen speld kon ik er tussen wringen. Dus overhandigde ik haar de officiële dokumenten. Rustig borg zij deze in haar handtas, terwijl mijn verdachtmaking verdween als nutteloos verspilde energie.

Toch bleef ik dubben over het feit, dat de dame een reden moest gehad hebben om te verraden, dat zij als spionne haar land diende. Aan de andere kant kon zij mij allicht nuttig zijn. Hopelijk bezat zij genoeg inlichtingen, die mij zouden toelaten het regiment terug te vinden. Het zou geen kwaad kunnen, indien ik een poging deed om van haar enig nieuws los te krijgen.

„Dus, gij zijt een spionne." herbegon ik het gesprek.

Zij bekeek mij glimlachend. Haar levendige ogen schenen met mij te spotten.

„Dan moet gij ook een fijne neus en een scherpe blik bezitten." redeneerde ik voort. „Vertoeft gij al lang in het dorp ?"

„Pas laat in de namiddag ben ik aangekomen."

„Kent gij de regimenten die hier lagen gekantonneerd en

nadien verder getrokken zijn of deze die aankwamen en er voor de nacht gekantonneerd zullen blijven ?"

„Neen, mijnheer."

„Hebt gij dan niets anders gedaan, dan uw tijd verleuterd in dit lokaal ?"

„Ook niet. Ik heb heel wat gewandeld."

„Indien gij gewandeld hebt, dan moet gij ook iets gezien hebben."

„Gezien heb ik genoeg. Alles stak mij ten slotte tegen."

„Dat geloof ik wel. Maar daar gaat het niet om. Ik wil enkel van u weten of gij regimenten hebt zien vertrekken en aankomen."

„Ja, maar ik ken ze niet."

„De Lansiers zult gij toch wel kennen. Zij zijn in België beroemd als de knapste soldaten, althans buiten mij, natuurlijk."

„Ach, ja ! ! ! De witte kollen !" riep zij verblijd uit.

„Zó kunt gij ze noemen. Hebt gij deze ruiters zonder sporen zien vertrekken ?"

„Ja, zij zijn vertrokken in de richting van Frankrijk."

„Weet gij of zij werkelijk naar Frankrijk zijn gereisd ?"

„Neen, dat betwijfel ik. De grens is immers gesloten."

„Dat vertellen de vluchtelingen."

„Het moet toch waarheid zijn. Anders zouden zij hier niet zitten, om het verbod te bekritiseren."

„Voor de vluchtelingen kan dit verbod geldig zijn, maar ik geloof niet, dat het van toepassing kan gebracht worden op legerafdelingen."

„Gij kunt gelijk hebben."

„Ziet ge, indien ik wist waar mijn regiment vertoefde, dan zou ik mij erbij kunnen vervoegen met de vrachtwagen."

„Indien het de grens niet heeft mogen overschrijden, dan kunt gij het nog gemakkelijk inhalen."

„Dat is waar. Het ware best, dat ik onmiddellijk vertrok."

„Ik heb, buiten de reeds vernoemde verbodsbepaling, nog iets anders vernomen, dat u van dienst kan zijn in uw opsporingen."

„En dat is ?"

„Volgens zekere geruchten zou het Belgisch leger terug hervormd worden te St. Omer."

„Enfin, eindelijk krijg ik wat nieuws te horen." zuchtte ik.

„Daar zult gij meer kans hebben, om uw regiment te ont moeten."

„Ik hoop het. En bedankt, mevrouw."

Daar ik thans een doel te bereiken had, dronk ik mijn biertje uit en wilde de gelagzaal verlaten. Doch de dame scheen daarmede geen vrede te hebben. Zij hield mij bij de arm tegen.

„Ik heb u nog iets te vragen, mijnheer." zei zij.

„Ik luister." antwoordde ik kort van stof.

Toen kwam zij voor de dag met de reden, waarom zij mijn gezelschap had gezocht. Al flatteerde haar vraag niet de man in mij, zij riep toch de hulp van de militair in.

„Wilt gij mij medenemen naar Frankrijk ?"

„Neen, het spijt mij."

„Maar ik moet absoluut de grens over !"

„De reglementen verbieden mij burgers te vervoeren."

„Ik weet het, aangezien ikzelf een halve militaire ben. Maar dit is een biezonder geval !"

„Wat is er voor biezonders aan ?"

„Indien gij mij over de grens kunt krijgen, zult gij uw land een grote dienst bewijzen."

„Hoe zo ?"

„Zoudt gij mij graag in de handen van de Duitsers zien ?"

„Natuurlijk niet !"

„Als spionne moet ik mijn land dienen, zelfs in Frankrijk. Dat begrijpt gij toch, nietwaar ? Maar zonder vervoer kan ik mij nergens begeven."

„Gij zijt toch tot hier gekomen..."

„Ja, met een burgervoertuig. Doch de grens is gesloten."

„Dan kunt gij ook de grens niet over."

„Breng mij eerst tot aan de grens. Dan zult gij kunnen vaststellen, wat ik zoal kan, zodra ik onder een militaire geleide sta."

Een tijdje bleef ik in beraad. Aan de ene kant stonden de reglementaire voorschriften mij verbiedend aan te staren, terwijl het welzijn van het vaderland mij verwachtend uitnodigde een hulpkracht niet in de steek te laten.

„'t Is goed. Gij moogt medereizen." besliste ik, in gedachten de stoffige reglementen opzijde schuivend.

„Gij zult er geen spijt van hebben." beloofde zij.

Maar wàt zij met deze belofte-uiting heeft willen bedoelen, heb ik nooit ondervonden, noch tijdens, noch na de oorlog. Enfin...

Wij verlieten het koffiehuis en vervoegden ons bij Fulton, die achterin de kamion zat. Zijn gelaat klaarde op, toen hij mij zag.

„Gelukkig maar, dat ik de wacht heb gehouden, chef." verzekerde hij mij.

„Wat is er gebeurd, Fulton ?"

„Ik zat in de kabine. Plotseling hoorde ik stemmen van mannen, die bezig waren met benzineblikken te stelen. Met het geweer in d'hand heb ik ze verjaagd. Zij waren als de dood zo bang. En lopen konden zij wel. Daarna ging ik achterin zitten."

„Flink gewerkt, Fulton. Het zullen vluchtelingen geweest zijn, die met hun auto's in moeilijkheden verkeren. Dit had ik voorzien."

Kort daarna verschenen mijn helpers. Niemand van hen had iets speciaals vernomen. Zij waren de wanhoop nabij. Het speet hen, dat zij mij niet beter hadden kunnen dienen. Doch zij zetten grote ogen op bij het vernemen van mijn inlichtingen, die trouwens gestaafd werden door een levend bewijsstuk : de Belgische spionne. Hun moed kwam terug. Zij babbelden wederom opgewekt. Hun chef had de toestand gered, meenden zij niet ten onrechte.

Het duurde niet lang, of wij bevonden ons opnieuw op

reis ; een reis die zou mogen aangerekend worden als geslaagd detectivewerk. Inderdaad begonnen wij, aan de hand van de ingewonnen povere inlichtingen, een lastige en avontuurlijke opzoeking naar onze eenheid, die ofwel geblokkeerd lag aan de grens ofwel spoorloos opgeslorpt werd door het uitgestrekt Frankrijk. Indien dit laatste het geval moest zijn, dan zou dit betekenen, dat wij een naald in de traditionele hooiberg konden zoeken.

De dame zat rechts van mij in de kabine, terwijl Fulton aan mijn linkerzijde rustig de vrachtwagen bestuurde. Wij reden langs stilstaande groepen vluchtelingen en voertuigen. Daaruit begreep ik, dat de grens werkelijk gesloten werd. De reden ervan kon ik niet gissen. Er bestonden toen reeds talrijke misverstanden tussen de geallieerde volken, opgerezen uit oorzaak van het ongelooflijk snel opdringen van de Duitse legers en van de onderduimse aktie van de vijfde kolonne.

Eindelijk arriveerden wij aan de Franse grens. De vrachtwagen kon niet verder meer en diende halt te houden. Over de baan lag een slagboom, waarachter Franse soldaten en tolbeambten met effen gestreken gelaten keken naar de treurige warboel van door elkaar krioelende vluchtelingen, die met zichzelf geen raad wisten. Zodra enkelen van hen de stoutmoedigheid bezaten de slagboom te dicht te naderen, ontlastten de Fransen hun opgehitst gemoed in een reeks van onsmakelijke opmerkingen, doorspekt met krakende godslasteringen, waarvan deze laatsten de aanminnige geestesprodukten waren na de aanbidding van de godin van de rede. Zij moesten hun plicht vervullen ; akkoord. Maar deze kon wel verricht worden met beleefdere termen, veronderstelde ik.

Ik steeg uit de kabine en begaf mij naar een Franse douanebeambte, ten einde de grensformaliteiten te kunnen bespreken. Doch ik had precies mijn hand in een horzelnest gestoken. Alhoewel ik een poging deed, om zo vriendelijk en beleefd mogelijk de Franse taal te radbraken, werd deze reeds in het begin de kop ingedrukt door het verpletterend brutaal ant-

woord : „Merde !" ; een vulgair woord dat telkens te pas en te onpas door de Fransen misbruikt werd.

„Als deze klepper een geallieerde moet verbeelden," dacht ik geringschattend, „dan zal hij een ander deuntje moeten zingen."

Als zenuwpil wond ik mij vanzelfsprekend op. Daarom liet ik alle burgerlijke beleefdheidsformules varen en gebruikte het afgebeten militair bargoens. Enkel op deze manier hoopte ik nog iets te winnen.

„Zijn de „witte kollen" hier voorbijgereden ?"

De aangesprokene bekeek mij, alsof hij mij wilde verslinden, spuwde even over de slagboom op de Belgische bodem en knikte onwillig met het hoofd. Niettemin verheugde het stom antwoord mij. Thans bezat ik een zekerheid betreffende mijn verloren eenheid. Er kwam licht in het duister detectivewerk.

„Weet gij naar welke stad zij gereden zijn ?"

„Ik heb het hen niet gevraagd !"

„Het biezonderste voor mij is, dat mijn regiment in Frankrijk vertoeft. Met de vrachtwagen zal ik proberen het in te halen."

„Men komt niet door !" gromde hij.

Alhoewel deze toestand mij heel abnormaal geleek, toch lachte ik schor om de doodgezaagde woorden : „On ne passe pas !" Deze waren heldhaftig in de 1ste wereldoorlog van 1914-1918, toen de „Poilus" de loopgraven van de fronten in Vlaanderen en Frankrijk verdedigden tot de laatste ademtocht. Maar de bewegelijkheid van deze bliksemoorlog in 1940 ruimde alle beroemde slogans op.

„Ik moet de grens over." drong ik opnieuw aan.

„Men komt niet door !" herhaalde hij stompzinnig.

„Très bien !" replikeerde ik. „Dan zal ik de slagboom middendoor rijden ! Ga alvast opzijde staan !"

Hij scheen de bedreiging aan zijn hielen te lappen. Wat zou één Belg kunnen doen tegen zoveel gewapende soldaten en tolbeambten ? Niets, meende hij. Wat mij betrof ; ik dook

terug in de kabine en gaf Fulton bevel de slagboom niet te ontzien. Ik wilde en zou over de grens rijden, gevaar of geen gevaar ! Fulton, die onmiddellijk had begrepen waarover het ging, liet de motor brullen en knallen als losbarstende kanonnen en reed vastberaden in de richting van de slagboom. De Franse bewaker, die het gevaarte zag naderen, opende de slagboom juist bijtijds. Ik hoorde hem godslasterend vloeken.

Juist toen wij meenden het tolhuis voorbij te rijden, sprong een Franse officier, uit zijn dromen opgeschrikt door het motorgeknal, naar buiten, plaatste zich voor de kamion en stak de hand in de hoogte. Fulton kon niets anders doen dan stoppen, wilde hij deze geallieerde niet onder de wielen verpletteren. Deze ladykiller inspekteerde de kamion, vroeg mij naar dokumenten die ik niet bezat en bemerkte ten slotte de dame, die zich zo rustig en dun mogelijk had gehouden. Woedend begon hij te tieren en te sakkeren, niet alleen tegen mij, maar in het biezonder tegen de dame. Stel u even voor : een vrouw had de versperde grens overschreden, niettegenstaande het uitdrukkelijk verbod ! Welk een misdaad !... Welk een verraad tegenover de Franse bewakers, omdat zij met medewerking van Belgische militairen een Duits fusilleringspeloton in België ontvluchtte !... Al deed ik nog zo mijn best, ik kon zijn radde tong niet tot stilstand brengen. Uiteindelijk had de dame er genoeg van. Zij steeg uit en bewees toen, dat zij een even snedige tong bezat. Ten slotte zwaaide zij hem allerlei schriftelijke bewijzen voor de rozige wijnneus.

„Ziet gij nu, met wie gij feitelijk te doen hebt ?!" hoorde ik haar opgewonden roepen. „Ja, ik ben een Belgische spionne. Maar wees gerust. Ik ken de weg wel en zal niet nalaten mij over uw gedrag te beklagen bij de hogere instantie. Is dit de behandeling die gij toepast op degenen, die in de vorige oorlog hun plicht gedaan hebben en thans wederom bereid zijn, om nogmaals op te treden voor het welzijn van het land en het volk ?!"

De officier, die op zijn beurt de kans niet kreeg om haar in de rede te vallen, aanhoorde haar stekende en ratelende

woordenstroom met stijgende woede. Ten lange laatste en ten einde raad kon hij zich niet meer in bedwang houden. Al vloekend braakte hij schorre kreten uit. Met het schuim op de lippen scheurde hij al de hem ter hand gestelde officiële dokumenten voor haar neus in honderden snippertjes en wierp ze over zijn schouder.

„Ziedaar wat ik doe met die zogenaamde bewijzen !" kreet hij woest.

„Maar gij hebt mijn spionagebewijs geschcurd ! Dat recht hadt gij niet !"

„Een spionne ?!... Gij ?!..." grijnslachte hij honend.

„Ja, ik !" riep zij verbolgen uit.

„Maak dat gij uit mijn ogen komt !"

„Dat zult gij bekopen !" beloofde zij.

„Merde ! Compris ?"

Pijnlijk verrast over de verloren Franse ridderlijkheid, doch even woedend als de boosaardige officier, verliet zij deze laatste in een stemming, die moeilijk te beschrijven valt. Zij nam terug plaats in de kabine. Terwijl de vluchtelingen naar de slagboom opdrongen, om reden dat zij een vrouw over de grens hadden zien rijden en daarom in hatelijke bewoordingen lucht gaven aan hun ergernis tegenover de Franse bewakers, gaf ik Fulton bevel op staande voet te vertrekken. De Franse soldaten hadden immers de handen vol bij de slagboom en de halt-roepende Franse officier kon ons geen barst meer schelen, al schoot hij nog zijn pistool op de vrachtwagen leeg. Enkel gevoelde ik mij opgelucht verlost te zijn van een onverstandige vertolker in een afschuwelijk schouwspel... In elk geval mocht dit smokkeldrama aangezien worden als een beëindigde zevende heldendaad...

De dame, nog bleek en sidderend van woede, sprak geen woord en bleef recht voor zich uitkijken. Het zou nog een tijdje duren, vooraleer zij haar kalmte had teruggevonden. Intussen bestormden mij enkele vragen, die mij vooralsnog niet met rust lieten. Waarom had de Franse officier zich op zo'n onhebbelijke manier gedragen tegenover een dame ? Waarom had hij getwij-

feld aan haar hoedanigheid van spionne ? Waarom had hij haar dokumenten vernietigd, indien ze toch de waarheid hadden weerspiegeld ? Waarom had hij dan van haar een vaderlandloze gemaakt ? Zij mocht zelfs als een vogelvrije verklaard worden, overwegende dat zij haar nationaliteit niet kon aantonen en nog minder haar hoedanigheid als strijdster. Hierdoor kon ik eveneens in moeilijkheden geraken. Indien wij bijvoorbeeld door een militaire patrouille aangehouden werden en de nodige bewijzen dienden voor te leggen van onze nationaliteit, dan zouden wij allen in de amigo kunnen verzeild geraken, omdat wij iemand zonder eenzelvigheidsdokumenten hadden geholpen, om de gesperde grens te overschrijden. Had ik al geen moeilijkheden genoeg ? Waarom stortte ik mijzelf van het ene avontuur in het andere ? Doch in feite kon niemand mij met de vinger wijzen. Het noodlot bepaalde immers de hoeveelheid soldatengeluk, waaraan ik, het strijdend individu, recht had.

De Franse streek, die wij doorreisden, ontplooide al haar mooiheid in eindeloze vlakten, rozig beschilderd door de laatste penseelstralen van de ondergaande zon. Hier en daar verbrak een bescheiden huisje de eentonigheid van het eeuwig groen. Langs de baan spreidden rijzige bomen hun breedgeschouderde kruinen uit, waarin de vogeltjes aan de liefdegod offerden in fluisterend geminnekoos en tevens naarstig een nestje bouwden in onderlinge vrede, waardoor zij onbewust aan het mensdom toonden, dat het nog veel van hen te leren had. De blauwe koepel van het hemeldak, waar wij reeds enkele flikkerende sterren konden bespeuren, werd kortelings geleden geschonden door glimmende vliegtuigen die, doorgaans zeer hoog vliegend, witte strepen hadden getrokken, die naderhand uitvloeiden in waaiervormige wolkjes, zoals het verbredend kielzog van voortjagende oorlogsbodems op de even sterk betwiste zeeën.

De kamion verslond ettelijke kilometers. Wij reden onveranderlijk rechtdoor. Wij wisten immers niet met zekerheid, naar welke plaats wij ons moesten begeven. Doch indien wij St. Omer als doel hadden verkozen, dan konden wij zelfs de

weg niet vragen. Geen mens vertoonde zich op de baan. Ten slotte wendde ik mij tot de dame, die als spionne meer diende te weten dan ik.

„Kent gij het wegennet in Frankrijk, mevrouw ?"

Zij scheen te ontwaken uit haar neerslachtigheid en staakte het zwijgzaam voor zich uitkijken.

„Wat zegt gij, mijnheer ?"

„Weet gij in welke richting wij moeten rijden, ten einde St. Omer te kunnen bereiken ?"

„Neen !" antwoordde zij kortaf.

„Maar gij hebt verklaard vroeger als spionne in Frankrijk gediend te hebben." wierp ik op.

„Deze verklaring houd ik staande."

„Dan moet gij ook het land kennen." beweerde ik.

„Ik ken alleen de streek, waar ik het meest heb vertoefd."

„Dat neem ik aan. Mag ik weten, in welke streek gij dienst hebt gedaan ?"

„In de stad Duinkerken bracht ik mijn rusttijd door. Ook de omgeving ken ik wel. Ik heb er veel gewandeld."

„Duinkerken brengt voor ons geen oplossing. Voor zoveel ik weet, ligt deze stad, jammerlijk genoeg, niet op de weg, die wij volgen moeten. Enkel St. Omer boezemt mij belang in."

„Het is een moeilijk geval. Niemand van ons kent de weg naar St. Omer. Er is ook niemand te zien. Waar kunnen wij de nodige inlichtingen inwinnen ? Ik weet het niet."

„Fulton," beval ik de autovoerder, „aan de eerstkomende wegwijzer dient gij te stoppen. Misschien kunnen wij op deze manier iets vernemen, wat ons dienstig kan zijn."

„Best, chef." antwoordde de getrouwe ziel.

Dicht bij een wegwijzer steeg ik af. In het laat avondlicht kon ik toch nog best de namen lezen. Geen St. Omer te zien, maar wel Duinkerken. Potvolkoffie, dacht ik, zou dit een vingerwijzing kunnen zijn ? Waarom vond ik de wegwijzer voor Duinkerken en niet deze voor St. Omer ? Ik keerde nadenkend naar de wagen terug.

„Het gij de weg naar St. Omer gevonden ?" vroeg de vrouw nieuwsgierig.

„Neen. Maar wel deze naar Duinkerken." sprak ik weifelend.

„Rijd dan naar Duinkerken." raadde zij mij aan.

„Die stad interesseert mij niet."

„Gij kunt hier toch niet blijven staan tot in de eeuwigheid ?! Luister naar mij, mijnheer. Indien gij naar Duinkerken rijdt, dan hebt gij wederom een doel voor ogen."

„Dat is juist, mevrouw. Ja, ik geloof, dat zulks nog het beste zou zijn."

„Wie weet, ontmoet ge uw regiment op de weg naar Duinkerken of in deze stad zelf. Gij dient toch iets te proberen."

„Daar hebt gij gelijk in. Ik veronderstel nochtans, dat gij ons op de weg naar Duinkerken behulpzamer zult zijn."

„Tot mijn spijt moet ik toegeven, dat ik u niet helpen kan om u wegwijs te maken. Wat wilt gij ? Reeds zovele jaren verliepen sinds mijn laatste verblijf alhier. De streek is veranderd, juist zoals ik trouwens."

„Dus mag ik besluiten, dat gij ons op geen enkele manier kunt helpen."

„Nogmaals ; het spijt mij, mijnheer."

Peinzend keek zij wederom door de morsige ruiten. Ogenschijnlijk liet zij vol betrouwen de te nemen beslissingen aan mij over. Gemakkelijk, nietwaar, indien men een overste verantwoordelijk kon stellen voor de goede gang van zaken ?! In elk geval nam ik mij voor de richting van Duinkerken in te slaan, in deze stad de dame-spionne af te zetten en, indien ik het eskadron onderwijl niet ontmoet had, voorts mijn plan te trekken zoals naar loffelijke gewoonte. Daarom gaf ik Fulton bevel door te rijden en het stuur te draaien naar de baan rechts van ons. Wij reden wederom het onbekende tegemoet.

Ik diepte de fles wijn op, die ik van mijn moeder had ontvangen. Eerst liet ik de dame drinken, daarna overhandigde ik de fles aan Burrow langs het venstertje in de kabine, dat aansluiting gaf met de daarachter gelegen ruimte van de laad-

bak. Mijn helpers dronken gretig enkele slokken, daarna kwam Fulton aan de beurt en vervolgens ontfermde ik mij over het overschot. De ledige fles wierp ik door het openstaand raam naar buiten, waar ze op de kasseiën in duizenden scherven uiteenbarstte. Het geestrijk vocht monterde ons een beetje op, waardoor wij de toekomst minder duister inzagen.

„Het zal wel loslopen." meende ik, optimistisch gestemd.

In de verte doemde een wegsplitsing op. Fulton vroeg mij, welke baan hij thans diende te volgen.

„Sla maar rechtsaf." antwoordde ik hem, zonder erbij na te denken.

Waarom ik hem deze weg opgaf en niet een andere, vraagt gij u af? Doodeenvoudig omdat ik mij liet leiden door een voorgevoel, dat mij had opgedrongen mijn mening aldus te uiten. Naderhand bleek het, dat de genomen beslissing mij niet had bedrogen. Trouwens zouden nadien nog vele dergelijke beslissigen, dus voortgaande op voorgevoelens, genomen worden, die allen zouden bijdragen tot de bewondering van mijn eigen soldatengeluk.

Kort daarop nam ik de plaats van Fulton over en verving hem achter het stuurwiel. Hij had deze rust, na zovele kilometers van waakzaam rijden, grotelijks verdiend. Tegelijkertijd leerde ik hem de beste manier kennen, om de snelheid van het traag vehikel enigszins op te drijven. Met verwondering stelde hij vast, dat zijn chef de pijl van de snelheidsaanwijzer kon doen schommelen tussen de dertig à vijfendertig kilometer per uur, in de plaats dat deze gedurig en praktisch onveranderlijk op het getal dertig bleef hangen. Daarbij sneed ik de baanbochten af, wel oplettend dat er geen tegenligger naderde. Het spelen met het gaspedaal verschafte meer kracht aan de versleten motor. Fulton lette goed op. Naderhand nam hij mijn raadgevingen ter harte en werd een flinke autovoerder.

Ik stopte rechts van de baan onder een hoge boom, ten einde aan allen een beetje rust te gunnen. Wij waren vermoeid door de onderstane schokken, te wijten aan de slecht geplaveide kasseiweg. De drukkende warmte van die dag en het zoemend

geplaag van vliegen en muggen hadden ook een duitje in 't zakje gedaan. In het biezonder waren mijn helpers omzeggens gekraakt, want om een ganse dag op dansende blikken te blijven zitten, betekende allicht geen sinecuur. Zij hadden toch getoond, een grote dosis geduld en verdraagzaamheid te bezitten.

Ik gelastte Fulton achterin de kamion te stijgen en Mackay het stuurwiel over te nemen. Op deze manier trad een aflossingsbeurt in voege. Het moet gezegd worden, dat Mackay zijn best deed en rustig en plichtbewust de vrachtwagen stuurde.

„Welke baan moet ik nu inslaan, chef?" vroeg hij even later, toen er een nieuwe wegsplitsing zonder wegwijzer verscheen.

„Geen enkele, Mackay. Rijd maar rechtdoor."

„Men zou kunnen beweren." sprak de vrouw bewonderend, „dat gij de weg naar Duinkerken kent."

„Dit is niet het geval. Ik volg enkel de drukking van mijn gevoel, hoe onwaarschijnlijk dit ook moge klinken. Wij zullen wel zien, waar wij ten slotte zullen aankomen."

Stilaan verdween het daglicht. Het maakte niet zonder tegenstand plaats voor de opdringende duisternis. Een bleke maan hing killig aan een onbewolkte hemel en beloofde een frisse nacht, wat mij bij voorbaat deed huiveren. Twinkelende sterren omringden de nachtvorstin en vormden een diamanten aureool.

Daar de duisternis in het algemeen het een of ander verraad verborg, althans in oorlogstijd, vond ik het geraadzamer Fulton terug aan het stuurwiel te plaatsen. Hij kenden de gebreken van zijn wagen trouwens beter dan Mackay. Alzo gebeurde het, dat wij wederom een kwartiertje rust namen, vooraleer de reis opnieuw aan te vatten.

Wij reden gedurende nog een uur, waarna ik besloot ergens een onderdak voor de nacht te zoeken. Ik wilde de dame zoveel mogelijk de vermoeienissen, verbonden aan het soldatenleven, besparen. Bij de eerste hoeve, die als een donkere blok tegen de lichtere achtergrond afstak, stopten wij. Ik klopte de boer, die zich reeds te bed had begeven, uit de veren. Een vensterblind

bonkte tegen de gevel. Het hoofd van de boer sprong letterlijk uit het raam, juist gelijk een Jan Klasens uit een verrassingsdoos. Een woedende stem begon tegen mij uit te varen in een brutale liefdesverklaring, waarin de woorden „Imbécile" en „Couillon" de boventoon voerden. Toen de kwabbige mond even stilviel, kon ik eindelijk aan de boer in korte trekken onze toestand in beleefde termen uitleggen, erop drukkend dat een dame ons vergezelde en zij volstrekt rust nodig had. Mijn geduldige beleefdheid en het feit dat ik zijn beledigingen zonder meer had geslikt, konden zijn gemoed niet vertederen. Integendeel herbegon het gevloek boven mijn hoofd. Ten lange laatste galmde de stem : „Non ! Mille fois non !" Daarna verdween het mopperend hoofd en met een ruk sloeg het vensterblind wederom toe !

„Onnozel de doos in en het scheel erop !" vergeleek ik bij mijzelf.

Het uitbreken van de oorlog en de achtereenvolgende tegenslagen op de fronten in België hadden de Franse gastvrijheid een lelijke deuk gegeven. De Belgische vluchtelingen en wij zelf, de soldaten-sukkelaars, bezaten geen tehuis meer en waren gedoemd als zigeuners rond te zwerven in een geallieerd land. Onbegrijpelijk !...

Natuurlijk had ik van mijn nek kunnen maken tegen de onbeschofte boer. Meer nog ! Desnoods had ik hem, gedwongen door de oorlogsomstandigheden, de pres op de neus kunnen zetten met behulp van mijn gewapende manschappen. Doch ik liet het daarbij. Ik bezat immers een redelijk nederige natuur en krakelen behoorde niet tot een van mijn specialiteiten. Ten einde ons meer ongemakken te besparen, stelde ik voor ergens anders de barmhartigheid in te roepen. Een hond liet men zelfs niet voor de deur staan. Waarom zouden wij als mensen niet verhoord worden ? Men kon toch moelijk alle Fransen aan deze onbehouwen boer vergelijken, nietwaar ?

De vrouw gaf mij gelijk. Wij zouden nog boerderijen ontdekken, waarin de luidjes de gastvrijheid boven al het leugenachtig gebazel over de Belgen zouden stellen. Toch moesten wij

ongeveer nog een half uur rijden, vooraleer een boerderij in de duisternis opdoemde. Ik beval Fulton de wagen op het erf te rijden en onmiddellijk onder een afdak te plaatsen, zodat de boer, of hij ons al dan niet nachtlogies wilde bezorgen, voor een voldongen feit zou staan. Fulton legde daarna de motor stil. Ik slaakte een zucht van verlichting bij de daaropvolgende stilte. Wij hadden een verblijfplaats veroverd...

Terwijl de manschappen de schuur betraden, ten einde te onderzoeken of er genoeg stro lag om een nachtleger op te slaan, vergezelde ik de dame naar de boerenwoning. Na enkele malen op de voordeur geklopt te hebben, werd er een venster geopend. Een mannenstem klonk in de duisternis op. De boer wilde weten, wat wij begeerden. Toen hij vernam, dat ik een slaapgelegenheid zocht voor de mij vergezellende vrouw, toonde hij zich bereid aan het verzoek te voldoen. Kort daarop opende de boerin de deur en nodigde de dame uit binnen te treden. Deze laatste wenste mij wel te rusten en trok de deur achter zich toe.

Tevreden over het feit dat de dame thans een burgerlijke beschutting voor de nacht had gevonden en dus geen angst meer behoefde te koesteren voor de eventuele onwelvoeglijke daden van militairen, die doorgaans en dit ten onrechte als zedeloze individuen met de vingers gewezen werden — en heden ten dage trouwens nog —, vervoegde ik mij bij de soldaten in de schuur. Met behulp van electrische toortsen, waarvan de felle lichtstralen de duisternis als 't ware doorsneden in grillige lijnen, hadden zij voor mij een massa stro uitgespreid. Het kraakte heerlijk, toen ik mij zuchtend neervleide op hetgeen ik dacht een donzen bed te zijn. Na het wensen van een goede nacht, verdwenen de lichtstralen. Het duurde niet lang of wij waren allen in een weldoende, verkwikkende slaap gedompeld...

9de HOOFDSTUK.

19 mei 1940.

Vroeg in de ochtend ontwaakten wij geheel uitgerust. Wij hadden in een trek doorgeslapen, precies alsof er geen oorlog de mensheid uitdunde. Mijn eerste werk bestond erin de lading van de vrachtwagen te kontroleren. Neen, geen enkele dief had onze schuilplaats ontdekt. Ik gevoelde mij heel gerust en opgewekt. Na ons onder de pomp gewassen te hebben, waren wij gereed om de nieuwe moeilijkheden, die de pas geboren dag ons zou voorschotelen, met verenigde krachten te overwinnen. Het verheugde ons de schitterende zon van de partij te zien. De koesterende stralen zouden de ontwakende natuur weldra zoenend kleuren.

Wij vonden het boerengezin gezeten aan de dis in de keuken, waar zelfs de stalgeur heerste. De brave lieden nodigden ons uit de benen onder de tafel te steken. De dame en wij mochten te zamen met hen het morgenmaal nuttigen. Eindelijk zouden wij eens fatsoenlijk mogen eten. Het deed mij trouwens veel genoegen te mogen vertoeven bij mensen, die niet hetzelfde karakter bezaten als hun ver wonende buren. Door hun prettige manier van handelen werd mijn mening over de Franse gastvrijheid minder somber. Er kwam zelfs een neiging in mij op, om al de geleden onbeschoftheden in de doofpot te stoppen en de evennaaste met een vriendelijker oog te bekijken. Helaas zou de toekomst mij op dat punt vreselijk teleurstellen en bewijzen, dat er in de mens wel degelijk een beest huisde. Hierdoor zou mijn verbeterde mening volledig vernietigd worden.

Spijtig genoeg kregen wij niet de nodige tijd, om rustig het voedsel achter de vervuilde kraag te stoppen. Halverwege het morgenmaal stormde een ons onbekende vrouw, waarschijnlijk een vriendin van de boerin, de keuken binnen. Zij weende hartverscheurend. Ik vroeg mij af, wat er gebeurd kon zijn. Eerst vreesde ik, dat de Duitsers reeds in aantocht waren. Doch achteraf bekeken, vond ik de idee te absurd. De veldslagen werden in België geleverd, zoals naar geschiedkundige gewoonte, en niet in Frankrijk.

Hortend en stotend vertelde de wenende vrouw het slecht nieuws, dat zij die ochtend door een radiobericht had vernomen.

„Al de mannen van zeventien tot vijendertig jaar moeten „zich onmiddellijk op weg begeven, om zich bij het leger te „vervoegen. Zij dienen gebruik te maken van al de hen ten „dienste staande vervoermiddelen, zoals fietsen, auto's en alles „wat als rijtuig kan bestempeld worden, ten einde zo snel moge„lijk aan de oproeping gehoor te kunnen geven. Het niet „beantwoorden van deze ministeriële oproep zou met de dood „bestraft worden volgens de in oorlogstijd geldende krijgs„wetten."

„Deze dwaze oproep heeft met de Fransen niets te maken." weerde de vriendelijke boerin af.

„In het begin meende ik ook, dat het noodlottig bericht enkel betrekking had op die verdomde Belgen. Doch achteraf kwam hetzelfde bevel voor al de Fransen!"

De boerin verbleekte en begon op haar beurt te wenen.

„Wat gaat er nog allemaal gebeuren?" jammerde zij, de verweerde handen voor de borst samengevouwen.

„En mijn echtgenoot!" krees de andere luid. „Ook hij moet mij verlaten. Zal ik hem ooit terugzien? Wat zal er van mij en onze kinderen geworden, gedurende zijn afwezigheid?"

De boer had het nieuws redelijk kalm opgenomen. Hij probeerde de wenende vrouwen te troosten, doch gelukte daar niet in. Ook wij, de dame en de soldaten, deden ons best om het onheilspellend radiobericht in de ogen van de treurende moeders te verbloemen. Wel kreeg onze gezellin een vriendelijk

antwoord terug, maar wij, de Belgische militairen, ontvingen van de buurvrouw niets anders dan een koele blik, die ons beschuldigend aankloeg. Het waarom daarvan zouden wij later wel ondervinden. Aangezien wij niet konden helpen en het geween aanhield, besloot ik op te breken. In de naam van allen bedankte ik de boer en drukte hem de hand. Ook aan de goedhartige boerin bracht ik onze welgemeende hulde. Zij antwoordde echter niet. Haar verwarde gedachten hielden zich met andere dingen bezig. Ten slotte verlieten wij de boerenkeuken, waar in lange tijd geen zonnestraal meer doorbreken zou, al scheen de zon nog zo fel over de bloedende wereld.

In gezelschap van de dame-spionne reden wij op de met zonneschijn overgoten banen. De natuur kon niet aangenamer om te aanschouwen zijn. Wij genoten van de uitgestrekte velden, de groene weiden en de rijzige gekruinde bomen. Maar over ons eenzaam hart hurkte de donkere schaduwzijde van een brutale oorlog en deze bevuilde het met tranen en bloed.

Links van ons blekte het rimpelend water van een brede vaart. Soms zagen wij een scheepje het koel nat doorklieven. De stoffige wegen lagen omzeggens verlaten. Zelden ontmoetten wij vluchtelingen en voertuigen nog minder. Welk een enorm verschil tegenover de opgepropte wegen in België ! Op deze manier bekeken kon men menen, dat Frankrijk niet in oorlog verkeerde, ware het niet dat onhebbelijke opschriften ons oog pijnlijk troffen en ons gemoed in opstand brachten. In een landelijk dorpje, dat wij met gematigde snelheid doortrokken, kreeg ik de kans een van deze met gemeenheid bekladde borden te lezen.

„On ne vend pas du pain aux Boches du Nord !" stond er in grote, vette letters geschilderd met witte verf op het uitstalraam van een bakkerij.

„Voor wie mocht deze smerigheid wel bedoeld zijn ?" vroeg ik mij nadenkend af.

Het duurde niet lang of ik snapte wat de bakker, die niets anders te verkopen scheen te hebben dan zijn vertoon van vaderlandsliefde achter een toonbank in de plaats van

achter een geweer, in werkelijkheid wilde bedoelen. De holle zin, die dus eindigde met „les Boches du Nord !" sloeg terug op de noorderbuur van Frankrijk, t.t.z., op de Belgen. Let wel, dat niet de Walen bedoeld werden, doch enkel de Vlamingen, wier taal zoveel eigenschappen vertoonde met de Duitse. De Franse bevolking in het algemeen dacht er niet aan of wist het niet, dat de Germaanse taal niet alleen toegedicht kon worden aan de Duitsers en de Vlamingen, maar ook aan de Nederlanders, de Engelsen, de Noren, de Zweden, de Denen, de Luxemburgers, de Afrikaanse boeren, ook aan een bevolkingsdeel van Amerika, Canada, Australië en aan de inwoners van twee provinciën van Frankrijk zelf, namelijk een vruchtbare landstreek die vroeger door de Franse zonnekoning Lodewijk XIV van België geroofd werd. Praktisch lagen al de volken van geheel de wereld onderling verbonden door hun verwantschap met de Vlaamse uitspraak. De verschillende tongvallen baarden de Germaanse taal (1). Mocht daarom alleen op de Vlaming een beschuldigende vinger gericht worden ? „Les Boches du Nord !". Belachelijk !...

Na talrijke gevechten op de fronten in België geleverd te hebben, zag het Belgisch leger zich verplicht, trouwens gedwongen door een niet verwachte kapitulatie van het Nederlands leger op de linkerflank en het achteruittrekken van de gekombineerde Engelse en Franse legers op de rechterflank, zich ook terug te trekken. Ergo ! Het liep naar een ontreddering toe.

(1) Op taalkundig gebied laat ik hieronder een uittreksel volgen uit de bladzijde 252 van het boekdeel I van het werk over Duitsland, dat deel uitmaakt van De Geschiedkundige Encyclopedie Indeurop.

„ Ook de taalkundige heeft iets belangrijks te berichten. In een dokument uit „ het jaar 786 vindt men voor het eerst de benaming Thiudisk (gaandeweg „ vervormd tot Thiuds, Diets, Duits) voor de gemeenschappelijke volkstaal van „ de Frankische-Saksische gebieden. Door klankverschuiving : t tot z (twee = „ zwei), t tot ss (water = wasser), p tot f (dorp = dorf), k tot ch (ik = ich), „ enz., zal uit dit Diets of Nederduits zich geleidelijk het Hoogduits ontwik- „ kelen. De Vlamingen en de Hollanders zijn de oude taal het getrouwst „ gebleven. Daarom vormt hun taal ook thans nog de schakel tussen het „ Hoogduits aan de ene zijde, de Engelse taal en de Skandinavische talen „ aan de andere zijde. De taal van de Limburgers vormt de overgang tussen „ het Diets (Nederlands) en het Duits.

Daarom diende het opnieuw samengetrokken en heringericht te worden niet alleen in de uithoek van België, maar ook in Frankrijk. Dit geschiedde natuurlijk niet zonder daartoe strikte bevelen van het militair hoofdkwartier, waarin Franse, Belgische en Engelse generaals zetelden, te hebben ontvangen. Niettemin meende de Franse bevolking, spijtig genoeg gedreven door haar onwetendheid over en miskenning van de moedige Belgische houding, dat de Belgen hun land hadden verkocht en vrijwillig en zonder vechten of noemenswaardige tegenstand te bieden, de plaat poetsten ten voordele van de Duitsers. Zij vergisten zich deerlijk. Doch wie had de moed, althans vanwege de ministeriële instantie, haar op de hoogte te brengen van de benarde toestand ? Hoe konden de Belgische soldaten, zo weinig in aantal en niet voldoende met moderne wapens uitgerust, een tienvoudige sterkere vijand tegenhouden, in aanmerking nemend dat de reusachtige legers van Frankrijk en Engeland niet bij machte waren de aanrander tot staan te brengen ? Waarom wilde de Franse enkeling, indien hij door een Belg de waarheid vernam, deze niet geloven ? Waarom volgde daarop telkens een vulgaire uitschelding van „Boche du Nord !" ? Waarom ontving de Belg, en in het biezonder de Vlaming, niet de verwachte steun in het geallieerd land waarin geallieerden huisden ? Of diende het woord „geallieerd" voor de Vlaming fiktief te blijven ? Wat wist de Belg eigenlijk nog over de fronten in België, zodra hij in Frankrijk aanlandde als een ongeschoren, vuile, vermagerde, vermoeide en vernederde sukkelaar ? Het front dat hij had verlaten, lag immers een uur nadien reeds in een andere streek. De bewegingsoorlog had zijn naam niet gestolen ! De beproefde middelen, toegepast gedurende de 1ste wereldoorlog van 1914-1918, hadden tot nu toe in deze bliksemoorlog van geen enkel nut geweest. Al deze vragen en redeneringen schoven in gedachten door mijn geest, alhoewel ik bij voorbaat wist, dat geen enkele ervan wat aarde aan de dijk kon brengen. Met praten ging het niet, het vechten hielp niet en de geallieerde steunde niet... Wat zou de toekomst voor mij en anderen nog verborgen houden ?...

Omstreeks de middag hielden wij halt. Wij betraden een landelijke herberg. Wij meenden daar een boterham uit de vuist te kunnen eten. Het stof van de rit zouden wij met een glas bier wegspoelen. Ja, wij zouden !... In dit publiek verkooplokaal moesten wij willens nillens wederom een van die deftige behandelingen ondergaan ; een behandeling die ik als onmenselijk bestempelde en uiteraard eentonig begon te vinden. Na al de aanwezigen, de cafébaas en twee verbruikers, gegroet te hebben, zonder daarop een wedergroet te ontvangen, nam ik plaats bij de toonbank. De uitbater spoelde de glazen om en onderbrak niet eens de konversatie met de klanten. Hij deed precies alsof er geen dame en nog minder Belgische soldaten aanwezig waren.

„Bier voor ons allen, a.u.b." vroeg ik hem beleefd in de Franse taal.

Hij antwoordde niet en keek zelfs niet op. Tot driemaal toe herhaalde ik met tussenpozen de drankbestelling. Ten slotte kon hij mijn aandringen niet langer verdragen.

„Er is geen bier !" snauwde hij mij bars toe.

Misschien had hij gelijk, dacht ik zo. Frankrijk, het land van de wijnstokken, kon zich natuurlijk niet bezighouden met het brouwen van bier. Een Franse maag lustte enkel wijn.

„Geef ons maar wijn, a.u.b." verzocht ik hem even vriendelijk.

„Er is geen wijn !" blafte hij mij toe.

Even keek ik naar hetgeen de Franse verbruikers dronken. Dan kon ik hetzelfde vragen. Tot mijn verbazing stelde ik vast, dat zij rode wijn dronken ! Thans begreep ik, waar de schoen wrong. „Les Boches du Nord" waren in zijn huis. Daarom gaf ik het nog niet op. Neen, zo gemakkelijk kon men mij niet wegwerken. Nochtans bleef ik bedaard, alhoewel het gelaat van de uitbater glom van vijandigheid tegenover ons, de bemorste en dorstige Belgen.

„Wilt gij ons een glas water bezorgen, a.u.b. ?"

Werkelijk, ik spande mij in om niet uit het spoor van de beleefdheid te vallen. Deze maal, zo meende ik, de treurige

filosoof, zou hij niet kunnen weigeren datgene te geven, wat men aan een hond niet kon weigeren, ten einde niet uitgekreten te worden voor dierenbeul, indachtig de spreuk : „Wees goed jegens de dieren !" Drie maal helaas ! Hoe fel bedroog ik mij ! Hoe sterk betrouwde ik de medelijdende inborst van een redelijk schepsel Gods ! Hoe diep moest ik mij nadien verlagen ! Hoe waar klonk toen — en heden nog — het kultureel besluit van de verworpeling : „Geen wreder beest, dan de mens !..."

De dikkerd achter de toonbank keek mij, de watervrager, met loense ogen aan. Toen nam hij een glas, dompelde het in het afspoelwater onder de toonbank, plaatste het met een plof voor mij neer en hernam het onderbroken gesprek met de klanten. Het spreekt vanzelf dat ik niet dronk van de roodachtige viezigheid. In het begin bekeek ik het glas perplex. Daarna begon geheel mijn lichaam te beven van ingehouden woede. Ik moest van leer trekken ! Zulk een baldadigheid wilde ik niet verdragen ! Weg met hem !...

„Zijt gij niet beschaamd ons alzo te behandelen ?" riep ik hem toe.

„Quoi ?" brulde hij.

Snel slofte hij achter de toonbank uit, nam in het voorbijgaan het morsig glas met afspoelwater op en plantte zijn dikbuikig korpus rechtover mij, de benige gestalte.

„Gij krijgt zelfs het vuil water niet in een glas opgediend, sacrénom !" gilde hij woest.

Toen goot hij het glas ledig op de vastgetreden aarden vloer, waar zich weldra een kleine modderpoel vormde.

„Gij kunt het van de grond oplikken !... Gij, uw manschappen en uw straatmeid verdienen niets beters !... Ga liever het water zuipen uit het Albertkanaal !..." krees hij, geweldig vloekend en met de armen gestikulerend als draaiende molenwieken.

Het werd mij groen en geel voor de ogen. Ik greep hem bij de vettige kraag, terwijl ik niet nalaten kon hem heel galant voor ploert uit te schelden. Doch mijn gezellen waren er als de kippen bij, om hun chef te beletten tot handtastelijkheden over te gaan, gezien onze precaire positie in een volslagen

vreemd land, dat ons in feite een daadwerkelijke hulp had moeten zijn in de zware nood waarin wij verkeerden. Zelfs de dame deed haar best, om de geladen atmosfeer met vriendelijke woorden te bezonnen. Ook zij probeerde de belediging te slikken, zonder erover breedvoerig te dazen. Aan de andere kant hielden de beide Franse burgers, die lui tegen de toonbank aanleunden, zich koest en beschouwden het gehele geval als een koddige toneelopvoering.

Ik liet de ellendeling, die zich niet als een redelijk mens gedroeg en nog minder uitblonk van echte vaderlandsliefde, tegen mijn goesting los. In deze herberg had ik niets anders verloren, dan het vertrouwen in de Fransen. En dàt wilde al heel wat zeggen van een militair, die steeds geloof had geschonken aan alles wat ooit de persmannen over de Fransen en hun militarisme hadden geschreven, ten einde het moraal van de telkens bedreigde Belgen hoog te houden.

„Kom," zei ik kalmer tot mijn gezellen, „wij zijn hier al veel te lang geweest."

Niet zodra hadden wij de deur geopend of de caféhouder riep ons achterna : „Vuile Boches du Nord !"

„Gij moogt van geluk spreken," dreigde ik, „dat wij niet in het bezit zijn van enkele handgranaten ! Anders deden wij uw woning met alles wat erin is, in de lucht vliegen !"

Een stilte trad plotseling in. De waard begreep, dat hij teveel hooi op zijn vork had genomen. Hij achtte het thans geraadzamer te zwijgen, alhoewel zijn ogen van woede fonkelden. Wij gingen naar buiten, de hete, trillende lucht in, doch tevreden niet meer te vertoeven bij een personage, dat in onze aanwezigheid ademen moest. Trouwens vroeg ik mij af — ten andere deed ik niets anders meer dan mij het waarom afvragen van zovele ergerlijke zaken — wat de bierverkoper eigenlijk nog in zijn woning deed, indien hij zulk een onterende mening koesterde over de terugtrekkende beweging van de Belgische troepen, die enkel genoodzaakt werden de geallieerde legers op de voet te volgen. Waarom marcheerde hij niet op zijn eentje naar de bedreigde fronten, om aan zijn volk, het Engelse, het Neder-

landse, het Poolse en het onze te tonen op welke krachtdadige manier de vijand tot staan moest gebracht worden ? Maar neen, hoor ! Hij verbleef liever ver verwijderd van een zekere geweldadige dood. Achter zijn toonbank kon hij de gewaardeerde held uithangen, zolang er niemand kwam om het tegendeel te bewijzen. Het maniërisme verborg een lafheid, die zichzelf trachtte te versterken met schimpende woorden en honende daden.

Jonge opkomende lezers, die zich reeds een hele Piet wanen na het volbrengen van enkele maanden legerdienst in vredestijd, zullen mij — heel begrijpelijk — betichten van overdrijving bij het beschrijven van werkelijk beleefde feiten in oorlogstijd. Doch degenen, die toentertijd in Frankrijk vertoefden en heden door de jongeren geklasseerd worden bij de ouderen, zullen het verhaalde beamen. Zij zijn de levende getuigen, die zelf een beklagenswaardige rol hebben gespeeld in bloedige dagen, die als vervloekingen in het stukgereten verleden liggen. Ten einde de nooit geloofde waarheid het dichtst te benaderen, ga ik gewoon door met de even onderbroken geschiedenis, waarbij een nieuwe wandaad zich automatisch bij de vorige zal vervoegen...

Na de doorstane ellende zochten wij het geluk op in een ander dorp (na zovele jaren van bezinking, is de naam mij ontsnapt). Het resultaat bleef nihil. Met andere woorden : wij werden overal buiten geschopt. Terwijl de vrachtwagen met afgezette motor stilstond dicht bij een huisgevel en nadat ik wederom van een kale reis terugkwam met betrekking op drank, hoorde ik twee vrouwen levendig praten. Ieder woord sneed mij door het hart. De ene vrouw, een Belgische vluchtelinge, had aan een der huisjes gebeld en, toen de huisvrouw verscheen, om iets te drinken gesmeekt. De Française weigerde brutaal en begon een giftige serenade af te steken met luide stem. Zij zette haar vernederend betoog kracht bij door met de armen te zwaaien gelijk een verdwaasde, die pas aan een verdrinkingsdood ontsnapte.

„Ik geef niets aan „les Boches du Nord" !" gilde zij de arme sukkel in het betraand gelaat. „Gij weet maar al te wel, dat de Belgische soldaten van het front wegvluchten en onze

zonen in hun plaats sterven, ginds in een vreemde, vervloekte streek. Waarom zijt gij niet in uw land gebleven ? Gij hebt vóór de oorlog uw miljoenen zonder ons kunnen verteren ! Nu moet gij ons niet komen lastig vallen !"

De ongelukkige vluchtelinge kreeg geen kans meer om zichzelf, noch de soldaten, noch het vaderland te verdedigen. Zij brak wederom in tranen uit, toen de Franse woestelinge de voordeur met een slag voor haar neus toesmakte. Wat kon het arm schaap anders doen dan als een ontheemde weggaan, op zoek naar betere mensen in een betere wereld !

Wij, aan onze kant, wilden ons niet langer meer vernederen, door nogmaals aan een Franse onderdaan om een gunst te verzoeken. Daarom gaf ik bevel gedurende de reis een stuk droog brood uit de vuist te eten. Een dag zonder drinken konden wij beter verdragen, dan de lage beschimpingen van onwetende mensen. Wij zouden ons plan wel trekken, zoals wij het altijd hadden gedaan.

Wij reden door Frankrijk, niet met behulp van een landkaart, doch enkel op mijn richtingsgevoel. Gedurende de ganse dag wees ik Fulton de te volgen weg aan. Hoe ongelooflijk het ook moge klinken, wij kwamen aan het doel dat wij wilden bereiken. 's Avonds, toen rondom ons een volslagen duisternis heerste en boven ons de sterren oogjespinkend de hemelkoepel sierden, rolden wij zonder licht een grote stad binnen. Wij wisten echter niet, waar wij ons bevonden. Fulton stuurde de vrachtwagen door de straten, die ik hem telkens aanwees, zonder daarbij te weten waar wij ergens zouden uitkomen. Ik hield maar één ding in gedachten, namelijk, dat ik een spoorwegstation diende te vinden, omdat van daaruit iedere weg naar Rome leidde.

„Stop !" riep ik plots tot de autovoerder.

De wagen stond na een paar meter stil.

„Wat is er gaande, chef ?" vroeg Fulton verbaasd. „Wij naderen toch een macadam !"

„Een ogenblik, mijn beste." merkte ik droog op.

Ik steeg uit de kabine en wandelde naar hetgeen door

Fulton betiteld werd als zijnde een macadam. Op de kaaimuur bleef ik staan en keek op het effen watervlak van een kanaal, waarop het flauw sterrenlicht zich weerspiegelde. Fulton had zich deerlijk vergist en ons bijna een verdrinkingsdood bezorgd. Gelukkig dat mijn waakzaamheid tegenover het onverwachte en het mooi voorgestelde intens leefde. Hierdoor had ze ons wederom van een katastrofe gered.

Fulton schrok toen hij vernam, dat zijn mooie macadam niets anders verborg dan de dood in het kanaal. Voorzeker dankte hij zijn engelbewaarder, omdat zijn chef steeds zo argwanend stond tegenover iets dat naar gemak en naar andere soorten faciliteiten rook. Zelfs de dame kon haar bewondering voor mijn betoonde zorgzaamheid niet verbergen, alhoewel ik toegeef, dat niet alleen hun leven, maar ook het mijne van mijn kordaat optreden afhing.

Plots hoorde ik snelle voetstappen en een hijgende adem. Iemand marcheerde in onze richting. Het leek mij verdacht een persoon te zien opdagen in een volkomen ledige straat, waar zelfs geen lichtje ter grootte van een sigarettenpunt gloeide. Ook de te grote kalmte in de stad bracht mij op mijn hoede.

„Halte-là !" riep ik de schaduw toe.

„Ne tirez pas !... Ne tirez pas !..." antwoordde een angstige stem.

„Kom langzaam nader." beval ik daarop. „Toon mij uw eenzelvigheidspapieren, a.u.b."

Na een kort, doch grondig onderzoek bij het schijnsel van mijn afgeschermde zaklamp, overhandigde ik hem de dokumenten terug. Aan hem zelf kon ik niets anders bemerken, dan de in een burgerkostuum gestoken angst.

„In welke stad bevinden wij ons, mijnheer ?" vroeg ik hem beleefd.

„Qui êtes vous, monsieur ?" verwonderde hij zich over het feit met personen te doen te hebben, die niet wisten in welke stad zij vertoefden.

„Wij zijn Belgen."

„Des Belges ?" aapte hij na. „Ha, oui !... Des Belges !... Alors, je comprend !..."

„Antwoord nu maar op mijn vraag en doe niet zo onnozel als uw landgenoten. Anders zal het u slecht bekomen. Ten slotte zijn wij toch geallieerden, nietwaar ?"

„Gij bevindt u te Duinkerken." gaf hij toe en vergat meteen de Belgen, hetzij militairen, hetzij vluchtelingen, te beschimpen, juist omdat ik een bedreiging had laten horen.

„Kunt gij mij de nodige inlichtingen verschaffen, ten einde St. Omer te bereiken ?"

„St. Omer ?..." aapte hij wederom na.

Hij verzonk enkele ogenblikken in gedachten.

„Neen," verzekerde hij nadien, „ik kan u niet helpen."

„Hoe is het in de stad ? Alles schijnt mij zo kalm te zijn."

„Kalm ?..." aapte hij voor de derde maal na. „Integendeel !..."

„Ik hoor of zie toch niets biezonders."

„Ik trap het af ! Ik heb genoeg van de stad ! De gillende alarmsignalen enerveren mij teveel ! Het is hier verre van veilig !"

„Werd de stad al eens door de Duitse vliegers gebombardeerd ?"

„Verscheidene keren al !" huiverde hij.

„Tiens ! Ik heb er nog niets over vernomen."

„De meeste bewoners hebben de stad reeds verlaten en zich op het platteland teruggetrokken."

De Fransman had er verstand van om zich uit te drukken in „verlaten" en „terugtrekken" indien het zijn volk betrof, maar voor de Belgische soldaten en vluchtelingen achtte hij „vluchten" het beste geschikt, ten einde het falen van de Franse legers een camouflagenet te bezorgen, alhoewel hij naliet deze verdachtmaking openlijk te uiten. Hij verviel nadien in een soort van familiariteit, die mij niet bijster aanstond.

„Ik zal u een raad geven," ging hij voort, „de beste die gij ooit in uw leven zult krijgen. Maak „au nom de Dieu" dat gij hier vandaan komt !"

„Waarom zou ik ?" schokschouderde ik.

„Omdat gij hier een zekere dood zult vinden !" waarschuwde hij opgewonden.

„Naar mijn mening overdrijft gij. Vertel mij liever welke straten ik dien te volgen, om het spoorwegstation te bereiken."

Zenuwachtig begon hij uitleg te verstrekken. Van al het tonggeratel begreep ik niet veel. Ik hoorde niets anders dan „links, rechtdoor, links, rechts" ; richtingen die hij tot in het oneindige herhaalde.

„Compris ?"

„Oui." antwoordde ik en bracht hem hiermede in de waan, dat ik alles had begrepen.

Stel u even in mijn plaats ! Wederom doemden verscheidene moeilijkheden op. Ik bevond mij in een onbekende stad met donkere straten en geheimzinnige steegjes, de ene al niet gezelliger dan de andere. Vanzelfsprekend had ik de uitleg van de angstige, maar gewillige man niet begrepen. En toch moest ik de stad dieper inrijden, op zoek naar het spoorwegstation, naar een logement waar ik de dame kon afzetten, naar de weg van St. Omer en naar mijn regiment, dit laatste trouwens alleen als hoofdbekommernis, die mij gedurig voor de ogen zweefde.

Na de kandidaat vluchteling de toelating te hebben verleend zich op het platteland „terug te trekken", marcheerde hij snel weg.

„Rijd vlug de stad uit !" huilde de Fransman nog eens over zijn schouder, vooraleer hij geheel door de duisternis opgeslokt werd, even gretig als een uitgehongerd dier.

Voorlopig kon ik niet aannemen, dat de man werkelijk redenen had om zo beangst te zijn. De stad lag weliswaar verlaten, donker en stil, bijna doods. Maar de kalmte troostte mij. Bedroog ik mij of moest ik deze onnatuurlijke kalmte aanzien als de voorbode van een naderende storm ? Ik wist het niet.

Wij reden eindelijk weg. Fulton voerde ons de ene straat in, de andere uit, gehoorzamend aan de aanwijzingen die ik hem, wonder boven wonder, met juistheid gaf zonder daarvan

enigszins bewust te zijn. Ik volgde enkel het innerlijk gevoel, dat mij dwong een willekeurige richting aan te duiden, zonder kommentaar of zonder te vragen naar het waarom of het waarvoor.

„Ik herken de straat !" kreet de dame onverwachts.

„Het doet mij genoegen zulks te vernemen." zei ik zuchtend, doch met een sarkastische ondertoon erin.

„Hier ben ik nog geweest !" juichte zij verrukt.

„Misschien zult gij mij thans kunnen zeggen, waarheen ik u moet voeren ?" polste ik voorzichtig.

„Dat kan ik."

Zij toonde Fulton de straten, die hij te volgen had. Intussen hoopte ik, dat zij ons niet in een ander kanaal zou dompelen. Ik moest blijven waken.

„Vroeger, gedurende de 1ste wereldoorlog, logeerde ik in een hotel op de grote markt." babbelde zij lustig voort. „Ik hoop er mijn intrek te mogen nemen."

„Dit hoop ik met u." wenst ik, fatalistisch gestemd.

Eindelijk reden wij de grote markt op. Na de wagen tot stilstand te hebben gebracht, verlieten wij de kabine. De dame keek eerst besluiteloos rond. Toen herkende zij het hotel. Te zamen met haar betraden wij een flauw verlicht portaal, waar een portier vroeg wat wij begeerden.

„Ik wens een kamer voor deze nacht." verzocht de dame.

„Het spijt mij, madam." geeuwde de portier onbeleefd. „Er is geen enkele kamer meer vrij."

„Dat kan niet." wierp ik ertussen.

„Gij moet begrijpen, nietwaar ?!... De vluchtelingen en zo... Hum !..."

„Ik geloof het niet." barstte ik los.

„Pourtant, monsieur..."

„Ik heb hier vroeger nog gelogeerd." verduidelijkte de dame hem.

„Misschien wel. Het kan wel zijn." antwoordde de Fransman daarop. „Maar er is niets meer vrij."

Ik gevoelde, dat hij klakkeloos stond te liegen, duchtig met

onze voeten speelde en het gesprek ongeveer een eeuwigheid ging duren. In al mijn haast verloor ik nutteloos mijn tijd en goede wil. Daaruit volgde, dat ik het op mijn heupen begon te krijgen.

„Luister even, vriendschap." bromde ik toornig. „Gij zult mevrouw onmiddellijk een kamer bezorgen en laat het gedaan zijn met uw tegenkanting. Zij is reeds bij mij sinds de grensoverschrijding en kan niet altijd onder militaire bescherming staan. Ik heb geen tijd om u meer inlichtingen te verstrekken. Vooruit, word wakker en neem haar in huis !"

De portier vroeg aan een kamermeisje, dat toevallig in het portaal voorbijging, of er een kamer kon vrijgemaakt worden. Deze knikte bevestigend met het hoofd.

„Treed binnen." nodigde de heel wat vriendelijker geworden portier de dame uit.

Vooraleer zij gevolg aan de uitnodiging gaf, bedankte zij mijn helpers en mij met gloedvolle woorden. Zij opende haar geldbeugel en wilde mij wat drinkgeld geven. Ik weigerde.

„Geef het drinkgeld aan mijn manschappen." raadde ik haar aan. „Zij kunnen het best gebruiken."

„Akkoord." stemde zij toe. „Aanvaard het geld en geef het eigenhandig aan uw kameraden, wilt gij ?"

„Heel goed. Dank u."

„Vaarwel !"

„Het beste !"

In gezelschap van het kamermeisje wandelde zij naar de trap, waarna zij uit ons leven stapte. Met haar verdween een aardig avontuur, dat enkel door haar belicht kon worden. Spijtig genoeg vernam ik naderhand niets meer van haar. Leefde zij nog ? Of had de gruwelijke dood zijn knokkelige handen naar haar uitgestrekt ?...

Het geld, een zilverstuk van 50 Fr, duwde ik in de bemorste knuist van Burrow.

„Verdeel het onder u allen." beval ik hem. „Ik wens er geen cent van. En in Godsnaam, dring niet aan ! Verstaan ?!"

Burrow begreep mij, borg het geld op zak en klom terug

in de kamion, waarin de anderen hem volgden. Inmiddels sloeg ik een praatje met de portier, kwestie om inlichtingen in te winnen, die ik niet uit militaire bron kon krijgen. Hij verklaarde gehoord te hebben, dat het Belgisch leger te St. Omer samengetrokken werd, ten einde opnieuw georganiseerd te worden. Het verheugde mij wederom eens datgene te mogen vernemen, wat reeds zo dikwijls werd rondverteld. Ook legde hij mij uit welke weg ik te volgen had, om St. Omer te bereiken. Doch de hoeveelheid van de in te draaien straten verwarde in mijn geest geheel dit wegennet, zodat ik noch in- noch uitgang vond. Resultaat ? Ik zou wederom mijn plan moeten trekken of gehoor verlenen aan het innerlijk gevoel.

Ten slotte trokken wij verder. Wij verlieten de grote markt. Voortgaand op het gevoel toonde ik Fulton de te volgen straten. Plotseling schokten wij een plein op, terwijl in de verte een donker groot gebouw opdoemde.

„Het station !" riep ik verheugd uit. „Ziet gij wel, dat het gevoel mij niet bedriegt ?! Van hieruit zullen wij denkelijk wel de weg naar St. Omer vinden."

Halverwege het plein deed ik de vrachtwagen stilhouden en de motor afzetten. Deze laatste had een afkoeling dringend nodig. Wij zelf verlangden naar een weinig rust. Misschien vragen zich enkelen verwonderd af, waarom ik de kamion deze maal in het midden van een plein tentoonstelde, in de plaats van deze zoveel mogelijk te verbergen langsheen een huisgevel. Doodeenvoudig is de oplossing daarvan. Gedurende de nacht heeft een camouflage geen enkel nut, omdat de duisternis zelf de rol van camouflagebedekking speelt. Aan de andere kant vallen tijdens een nachtelijk luchtbombardement de bommen het meest op huizenreeksen. Het ware dus erg toevallig, indien de alleenstaande kamion in de lucht geblazen werd, alhoewel het gevaar verre van denkbeeldig bleef.

Op het plein bespeurde ik geen enkel levend wezen, tot wie ik gebeurlijk een vraag kon stellen. Nergens ontwaarde ik een lichtschijnsel ; ook niet in het stationgebouw, dat doorgaans het hart van de stad werd genoemd en thans zo uitgestorven leek.

Daarom verzamelde ik de manschappen rondom mij. Wij bespraken gemoedelijk de toestand waarin wij verkeerden. Ieder op zijn beurt mocht voorstellen naar voren brengen, voor zover hij meende dat deze nuttig konden zijn voor de kleine gemeenschap. Veel tijd om te praten werd ons door het noodlot niet gegund. Het gooide ons een ander avontuur op de schoot.

„Ik hoor geronk van vliegtuigen." waarschuwde iemand.

„Ik ook !" bevestigde een tweede.

En werkelijk ; er drong geronk tot mij door. Het werd geleidelijk luider. Ik hoopte, dat het geen vijandelijke vliegtuigen waren, die dood en vernieling in de stad zouden zaaien, maar wel geallieerde toestellen die eindelijk eens het meesterschap in de lucht kwamen betwisten. Doch ik vergiste mij, jammer genoeg, zoals ik mij vergiste telkens ik een vliegtuig hoorde of zag. Sinds het uitbreken van de oorlog had ik reeds twee — zegge en schrijve : TWEE — geallieerde vliegtuigen bespeurd, die een kleine verkenning deden. Op tien dagen broederstrijd mocht zulk een luchthulp in de richting van het nihilisme geschoven worden...

Zonder een enkel alarmsignaal door de talrijke waarschuwingssirenen te laten uitgillen, zodat de stadsbewoners even de tijd kregen zich veiliger onder een of ander versterkt gewelf te verschuilen, in de plaats van onder de dekens van hun nachtelijk rustbed te sluimeren in afwachting van de eeuwige slaap onder de puinen van hun woonst, traden de luchtafweerbatterijen plotseling in aktie. De overal opgestelde kanonnen, zowel binnen als buiten de stad, brandden galmend los en stieten hun granaten, sissend spuitend uit rook en vuur, de hoogte in. De ontelbare projektielen suisden grommend boven onze hoofden en hun rood oplichtende nachtogen trokken gloeiende strepen in de duisternis, gelijk rode krijtlijnen die kris-kras op een zwart bord dooreenliepen. Kort daarop donderden de doffe ontploffingen en vertoonden een majestueus openbarstend vuurwerk, dat jammerlijk met volksgenoegen niets te maken had. De Franse soldaten weerden zich dapper en verschoten op bevel de zo moeizaam afgedwongen belastinggelden naar een onzichtbare vijand, die

hoog in de lucht de spot dreef met de goede wil van het volk en de weerbaarheid van diens in kakikledij geklede zonen. Iedere soldaat, gelovig of niet, denkt er in oorlogstijd niet altijd aan een broeder in een vijand te zien, indachtig de woorden van onze Heer : „Die het zwaard trekt, zal door het zwaard vergaan !... Doe niet aan een ander mens, wat niet graag aan u worde gedaan !... Indien uw tegenstrever u op de ene wang slaat, bied hem dan ook de andere aan !..." Menige parabels in die aard werden aan het mensdom verkondigd, opdat er eindelijk vrede heersen zou in een wereld van gespletenheid, waarbij het voeren van oorlog het symbool bleek te zijn voor het uitroeien van de liefde, zowel tegenover God als tegenover de evennaaste, terwijl het slaan van een kruis en het splijten van een schedel samensmolten gelijk twee zoenende monden... Zo verging het ons, kristene Belgische soldaten, eveneens. Wij vergaten God onbewust en aanzagen de mens als de inkarnatie van al het kwaad in een onmenselijk bedrijf. We murmelden en smeekten : „Schiet ze neer !... Schiet ze dan toch neer !..." In de plaats van te bidden tot de Heerser over leven en dood, vloekten wij de schutters van de luchtafweerbatterijen uit, omdat zij met al hun geknal, zelfs geholpen door de felle stralen van tastende zoeklichten, geen enkel vijandelijk toestel konden raken, laat staan van er eentje neer te halen. Mochten de bange stadsbewoners de schreeuwende onkunde van hun wroetende zonen vergeten en mochte God ons, de kandidaten Kaïns, de verlangende moordzucht vergeven...

Voor zoveel wij konden vaststellen, werd er geen enkel vijandelijk toestel getroffen ; er vielen althans geen in brand geschoten toestellen uit de lucht te pletter op de ene of andere huizenreeks. In de plaats daarvan ratelden bommen met gierend gefluit naar de aarde toe, waar ze met oorverdovende slagen ontploften in flitsende boeketten van wolken rook en bliksemende vuurbollen. Stevige gebouwen wankelden op hun fundamenten, schudden de geschonden en gescheurde flanken, begaven onder de druk van het onnatuurlijke en stortten met krakend geraas in elkaar, datgene dodend wat nog op een lang en geluk-

kig leven durfde hopen. Armoedige werkmanswoningen boden geen weerstand en werden eenvoudig weggeblazen als kaartenhuisjes door een ademstoot. Getroffen opslagplaatsen van petroleum wierpen hun brandende ingewanden joviaal in het ronde en beurden nadien machtige toortsen als Neroverlichtingen in de open arena van de ten dode opgeschreven stad. In de meest geteisterde wijken ontstonden eveneens branden, die het macaber toneel overgoten met een dansende rode schijn.

Het zag ernaar uit, alsof het toeval ons, de verloren schepselen in een verloren stad, zou bedenken met een bom, die ons het levenslicht zonder meer zou uitknijpen en de kamion, met de door ons zo moeizaam verkregen benzineschat, totaal vernietigen. Niets bond ons aan de plaats, waar wij gestrand waren na een avontuurlijke tocht. De vuurspuwende hel en de vliegende Lucifers boven ons deden ons handelend optreden.

„In de wagen !" riep ik mijn lotgenoten toe, die zo vlug als eekhorens in de laadbak klauterden.

„Motor in gang !" kommandeerde ik Fulton.

In normale omstandigheden moest de chauffeur zich in het zweet werken, ten einde de weerbarstige motor op gang te kunnen brengen. Thans echter sloeg hij na de eerste snok met de aanzetzwengel knallend aan. Dit aanzag ik als een hoorbaar bewijs van krachtige hulp, die door de Hemelvader verleend werd aan Zijn onwaardige volgelingen. Hoe men er ook over oordelen moge : het staat als een paal boven water, dat enkel tijdens het vervloekt bombardement te Duinkerken de motor na de eerste snok aansloeg, iets wat nog nooit voordien gebeurde en nadien nooit meer gebeuren zou. In elk geval konden wij de helleplaats ontvluchten.

„Welke straat moet ik indraaien, chef ?" vroeg Fulton, evenals ik niet wetend waarin en waaruit.

„Rijd eerst in de richting van het station, sla dan linksaf en dan maar rechtdoor." antwoordde ik zonder aarzelen, gevolg gevend aan mijn richtingsgevoel.

De hobbelige baan schoof gestadig onder de hotsende kamion door. Wij zagen geen mens of voertuig uit de nacht

opdoemen. Geen enkele barrikade versperde de wegen. Niets of niemand belemmerde onze trage reis. Verlaten en doods lag het land in een bleek sterrenlicht, precies gelijk een afgebakend kerkhof dat rustig de schoot zou openen voor het ontvangen van de doodsbevruchting...

Een geheel eind buiten de stad gaf ik Fulton bevel de vrachtwagen met afgezette motor rechts van de baan te plaatsen, doch verscholen onder het dicht gebladerte van een hoge boom. Dat ik zelfs tijdens het nachtelijk duister beval van een soort camouflage gebruik te maken, dient niet opgevat te worden als het verkopen van een janklaassenspel. Hierdoor wilde ik de manschappen in het geheugen prenten wat zij in een oorlog het meeste nodig hadden, zodat zij automatisch voor camouflage zouden zorgen, ten einde hun veiligheid te verhogen.

Zodra de kamion stilstond, sprongen mijn helpers eruit. Zij vervoegden zich bij mij. Samen keken wij in de richting, waaruit wij gekomen waren. In de verte ontwaarden wij de rozige schijn die over Duinkerken sidderde, veroorzaakt door de hevige gloed van de talrijke vuurhaarden. Wat een ellende ! Wat moesten de burgers van een open stad toch lijden ! Hoevelen onder hen hadden reeds een gruwzame dood ondergaan ? Hoe zou de dame-spionne, die ik aldaar volgens haar wens had achtergelaten, het stellen ? Had zij het bombardement overleefd ?

„Wat gaan wij nu doen, chef ?" onderbrak Burrow de hangende stilte.

„Verder rijden, man !" zei ik overtuigend.

„Waarheen ? Naar een boerderij misschien ?"

„Neen ! Regelrecht naar St. Omer !"

„Kent gij dan de te volgen weg ?"

„Hoe zou ik de weg kunnen kennen, Burrow ?! Ik ben hier evenzo een vreemdeling, net als gij en de overige kameraden !"

„Waarom beweert gij dan, dat wij naar St. Omer zullen rijden ?"

„Ik luister enkel naar mijn gevoel. Meer kan ik er niet over zeggen."

Wij bespraken de benarde toestand, waarin wij verkeerden. Immers had iedereen ons in feite in de steek gelaten, vanaf het ogenblik toen wij de reis naar Ardooie hadden aangevat. Steeds hadden wij ons moeten behelpen zonder landkaarten en zonder andere soorten van noodzakelijke militaire uitrustingsvoorwerpen, zoals reeds vroeger werd aangestipt. Tot nu toe waren wij de dodendans ontsprongen, dank zij ons soldatengeluk. Doch ook daaraan kon eenmaal een brutaal einde komen. En wat dan gezongen ? Nochtans bleef ik hopen. Misschien kon ik toch nog een oplossing vinden, want de verantwoordelijkheid voor het levensbehoud van mijn soldaten en de ravitaillering van mijn eenheid drukte mij zwaar op de schouders.

„Opgepast !" waarschuwde ik plots. „Er is iemand op de baan."

In de duisternis doemde een wielrijder op. Hij reed zonder licht.

„Neemt uw wapens !" fluisterde ik mijn helpers toe. „Wij zullen hem aanhouden !"

Samen gingen wij de late reiziger enige schreden tegemoet. Bij onze nadering sprong deze laatste van zijn fiets.

„Halt !" riep ik hem toe. „Handen op !"

Zonder protest volbracht hij, wat ik van hem verlangde. Nadien vroeg en ontving ik zijn eenzelvigheidspapieren, die ik kalmpjes onderzocht bij het afgeschermd schijnsel van een zaklamp, terwijl hij door de anderen onder schot gehouden werd. Aan de dokumenten kon ik niets verdachts ontdekken. Daarom gaf ik ze aan de fietser terug en diende hij niet langer met de handen in de hoogte te staan.

„Wapens neer !" beval ik de soldaten.

Ik verzocht de burger mij uit te leggen, langs welke wegen ik het beste St. Omer kon bereiken.

„Gij hebt niets anders te doen, dan de baan te volgen waarop gij nu staat." antwoordde hij heel gewillig. „Rijd maar rechtdoor. Dan komt gij er vanzelf."

Toen sprong hij wederom op de fiets en reed weg in de richting van Duinkerken. De hongerige duisternis had hem wel-

dra volkomen verslonden. Het deed mij goed eens een Fransman te hebben ontmoet, die zich als een geallieerde had gedragen tegenover de door zijn landgenoten vervloekte Belgen.

Het antwoord, dat de fietser mij gegeven had, stemde mij verheugd. Hierdoor had hij mij onbewust bewezen, dat mijn richtingsgevoel mij tot nu toe niet had bedrogen en ik goed deed ernaar te luisteren. Ook de manschappen toonden zich tevreden, omdat zij niet doelloos door Frankrijk moesten lopen gelijk een paard zonder kop. Indien het soldatengeluk ons bleef toelachen, zouden wij weldra St. Omer bereiken, waar wij ons bij de eenheid konden vervoegen.

Wij vertrokken welgemoed. De motor knalde oorverdovend en boorde rood-gele steekvlammen in de nachtelijke stilte. Het lawaai belette mij nochtans inwendig rustig te zijn. Het kon allerhande miseries over ons brengen, biezonder 's nachts, waarin het minste geluid met een ongehoorde snelheid voortgeplant werd en in alle richtingen het wantrouwen deed ontwaken.

Dit fatalistisch voorgevoel bedroog mij niet. Er gebeurde iets onzinnigs ; iets wat mij heel wat tijd deed verliezen. Mogelijk zal de lezer hier wederom de verteller beschuldigen van overdrijving, van een te fel putten uit een fantastische en leugenachtige verbeelding. Maar het verhaal is noch leugen, noch verbeelding, doch wel fantastisch. Daarom geloof ik, dat het wel nuttig kan zijn het ongelooflijke ook een kans tot geloofbaarheid te geven. Anderzijds moet ik toegeven, dat het voorval door zijn nuttelоosheid in het belachelijke verviel. Op dat ogenblik begreep ik de Franse soldaten niet geheel. Hun handeling echter deed mij nadien vermoeden, dat de gedurige angst voor de vijandelijke vliegtuigen geweldig op hun geest drukte.

Pas had Fulton de vrachtwagen op de hoogste snelheid gelanceerd, die niet meer bedroeg dan vijfendertig klm per uur en gepaard ging met knallend motorgebrul, toen het ongelooflijke, het onwaarschijnlijke, het fantastische, het leugenachtige en het felst bij het haar getrokken feit gebeurde, wat mijn waarachtig verhaal voor eeuwig de stempel van spekschieterij zal bezorgen en in de volkslegende begraven...

Dat krijgers hun broeders doodden ;
verwoestten met schroot en bommen
en de kerkhoven vergrootten ;
't kon de vijand niet verdommen !

Aan de linkerkant van de baan, doch diep in de velden, schoot plots een lichtbundel de lucht in. Kort daarna betastten drie andere vingers het beschenen blauw van de oneindigheid. De vier zoeklichten kwamen daarna te zamen in één punt hoog boven ons. Met verwondering stelde ik vast, dat de belichte hemelvlek zich in de lucht niet sneller verplaatste dan de wagen op de baan. Ten slotte begreep ik, dat er Franse soldaten in de verte aan het werk waren die, angstig geworden na het bombardement van Duinkerken, de oorzaak van het lawaaierig motorgeronk opzochten. Met andere woorden : zij zochten mijn kamion op in de lucht !!!...

Deze verbijsterende toestand kon niet blijven duren. Mogelijk konden daardoor andere dingen gebeuren, die een vroegtijdig einde zouden kunnen bereiden, niet alleen aan onze reis, maar ook aan onze vrijheid en misschien, wie weet, aan ons leven. Ik moest dus iets uitvinden, ten einde de Franse soldaten aan het verstand te brengen, dat zij op een belachelijk dwaalspoor waren en er beter aan deden ons met rust te laten. Daarom gaf ik Fulton bevel de wagen rechts van de baan te rijden, onder een wijdvertakte boomkruin halt te houden en de knallende motor het zwijgen op te leggen. Zodra hij het bevel had uitgevoerd, begonnen de lichtbundels kris-kras over elkaar te schuiven, op zoek naar het spookvliegtuig. Dit duurde enkel een paar minuten. Nadien verdwenen de lichtende reuzenzuilen. De koele nacht werd wederom stil en duister.

„Ziet ge wel, dat ik gelijk heb te veronderstellen, dat de Fransen het motorgeronk van onze wagen volgen in de lucht." zei ik tot de chauffeur. „Wij zullen nu ten tweede male vertrekken. Indien zij nogmaals de lichtbundels de lucht injagen, dan zullen wij het thans uitgevoerd verstandhoudingsmanœuver herhalen. Begrepen ?"

„Jawel, chef." antwoordde Fulton ernstig.

Na vele vruchteloze pogingen kon hij de motor terug op gang brengen. Vergezeld van een hels lawaai vertrokken wij nieuwsgierig. Wat zouden de Fransen doen ? Mijn vermoeden bleek juist te zijn. Plotseling sneden vier zoeklichten de nacht

in ongelijke delen, bundelden zich nadien vast in een toorts boven de kamion en schoven even traag door de lucht als de slakachtige wagen over de baan. Fulton handelde automatisch naar de hem vroeger gegeven richtlijnen, terwijl de Franse soldaten te werk gingen zoals de vorige keer.

De reis werd voor de derde maal aangevat. Ook deze maal traden de zoeklichten in werking. Doch vooraleer ik het bevel kon geven het vorig manœuver met de kamion te herhalen, begonnen de stralenbundels in en over elkaar te vloeien, dus zonder berekening en dwaas tuimelend van de ene wereldrand naar de andere. Ik begreep daaruit, dat de militairen die de zoekapparaten bedienden, mijn bedoeling hadden gevat en mij op hun manier lieten verstaan, dat zij hun vergissing hadden ingezien. De lichtzuilen verdwenen omzeggens tegelijk en kwamen niet meer te voorschijn. Eindelijk kon ik de reis voortzetten, zonder mijn hoofd te moeten breken met het een of ander vraagstuk, zelfs al scheen het een belachelijk vraagstuk te zijn.

Doch de nacht vorderde ongenadig en kon de doorstane vermoeienissen niet meer van ons wegnemen, al beet zijn frisheid ons nog zo flink in de stoppelige wangen. Van mijn bewering, dat wij regelrecht naar St. Omer zouden rijden, kwam niets meer terecht. Ik besloot ergens om onderdak te verzoeken. Wij moesten nieuwe krachten verzamelen. 's Anderendaags zouden wij de reis naar het beoogd doel voortzetten en aan nieuwe moeilijkheden het hoofd bieden ten bate van ons land en ons volk...

10de HOOFDSTUK.

I

GROOT ONBEGRIP.

De 1ste wachtmeester Georges Vanstraelen had deze maal lange tijd op zich laten wachten. Een verontschuldigende reden voor zijn afwezigheid diende hij niet te geven. Wij wisten immers, dat hij nooit meer gezond kon worden, alhoewel hij als zieke toch uit werken moest gaan, ten einde zijn gezond huisgezin het onontbeerlijk voedsel te verschaffen.

Hij bracht ons een langdurig bezoek tijdens een feestweek, waarin allerhande oorlogsherinneringen onder de mannen omzeggens spontaan de boventoon voerden. De feeststemming bij de gichelende vrouwen leed er een beetje onder. Maar niemand kon iets aan de gang van zaken veranderen, principieel omdat er in het openbaar zo weinig aan patriottisme werd gedaan. Enkel in besloten kring rakelde de ene of andere verteller eens een beleefde kranigheid van onder de onverschilligheid uit ; een onverschilligheid die als as en vuilnis gestrooid lag over de hedendaagse ontevredenen.

Daarom is het ogenblik thans aangebroken, om even te overwegen, hoe onverwachte terugtochten kunnen ontstaan. Hieruit zullen er wel enkele bittere pillen te voorschijn treden. Nochtans zullen deze dan toch moeten ingeslikt worden, wil de genezing bij allen zichtbaar intreden ten bate van het land, dat hun vaderland is (anders is het individu een vaderlandloze), en ten gunste van hun eigen „IK", dat in vrijheid in dit land wenst en tracht te leven.

Toen na de krisissen van 1831, 1839 en 1870 de oorlogsbedreigingen voor het onlangs geboren Belgisch land verdwenen waren, begonnen de burgers, de werkelijke stichters van het leger, dit laatste uit te krijten als een sociale gesel en als een buitensporige last.

Dus ook vooraleer de wrede 1ste laatste wereldoorlog in 1914 uitbrak, bromde het volk vol minachting : „Het leger is een ballast !" Als gevolg aan deze menselijke geldverzuchting werden de begrotingsgelden voor het leger besnoeid. Hierdoor moest de simpele soldaat voortdoen met een verouderd en soms versleten wapen, dat eigenlijk in een legermuseum had moeten staan.

Vooraleer de mensonterende 2de allerlaatste wereldoorlog in 1939 uitbrak — en zelfs ook tijdens de deprimerende mobilisatieperiodes van 1938 en 1939-1940 — kloeg het opstandig volk, langs de volksvertegenwoordigers om, toch zo deerlijk over de talrijke en praktisch ondragelijke belastingen. Het herhaalde de vervloekte kreet uit het jaar 1914 : „Het leger is een ballast !" Ook deze maal werden de begrotingsgelden van het leger door de meerderheid van de anti-leger gezinde regeringsleden besnoeid.

Gevolgen ?! Onvoldoende bewapende soldaten, die jong en vol goede wil de vijand wilden bestrijden, doch zich enkel met moeite konden verdedigen ! Zelfs ontstonden er ongewapende strijdkrachten die, met de veldspade op de schouder, de gedwongen terugtocht aanvaardden onder de door afgenomen legergelden ontstane twijfelachtige bescherming.

Nu mag iedereen zich de hoofdbrekende vraag stellen : „Wat zal het leger van heden en later moeten worden ?" Heden ten dage, zowel als voor 1938-1939-1940 als voor 1914, wordt de verdomde kreet : „Het leger is een ballast !" wederom in de pruilende mond genomen. Het volk wil minder belastingen ; men dringt aan op een duchtige besnoeiing van de begroting van landsverdediging. Er is dus schijnbaar niets veranderd, terwijl niemand de nodige en nuttige lessen getrokken heeft uit de twee voorbije laatste wereldoorlogen. Hoeveel wereldoor-

logen moeten er feitelijk nog uitgevochten worden, om het zeurend volk te laten zien en te doen begrijpen, dat het zich moet verdedigen door meer belastinggeld uit te geven aan de landsverdediging en minder aan andere soorten van geldslikkerijen en -verkwistingen... of ten ware dat alle legers in alle landen afgeschaft werden... Dit laatste is echter een vluchtige hersenschim !...

Na deze ellenlange gedachtenwisseling verzochten wij Georges Vanstraelen zijn onderbroken oorlogsverhaal voort te zetten en er geen doekjes om te winden. Al sprekend bewees hij ons uiteindelijk, dat het Belgisch leger in 1940 niet als een vluchtend korps uit de geallieerde linie verdween, doch als een echte strijdschakel mocht — en moet — beschouwd worden.

II

EN ZO BLEEF HET DONDEREN.

20 mei 1940.

Reeds vroeg in de ochtend bevonden wij ons op de baan en reden in de richting van St. Omer. Een wolkeloze hemel beloofde ons een warme dag vol brandende zonneschijn. Dit ongewoon langdurig mooi weder deed mij eraan denken, dat doorgaans tijdens grote oorlogen de zachtste zomers en de strengste winters verschenen. Trouwens kan deze bewering bevestigd worden door de oud-strijders uit de 1ste wereldoorlog van 1914-1918 en heden ten dage ook door de miskende oudstrijders uit de 2de wereldoorlog van 1940-1945...

De roodachtige zon rees gestaag, knipoogde tussen enkele boomstammen door en schilderde intussen een gouden koepel boven onze hoofden. Haar jonge stralen worstelden met de langarmige grondnevel, terwijl de koele aarde geduldig wachtte op de overwinning van het eerste daggebeuren. De ontwakende natuur herleefde zichtbaar onder het zoenend zonnevuur. Ande-

re natuurdeeltjes zouden door kanonvuur de dood ingaan. Tussen deze twee vuren lag enkel het verschil tussen leven en dood...

Wij reden niet meer zoals de vorige dag alleen door het land. Zover het oog reiken kon, ontwaarde het allerhande voertuigen en duizenden voetgangers. Het waren niet alleen Belgische, maar ook Franse vluchtelingen die de banen versperden. Tussen al deze jammerlijke stakkerds marcheerden de pas voor de militaire dienst opgeroepen mannen vanaf zeventien tot vijfendertig jaar, zonder orde en ieder voor zichzelf. Zij moesten zich ergens naar een legerdepot begeven. Zijzelf wisten echter niet, waar dit „ergens" kon gevonden worden. Ook werden zij niet door hetzij gelijk welk leger geravitailleerd in voedingswaren, zodat velen onder hen naderhand uitgehongerd en ziekelijk door de Duitsers naar huis werden teruggezonden. Ontelbare mensen van goede wil stierven in de allergrootste eenzaamheid, alhoewel zij omringd waren door hun evennaasten, die niemand anders wilden kennen dan hun eigen ik. Dit vulgair egoïsme zou ten eeuwige dage voor hen een ergerlijke schande zijn ; een schande die zelfs niet door de dood kon uitgewist worden.

Het lag in mijn aard datgene te doen, wat het geweten mij voorschreef. Ik aanzag het als een plicht zoveel mogelijk hulp te bieden aan de minder begunstigden, die zich niet zo snel uit de voeten konden maken zoals de rijken. Daarom liet ik toe, dat er ongeveer tien personen, meestal zieken, ouderlingen, vrouwen en kinderen uit de vluchtelingenkolonne, plaats namen bove op de benzineblikken. De totaal versleten autobanden hielden zich taai. De motor knalde bedenkelijk fel, maar gaf het niet op. Omstreeks het middaguur arriveerden wij in een, naar het mij toescheen, nogal belangrijke gemeente. Rechtover een drankhuis liet ik Fulton de vrachtwagen stilhouden en de motor afzetten. Ik verzocht de vluchtelingen de kamion te verlaten en de reis te voet te vervolgen. Zij bedankten mij van harte voor de bewezen hulp en verdwenen een voor een tussen de langs ons marcherende kolonne van bevuilde en bezwete dompelaars. Mijn manschappen en ik namen plaats in een café, hopend er rustig het noenmaal te kunnen gebruiken. Doch deze hoop verzwond,

toen ik de eerste beet van het droog brood achter de kraag probeerde te werken, wachtend op de drank die door de herbergier niet gebracht werd, alhoewel hij de bestelling niet had geweigerd. Een heerschap stevende met grote passen de gelagzaal binnen, stond in het midden ervan even stil, keek vorsend rondom zich en stapte daarna resoluut naar het tafeltje, waar wij gezamenlijk uit de vuist aten. Zonder toelating te vragen of zonder zich voor te stellen, nam hij een stoel en zette zich rechtover mij.

„Zijt gij de bevelhebber over de kamion, die hier voor het café staat ?" vroeg hij even onbeleefd in het Frans.

„Jawel, mijnheer."

Ik had flink op het woord „mijnheer" gedrukt, hem daardoor te verstaan gevend, dat ook hij een andere toon mocht aanslaan, wilde hij in mijn gratie vallen.

„Waarheen gaat uw reis ?"

Hij scheen geen aandacht geschonken te hebben aan de door mij gepresenteerde beleefdheid. Toch wilde ik het nog eenmaal proberen.

„Denkelijk naar St. Omer, mijnheer."

„Très bien." lachte hij fijntjes en wreef zich in de handen van tevredenheid. „Juist dààr waar ik wezen moet."

Zijn geheimzinnig gelach maakte mij nieuwsgierig, alhoewel de argwaan mij waarschuwend op de schouders tikte.

„Wat hebben wij met uw reisbelangen te maken, mijnheer ?" vroeg ik met opgetrokken wenkbrauwen.

„Gij zult mij medevoeren op uw kamion !" wijsvingerde hij in mijn richting, zonder een toon van vriendelijkheid of van beleefdheid te gebruiken.

„Vergeet het maar." grijnsde ik breed voor zoveel onbeschaamdheid.

„Ik zal in de kabine zitten en gij zult plaats nemen bij de manschappen achterin de laadbak." beval hij plotseling kortaf.

„Wat ?!" gilde ik bijna.

Zijn manier van optreden beledigde mij.

„Gij hebt mij goed begrepen, nietwaar ?" vroeg hij bars.

„Vooraleer ik u nog langer te woord wil staan, mijnheer, zou ik graag willen weten met wie ik te doen heb. Wie zijt gij ?"

„Ik ben een officier." antwoordde hij uit de hoogte.

„Dat zegt mij niets. Welke graad ?"

„Luitenant."

„Luitenant van wat ?"

„Van het Vervoerkorps."

„Indien gij luitenant van het Vervoerkorps moest zijn, dan zoudt gij mijn kamion niet opeisen voor eigen gebruik. Op welke manier zijt gij hier aangekomen ?"

„Per fiets." gaf hij onwillig toe.

„En gij bezit dat rijwiel nog ?"

„Natuurlijk, man ! Maar ik zal het achterin de wagen laten zetten."

„Gij zult juist niets !" riep ik plots woedend uit. „Wat denkt gij wel ? Gij bezit een vervoermiddel ; iets wat vele arme drommels niet hebben. En thans zoudt gij mijn plaats willen stelen op een reeds overbeladen kamion, die daarbij nog zieke vluchtelingen vervoert ! Neen ! Gij zijt te ikzuchtig ! Daarom zult gij de kans, om zich in veiligheid te brengen, aan anderen moeten overlaten !"

„Ik beveel het u !" replikeerde hij.

„Indien gij begint met mij bevelen te geven, dan wil ik ook uw aanstelling als officier zien, dus zwart op wit." sprak ik kalm en stak daarbij de vergronde hand uit.

Hij haalde een beduimelde brieventas voor de dag, deed precies alsof hij erin zocht en verklaarde toen, heel gewichtig doend : „Het spijt mij, maar ik heb dit dokument vergeten."

„Dat gij iets vergeten hebt, zal wel waar zijn." gaf ik rustig toe. „Maar gij dient in te zien, dat gij hier niets te bevelen hebt, zonder daartoe schriftelijk gemachtigd te zijn."

Overwegende dat ik met die zogenaamde officier had afgedaan en wij tot dan toe de verlangde drank van de lekkere kroegbaas niet ontvangen hadden, deed ik mijn helpers door een hoofdbeweging begrijpen, dat wij in de gelagzaal over-

bodig waren. Achtereenvolgens stapten wij naar buiten, terwijl achter ons geen enkel woord van protest werd geuit, alhoewel de onbeleefde burger zo donker keek als een donderwolk bij nacht... Wij laadden nog verscheidene ziekelijke vluchtelingen op en vatten de reis opnieuw aan...

Enkele uren later deed ik halt houden bij een huis, ten einde de vluchtelingen toe te laten hun dorstige kelen te spoelen. Het door de wielen opgewolkt stof, dat tijdens het rijden geduurig in de wagen drong, had van de reizigers grijze standbeelden gemaakt. Zij zagen er thans nog meer verfomfaaid uit. De arme dompelaars belden aan het enige daar staande huis en vroegen, aan de vrouw die de voordeur opendeed, een emmer drinkbaar water. Zij weigerde verontwaardigd en maakte ook gebruik van dezelfde onnozele opmerking, te weten : dat de Belgen met hun opgestapelde miljoenen beter deden door in hun eigen land te blijven, in de plaats van de Fransen te komen uitzuigen tot op het verzuurd merg.

„Hoe is zo iets mogelijk ?!" kreet een vluchtelinge verbijsterd over zoveel onbetamelijkheid. „Ik ben geen Belgische ! Ik ben een Française !"

„Ik weet, dat de Belgen kunnen liegen." schreeuwde de boosaardige vrouw in het deurgat.

„Maar ik lieg niet !" weersprak haar landgenote.

„Merde !..." schold de tot de beschaafde mensen gerekende ellendelinge en wierp de voordeur met een smak toe.

Vanzelfsprekend ontstond er tussen de vluchtelingen een luidruchtige diskussie met veel gestikulatie, waarbij de Française dreigde het kot van die weigerachtige teef in brand te steken. Gelukkig bleef het alleen bij deze bedreiging.

Toeterend daagde een personenvoertuig op, die de praters op de baan uiteenjoeg ; dus op kussens wiegende vluchtelingen die meer en beter met aardse goederen gezegend waren dan degenen, waarover ik mij ontfermde. Aan de schokbreker had de eigenaar een tamelijk groot kartonnen bord gehangen, waarop met zwart uitgelopen drukletters geschreven stond : „Oudstrijder 14-18"... Ik snapte aanstonds waarom er op deze eerbare

titel beroep gedaan werd. Deze verschafte zonder moeilijkheden een gemakkelijkere doortocht aan het vluchtend gezin, alzo spekulerend op het patriottisch gevoel van het volk, dat gewoonlijk de voorrang liet aan hen, die zich bij het front gingen vervoegen. Deze maal echter ging de tocht in de tegenovergestelde richting ; weg van het front. De bange burger, die krampachtig het stuurwiel vasthield, toonde het slechtste voorbeeld van tegenstrijdige gevoelens met betrekking op de vaderlandsliefde. Immers prentte hij in de geest van de opgeroepen jongeren een verkeerd denkbeeld over de moed van de oudgedienden uit de 1ste wereldoorlog. Hij zaaide onrust voor de toekomst in de reeds geschokte gemoederen. Indien hij als oudsoldaat, die het klappen van de zweep reeds kende, op de vlucht sloeg, dan beduidde zulks, dat hij niet strijden wilde. Misschien dacht hij eraan, dat de huidige oorlog een wreder karakter droeg en moorddadiger oorlogstuigen gebruikte dan in de vorige oorlog, waardoor het gehele land zou verwoest worden, in de plaats van enkel en uitsluitend het IJzerfront, waarbij een wraakgierige vijand, die de nederlaag van 1918 nog niet verteerd had, het veroverd land zou bezetten met alle noodlottige gevolgen van dien... Doch wie kon mij verzekeren, dat de vluchtende bloodaard wel degelijk behoorde tot de rangen van de oud-strijders ? Had deze al ooit soldaat geweest ? Verschool hij zijn lafheid soms niet achter de titel van oudstrijder ?... Wat er ook van zij ; hij kreeg op de banen de voorrang, waarop hij gehoopt had... Indien hij heden nog leeft, is hij zijn aards bestaan verschuldigd aan de oud-strijders in het algemeen...

De rust, die ik zowel aan de motor als aan mijn beschermelingen had toegestaan, liep na ongeveer een half uur ten einde. Zuchtend en kreunend klauterden de nog napratende vluchtelingen op de kamion, waar zij onder het zeil geplaagd werden door de ongelaafde dorst, de drukkende zonnehitte en de ongezonde uitwasemingen van de olie- en benzineblikken en -tonnen. Wij reden wederom. Mijn helpers, die zelfs zonder vluchtelingen ongemakkelijk geïnstalleerd waren, kon ik niet genoeg be-

wonderen. Hun verdraagzaamheid, hun geduld en hun menslievendheid spraken boekdelen. Zou ooit één vluchteling uit al dezen die ik tijdens de oorlog vervoerd heb, eens gedacht hebben aan één van hen of eens een poging gewaagd om hen te ontdekken, ten einde hen een ongevraagde beloning te geven, als blijk van waardering voor het redden van zovele mensenlevens ?...

Ergens in een mij onbekend en onooglijk boerendorpje werd de kamion tot staan gebracht door een Franse officier, die met een paar soldaten het druk en moeilijk verkeer aan een kruispunt regelde. Zijn schor wordende stem verloor zich in het lawaai. Hij deelde aan iedereen bevelen uit, zonder erop te letten of ze ook uitgevoerd werden. Ook tegen mij brulde hij iets onbegrijpelijks.

„Wat zegt gij ?!"

„Neem dit personenvoertuig op sleeptouw !" huilde hij.

„Feestelijk bedankt !" riep ik weigerend terug.

Intussen vroeg ik mij af of ik mij nog niet genoeg uitgesloofd had, om mensen uit de nood te helpen. Als militair meende ik zelfs teveel te hebben gedaan, aangezien ik bij iedere hulppoging de verbodsbepalingen overtrad en daardoor alleen al tuchtstraffen verdiende.

„Ik gelast u... !" keelde hij autoritair.

„Stop !..." onderbrak ik hem. „Begin niet met te „gelasten". Dat helpt bij mij niet. Gij zoudt u alleen kwaad bloed maken om niets."

Hij gevoelde, dat hij geen terrein kon winnen door een vreemde militaire ondergeschikte als een schurftige hond toe te snauwen, biezonder nadat hij een blik had geworpen op het ingevallen gelaat met de stekende ogen van de verfoeide Belgische onderofficier, die niettemin als kommandant optrad en dus officierenwerk verrichtte. Hij werd de vriendelijkheid in persoon en vloeide omzeggens over van suiker en honig.

„Wilt gij zo goed zijn deze personenwagen aan uw kamion te koppelen ?" vroeg hij met een gewichtig air over

zich. „De motor heeft een panne en nergens is er een mecanicien te vinden."

„Ik vrees, dat het niet zal gaan."

„Waarom niet ?! Gij hebt toch een grote, zware kamion !"

„Hij is wel groot en zwaar, eerder plomp. Doch hebt gij hem al eens nauwkeurig bekeken ?"

„Natuurlijk is hij nog best te gebruiken !"

„Ziet gij dan niet, dat deze oude kraker een legendarisch figuur is uit de wereldoorlog van 1914-1918 ?"

„En wat dan nog ?!"

„Hij kan amper de baan houden !"

„Kom, kom !.. Zoek geen uitvluchten !"

„Dàt doe ik niet. Kijk eens achterin de wagen en gij zult begrijpen, waarom ik niemand meer een genoegen kan doen."

„Ik heb al gemerkt, dat gij vluchtelingen vervoert."

„Er zijn ook Fransen bij."

„Ha, oui ?... Daarvoor wens ik u geluk !"

„Ik veronderstel, dat ik mijn plicht heb volbracht !"

„Bien sur !... Toch dring ik nog eens bij u aan, om ook deze mensen in de personenauto te helpen."

Zuchtend steeg ik af en gaf mij daardoor gewonnen. Fulton schuddebolde minutenlang onbegrijpend met het hoofd. Volgens zijn mening, deed zijn chef het onmogelijke, om de kamion geheel en gans te vernielen. Doch Fulton behoefde van mij geen bevelen te ontvangen. Hij wist wat er hem te doen stond. Ook hij steeg af, nam een stalen kabel en koppelde het luxevoertuig aan de vrachtwagen. De reis kon opnieuw beginnen. De Franse officier bedankte mij en wenste mij wederom eens geluk, er bijvoegend, dat ik hoogstaande Franse persoonlijkheden uit de nood hielp. Hoogstaande of niet, het kon mij niet schelen. Ook zij waren menselijke stofdeeltjes, die door de oorlogsstorm weggeblazen werden uit hun woning. Door hun onvoorbereide vlucht meenden zij het doodsgevaar te kunnen ontwijken. Toen ik op het punt stond om te vertrekken, haalde de Franse officier een notaboekje voor de dag, noteerde mijn naam en adres en beloofde een rapport over het gebeurde te

zullen opstellen, waarin hij mijn goede hoedanigheden als redder van zovele vluchtelingen zou ophemelen. Dit breedvoerig rapport, zo ging hij voort, zou hij aan de hogere instantie toezenden, ten einde te bekomen, dat er mij een Franse eervolle onderscheiding zou worden toegekend. Of hij ooit woord heeft gehouden, ben ik nooit te weten gekomen... In elk geval loop ik heden nog rond zonder een Frans lintje op de borst... Dat zegt dus genoeg...

De oude frontwagen kraakte bedenkelijk, toen hij een met vluchtelingen en bagage volgepropte personenauto diende voort te trekken. De motor knalde en brulde nog feller dan voorheen. Verscheidene voetgangers sprongen veiligheidshalve van de baan en duikelden in de droge gracht. Misschien vreesden zij, dat de mishandelde motor ieder ogenblik uit elkaar kon barsten en zij van de rondvliegende stukken zouden delen. Er zat geen snelheid meer in de kamion, indien men twintig klm per uur een snelheid wil noemen. Neen, de vrachtwagen kroop precies als een hinkende slak over de baan. Met moeite staken wij de slenterende vluchtelingen voorbij. Geheel de zaak echter werkte mij op de zenuwen. Aan dit tempo moest ik nog wel een eeuwigheid rijden, vooraleer ik mij, te zamen met de manschappen en het materieel, bij mijn eenheid kon vervoegen. Ik probeerde mij, zoals dit in dergelijke gevallen nog meer gebeurt, te wapenen met geduld.

De te zwaar geladen kamion krochte hobbelend en traag een flink klimmende helling op. De verhitte motor draaide op volle kracht en niettegenstaande al zijn geweld vertraagde de kamion zienderogen. Tegelijkertijd ontsnapte uit de kop van de radiator sissend en spuitend wolken stoom, zoals bij een puffend boemeltreintje dat met moeite de wagonsleep de helling op kon trekken van 't ene dorp naar 't andere. Al deze symptomen maakten mij ten slotte ongerust. Ten einde de kamion te sparen van een algehele ontreddering en mijn eenheid te verlossen van de hangende bedreiging van een toekomstige ondergang door het wegblijven van de ravitaillering in brand- en smeerstoffen, besloot ik mijn hart te sluiten voor alle soorten van tedere en

menselijke gevoelens. Voorlopig wilde ik terug soldaat worden tot in de toppen van de tenen en de daaraan verbonden ergernissen, spruitend uit de militaire reglementen en de vaderlandse plichten, verduldig verdragen.

„Rijd tot op de hellingtop." beval ik Fulton. „Daar wordt de steenweg door een andere gekruist. Ziet gij het ?"

„Ja, chef."

„Daar zullen wij het personenvoertuig afkoppelen en de vluchtelingen, die wij zolang vervoerd hebben, doen afstappen."

„Ik geloof, dat deze maatregelen meer dan nodig zijn." beaamde Fulton tevreden.

„Het verwondert mij, dat wij nog zover geraakt zijn met zulk een overbelading."

„Zonder te spreken van de versleten autobanden." knikte de bekommerde chauffeur.

Fulton bracht de kamion tot stilstand op de plaats, die ik hem bij voorbaat had aangeduid. De gloeiende motor viel stil met een zucht, die in mijn verbeelding kon doorgaan als een menselijke zucht van verlichting. Met behulp van een tang vees Fulton de kop van de radiator los en lette er in het bijzonder op zich de vingers niet te verbranden. Uit de buisopening ontsnapten dikke stoomstralen met rommelend gesputter en gesis. Het zou heel wat tijd vergen, om de motor te laten afkoelen.

De bedrijvige Fulton liet geen gras over mijn bevelen groeien. Welgemoed koppelde hij het luxevoertuig af en wierp de stalen kabel op de kamion. Zodra de burgerlijke chauffeur, de eigenaar van de auto en van alles wat erin zat of lag, bemerkte dat zijn wagen niet meer zou getrokken worden, sprong hij van zijn zitplaats en zocht mij op.

„Wat betekent dit, mijnheer de militair ?" vroeg de hoogstaande persoonlijkheid, die voor de gelegenheid een hoge borst opzette, hopend er indruk mede te maken.

„Het betekent dàtgene, wat gij hebt zien uitvoeren : afkoppelen !"

„Wilt gij soms beweren, dat ik met de wagen moet achterblijven ?"

„Ja, mijnheer."

„Hier ? Zo maar in een verlaten landschap ?!"

Zijn gewelfde borst viel hoorbaar in. De moed lag in zijn schoenen. Hij keek mij verwonderd en tevens verwijtend aan.

„Het spijt mij, mijnheer." troostte ik hem nog.

„Maar de officier heeft u toch bevolen..."

Bij het woord „bevolen" stak ik reeds de hand op. Hij zweeg ogenblikkelijk, alsof hij gevoelde, dat hij iets teveel had gezegd.

„Pardon," zei ik nadrukkelijk, „de officier heeft mij „verzocht"... Er bestaat dus een groot verschil tussen „bevolen" en „verzocht", nietwaar, mijnheer ?"

„Kom, toon u niet beledigd en laat mijn voertuig terug aankoppelen."

„Neen. De kamion kan uw wagen niet langer meer medeslepen."

„Waarom niet ?"

„De motor is op ; radikaal op. Kijk zelf maar eens. Ziet gij, hoe de geopende radiator de stoomwolken uitspuwt ?"

„Ja, dat zie ik."

„Daarom zal de kamion u niet langer van dienst zijn."

„Maar mijnheer toch !"

„Mij dunkt, dat gij niet te klagen hebt over de hulp, die ik u heb geboden."

„Neen, zeker niet."

„Deze moet dan volstaan."

„Neem ons terug op sleeptouw, alstublieft."

„Neen, mijnheer."

„Laat ons niet achter. Wij kunnen zo maar niet achterblijven !"

„Nogmaals ; neen !"

„Ik wil u betalen voor de dienst, die gij mij en mijn gezin zult bewijzen."

„Gij beledigt mij ! Ik aanvaard geen geld ! Gij kunt aan iemand anders vragen u van dienst te zijn. Misschien zal deze dan voor geld doen, wat hij anders voor mooie woorden zou weigeren."

„Ik zal u zoveel..."

„Ga weg !" onderbrak ik hem ruw.

Zelf ging ik naar de achterzijde van de kamion. Ik beval de wachtende vluchtelingen onmiddellijk af te stijgen. Zij moesten hun vlucht te voet voortzetten. Gejammer steeg op. Enkelen kloegen treurig. Ik begreep wel, dat de ziekelijke personen beter konden vervoerd worden, dan eindeloos te moeten marcheren in een kolonne van zwetende lijven. Doch ik kon er niets meer aan veranderen ; mijn plicht tegenover de mensheid had ik volbracht. Ten slotte hoorde ik, hoe enige klagers de schuld van hun tegenslag op de bevende rug schoven van de burgerchauffeur, wiens luxevoertuig met alles wat erin lag of zat gedurende lange tijd onder hun blikken werd medegesleept. Deze ruzie bleef niet duren. De bevuilde stakkerds bedankten ons, schoven zich op hun beurt in de voorbijdeinende gelederen en marcheerden naar een onbekende bestemming...

Dicht tegen de bomen langs de baan stond een eindeloze rij van motorvoertuigen, zoals moto's met en zonder zijspan, personenwagens, autobussen, lichte en zware kamions. Al deze vervoermiddelen behoorden toe aan Belgische en Franse vluchtelingen die, alhoewel in rijkdom meer gezegend dan degenen die te voet de vlucht naar veiliger oorden dienden te volbrengen, toch niet verder geraakten dan deze laatsten. Zij hadden het vloeiend goud, de benzine, reeds verbruikt, zonder onderweg geprobeerd te hebben enkele liters van dit motorbloed aan te kopen. Zelfs de reservebrandstof hadden zij onnadenkend in vergiftigde rook doen verknallen. Zo ijsbeerden zij rondom hun auto, teleurgesteld, bijna wanhopig. Zij zagen zich veroordeeld te blijven op de plaats, waar zij in panne waren gevallen. Indien zij verder wilden gaan, dan moesten zij hun bezit achterlaten. En dàt zouden zij in geen geval doen.

Uiteindelijk hadden de speurende burgerchauffeurs de bezige Fulton in 't oog gekregen. Zij naderden eerst schoorvoetend, doch daarna in versnelde pas, reeds spekulerend op het feit dat, bij een mogelijke uitdeling van benzine, de eerste aangekomene ook als eerste zou bediend worden. Al ruzieënd

Vissers bleven op de duinen ;
de Duitse vloot lag buitengaats.
Huizen werden bergen puinen ;
er kwamen bunkers in de plaats.

schaarden zij zich rondom Fulton, die bijtankte uit de opgestapelde hoeveelheid volle benzineblikken in onze kamion. Zij drumden zo aaneensluitend in de kring, zodat Fulton bijna geen bewegingsvrijheid meer bezat. Een van de verlangende toeschouwers scheen plotseling een helder idee te hebben gekregen, althans naar zijn mening. Vastberaden trad hij op mij toe.

„Mijnheer," sprak hij lijzig, „wilt gij zo vriendelijk zijn mij een paar blikken met benzine te verkopen ?"

„Het spijt mij, mijnheer."

„Indien gij wilt, kunt gij mij en mijn gezin uit de nood helpen."

„Natuurlijk kan ik zulks !"

„Dan zult gij een toonbeeld zijn en blijven van de liefdadigste mens van geheel de wereld !"

„Dat zou dan de eerste maal in de wereldgeschiedenis zijn, dat een Belgische militair door het gepeupel beschouwd wordt als de verpersoonlijking van de burgerdeugd !"

„Ik spot niet, hoor !"

„Ik ook niet, mijnheer."

„Maar..."

„Verdwijn, alstublieft !"

Zijn lijzige vriendelijkheid gleed van zijn gelaat als stroop van een boterham. Hij stampvoette woedend. Terwijl ik geamuseerd grinnikte over het verlies van de toekomstige titel van wereldburgerdeugddrager, draaide hij zich om en keerde terug naar zijn auto, waarin hij in langdradige termen mijn onhoffelijkheid bij zijn gezin aan de kaak stelde. Een mooie vrouw, waarschijnlijk de echtgenote van de boze stemgerechtigde in vredestijd, heupwiegde naar mij toe. Zou zij een poging wagen om met haar vooruitpriemende borsten de weerbarstige militair te doen struikelen over de prikkelende mooiheid van het zwak geslacht? En jawel, hoor ! Zij bracht de ridderlijkheid in het gedrang. Zij begon zonder inleiding een litanie af te steken, waarin al haar leed en dit van het gezin punt voor punt afgeschilderd werd met de schrilste kleuren uit de leugenverfpot. Haar vlucht geleek aan een kalvarieberg. Zij droeg haar kruis

als een heldin, verzekerde zijzelf. Doch al haar klachten buitelden speels het ene oor in en het andere uit ! Waarom zou ik wederom luisteren naar de drang van mijn hart, dat niets liever verlangde dan de talrijke ongelukkigen te mogen helpen ? Doch indien ik toegaf aan één persoon, dan moest ik ook de ganse autokolonne van benzine voorzien. Hierdoor zou mijn eenheid ten dode opgeschreven staan en dàt mocht niet zijn.

De vrouw, ziende dat al haar moeite geen resultaat opleverde, nam haar toevlucht tot een commercieel middel, dat radikaal zou geholpen hebben bij iemand, die minder skrupules had dan ik.

„Wilt gij mij een blik met benzine verkopen ?"

„Ik verkoop niets, madame."

„Noem mij de prijs, die gij wilt hebben voor tien liter benzine."

„Ik herhaal het nogmaals, dat ik niets verkoop."

„Maar enfin ! Wees nu niet zo strikt militair !"

„Ik kan het niet helpen."

„Kijk even ; ik wil u graag dik betalen."

„Het kan mij niet schelen. Laat mij met rust !"

„Zijt gij tevreden, indien ik u honderd franken bied voor één liter benzine ? Verstaat gij mij ? Enkel één liter !"

Ik schudde halsstarrig neen met het hoofd en keek tegelijkertijd naar mijn helpers, die zich met kleine herstellingen aan de kamion bezighielden.

„Dat ware dus duizend franken voor één blikje benzine van 10 liter." drong zij smekend aan. „Gij zult zelfs niet gevoelen, dat gij tien liter minder te vervoeren hebt."

„Dit geredeneer is belachelijk, madame."

„Uw oversten zullen zelfs niet kunnen kontroleren of gij al dan niet teveel of te weinig benzine in voorraad hebt."

„Toe ; houd ermee op." verzocht ik haar, verwonderd over haar vasthoudendheid en over de radheid van de dansende tong tussen de blanke tanden.

„Duizend franken." glimlachte zij, zeker van zichzelf. „Wat denkt gij ?!"

„Ik denk helemaal niets, madame."

„Is de verkoop gesloten ?"

„Voor de laatste maal herhaal ik u, dat ik niets verkoop. Dat is toch duidelijk genoeg !"

„Het is niet om te geloven !"

„De benzine, waarover ik beschik, moet dienen om mijn eskadron te redden. Eén druppel kan misschien een mensenleven sparen."

„En ik dan ? En mijn gezin ? Zijn wij soms geen mensen ?"

„Zeker en vast." gaf ik toe. „Doch de vergelijking gaat niet op."

„Hoezo ?" vroeg zij, op haar beurt verwonderd.

„Gij kunt uzelf als vluchtelinge niet vergelijken met een strijdende mens."

„En gij dan ?!" riep zij verbolgen uit.

„Ik wil met u daarover niet redetwisten. Het zou teveel tijd in beslag nemen. Gij weet thans wat ik wil. Val mij dus niet langer lastig. De tijd dringt. Ik moet weg."

Hadden haar ogen pistolen geweest, dan ware ik ter plaatse doodgevallen. Zo fel drongen haar blikken beschuldigend in de mijne... Doch voor wie of voor wat moest ik verlegen zijn ? Voor niets en voor niemand ! Daarom keek ik vrank terug. Zij verliet mij met een kernachtige verwensing op de lippen en even zo woedend als haar echtgenoot, biezonder omdat haar bekoorlijkheden niet de minste indruk op mij hadden gemaakt. Haar schuddend achterwerk deed mij aan een portie trillende gelatine denken...

Ook andere burgerlijke chauffeurs, die het gesprek tussen de dame en mij met spanning hadden gevolgd, smeekten eerst en dreigden toen, ten einde de hand op enige liters benzine te kunnen leggen. Doch zij spraken precies tegen een onwrikbare rots, waartegen bruisende baren te pletter sloegen. Inmiddels riep ik Burrow toe zijn geweer te grijpen en te schieten op gelijk wie de kamion durfde beklimmen. Het wapenvertoon en het geklikklak van de grendel bedwongen de stoutmoedigsten. Toch konden zij niet nalaten mij wederom nieuwsoortige Franse uit-

scheldingen naar het hoofd te slingeren. Maar hun onbeleefdheid liet mij steenkoud. Uiteindelijk dropen zij af...

Had ik die dag gewild en gehoor verleend aan de verleiding, dan had ik voorzeker een klein fortuin mogen oprapen. Niemand zou ooit vernomen hebben, op welke manier ik aan het geld zou zijn gekomen ; het geld waarmede ik later mijn aards bestaan op een rooskleurige basis zou hebben geschoeid... Maar wat wilt gij !... De dwingende plicht stond voor mijn ogen zo duidelijk als de letters in een boek. Ik wilde geen duimbreedte afwijken van de weg, die ik mij voorgenomen had te volgen...

„Chef," onderbrak Fulton mijn gedachtenloop, „ik heb wel kunnen bijtanken, maar ik heb geen water, om de radiator vol te gieten."

„Is de motor voldoende afgekoeld, Fulton ?"

„Ja, chef."

„Goed... In de weide achter u moet er een beek zijn. Neem een blik en ga daar het water halen."

Fulton keek om en speurde in de weide. Hij verzette nochtans geen voet. Dacht hij soms, dat ik hem een foefje had wijsgemaakt ?

„Wat is er, Fulton ?"

„Ik zie geen beek, chef."

„Ik ook niet." lachte ik, terwijl Fultons mond openviel van verbazing. „Maar toch is er een beek in de weide." verzekerde ik hem.

„Hoe kunt gij dit weten, indien gij de beek niet ziet ?"

„Wat bemerkt gij op ongeveer 150 meter afstand ?"

„Struikgewas, chef."

„Denk dan eens even na, Fulton. Als boerenjongen weet gij, wat zulks beduidt."

„Ik begrijp er geen snars van !"

„Het struikgewas groeit niet verspreid in het ronde, doch dwarst de weide omzeggens loodrecht van het ene prikkeldraad naar het andere. Het is enkel langs waterboorden dat het jeugdig struikgewas zo welig kan tieren, al zijn de baangrachten in deze meihitte ook uitgedroogd."

„Nu begrijp ik u, chef."

„Bij de beek dient gij de nodige voorzorgen te nemen, om enkel zuiver water te scheppen en mede te brengen ; dus geen groenachtige viezigheid. De mensen houden daar niet van ; motoren ook niet."

„Dat komt in orde, chef." glimlachte Fulton wederom zeker van zichzelf.

Het duurde niet lang of hij kon de leeg gestoomde radiator met redelijk zuiver water vol gieten. Hij deed het met zichtbaar genoegen, waarschijnlijk denkend aan een van de barmhartigheidswerken : „De dorstigen laven." Daarna wierp hij het ledig waterblik lawaaierig hotsend en botsend tussen de andere rommel in de kamion.

„De wagen is reisvaardig, chef." meldde hij mij welgezind.

„Motor in gang !" beval ik hem. „Instijgen, kerels !" riep ik tot mijn helpers.

Fulton draaide met de aanzetzwengel bijna zijn ziel uit het zwetend lijf en de kuchende motor sloeg aan na onnoemelijke moeite in een aarzelend knaltempo, terwijl ik in de snikhete kabine aan enkele motor- en gasregelaars zat te prutsen als iemand die er alles van wist, doch er niets van kende. Het gelukte mij nochtans een regelmatiger geknal te verwekken, dat onmiddellijk de aandacht van vele vluchtelingen vestigde op ons komend vertrek. Zij stormden naar de kamion en wilden er maar alvast plaatsnemen, om mij pas daarna de toelating te vragen.

„Hebben is hebben !" dachten zij...

„Niemand in de kamion laten klauteren !" kreet ik door het verbindingsraampje tot de manschappen.

Mijn militair bevel, dat misschien wel door de burgerlijke partij als onmenselijk en wreed opgenomen werd, veroorzaakte heel wat gestommel in de laadbak, luid gegil en grove vloeken erbuiten. Toen Fulton de vrachtwagen eindelijk in beweging bracht en wij de reis naar een nieuw detectiveverhaal voortzetten, steeg achter ons een scheldend gehuil van teleurgestelde

voetgangers op, precies gelijk een bende wolven met verzeerde poten, die de geladen hondenslede niet beletten kon veiliger oorden te bereiken. Voor alles wilde ik mijn verloren eenheid terugvinden. Daarom moest ik de oude, versleten kamion sparen en tevens weigeren nog langer mensenvlees op benzineblikken en -tonnen te vervoeren.

Toentertijd bestonden er wel wegwijzers in Frankrijk, maar ze werden door de verarmoede gemeenten zo dun gezaaid, dat ze enkel sporadisch op de smalle wegen voorkwamen. Daardoor moest ik mijn gebrilde ogen nog meer pijnigen door een steeds gespannen turen in alle richtingen, opdat ik de eenzame wegwijzer niet slaperig zou voorbijrijden. Mijn hoofd deed pijn en iedere schok van het rollend voertuig geleek op een vuistslag in het midden van mijn smeltende hersenen. De beenderen in mijn hals schraapten over elkaar en deden mij aan ongesmeerde kamwielen denken. Niet alleen ik, maar ook de manschappen zaten grijs bestoft, verdwaasd en vermoeid voor zich uit te kijken. Doch naar St. Omer reden wij ; zo vast als een huis.

Ten slotte bemerkte ik een soldaat met een „witte kol". Een Belg ! Een Lansier ! Hij luierde ruggelings op de steile wegberm aan de rechterkant, met de voeten steunend op de uitgedroogde bodem van de ondiepe gracht. Geïnteresseerd keek hij naar de enkele haveloze vluchtelingen, die ook St. Omer als doel hadden uitgekozen, hopend voor de rest van de oorlogsduur met rust gelaten te zullen worden. De rokende soldaat herkende ik. Hij maakte deel uit van mijn eskadron. Indien hij niet behoorde tot de kategorie van de vaandelvluchtigen of van de verloren gelopen sukkels, dan had ik gevonden wat ik vinden moest, namelijk : het regiment. Ik deed Fulton de vrachtwagen bij de rustende militair halt houden.

„Hallo, daar !" riep ik hem toe, met het hoofd uit het open kabineraam hangend.

De opkijkende soldaat sprong recht, stak luchtig een arm op ter begroeting van de verloren gewaande teruggekomenen en glimlachte de berookte bruine tanden bloot.

„Hoe hebt gij het eskadron kunnen ontdekken, chef ?" vroeg hij, met een verheugde klank in de stem.

„Dàt is een hele geschiedenis, man. Is het eskadron ergens in de omtrek ?" polste ik nieuwsgierig.

„Ja, een beetje verder en dan linksaf."

„Spring op de voettrede, ten einde ons de weg te tonen."

„Goed, chef. Rijd maar, Fulton. 't Is hier dichtbij."

„Hoe ver zijn wij nog van St. Omer verwijderd ?"

„Gij zijt er bijna. Ziet gij boven de boomtoppen die twee kerktorens naar de hemel priemen ? Wel, daar is St. Omer-Stad. Maar hier vertoeft gij reeds op haar grondgebied."

„'t Is gelukt !" zuchtte ik vergenoegd.

Ik kreeg een luchtig gevoel over mij, precies alsof een zwaar gewicht van mijn schouders gerold werd. Thans zou niemand meer mijn goede wil in twijfel trekken. Door hetgeen zij zagen, zouden zij moeten geloven. Immers bracht ik mijn eenheid een waardevol geschenk van duizenden liters benzine.

„Hetgeen men verteld heeft over de reorganisatie van het Belgisch leger te St. Omer, blijkt dus waarheid te zijn." dacht ik luidop.

De op de voettrede mederijdende Lansier, die mijn opmerking begrepen had, beaamde dit door heftig met het hoofd te knikken. Op aanwijzing van deze gedienstige gids sloeg Fulton het stuur om naar links en reed een aardeweg vol putten en bulten op. Wij schokten onplezierig op en neer in de wippende, dansende en slingerende oude kist. Ook deze miserie doorstonden wij met een geforceerde glimlach op de verdroogde lippen, voornamelijk omdat er in het verschiet een langdurige en welverdiende rust ons te wachten stond. Althans, zo meende ik... Zo meenden ook mijn uitgeputte lotgenoten... Maar...

Met brullende motor en knallende uitlaat kroop de kamion over de mulle aarde naar een witgekalkte en laagdakkige hoeve. Schommelend en krakend schoof hij een uitgestrekte en brede boomgaard in. En ja, hoor, toen gebeurde wederom iets ongelooflijks, waarbij ik de lezer twijfelachtig het hoofd zie schudden. Maar ik kan er niets aan doen, dat zelfs de onwaarschijnlijkste

waarheid ook al eens op papier wil staan, voor zover er geen WC-papier mede gemoeid is...

Naast, ervoor en rondom de kamion liepen soldaten weg, sprongen in zelf gemaakte schutterskuilen en verdwenen uit het zicht. Ik werd door plotselinge bedrijvigheid naar het zoeken van beschutting zeer ongerust. Wat gebeurde er feitelijk ?!...

„Vlieg !... Vlieg !... Plat !... Plat !..." brulde iemand luidkeels.

Ik herkende de doordringende stem. De eenheidskommandant had deze noodkreet geslaakt, ten einde de soldaten te verplichten zich ergens verdekt op te stellen. Hij meende, dat het eskadron aangevallen werd door een solitair vijandelijk vliegtuig. Ik zag deze officier, die aan het front geen bangheid kende, wegbenen over het erf, om in de hoeve zelf, waar hij de kommandopost had opgericht, te kunnen schuilen. Gelukkig kenden de manschappen hun bevelhebber, anders hadden zij de verhakkelde alarmkreet in de eerste ogenblikken niet begrepen. Doch het Belgisch leger bezat een tekort aan Vlaamse oversten, zodat de Walen hun Franse tong in een Vlaamse knoop moesten leggen, wilden zij door hun ondergeschikten begrepen en gehoorzaamd worden. In dit geval beduidde de kreet „Vlieg ! Vlieg ! Plat ! Plat !" niets anders dan : „Vijandelijke vliegtuigen ! Legt u neder !"

Ten slotte had ik alles door. Ook de kommandant had zich vergist en mijn kamion aangezien voor een laagvliegend toestel, juist zoals tevoren de Franse soldaten, die met nachtelijke zoekapparaten hun hoge lichtbundels tegen het uitspansel hadden geduwd, ten einde de helse machine met het krachtig motorgeknal te ontdekken...

Fulton bracht de vrachtwagen tot stilstand tussen de bomen en legde de verhitte motor stil. De koele schaduw dekte ons met haar lavende mantel en deed ons naar de plotseling ingevallen stilte luisteren. De lachende Lansier sprong van de voettrede en riep een beledigende kwinkslag naar de onzichtbaren, waarvan de hoofden een voor een boven de borstweringen tuurden, gelijk de plaasteren ventjes op de rollende band in een schiet-

tent. Wijzelf verlieten de kamion, weliswaar zeer vermoeid, maar tevreden terug bij de eenheid te zijn.

De kommandant stak het hoofd buiten de hoevedeur en trachtte te zien, wie het motorgeknal zo maar ineens uit de trillende lucht had gesneden zonder een schot te lossen. Toen hij het vermeend toestel tussen de bomen als mijn kamion herkende, glimlachte hij om zijn bespottelijke vergissing. Met snelle passen vervoegde hij zich bij ons, terwijl de overige soldaten nieuwsgierig te voorschijn kropen uit alle gaten en hoeken en zich rondom ons, de aangegaapte diersoorten, schaarden.

„Ik ben verheugd u terug te zien." sprak de kommandant vriendelijk en klopte mij daarbij goedkeurend op de schouder. „Ik dacht eerst, dat een Duits toestel onze stelling zeer laag overvloog ! Maakt deze kamion altijd zoveel lawaai ?"

„Natuurlijk doet hij dàt !" lachte ik blij, in mijn schik over de vriendelijkheid van de kommandant.

„Ik meende, dat gij nooit meer zoudt gekomen zijn. Gij en uw manschappen zijn reeds als vermisten aan de Staf opgegeven. Ik zal het nodige doen, opdat uw namen van deze oorlogslijst worde geschrapt."

„Dank u, kommandant."

„Hebt gij brandstof meegebracht ?"

„De vrachtwagen is ermede vol geladen."

„Waar hebt gij de benzine aangeslagen ?"

„Te Roeselare."

„Hoe hebt gij ze kunnen bemachtigen ? Met de opeisingsbons ?"

„Neen, deze bons waren van geen nut."

„Hoe dan ?"

„Dat houd ik voor mij als beroepsgeheim."

„Ik wens u niettemin geluk, want gij redt opnieuw het eskadron van een zekere ondergang. Ziet gij, in de ganse omtrek kon niemand enkele druppels benzine vinden."

„Wij hebben het ook lastig gehad."

„Hebt gij in België de wegen gevolgd, die ik u op de landkaart had aangetoond ?

„Ja, kommandant."

„Hebt gij Duitsers ontmoet of gezien ?"

„Neen, kommandant."

„Dan hebt gij een gemakkelijke reis gehad."

„Achteraf bezien, kan het gemakkelijk geweest zijn, doch in werkelijkheid had ik met heel wat moeilijkheden te kampen."

„Hoe zijt gij erin gelukt, om het regiment terug te vinden ?"

„Alvast niet door het achtergelaten adres !"

„Welk adres ?!"

„Dit van de eenheid ! Herinnert gij u nog onze mondelinge afspraak ?"

„Neen, ik weet niet waarover gij het hebt."

„Dan is het met uw geheugen treurig gesteld."

„Heeft er u iemand inlichtingen gegeven onderweg, waardoor gij ons hebt kunnen ontdekken ?"

„Neen, niemand."

„Hoe is het dan mogelijk, dat uitgerekend gij zonder inlichtingen en dan nog in een vreemd land ons hebt kunnen vinden ?!"

„Dat zeg ik niet !"

„Gij doet zo geheimzinnig !"

„Hoe ik u teruggevonden heb, is van geen belang meer, gezien uw lange ondervraging."

„Waarom ?"

„Waarom zou ik u de geheimen van mijn dienst verklappen ?"

„Gelijk gij wilt." gaf hij plots toe. „Zijt gij vermoeid ?"

„Welk een vraag !... Kan ik anders dan vermoeid zijn ? Doch mijn helpers zijn zulks nog meer. Gij moet begrijpen, dat zij altijd waren gezeten op dansende en schokkende benzineblikken."

„Bon !... Hebt gij al gegeten ?"

„Neen ! Nog niet !"

„Ik zal de kok bevelen u en uw mannen onmiddellijk het nodig voedsel te brengen. Onderwijl kunt gij wat rusten."

„Dat is prachtig."

„Gij hebt het meer dan verdiend !"

Hij verwijderde zich met snelle zenuwachtige passen. Welk een lange ondervraging had ik moeten ondergaan ! Niettegenstaande de gelukwensen die als zeldzame bloemen gebloeid hadden op een rotsachtig gelaat, ritste een vermanend gevoel van onbehaaglijkheid over de door de huid borende ruggegraat. Het scheen mij toe, dat de door ons verwezenlijkte heldendaden herleid werden tot eenvoudige zoutkorrels, die op het dagelijks brood van de aangeduide toneelspelers werden gestrooid. Deze diepgaande uitleg wilde ik aan mijn manschappen, die mij verwonderd aanstaarden over al het onbegrijpelijke dat ons ongenadig en ongevraagd op het hoofd viel, niet verstrekken. Zij zouden er de moed bij verliezen en de pijp aan Maarten geven. Neen ! Zij hadden mij nodig en ik hen ! Te zamen zouden wij wel proberen, om aan alle gemeenheden het hoofd te bieden, of wij nu al of niet als helden werden aangezien !...

De kommandant kwam terug, vergezeld van een korveeër, die als kok fungeerde. Deze laatste stopte ons gelukzalig glimlachend een kunstig ineengevlochten avondmaal, bestaande uit droog brood en koude slappe koffie, in de handen en verdween toen terug naar de hoeve, waar een rustbed van stro hem wachtte. Juist waren wij van zins het arme-mensenmaal te verorberen, of de kommandant begon links en rechts bevelen uit te delen aan de rondom ons geschaarde toeschouwers. Zij moesten aanstonds de vrachtwagen afladen en de pas aangevoerde brandstof verdelen onder de verspreide en gecamoufleerde motorvoertuigen. Als rijtuigoverste kon ik zulks niet verdragen, want de uitdeling van benzine maakte deel uit van mijn dienst. Wat had de kommandant daarmede uit te staan ? Geen sikkepit ! Wat mij betrof ; hij moest zich maar bezighouden met de stafkaarten en het op schrift stellen van de frontervaringen. Daarom gaf ik mijn verbaasde helpers bevel alle motorwagens bij te tanken in de plaats van de nors kijkende soldaten, die niet volkomen op de hoogte waren van dit soort werk en meer ernaast zouden gieten dan erin. Deze laatsten dropen onmiddellijk af en verborgen zich in hun schutterskuilen. Terwijl mijn

beklagenswaardige reisgenoten zwijgend hun droog brood aan de kant legden en aan de arbeid togen, betrad de kommandant terug het eskadronsbureel, waar hij tevens zijn gevechtskommandopost gevestigd had.

Brigadier Braine, die de dienst van sekretaris bij de kommandant vervulde, verliet de hoeve en bracht een bezoek aan de boomgaard, ten einde zich te overtuigen van de waarheid betreffende de terugkomst van de ravitailleringsvrachtwagen en de reeds verloren gewaande menselijke stofzuigers.

„Wel, wel !" riep hij lachend uit. „Wie we daar hebben !"

Eerst dacht ik, dat hij de spot met ons dreef. Doch de vragen, die hij mij nadien stelde, verjoegen mijn wantrouwen.

„Hoe hebt gij het aan boord gelegd, om het eskadron te vinden ?"

„Dat zeg ik u niet !"

„Waarom niet ?"

„Dienstgeheim !"

„Ha, ha ! Gij maakt er een dienstgeheim van, hé ? Ongelijk kan ik u niet geven. Maar gij hebt toch voor detective moeten spelen, hé ?"

„Dat zal wel !"

„Gij en uw mannen waren al opgeschreven als zijnde vermist !"

„Ik heb ervan gehoord."

„Ik wens u geluk."

„Waarom ? Ik heb geen gelukwensen nodig !"

„Ik kan niet anders ! Ik moet u gelukwensen ! Er bestaat in het eskadron geen enkele gegradueerde, die u als rijtuigoverste kan vervangen."

„Overdrijf maar niet."

„De kommandant heeft al dikwijls genoeg geprobeerd u tijdens uw afwezigheid te vervangen door een andere onderofficier. Maar het bleek telkens een volslagen mislukking te zijn."

„Hij zal erbij geleerd hebben !"

„Misschien !... Hebt gij bij toeval soms benzine medegebracht ?"

„Zeker, Braine, waarom niet ?!

„Ziet gij !?... En een andere persoon kan er geen krijgen of vinden. Hoe hebt gij dat wederom geflikt, chef ?"

„Dienstgeheim, man ! Dienstgeheim !"

Brigadier Braine drong niet langer aan. Na met de hand een bonjourtje in mijn richting te hebben geworpen, ging hij terug naar de hoeve, waar hij in het eenheidsbureel nog het een en ander te boekstaven had. Wij aan onze kant beëindigden de benzinekorvee, zetten ons in het ritselend gras neder, de vermoeide ruggen geschoord tegen een boom, en begonnen met overtuiging op het droog brood te knauwen, met de hoop weldra van de beloofde welverdiende rust te zullen mogen genieten.

Helaas !... Wij hadden nog maar enkele happen brood door het keelgat gewrongen of de kommandant verscheen opnieuw tussen ons. Ik bemerkte aan zijn gerimpelde gelaatsuitdrukking, dat er wederom iets zou gebeuren. En zulks verwonderde mij geenszins, omdat ik mij reeds had gehard tegen alle soorten van tegenslagen in een komplex van hatelijkheden. Ik wist het, dat ik eruit zag als een aasgierige lijkbidder, die slechts met moeite kon scheiden van de pas door hem begraven lijken, maar zulks wilde nog niet beduiden, dat ik met graagte deze zwarte keversstiel beoefende.

Met logge benen duwde ik de malende kin de hoogte in. Automatisch borg ik brood en koffie weg. Het verrukkelijk avondmaal zou een onvoltooide symfonie blijven. De kommandant begon snel te babbelen, precies alsof hij onze knagende magen met woorden wilde vullen. In zijn redevoering wist hij enkele spijtzinnen in te schakelen, waarin ik meende de spot grijnzend te zien zwemmen in het allegaartje van ongevoelen en misprijzen.

„Ik heb daarjuist het bericht ontvangen, dat de rollende ravitailleringsdienst van ons leger een bedeling in brand- en smeerstoffen zal doen in een dorpje, ongeveer vijf klm vanhier. Gij moet terug op reis. Maar deze maal is het niet ver."

„Neen, ver is het niet ! Doch onze rust is voorlopig naar de vaantjes !"

„Gij kunt rusten, zodra gij uw opdracht vervuld hebt."

„Ja, dàt liedje ken ik !"

„Nogmaals ; het spijt mij."

De kommandant bleef ter plaatse staan, tot wij de toebereidselen om te vertrekken, hadden beëindigd. Hij wilde zich overtuigen van het feit, dat wij de ontvangen bevelen naar de letter uitvoerden. Straf, hé ? Doch wij konden hem niet verjagen en moesten zijn aanwezigheid verduldig verdragen, gelijk het kil gelaat van een dode die de lichte druk van het klam zweetdoek torsen moest. Weldra brulde de motor. De kommandant stapte veiligheidshalve een paar meters achteruit. Men kon nooit weten of die oude motor geen ontploffingskunsten in zijn roestige darmen verborg. De rammelend kamion werd met geweldig lawaai de schaduwrijke boomgaard uitgeknald. Wij reden wederom. Echter had ik Sperry, die ons vroeger vergezeld had en thans niet dienstig kon zijn als toegevoegde bescherming, bij zijn kameraden in de schutterputten achtergelaten, waar hij rustig kon eten en slapen, nadat hij alles in 't lang en in 't breed de met ons doorleefde avonturen had rondverteld.

Over deze banale reis valt weinig te zeggen. De wegen vulden zich geleidelijk meer en meer met groepen vluchtelingen. Het dorpje, dat wij moesten bereiken, lag niet ver van het eenheidsbivak. De kommandant had mij deze maal een gemakkelijker uit te voeren opdracht gegeven. Zo meende ik althans...

Dicht bij de stompe kerktoren liet ik halt houden en de benzineblikken en -vaten afladen. Wij waren dus gereed, om onmiddellijk in aktie te treden. Geduldig wachtte ik, in gezelschap van de reeds aangekomen rijtuigoversten van andere eskadrons en zelfs van andere regimenten, op de bevoorradingskolonne, die vanzelfsprekend niet op het vastgesteld uur verscheen. De door kanonnen moegebeukte dag neeg offerend het brandend hoofd op de vluchtige schoot van de avondschemering.

Terwijl een zelfgerolde sigaret tussen mijn gezwollen lippen

smeulde, vroeg ik aan een vreemde rijtuigoverste hoe de verdomde oorlog er feitelijk voorstond. Hij wist er ook niet veel van. De ongelijke strijd in België woedde voort. De Belgen lagen thans bij het kanaal van Terneuzen in linie. De forten van Evegnée en van Suarlée bevonden zich in de handen van de vijand. De Duitse tanks hadden ook een doorbraak geforceerd, doch de rijtuigoverste kon zich de naam van de doorbraakplaats niet meer herinneren. Dit ontmoedigend relaas spijkerde ik met een klad spuugsel tegen de bolhoedvormige kasseiën...

Na twee uren met oneindig geduld het geboren worden van de eerste avondsterren te hebben gevolgd, arriveerde de ravitailleringskolonne, die zich evenals ik dicht bij de kerk opstelde. Natuurlijk wilde iedereen het eerst bediend worden. Zelfs de laatst aangekomene werkte zich met de ellebogen vooruit. Zulks bracht een onbeschrijflijk tumult teweeg, doorspekt met de vreemdsoortigste vloeken en uitscheldingen. Ten lange laatste kreeg de bevelvoerende officier het op zijn heupen. De drankbewalmde opening onder zijn snor sireende loeiend over de wippende hoofden, wat alle aktiviteiten op slag stillegde. Daarna duidde de verantwoordelijke officier persoonlijk de rijtuigoversten aan, die hij achtereenvolgens wenste te bedienen. Telkens wees hij iemand aan, die naast mij een poging deed, om van zijn buikendans nog iets serieus te maken. Ik had geen geluk. De rechtvaardigheid misgreep zich telkens in de aanwolkende duistere avondschemering. Het ware beter geweest, indien iedereen mocht verschijnen bij de ravitailleringsdienst, volgens de beurtrol die iedere belanghebbende bezat, zodra deze door zijn aanwezigheid de wachtende hoop bij de van ouderdom afbrokkelende kerkmuur had vergroot. Maar neen ! Het onbetrouwbaar geluk viel in de handen van hen, die geboren werden met een stalen helm, waarop een dikke, hoge, scherpe pin het onbegrijpelijk toeval dwong te dansen naar de pijpen van al deze onwetende begunstigden. Dat ik over het hoofd werd gezien, niettegenstaande al mijn schermkunst en mijn telefoonpaallengte, moest bij niemand onrust baren. Iedere militair

van mijn regiment, van hoog tot laag, kende mij niet alleen als rijtuigoverste, maar ook als een ongeluksvogel van de bovenste plank. En of ik nu alle daden en werken berekende en bestudeerde vooraleer naar een uitvoering daarvan te streven, toch viel er altijd iets voor, dat zonder erbarmen een formidabele streep door geheel mijn becijfering trok...

Toen allen bediend waren en zonder boe noch ba mij op het hobbelig pleintje achterlieten, geschiedde het wonder. De sukkelaar werd uiteindelijk bediend. Het speet mij nochtans, dat ik geen volle bevoorrading ontving. Ik moest mij tevreden stellen met 300 liter benzine, in de plaats van 3.000. Het gelach van de officier en zijn onsmakelijke mop, „dat ik alles had gekregen, uitgenomen de laatste 0", konden mijn terneergedrukt gemoed niet opvrolijken. Rimpels doorploegden wederom mijn voorhoofd. De toekomst ontkleedde zich derwijze, dat ik al de naakte bekommernissen kon aanschouwen. Terwijl de ravitailleringskolonne terugreed naar een veiliger streek, laadden wij alles vreugdeloos op de vrachtwagen. Traagjes verlieten wij het dorp, waarvan de ruiten trilden door het hevig geknal van de uitgeputte motor. Er waren sterren bijgeboren, bemerkte ik...

Wij waren nog maar amper gestationeerd op de oude plaats in de boomgaard, waar tussen de kromme stammen de avondschaduwen het nevelbed van de donkere nacht kwamen spreiden, of wij kregen het wantrouwig bezoek van de kommandant. Deze maal klonk zijn stem scherp en onvriendelijk, vergetend dat hij mij kortelings geleden nog geluk had gewenst.

„Vanwaar komt gij thans ?"

„Van het dorp, dat vijf klm vanhier ligt, kommandant."

„Wat hebt gij daar gedaan ?"

„Op uw bevel ben ik er benzine gaan halen."

„Het duurt toch geen halve dag, om even over en weer te rijden naar een dorpje, dat enkel op ongeveer vijf klm vanhier ligt !" overdreef hij, mij boos aankijkend. „De afstand heen en terug bedraagt nauwelijks 10 klm !"

„Dat weet ik wel, kommandant. Maar gij vergeet, dat ik ginds heb moeten wachten op de ravitailleringskolonne."

„Een verontschuldiging hebt gij telkens bij de hand."

„Indien gij mij niet wilt geloven, vraag dan inlichtingen aan mijn helpers. Zij zijn getuigen."

„Ik aanvaard nimmer de getuigenis van een gewone soldaat."

In mij begon het te zieden. Als onderofficier werd ik gewantrouwd, nog erger alsof ik de grootste leugenaar zou zijn, alhoewel ikzelf niet over de baan kon met de kleinste leugen. Niet alleen voor mijzelf vond ik het jammer, dat de kommandant geen beetje respekt betoonde voor een goede werkkracht, maar ook voor mijn lotgenoten die genoeg Frans verstonden om te begrijpen, hoe humeurig een officier hun diensten door een rode bril bekeek.

„Hebt gij tenminste benzine medegebracht ?" vroeg hij twijfelend en ongelovig.

„Zeker, kommandant."

„Hoeveel ?"

„300 liter."

„Dat is weinig !"

„Ik heb geen volle lading kunnen bemachtigen."

„Natuurlijk niet !" schokschouderde hij misnoegd.

Hij verliet mij in de stemming van een aangeschoten krokodil, die zijn prooi moest ontkaken. Er moest heel waarschijnlijk wederom iets voorgevallen zijn gedurende mijn kortstondige afwezigheid, waarbij hij enkel thans de kans kon waarnemen, om zijn slechte luim in een geprikkelde konversatie bot te vieren. Waarom klampte hij zich telkens aan mij vast met de drift van een primitieve mens, die nog nooit van naastenliefde had horen spreken ? Waarom kookte hij mijn leven gaar in het bitter sap van vergiftigde kruiden ? Zulk een onmilitaire bejegening zou zelfs een gesneuvelde dwingen vermanend zijn door de wormen aangevreten vinger uit protest in de hoogte te steken...

Eindelijk verborg de nacht alle menselijke verwaandheden onder zijn donkere vleugels. Zijn koele adem streek op mij neder, even zo koel als de hedendaagse naastenliefde... Hij beloofde

mij een nevelige kilheid en schudde mij huiverend dooreen. Het afgeweekt schijnsel van maan en sterren belichtte nauwelijks een geschokte wereld, die sinds haar ontstaan nog geen noemenswaardige rust had gekend...

Mijn vermoeide helpers rolden zich onder de wagen en in een bevuilde deken. Zij sliepen in open lucht, zoals hun kameraden in de schutterskuilen onder de bemorste tentzeiltjes. Wat mij betrof ; ik wilde de volstrekte eenzaamheid, omdat ik zoveel te overdenken had. Daarom kroop ik in de kabine, legde mijn lange gestalte in enkele knopen en probeerde er de nacht door te brengen in een bedorven, stinkende benzine- en gaslucht...

En de gezochte rust vond ik niet....

11de HOOFDSTUK

21 mei 1940.

Nog in zijn nachtelijke dromen had de kommandant beslist de betrekkelijke veiligheid van de schaduwrijke boomgaard te verlaten. Hij wilde het eskadron dichter bij St. Omer installeren, ter bescherming van het vliegveld aldaar. Wij wisten het wel, dat hij graag verhuisde van de ene miserie naar de andere. Zou dit gebeuren onder dwang van de korpsbevelhebber of alleen om uiting te kunnen geven aan de ongerustheid van een kwellend geweten ? Wij konden er enkel naar raden.

Na het geharrewar van inpakken en laden, van schreeuwen en vloeken, van bevelen en contrabevelen en van over en weer geloop, vertrok het eskadron in een lange sliert van moto's, tricars en vrachtwagens. Aan de staart van de kolonne hing mijn kamion te knallen gelijk de alarmschel aan de voordeur van een vuurwerkwinkel. Gelukkig reed het eskadron niet ver. Het veranderde van hoeve ; niet méér. Daardoor kon ik het in 't oog blijven houden.

De kniezende manschappen werden over de weide verdeeld en moesten zich wederom ingraven op plaatsen waar geen struikgewas groeide, doch die betegeld waren door vlaaien koemest, waarover allerhande gelige insekten schaverdijnden en gonzende protesten lieten horen voor de onwelvoeglijke stoornis van de vernielzuchtige mensen. De voertuigen stonden verspreid en ongecamoufleerd dieper in de weide ; ongecamoufleerd om reden dat ik mij niet bezighield met deze noodzakelijkheid, juist omdat chef Fininger er zijn neus had ingestoken. Alleen de rollende keuken kreeg een overdekte plaats in de boerderij zelf,

waarin ook het eenheidsbureel en de kommandopost ondergebracht werden.

Links van mij zag ik een groot gebouw, dat naderhand het hospitaal bleek te zijn. Aan de rechterkant lag het vliegveld van St. Omer, waarop enkele vliegtuigen in de zonneschijn bakten, gelijk muggen op een verhitte kachelplaat. Achter mij steunden drie werkmanswoningen elkaar, ten einde door de verstoffende ouderdom niet te worden weggeknaagd. Boven de onbebouwde velden staken enkele boerderijtjes hun armoedige, bemoste strooien dakbedekkingen op, precies alsof ze aarzelden hun ongezelligheid prijs te geven.

Links van het hospitaal slenterden vluchtelingen over de geasfalteerde baan. Doch wij kregen niet de tijd, om bij hen ons licht op te steken over de gang van zaken in het achterland. De soldaten immers mochten onder geen voorwendsel zich met deze dwalende verdriettoortsen onderhouden. Zij moesten zich bezighouden met het graven van schutterskuilen voor de machinegeweren op verhoogde drievoet, ter verdediging tegen mogelijke luchtaanvallen.

Ik trok mij van al deze bedrijvigheid niets aan. Dat ik geen schuilput bezat en ook niemand er ene voor mij wilde graven, kon mij geen barst schelen. De kommandant, die heel waarschijnlijk had ingezien, dat hij mij voor de zoveelste keer een verkeerde behandeling had laten ondergaan, had mij de toelating gegeven zoveel mogelijk te rusten. Ook mijn helpers profiteerden van deze zeldzame bedeling van een doodgewaande liefdadigheid. Rustig doezelde ik in de zwoele kabine. Met gesloten ogen blies Fulton naast mij al de vaak uit de geopende mond. Zijn met vlas bezaaid hoofd rustte op het stuurwiel, gelijk een kaasbol op een kelderrek. De borende zonnestralen persten ons het zweet uit alle poriën.

Onverhoeds trok iemand de kabinedeur open. Het scheelde geen haar of ik rolde half slapend van mijn zitplaats.

„Verblomme !" liet ik mij ontvallen.

Een soldaat, die met zijn eenzaamheid geen blijf meer wist, duwde het vallend lichaam terug op de vorige plaats.

„Chef, word wakker!" riep hij lachend.

„Wel, wat hebt gij nodig?"

„Niets. Ik kom zo maar eens een goede dag zeggen."

„Moet gij daarvoor vermoeide mensen doen ontwaken? Indien dit alzo doorgaat, geraak ik in geen jaar meer uitgeslapen!"

„Ik kan er niets aan doen, chef."

„Is uw schutterskuil al uitgegraven?"

„Neen. Daarvoor heb ik de ganse dag tijd."

„Waarom komt gij mij dan storen?"

„Ik moet u iets ernstigs vertellen."

„Betreffende wie of wat?"

„Over het eskadron."

„Wat is er gebeurd?"

„De kommandant heeft voedsel voor de soldaten moeten kopen met zijn eigen geld. Begrijpt gij daar iets van?"

„Ik meen, dat de Belgische ravitailleringsdienst in voedingswaren ons niet heeft kunnen bereiken."

„En de Franse dan?!"

„Daar weet ik niets van, hoor."

„Hij heeft 700 F moeten betalen voor 50 klg aardappelen."

„Wat?! 700 F!?..."

„Ja, goddomme!" vloekte hij gemeend.

„Bij wie heeft hij zich deze patatten aangeschaft?"

„Bij de boer van de hoeve, waarin hij zijn kommandopost heeft opgericht."

„In de plaats van 700 F te betalen, had hij de boer moeten uitroken!"

„Het schijnt, dat deze Fransman een antimilitarist is."

„Hij is in elk geval een smerige woekeraar. Zulke schoelies drijven hun land naar de ondergang."

Een korte stilte viel in. De soldaat maakte er gebruik van en rolde een sigaret, waarin hij de brand stak.

„Ik heb nog iets anders ontdekt. Dàt is de moeite waard."

„Zeg op!"

„Met vijf Belgische franken kan ik een liter wijn kopen."

„Waar ergens ?"

„Bij de Witte Paters. Met de moto ben ik zo heen en terug. De rode wijn is goedkoop, hé ?"

„Ja."

„Zoudt gij er willen ?"

„Wijn is beter dan water. Trouwens hebben de Fransen ons altijd water geweigerd. Dus schiet er niets anders over dan hun wijn te drinken op het welzijn van ons land en volk."

„Moet ik een fles gaan halen ?"

„Doe dat. Hier is het geld."

„Ik ben seffens terug."

Terwijl de soldaat de zelf verlangde boodschap verrichtte, sluimerde ik wederom in. Dit had hoop en al vijftien minuten geduurd, toen de vriendelijke boodschapper mij wekte en mij een fles rode wijn overhandigde. Ik bedankte hem hartelijk.

„Het is een geluk, dat ik thans de Witte Paters heb opgezocht. Had ik nog een half uur gewacht, dan zouden zij mij geen wijn meer gegeven hebben."

„Waarom niet ? Willen zij misschien ook niet meer helpen, om het leed van enige Belgische sukkelaars te verlichten ?

„Jawel. Maar hun keldervoorraad geraakt uitgeput."

„Dat riekt naar overdrijving."

„Gij moogt niet vergeten, dat zij flessen wijn verkopen aan iedereen, die erom komt vragen."

„Dan geef ik toe, dat de Witte Paters de beste mensen van de gehele wereld zijn."

Met een roestig uitgeslagen mes ontkurkte ik de fles, liet de dorstige motorijder eens drinken — die een plezant keelgat bezat — en dronk daarna zelf een flinke teug.

„Ik heb gehoord, dat er hier overal vijandelijke parachutisten rondlopen. Zou zulks waar kunnen zijn ?"

„Dat geloof ik niet."

„En waarom niet ?"

„In België waren de mensen bang van de Duitse para-

chutisten en ook van de leden van de vijfde kolonne (1). Hier in Frankrijk mogen wij toch op een betrekkelijke rust rekenen."

„Daarin vergist ge u, chef.'"

„Hebt gij hier misschien al een staaltje van de Duitsers medegemaakt ?"

„Neen, chef."

„Ziet gij wel !"

„Opgepast ! Daar komt een officier ."

„Ik ben met rust."

„'t Is de kommandant ! Ik maak mij uit de voeten."

Als een pijl uit de boog vloog hij over de naar vee geurende weide, doch hield de kamion als zichtsbelemmering tussen hem en de officier, wiens radde tong even rad straffen kon uitdelen. Ik wekte Fulton en deed hem drinken van de zerpe wijn, die hem hartversterkend en verfrissend door de schrale keel vloeide. Voor de rest vergat ik alles rondom mij, zowel de gevluchte soldaat als de rondlummelende officier, die verrekte oorlog met de snertbombardementen en de marcherende ellende in de vluchtelingenkolonne. Mijn gepijnigde hersenen lagen onder een gloeiend hete schedelpan te stoven. Mijn schemerende oogballen rolden schraperig als gebarsten glazen knikkers in de roodomrande holten. Geheel mijn vermoeid lichaam eiste een langdurige rust. En of het dit zou krijgen, kon niemand

(1) De vijfde kolonne, waaraan niemand in het biezonder heeft willen geloven, bestond in werkelijkheid toch. Waarom anders zouden de terugplooiende Belgische troepen, de uit België aftrekkende Franse legers en de van Europa wegvarende Engelse onderdelen in 1940 uit alle hoeken en gaten onder vuur genomen zijn geweest door schutters, die zich overal en op de onmogelijkste plaatsen in hinderlagen hadden opgesteld ?

De vijfde kolonne bestond toentertijd uit sympatisanten van het eigenlijk land, dat toen door de Duitse soldaten onder de voet gelopen werd ; dus niet alleen in België, maar ook in Polen, Noorwegen, Denemarken, Nederland en Frankrijk.

Ten slotte dient er nog opgemerkt te worden, dat Duitsland in 1934 een vijfde kolonne stichtte, onder de titel van „Auslands Büro". Dit laatste moest de aktiviteiten van de in het buitenland verblijvende — en zelfs wonende — Duitsers koördineren. Het probeerde zelfs hen de verplichting voor overdraging — dus een soort spionage — op de schouders te leggen.

In elk geval werd dit „Auslands Büro" door de nazi's overgenomen en uitgebaat. Zelfs werd het in 1937 in het ministerie van buitenlandse zaken geïnkorporeerd.

met zekerheid voorspellen. Toch begon ik gelijk een opgejaagde rioolrat aan een korst droog brood te knagen, terwijl ik van tijd tot tijd het smakeloos deeg met een teug wijn wegspoelde.

Plots trok de kommandant onaangediend de kabinedeur open. Duistere blikken in een zurig verrimpeld gelaat schroefden zich vast op de wijnfles. Wat zou hij denken over de miskende rijtuigoverste, die betrapt werd op het drinken van een alcoholhoudende vloeistof ? Zou hij zo kleingeestig kunnen zijn te menen, dat zijn ondergeschikte leed aan de drankzucht ? In elk geval zei hij daar niets van. Doch door deze toegeeflijke houding gevoelde ik, dat hij mij wederom eens nodig had voor het volbrengen van de ene of andere gevaarlijke onderneming, alhoewel hij mij en mijn helpers praktisch vrij van dienst had gesteld, ten einde ons de gelegenheid te geven eens terdege uit te rusten. Dat de kommandant graag bij mij kwam aandragen met zulke bloedkarweiën, kon ten laste gelegd worden aan mijzelf, omdat ik te gewillig en te militair de ontvangen orders volbracht, terwijl de andere gegradueerden hem afscheepten met allerhande beuzelarijen die niet in het militarisme, maar wel in het nihilisme thuishoorden. Uiteindelijk kon ik uit de bizarre handelwijze van de officieren en onderofficieren niets anders konkluderen, dan dat zij zich uitsloofden om mij, het onbegrepen en uit dien hoofde dus gevaarlijk individu, een gewelddadige dood in te jagen. Zo langzamerhand begon ik er genoeg van te krijgen. Zij moesten maar hun oorlogsplichten volbrengen, juist gelijk ik de mijne volbracht ! Er waren immers reeds teveel militairen uit alle legers, die te zamen met Hitler hun verdomde zielen wilden redden door uit te bazuinen : „Ich habe der Krieg nicht gewolt !..."

De bezwete kommandant sprak snel en overtuigend, hopend mijn gedurige opstandigheid tegen zinloze bevelen in de kiem te smoren. Nochtans wist hij, dat hij daarin nooit slaagde, al probeerde hij het telkens opnieuw.

„Enkele soldaten hebben mij gerapporteerd," sneltongde hij, „dat zij ginds ver in het veld en dicht bij het bos rechtover ons lichtglinsteringen hebben opgemerkt. De kans bestaat, dat

er naar verborgen vijanden signalen werden overgeseind door middel van een handspiegeltje, dat de zonnestralen weerkaatst. Ook heb ik vernomen, dat er parachutisten in de omtrek werden afgeworpen. Ten einde mij van de waarheid te overtuigen en de rust te verzekeren, denk ik er sterk aan een patrouille uit te zenden, om alles te onderzoeken."

„Indien ik in uw schoenen stond, zou ik het alvast doen, kommandant." gaf ik toe en vroeg mij intussen af, wat ik daarmee te maken had.

„Prachtig !" meesmuilde hij en wijsvingerde in mijn richting. „Gij zult dit opknappen !"

„Ik ?!" riep ik verbaasd uit.

„Ja, gij zult een patrouille samenstellen en deze ook aanvoeren."

„Waarom moet ik het slachtoffer zijn ? Trouwens behoort het patrouilleren niet tot mijn dienst als rijtuigoverste."

„Ik benoem u tot officiële vrijwilliger !"

„Daar ga ik dan ! Een gemoedelijke militair die ertoe verplicht wordt willens nillens de held uit te hangen ! Kom dàt tegen !"

„Vooruit maar !"

„Sta mij echter toe uw aandacht te vestigen op het verkeerde van uw bevel. Een rijtuigoverste moet worden aangezien als de rechterarm van de eenheidsbevelhebber. Zonder deze is hij geamputeerd en als verminkte offert hij nodeloos en wel bewust de weerbare strijders op."

„Stop dàt ! Gij kunt mij te goed praten !"

„Veronderstel eens dat ik sneuvel door uw schuld. Wie zou mij kunnen vervangen in mijn moeilijke dienst in oorlogstijd ?"

„Ik zou wel iemand ontdekken ; wees gerust."

„Niet ik dien op patrouille te worden gezonden. Deze dienst valt in de bevoegdheid van de eenheidschef Fininger."

„Dat weet ik wel."

„Héwel dan ?!"

„Chef Fininger heeft geen tijd, om zich daarmede bezig te houden."

„Geen tijd ?" vroeg ik ongelovig. „Wat heeft hij anders te doen, dan ergens op een bussel stro te liggen ?!"

„Hij heeft de patrouille-opdracht afgewezen, zeggend dat hij teveel werk heeft."

„Welk werk ?" vorste ik met opgetrokken wenkbrauwbogen.

„Teveel administratie. Inventarisstaten en zo."

„Wat ?!... Schrijfwerk in deze benarde tijd ?... Hoe krijgt hij het in zijn hoofd ?!"

„Redetwist niet langer !"

„Zeg maar doodeenvoudig dat Fininger te bang is, om zelf op patrouille te gaan !"

„Wat hij doet of hoe hij zich gevoelt, gaat u niet aan !"

„Maar God in de hoge Hemel toch ! Dat gaat mij juist wel aan !"

„Gij zult chef Fininger vervangen en daarmede basta !"

„Waarom juist ik ? Er zijn zoveel onderofficieren, die voorlopig niets te doen hebben."

„Ik beveel u te gehoorzamen ! Verstaan ?"

„Jawel ! Maar ik bezit geen wapens !"

„Waar zijn ze ?"

„Die vraag is kostelijk !... Gijzelf hebt mijn wapens afgenomen !"

„Vraag wapens aan chef Fininger."

„Al verscheidene keren heb ik hem om wapens gevraagd. Telkens antwoordde hij mij, dat hij voor mij geen wapens heeft. Ik denk eerder, dat hij van hogerhand geen wapens aan mij mag uitreiken !"

„Gij moet de wapens van een soldaat lenen."

„Dat is het toppunt !" lachte ik onbeschaamd. „En de bajonet en de helm zal ik dus ook ergens moeten opdiepen, zeker ? !"

„Natuurlijk ! Gij kunt toch niet zonder wapens op patrouille gaan !"

„Tiens, tiens !" spotte ik. „Dat is het eerste wat ik ervan

hoor, want tot nu toe ben ik altijd ongewapend geweest. Zal deze abnormale toestand nog lang moeten duren ?"

„Enfin, gij zijt het die op patrouille gaat !"

„Merci, 't is zeker !"

„Daarom zult gij u vrijwilligers aanwerven."

"Waarom vrijwilligers ? Ik kan toch gewoon een patrouille samenstellen."

„Neen. Het moeten vrijwilligers zijn. Deze patrouilletocht is een te gevaarlijke zending. Er zullen waarschijnlijk wel enkele schoten gewisseld worden !"

„Een prettig vooruitzicht voor mij, de officiële vrijwilliger !"

„Vergeet niet het bos aan uw rechterkant te doorzoeken en uit te kammen. Gewoonlijk verbergen de parachutisten er zich meesterlijk. De mogelijkheid bestaat, dat zij van uit hun schuilplaats in verbinding staan met degenen, die met het zakspiegeltje werken."

„In orde, kommandant."

Gerustgesteld ging de bevelhebber terug naar de kommandopost in de hoeve. Wat mij betrof ; ik wilde niet geloven, dat chef Fininger zich met eenheidsadministratie bezighield. De voor de hand liggende verontschuldiging, die hij de kommandant had opgesolferd om niet op patrouille te moeten gaan, telde ik enkel als kletskoek van het zuiverste gehalte. Indien ik wilde, kon ik immers hetzelfde zeggen. Ook ik moest iedere dag administratiewerk verrichten en urenlang cijferen over de verbruikte benzine- en oliehoeveelheden. Doch sinds het uitbreken van de vijandelijkheden had ik geen tijd meer gevonden, om al de registers en de onbenullige dokumenten bij te werken, want ik moest teveel de held uithangen op bevel... Alle bureeldiensten waren door de beweeglijke bliksemoorlog in de honderd gelopen. Geen enkele gegradueerde ontsnapte eraan. En chef Fininger boorde op zijn dooie gemak een ring door de neus van zijn kommandant en leidde deze laatste daaraan verder, terwijl hij zijn best deed, om niet luidkeels in een daverend gelach uit te barsten over de dwaze goedgelovigheid van de persoon, die hem altijd beide handen boven het hoofd had gehouden...

Toen ik uit de snikhete kabine steeg en in de overkokende natuur belandde, gevoelde ik maar eerst terecht, hoe fel mijn lichaam van vermoeidheid zinderde en naar rust snakte. De kommandant kreeg toch maar aardige ideeën, vond ik nadenkend. In het begin deed hij precies, alsof hij de graad van mijn lichaamsvermoeidheid kende en beval mij te rusten. Inmiddels zond hij mij op patrouille. Hoe hij de voorgeschreven rust met de uit te voeren patrouille kon kombineren, bleef voor mij een gekompliceerd vraagstuk te meer. Ik, de rampzalige onderofficier, wist er geen antwoord op. Alleen een bij de neus geleide officier kon er een oplossing aan geven...

Ik wekte de slapende Burrow en Mackay, verwittigde hen dat ik wederom tot officiële vrijwilliger werd benoemd, om chef Fininger te vervangen in diens dienst en vrijwilligers nodig had, ten einde een patrouille van tien soldaten sterkte te kunnen vormen. Spontaan meldden zij zich als de eerste mannen, die ervan deel zouden uitmaken. Het duurde niet lang of ik beschikte over genoeg manschappen. Ik herinner mij nog enkele namen van de tien dappere vrijwilligers, die zich hadden aangeboden om de gevaarlijke taak te volbrengen, namelijk : Burrow, Mackay, Prawly, Forwick en Donaldson. Na zovele jaren zijn de andere namen mij ontsnapt. Doch deze geschiedenis blijft er niettemin des te echter om...

Van verscheidene soldaten, die rondom de zich gereedmakende patrouille stonden en kwistig welgemeende raad strooiden, moest ik een karabijn, een patronentas, vijf kogels met scherp geladen, een bajonet en een helm lenen. Het blikken hoofddeksel, veel te groot voor mijn eierhoofd, rustte op mijn oren als een omgekeerde emmer, waarbij het stormriempje als een hengsel onder mijn behaarde kinnebak zielig over en weer zweefde. Op deze groteske manier uitgedost, precies alsof ik mijn plaats in een lachwekkend prentenboek van een snaak had verlaten, gaf ik bevel de geweren te laden, doch de veiligheidspal om te leggen, met de wapens in de hand te vertrekken in Indianenpas en een onderlinge afstand van tenminste drie meter

te bewaren. Als voorbeeldig overste marcheerde ik aan het hoofd van de patrouille.

Na enkele honderden meter te hebben afgelegd, vervoegde de soldaat Donaldson zich bij mij. Ik werd kregel.

„Ga op reglementaire afstand lopen !" beval ik hem bars.

„Laat mij vooraan marcheren, chef." verzocht hij.

„Neen, neen !" antwoordde ik thans kalmer, omdat ik hem begrepen had. „Ik moet aan het hoofd van het troepje blijven. Indien een verborgen vijand onverwachts het vuur moest openen, dan ben ik voorzeker het eerste slachtoffer dat hij treffen zou. De makkers zullen des te beter de schutters vinden."

„Maar gij zijt gehuwd, chef, en ik niet !"

„Luister even, beste man. Iedere militair heeft zijn plichten. Gij de uwe ! Ik de mijne ! Laat ons dus niet langer redetwisten."

„Ik zou toch zo graag bij u willen blijven."

„Blijf bij mij, indien gij daarvoor werkelijk goesting hebt. De vijand, als er ene ergens verborgen ligt, wel te verstaan, kan dan rustig kiezen, wie hij het eerste wil neerpaffen !"

Aldus bleef Donaldson, het edel hart, naast mij en spiedde onverpoosd rond, om bij het minste onraad al schietend alarm te slaan. Ja, ik mocht er mij op beroemen, op de handen van de ondergeschikten te worden gedragen. Vele gegradueerden toonden zich openlijk afgunstig op deze eer. Maar wat hadden zij tot dan toe gedaan, om het leven en het lot van de rekruten te verbeteren of tenminste draaglijk te maken ? Hierna laat ik een kleine ruimte over, opdat zij er zelf hun antwoord zouden kunnen schrijven !...

Op de plaats in het veld, waarvan de vermeende lichtsignalen opgevangen werden, marcheerden twee burgers. Hun aanwezigheid vond ik als vanzelfsprekend verdacht. De patrouille kreeg bevel zich te verspreiden en een omsingelende beweging in snel tempo uit te voeren. Gebukt liepen wij verder en waren op iedere tegenstand voorbereid. Natuurlijk konden de burgers proberen, om in tegenovergestelde richting het hazenpad te kiezen. Doch zij zouden daarmede geen sukses behalen. Op dat ogenblik zouden wij hen met lood hebben volgepompt. Vluchten

betekende schuld bekennen. En of zij nu door ons werden neergeschoten of door een executiepeloton, het doden van zijn evennaaste zou immers hetzelfde zijn en indruisen tegen Gods gebod van liefde. In oorlogstijd echter schijnt iedereen door Satan bezeten te zijn, de strafbare moorden worden ongestraft gelaten en de vrije moordenaars openbaar gehuldigd... uit hoofde van wettige zelfverdediging, zowel in het aangevallen als in het aanvallend land...

De burgers namen de benen niet. Zij waren verstandiger. Keuvelend en rokend bleven zij op onze komst wachten, want zij begrepen, dat al het gesluip enkel ten doel had hun aanwezigheid op het veld te verklaren. Toen de zwetende patrouille rondom hen geschaard stond, begonnen zij te schimpen. Als Franse onderdanen hadden zij de Belgische soldaten herkend. Het kakelend lawaai raakte mijn koude klederen niet. Kort van stof en streng van blik gelastte ik hen te zwijgen en zich te legitimeren. Zij voldeden aan mijn dwingend verzoek. Ernstig onderzocht ik de voorgelegde dokumenten. Langdurig vergeleek ik de identiteitsfoto's met de van woede en ongerustheid vertrokken gelaten. Ondertussen begonnen zij wederom te zagen over onze onbeschaamdheid en over nog tal van andere onsmakelijkheden van die aard. De kernachtige inhoud van hun volks vocabulaire grensde aan het ongelooflijke met betrekking op de spitsvondige uitscheldingen, verdachtmakingen, vernederingen en beschuldigingen.

Een van beide aangehoudenen had mij zijn beduimelde eenzelvigheidskaart overhandigd, waarvan de drie vakken door de vroegere ettelijke manipulaties van elkander gescheiden waren gelijk speelkaarten, hetgeen de geldigheid van het eigenlijk bewijsstuk tot nul deed zakken. Ik verwittigde de lichtjes bevende man, dat ik mij verplicht zou zien hem op te leiden, ten einde hem een diepgaander ondervraging te laten ondergaan en het onderzoek verder door te drijven, indien hij niet aan de hand van een ander dokument de wettigheid van de eenzelvigheidskaart kon staven. Al preutelend haalde hij een tweede kaart te voorschijn, de oud-strijderskaart voor dezen van de wereld-

oorlog van 1914-1918, waarop zijn persoonsbeschrijving stond vermeld, gerugsteund door een verouderde paspoortfoto. Ik bestudeerde de mij overhandigde dokumenten met een ernst die bewees, hoe ik de mij door de kommandant toebedeelde rol van patrouilleleider met volle overtuiging speelde op een oorlogstoneel, dat door een opgehitste dwazerik in de gauwte en ondoordacht opgetimmerd werd, ten einde zijn welbepaalde nietigheid te camoufleren onder de gerafelde dekmantel van het Neroisme...

„Om welke reden bevindt gij u beiden in het open veld ?" vroeg ik hen voor alle zekerheid.

„Mijn makker en ik hebben de gewoonte de weg af te korten, door het veld dwars over te steken." sprak de magerste van de twee. „Er steekt toch geen kwaad in, om een veldwegeltje te bewandelen, hé ?

„Natuurlijk niet." gaf ik toe.

„Ten andere moogt gij geen oud-strijders aanhouden." schoolmeesterde hij, omhuld door een verpestende wolk van knoflooklucht.

„Daarin vergist gij u. Indien gij als oud-strijder verraad hadt gepleegd, dan zou ik u aanhouden zowel als een verrader niet oud-strijder."

„Maar wij zijn toch geen verraders ! Wij zijn oud-strijders!"

„'t Is al goed, hoor." kalmeerde ik de man, die teren bleef op de oude herinnering van een loopgravenoorlog, die geen vergelijking met de huidige bewegingsoorlog kon doorstaan.

Gerustgesteld schoof ik de eenzelvigheidsdokumenten in hun vereelte handen en verleende hen de toelating, om heen te gaan. Dit lieten zij zich geen twee maal zeggen. Snel stapten zij over het smal veldwegeltje in de richting van de hoeve. Afscheidswoorden of -wensen hadden zij voor ons, de in hun ogen als rottig weerspiegelde Belgen, niet over.

Wij zelf stonden niet ver meer van het uitgestrekt bos verwijderd. Ik plaatste de manschappen in slagorde met een behoorlijke tussenruimte, deed de bajonetten op de karabijnlopen planten en deelde enkele welgemeende raadgevingen uit.

„Jongens, opgepast ! Bij het binnendringen in het hoog struikgewas, dat zo welig groeit tussen de boomstammen, moet gij de bajonet krachtig boren in iedere struik, die gij met de blik niet kunt doorkijken. Onderzoekt behoedzaam elke door gedoornde braamtakken overgroeide gracht. Loert in alle boomkruinen. Indien gij iets verdachts bespeurt, geeft dan het bevel om te voorschijn te komen met de handen in de hoogte. Indien er geen gevolg gegeven wordt aan uw sommatie, schiet dan tot de stukken in de geburen vliegen. Moest het gebeuren, dat gij enkel in de verte iets ziet bewegen, aarzelt niet om onze bijstand in te roepen. Te zamen zullen wij ervoor zorgen, dat er van ontsnappen geen sprake zal zijn. Heeft iedereen alles goed begrepen ?"

„Ja, chef." klonk hun dof antwoord, doch zacht rommelend als een aanzwellende donder, die in de oneindige verte reeds een dreigend onweder aankondigde.

„Voorwaarts !... Mars !... kommandeerde ik zelfzeker.

Kort daarna drongen wij het struikgewas in het bos binnen. Wij riepen niet. Niemand scheen angst te hebben. Wij staken en boorden de blanke wapens krassend en scheurend tussen de bebladerde takken. Werkelijk, wij deden ons best, opdat er niets aan onze speurende blikken mocht ontsnappen. Het levensgevaar waarin wij verkeerden, bestond niet alleen in onze gedachten, juist omdat er geen zekerheid heerste over het wel of niet aanwezig zijn van een of meer vijanden. In deze wirwar van takken en bladeren kon een verdekt opgestelde schutter ons een voor een het licht uitblazen, zonder zelf veel moeilijkheden te ondervinden. Waar of niet, soms ?...

Een uur lang zochten en zweetten wij onverpoosd. Ten slotte hadden wij het geurig bos en de tussen de hoge boomstammen groeiende en belemmerende struiken met de bajonet doorworsteld, zonder iemand te ontdekken of zonder een enkel spoor, dat de aanwezigheid van een lid van de vijfde kolonne kon verraden, te hebben gevonden. De flitsende zonnestralen begloeiden de blikken helm, waaronder het zwetend hoofd kookte als een ei in een pot met kokend water. Wij werden er

ons plotseling van bewust, dat het verwacht gevaar niet had bestaan en onze zo moedig verborgen angst tot niets had gediend. Het zou mij niet verwonderen, indien een op de graskant liggende luilak, die niet aan de door hem beschimpte knullenpatrouille had deelgenomen, achteraf vol eigenwijsheid en schouderophalend zou verklaren, dat wij absoluut geen heldendaad hadden verricht... doch enkel en alleen een genoeglijke gezondheidswandeling in een pittoresk landschap met kwistig overgoten zonneschijn... Het leek mij zelfs toe, dat de kwetterende vogels zich verlustigden om het brutaal vertoon van moordpogingen in een heerlijke natuur, waarin enkel de vrede gedijen kon...

In feite had ik aan de mij opgelegde opdracht voldaan. Maar ik kon het niet over mijn vaderlandslievend hart krijgen zo maar terug te wandelen, zonder mij eerst en vooral terdege te hebben overtuigd, dat het zoeken toch niet iets zou opleveren, waarmede ik de kommandant kon tevreden stellen.

„Wij zullen het bos nogmaals doortrekken." besliste ik. „Daarna gaan wij een tweede inspektie houden in het veld. Vooruit !"

Alhoewel wij thans kalmpjes het bos doortrokken, omdat wij geen vijandelijke verrassingen meer duchtten, gaven wij de ogen toch de kost. Er gebeurde niets. Wij verlieten het bos en marcheerden het veld op, ervoor zorg dragend, dat iedereen wederom achter elkaar liep. Plots schitterde er iets in de verte. Ik bespeurde enkele glinsteringen aan de overkant van het veld of tussen de bomen op de grote baan. Met juistheid kon ik de plaats niet bepalen. Met een paar krachtige woorden vestigde ik de aandacht van de volgende mannen op de felle flikkeringen. Hadden wij de Morseseiners van de vijfde kolonne ontdekt ? Een grondig onderzoek drong zich op. Daarom verdeelde ik de patrouille als volgt : twee soldaten links en twee rechts, terwijl ik aan het hoofd van het overschot in het midden van de slagorde marcheerde. Op deze manier wilde ik een omsingelende beweging uitvoeren. Weldra stonden wij op de grote baan tussen de bomen elkander beteuterd aan te kijken. Wij gevoel-

den ons gelijk ganzen, die niet konden zwemmen. Niemand van ons ontwaarde verdachte elementen of ten ware men iedere bevuilde vluchteling als een mogelijke verdachte beschouwde. Maar ik moest toch iets doen, iets onderzoeken, iets vinden ! Daar vielen mijn turende blikken op twee kinderen, een meisje en een jongen, respektievelijk tien en acht jaar oud, schatte ik. Aan de overzijde van de baan sneden zij gras voor hun konijntjes. Zij keken met bange ogen op naar de vreemde soldaten, die hen gewapend met rasse schreden naderden. Op mijn bruin verbrand gelaat deponeerde ik een van de vriendelijkste glimlachjes die ik bezat, alhoewel deze in het verleden zijn deugdelijkheid nog nooit had bewezen.

„Wel, meisje," vroeg ik vaderlijk en aanhalerig, „mag ik uw spiegeltje eens zien ?"

„Ik heb geen spiegeltje, mijnheer." antwoordde zij angstig stamelend.

„Echt waar ?"

„Ja, Mijnheer."

„En wat steekt er in deze zak ?"

„Gras, mijnheer."

„Mag ik eens kijken ?"

Zonder op het antwoord van het beleefd meisje te wachten, keerde ik de zak ondersteboven en schudde hem leeg. Daarna doorwoelde ik het mals gras met beide handen, ten einde mij te verzekeren of de kinderen er geen spiegeltje in verborgen hadden. Doch ik vond niets van dien aard.

„Waren er daarjuist enkele heren bij u ?"

„Neen, mijnheer." trillipte het meisje.

„Niet liegen, hoor !"

„Wij zijn alleen. Al lang zelfs."

Ik dacht even na. Wat kon die glinsteringen toch teweeggebracht hebben ? Ik had potverhierenginder toch geen spoken gezien ! Waarom zou ik er anders de aandacht van de soldaten op gevestigd hebben ? Er moest iets zijn ! Dat kon niet anders !... Toen schoot mij een idee door het hoofd, dat mij misschien de oplossing zou bezorgen.

„Laat mij uw sikkel eens zien, lieve meid."

De sikkel blonk als nieuw. Zodra ik het werktuig met de hand bewoog, dartelden de zonnestralen op het schitterend lemmer. De glinsteringen weerkaatsten in mijn ogen het sterrenpinken van duizenden diamanten. Ik had begrepen... Juist omdat de opgejaagde mensen meenden overal leden van de vijfde kolonne te zien, zo deed een eenvoudig snijdend grasmaaiertje een deel van de mensheid sidderen !...

Deze lumineuze ontdekking bevredigde mij wel enigszins, doch dit wilde daarom nog niet zeggen, dat ik de opdracht als beëindigd beschouwde. Neen ! Ik moest consciëntieuzer te werk gaan. Een eindje verder bemerkte ik een vrouw geknield op het veld en met de handen druk in de weer. Na een korte wandeling bevonden wij ons in aanwezigheid van een oud moederke, dat voor haar langoortjes het nodig gras afsikkelde. Zij scheen nochtans verre van ingenomen te zijn met de talrijke vragen, die ik haar stelde. Ten slotte begon zij te preutelen en te herhalen, welke onbeschaamde en onbeschaafde Belgische vlegels wij waren. Dat ook deze stokoude vrouw dergelijke dwaasheden uitkraamde, verwonderde mij niet in het minst. Door al de leugenachtigheden met betrekking op de gevechtswaarde van de Belgische soldaten die rondgebazuind werden, waren de gemoederen van de Fransen in het algemeen fel opgehitst. Het oudje echter bleef daarover zeuren, gelijk een achterlijk kind dat nog naar de kunstmatige speen verlangde.

Zonder aarzelen onderzocht ik de naast haar liggende zak en de inhoud daarvan. Maar ik vond niets, dat een gegronde reden kon geven aan het bestaan van een zakspiegeltje en nog minder aan het vertelseltje over de uitgewisselde Morseseinen. Al met al mocht ik met een gerust geweten en met een kalme overtuiging verklaren, dat men over een geheel normaal verlopende zaak een fantastische geschiedenis had gebrouwd zo hoog en zo lang als de Delawarebrug tussen Philadelphia en Camden, waarover een uitgezonden zwetende patrouille de knieën uit de broek en de tenen uit de schoenen liep...

Wij lieten het slecht gezind oudje aan haar lot over. Ver-

der in het veld vertoefde niemand meer. Toen begaven wij ons naar de grote baan, om gedurende een half uur de ons verdacht voorkomende lieden tussen de sliert van vluchtelingen aan den lijve te onderzoeken op het verboden bezit van wapens of ander materieel, dat met de vijand iets te maken kon hebben. Ook hun armoedige bagage kreeg een snelle beurt. Of dit alles kalm verliep, vraagt gij ? Neen, hoor ! Heel wat klachten, gegrond of niet, druppelden ons in de oren met een eentonige regelmaat, gelijk een lekkende dakgoot in een flinke stortbui. De uit de kolonne gehaalde vluchtelingen kankerden en zeurden en kloegen en jammerden over het zogezegd baldadig optreden van de zwijgzame, maar dienstkloppende Belgische «salauds». Iets viel mij nochtans op, dat mij aan het nadenken bracht over het verloop van de aan gang zijnde oorlog. Er waren toch zovele Franse vluchtelingen in de grijs bestofte kolonne ! Ik nam aan dat degenen, die aan de Belgische grens woonden, een veilig heenkomen zochten dieper Frankrijk in. Maar niet de in de provincie huizende burgers ! Neen ! Dàt begreep ik niet ! Of ten ware de Duitsers reeds in Frankrijk waren binnengedrongen ! Doch zo iets absurds wilde ik om de goddomme niet geloven !...

Ten slotte hing het mij de keel uit de lijdende mensheid nog langer te plagen. Ik verzamelde de patrouille, leidde haar zonder andere ontmoetingen of verontrustende onderzoekingen terug naar het bivak en ontbond ze, na de bezwete vrijwilligers van harte bedankt te hebben. Daarna gaf ik aan de soldaten, van wie ik de wapens en de andere noodzakelijke strijdersvoorwerpen had geleend, alles met beschaamde kaken terug ; beschaamd om het bedroevend feit dat een onderofficier het geweer van een niet gesneuvelde soldaat moest lenen, om een levensgevaarlijke zending te kunnen uitvoeren !... Moet er geen zand zijn ? !...

Nadien wandelde ik naar de hoeve, om aan de kommandant in de kommandopost een mondeling verslag over de werkzaamheden van de uitgezonden en thans ontbonden patrouille uit te brengen. Met een bedrukt gelaat schetste ik de nutteloos-

heid van het uitzenden van patrouilles op de onbetrouwbare basis van lopende geruchten en illusoire bangmakerij. Hij grijnsde mij sarkastisch toe.

„Zo iets kunt gij niet beoordelen." wees hij mij terecht. „Daartoe bezit gij geen enkele bevoegdheid. Trouwens geloof ik niets van al hetgeen gij mij vertelt."

„Er is nochtans niets gebeurd, kommandant."

„Kijk, chef. Met de verrekijker heb ik uw handelingen gevolgd. Gij hebt twee burgers in het veld aangehouden. Waar zijn deze mensen ?"

„Ik heb hun eenzelvigheidspapieren onderzocht en er niets verdachts aan bemerkt."

„Gij hadt ze moeten aanhouden en bij mij brengen."

„Zij zijn uit eigen beweging naar de woekerhoeve gegaan. Hebt gij ze niet gezien ?"

„Jawel. Maar zulks bewijst nog niets."

„Hebt gij ze ondervraagd ?"

„Neen."

„Zij waren toch hier ! ?"

„Natuurlijk. Doch zij werden niet officieel door een patrouille binnengebracht."

Het ene sprak het andere tegen en dus deed ik er best aan mijn scherpgebekte wafel te houden.

„Nog iets !" wijsvingerde hij in de richting van mijn bril. „Wat deed gij op de grote baan ?"

„Enkele vluchtelingen onderzoeken, kommandant."

„Gij hadt niets met hen te maken. Daartoe hebt gij trouwens geen onderrichtingen noch bevelen gehad."

„Neen. Maar na het bos grondig te hebben doorzocht, ben ik op zoek gegaan naar het ding, dat door glinsteringen dienstig kon zijn voor het overseinen van Morsetekens."

„Ja ? ! En hebt gij het ding gevonden ?"

„Neen, kommandant, maar..."

„Gij zijt een ezel !" onderbrak hij mij misnoegd.

„Ik wil u echter wel vertellen, dat ik ontdekt heb door

welk een soort ding de glinsteringen werden teweeggebracht."

„Laat eens horen !"

„Aan de andere kant van de baan waren kinderen bezig met gras te snijden voor hun konijnen. De bewegende blinkende sikkel weerkaatste de zonnestralen."

„En gij meent... ?

„Ja, ik ben ervan overtuigd, dat het gehele geval van de Morseseinen berust op een blinkende sikkel."

„Farceur !" gilde hij plots en schoot toen in een onbedaarlijk gelach, waardoor ik tot ver achter de ongewassen oren bloosde.

„Ik begin werkelijk te geloven," gromde hij, alsof hij in een biechtstoel zat, om mijn pekelzonden te vergeven, „dat gij rust nodig hebt. Ga weg, man !"

Mijn achtste heldendaad werd dus beloond met een betreurenswaardige bespotting. Mijn goede wil, de militaire gedienstigheid en het optreden als officiële vrijwilliger ondergingen een onverdiende kleinering, biezonder omdat men mij persoonlijk met een verrekijker in het oog had gehouden. Zag ik er dan zó onbetrouwbaar uit ?...

Mismoedigd verliet ik de kommandant en kroop terug in de autokabine naast Fulton. Deze zag wel, dat er iets met mij haperde. Nochtans vroeg hij mij niets. Misschien dacht hij aan het spreekwoord : „Slapende beren wekt men niet !". Ik snakte de achtergelaten fles bij de magere hals, wrong het kurken hoofd eraf en dronk met welbehagen het overschot van de bloedrode wijn op, die klokkend en speels golvend in de donkere keelgrot verdween. De ledige fles vloog langs het geopend raam naar buiten en dook zich weg tussen de grashalmen. Zuchtend leunde ik mijn kloppend hoofd tegen de kabinewand, sloot de met zand bestrooide ogen en probeerde te slapen. Graag wilde ik deze woelige wereld gedurende een tijdje volkomen vergeten.

Omstreeks het middaguur wekte Fulton mij toch. Hij vestigde mijn aandacht op de dampende soepketel, staand op het erf van de hoeve. Enkele soldaten liepen reeds met hun eetketeltje aan de hand in die richting. In de weide ontwaakte een

nieuwe beweeglijkheid. Zowel als al deze rennende gestalten gingen mijn helpers en ik het ons toebedacht rantsoen opeisen. Een gezonde honger betrommelde mijn maag gelijk een vrolijke trommelslager. Wat zou dit warm eetmaal mij geweldig smaken, na in zo'n lange tijd niets fatsoenlijks meer over de lippen te hebben gekregen ! De kommandant leidde persoonlijk de soepbedeling. Hij zorgde ervoor, dat de luidruchtige hongerlijders achter elkaar in een rij stonden. Zelfs de onderofficieren, die in vredestijd in een aparte sfeer leefden, moesten op bevel in de rang aanschuiven en even geduldig als hun ondergeschikten op hun beurt wachten. Mij kon deze kordate beslissing geen barst schelen. Ik vond ze normaal... indien ook de officieren op deze manier aanschoven. Maar dit laatste gebeurde niet.

Stap voor stap golfde de steeds aangroeiende rang vooruit gelijk een voortkruipende gelige rups. Weldra zou de helper-kok de hete soep in mijn eetketeltje mogen kletsen. Ik likkebaarde reeds bij voorbaat. Het water kwam mij in de mond. Wat duurde het geleuter toch lang !

„Vliegers !" kreet iemand plots luidkeels.

En daar waren ze dan weer, de Duitse toestellen, de gillende Stuka's ! Op slag staakte de helper-kok de soepbedeling. Hij legde zich bescherming zoekend naast de met vuile kalk bestreken hoevemuur. De andere soldaten verbraken de ordelijk gevormde rang en wierpen zich neder in de belendende grachten of onder de dicht begroeide doornhagen, terwijl enkelen in sneltreinvaart over de weide holden, om in hun dekkingsgaten de vijanden te beschieten met alle mogelijke vuurwapens, zowel met machinegeweren als met de kleine karabijnen (1). Ik bezat geen wapens; dus moest ik ook niet schieten en nog minder naar een schutterskuil hollen. Daarom vervoegde ik mij aan de zijde van de naast de soepketel rechtstaande kommandant en probeerde, juist gelijk hij, geen enkel teken van angst te laten blijken. Beiden hielden wij de ronkende vliegtuigen in het oog. Er waren er ongeveer dertig. Ze vlogen laag. Heel

(1) De kleine karabijn is een Mausergeweer uit 1889, dat in 1916 verbeterd werd. Kaliber : 7,65 mm. Repeteerwapen.

gemakkelijk kon ik de zwarte kruisen onder de brede vleugels bemerken. Voor mij golden deze als de voorboden van de dood : eerst zwarte kruisen in de lucht en daarna houten kruisen op de graven... Nieuwsgierig volgde ik hun koers. Ze scheidden van elkaar in verscheidene groepen van drie toestellen. Rechtover mij liet de vliegende groep een reeks gevleugelde bommen vallen nabij de werkmanswoningen, waaraan de schokkende ontploffingen veel stoffelijke schade berokkenden. Waarom de vijandelijke vliegtuigbemanning bommen had geworpen op een aardeweg, waar geen beetje militaire bedrijvigheid heerste en trouwens buiten onze te bewaken bivaksektor lag, bleek mij een raadsel te zijn. Nauwelijks hadden ze de werkmanswoningen overvlogen of een van de toestellen liet nog twee bommen vallen op de aanpalende weide, waarop men niets anders kon bespeuren dan de groenachtige hoopjes koeiemest. Of ten ware de vrijgevige piloot de daarover krioelende insecten als strijdende vijanden had aangezien...

Onze machinegeweren traden in aktie en ratelden gehele reeksen gloeiende paternosterkogels als vurige wraakgebeden naar de in de lucht hangende vijanden. Doch de Belgische schutters, die in vredestijd en gedreven door de nationale besparing zo weinig omgingen met scherpe patronen en nog minder met de kostbare lichtspoorminutie, schoten erbarmelijk slecht. Geen enkel toestel werd neergehaald.

Wachtmeester Loorney kwam naar ons toegelopen, zo snel hij kon. Wat zou hij hebben, vroeg ik mij af ? Hij bleef voor de kommandant staan en bracht buiten adem verslag uit.

„Kommandant," hakkelde hij, „zonder ophouden heb ik langdurig met mijn pistool (1) geschoten op een zeer laag vliegend toestel."

„Et alors ?"

„Ik heb raak geschoten ! Dàt weet ik zeker ! Daarom begrijp ik niet, waarom het vliegtuig niet te pletter is gestort !"

(1) Dit soort van pistool werd GéPé genoemd, naar de hoofdletters van de franstalige woorden „Grande Puissance" = GP. Kaliber : 9 mm. Automatisch. Voor de nederlandstalige militairen bleven de franstalige hoofdletters GP onvertaald.

„Imbécile !" feliciteerde de kommandant hem schokschouderend.

„Maar..." begon Loorney beteuterd.

„Allons, allons !" merkte ik hem voorzichtig op. „Denk eens even na, vooraleer gij zo iets idioots uitkraamt."

Wat hij nog allemaal wist over zijn dapper optreden, hield hij wijselijk achter de ongereinigde tanden. God wist, welke belachelijke nonsens hij nog zou verteld hebben. In elk geval wierp hij mij, die strijden moest zonder wapens, een duistere blik toe en vol gekrenkte mannelijke trots verliet hij ons...

Om reden dat de naar de formatie vliegtuigen gezonden kogelregen te dicht langs de met glas overkoepelde cockpitten siste, maakte zich een toestel los, zwenkte sierlijk en dook majestueus naar de dampende soepketel, nauwelijks een paar meters van de kommandant en mij verwijderd. De Duitse piloot bestookte de stellingen zonder te mikken en schoot de soepketel eenvoudig lek, zodat mijn warm eetmaal zich door de gaten boorde en verloren stroomde in de opspuitende aarde. Daarna trok hij de vliegende kist opwaarts en vervoegde zich terug bij de formatie. Waarschijnlijk moet hij toen heel gemoedereerd aan de formatieleider hebben gezegd : „Opdracht uitgevoerd !... Eén soepketel gezonken !..."

Aan de linkerkant bombardeerde een andere formatie van drie vliegtuigen het vliegveld van St. Omer, wiens rechterflank wij bewaakten en verdedigden met verouderd museumgeschut. Wij zagen de zwarte bommen uit de donkere gaten van de Stukabuiken te voorschijn komen en naar de diepte gieren. De donderende ontploffingen rolden naar ons toe gelijk bruisende baren naar het strand. De ontstane smook steeg torenhoog, om later hemelwaarts te vervluchtigen. Doch op de plaatsen waar de verpestende rookwolken bleven hangen gelijk in inkt gedrenkte watten en de vurige tongen beproefden het blauw van de hemel te likken, daar woedden hevige branden in de getroffen hangaars, olie- en benzine-opslagplaatsen. Op korte tijd werd de groene vrede omgeschapen in een verwoeste hel.

Uit een geheel andere richting naderden twee vliegtuigen,

die laag over de grond scheerden. Neen, het konden geen Duitse toestellen zijn, gezien hun donkere kleur. Ten slotte stelden wij met verbazing vast, dat ze van Franse makelij waren. De piloten probeerden, na hun oorlogsopdracht te hebben vervuld, hun machines aan de grond te zetten en dit, stel u voor, gedurende het bombardement op hun eigen basis. Waren de Fransen dan zinloos ? Of hadden zij niet opgelet ? Of ging het hen niet aan ?... Het waren geen gevechtsvliegtuigen, zoals jagers bijvoorbeeld, doch eerder bombardementstoestellen. Uit dien hoofde alleen al hadden zij de wijk moeten nemen, in de plaats van tussen een bommenregen zich gemoedelijk te laten uitlopen naar de ene of andere in brand geschoten of vernielde hangaar... En wat gebeuren moest, gebeurde... De Duitse piloten hadden de Franse toestellen bemerkt. Zij lieten er geen gras over groeien. Zwenkend en zwaaiend vielen zij aan. De boordwapens spogen vurige naalden naar de diepte en klakten aan beide zijden van de brullende motor, alsof ze zelf applaudisseerden voor hun eigen opgevoerd toneelspel. Het duurde toen niet lang meer. Een van de Franse vliegtuigen schoot in brand, verloor daardoor de zelfkontrole en plofte daverend neer op het vliegveld, waar het geheel in de dansende vlammen opging. Thans kreeg het tweede Frans toestel het vol gewicht van de door de Duitsers afgeschoten kogels te dragen. Het rampzalig gevolg daarvan liet zich gemakkelijk raden. Ik geloof zelfs, dat de Franse piloot zijn in de dood voorgegane strijdmakker hoop en al één minuut had overleefd. Toen stortte zijn doorzeefde kist schuivend, krakend en versplinterend neder op de verharde startbaan en ontplofte. Het overschot van de karkas brandde volkomen uit...

Het jammerlijk drama liep hiermede ten einde... En wat ik toen dacht over de oorlog ?... Tja ; vanaf dat ogenblik wist ik hoe deze zou aflopen... Kon het dan anders, dat ik alsdan de toekomst zwartgalliger inzag ?... De wegvliegende Duitse vliegtuigen namen niet alleen mijn illusies, maar ook mijn gemoedsrust mede...

De Lansiers, die gedurende de Duitse aanval zich van hun

vuurwapens bediend en heel wat kogels nutteloos verschoten hadden, kwamen te voorschijn uit allerhande verspreide kuilen. Zij waren verre van gerust, zag ik. Lange tijd bleven zij de met stinkende rook bezwangerde lucht inspekteren. Nadien konden zij wederom eens aan hun nog niet gestilde honger denken, juist gelijk ik.

Daar het geen zin meer had de doorboorde en leeggelopen soepketel te laten staan, brachten de korveemannen hem terug naar de rollende keuken, waar de rumoerige koks hem konden herstellen, indien zij daartoe de mogelijkheid zagen. De naderende soldaten begrepen de ergerlijke toestand en dropen af. Zoals ik mochten zij vastenavond spelen...

Plotseling hoorden wij iemand om hulp roepen ! De stem klonk vaag, eerder zwak ! Zou er toch iemand door de Duitse mitrailleurs getroffen zijn geweest ? Wij renden in de richting van het hulpgeroep. Ten slotte stonden wij aan de afbrokkelende rand van een tamelijk diepe put, waarin een oude kennis van mij, namelijk Prawly, zijn kameraden verzocht hem uit zijn benarde positie te redden. Nadien vertelde hij, hoe het lachwekkend geval zich had toegedragen.

„Ik bediende een machinegeweer en schoot wat ik kon. Doch een duikend en schietend Duits vliegtuig noodzaakte mij mijn heil te zoeken op een plaats, waar het mij niet treffen kon. Deze diepe kuil, dicht bij mijn stelling, vond ik het geschiktst. Maar naderhand kon ik er op eigen krachten niet meer uit. Daarom zag ik mij verplicht om hulp te roepen."

De luisterende soldaten lachten over het onprettig wedervaren van hun kameraad. Toen ging iedereen naar zijn eigen dekkingsgat, ten einde al slapend hun stekende honger te bedriegen... De hoofdschuddende kommandant slenterde naar de kommandopost om er, zoals hij beweerde, de fronttoestand op de stafkaarten te bestuderen...

Een noenmaal had ik niet ontvangen, zelfs al had ik zoals de kommandant voor soepheld gespeeld. Om te slapen had ik geen goesting. Daarom besloot ik een wandeling in de omgeving te doen. Het dichtbij gelegen hospitaal kreeg de belangstelling.

Al rokend wandelde ik langs de veldweg, tussen ongeploegde stroken land, groenende weiden en door allerhande insekten bezette en bewoonde doornhagen. De zonnehitte trilde dansend voor mijn ogen en ik kreeg het gevoel, alsof mijn haar in de nek schroeide.

Een Franse soldaat, die beneden aan de keldertrap van het hospitaal stond, riep mij bij zich.

„Et les avions ?" vroeg hij, gewichtig doend. „Zijn ze weg ?"

„Oui." antwoordde ik doodsbedaard.

„Kom binnen," nodigde hij uit, „'t is buiten te gevaarlijk. Hier moet gij geen angst hebben."

„Ik heb geen angst !" replikeerde ik, een beetje uit de hoogte kijkend.

„Ça va, ça va !" vergoelijkte hij. „Kom erin."

Hij leidde mij de diepe kelderingen binnen, die er eerder uitzagen als bewoonde zalen. Overal liepen er Franse verpleegsters rond. Op de houten banken tegen de wit gekalkte muren zaten meestal gewonden, zowel burgers als soldaten, broederlijk naast elkaar, met been-, arm- en hoofdkwetsuren. Er vertoefden zelfs Engelse militairen. Een van deze geallieerden van over de zee beefde, weende en rookte ! Drie werkwoorden in één handeling ! Een ziekenverpleegster trachtte hem te troosten en te sussen met vriendelijke en opmonterende woorden. Het kon echter niet baten. Het geween werd erger. Een zenuwkrisis had hem te pakken. Naar mijn bescheiden mening ware het beter geweest hem in een zenuwinrichting in behandeling te nemen, in de plaats van hem de kans te geven, om het geschokt moreel van alle aanwezigen te ondermijnen. Het bevreemde mij bij hem geen enkele schram te ontdekken, die zijn verblijf in een hospitaal, zelfs tijdelijk, kon rechtvaardigen.

„Waarom weent deze Engelsman eigenlijk ?" vroeg ik nieuwsgierig aan de mij begeleidende Franse soldaat.

„Zodra hij het vliegtuiggeronk hoorde," verklaarde deze gewillig, „begon dit moederkind te janken, te beven en onrustig

rond te lopen. Hij nam hier zijn intrek, zo maar, om veilig te zijn, quoi."

„Hier is hij toch veilig genoeg, dunkt mij. Niettemin blijft hij voortjammeren. Of wil hij enkel het moederinstinkt van de knappe verpleegster in 't gedrang brengen ?"

„Misschien... Tu vois, ik denk dat hij bang is, biezonder van de vliegtuigen. Naar ik vernomen heb, heeft hij reeds van een vliegtuigbombardement geprofiteerd, waarbij enkele van zijn makkers aan zijn zijde sneuvelden."

Wel, letterlijk gesproken, ik stond verstomd !... Voor mijn onbegrijpende blikken zat een Engelse soldaat in een tranenvloed te zwemmen ; een Engelsman die volgens de wereldpraatjes zijn kalmte en krijgskunst moest laten bewonderen door alle legers. Neen, ik begreep het niet !... Natuurlijk is het bedroevend iemand van uw kameraden, waarmede gij alles hebt gedeeld, naast u aan flarden te zien scheuren. Maar hoeveel gevallen waren er al van die aard niet gebeurd op enkele dagen tijds ? Heel veel ! Stel u even voor, dat er telkens geweend werd voor een gesneuvelde soldaat ! Dat het een uiting van menselijkheid zou zijn, zegt gij ? ! Akkoord, hoor ! Maar dan zouden alle landen enkel en alleen wenende legers ten strijde voeren !...

Twee Franse ziekenverpleegsters, die te zamen de gang doorliepen, bemerkten de wenende Engelse soldaat, die de sigarettenrook tussen de vergeelde tanden doorsnikte.

„En dàt voor een geallieerde !" zei de blonde snaterig.

„Merci !" wees de rosharige minachtend af.

Wat mij betrof ; ik kon het niet langer meer aanzien, noch horen. Het stak mij tegen. Wat er ook in open lucht gebeuren mocht, ik zou naar buiten gaan, terug de gezonde lucht in. Ik riskeerde liever mijn puisterig vel, dan nog te blijven staan onder de treurige en natte invloed van de kinderachtige Engelsman, waarvan iedere angsttraan een fnuikende demoralisatie uitstraalde.

Terwijl wij de brede gang afwandelden, vroeg ik aan de

Fransman, of hij enig nieuws over het verloop van de oorlog had vernomen.

„Gisteren is Abbeville gevallen." antwoordde hij, kalm naar mij opziend. „Het schijnt, dat er ook een diepe bres in de geallieerde legers is geslagen."

„'t Ziet er rot uit, allé !"

„Ja, dat is 't !"

„Waar is uw legeronderdeel ?"

„Weg !... Verzwonden !... Gij kent dat wel, hé ?"

Ik knikte met het hoofd, wenste hem daarna het beste toe en beklom rustig de bemoste trappen naar de kelderopening, waar het zonnelicht allerhande stofdeeltjes in zijn gouden schoot koesterde. De Franse soldaat, die mij heel waarschijnlijk sympatiek genoeg gevonden had, om met mij om te gaan, riep mij nog de raad achterna bij hem te blijven schuilen. Ik draaide zelfs het hoofd niet meer om, want de ene geallieerde stond al niet hoger aangeschreven dan de andere...

Geruchten deden de ronde, dat er Duitse pantserwagens, de in onze geëerde en gegeerde dagbladen zo dikwijls en zo leugenachtig beschreven kartonnen kistjes op gewone kamionwielen, in aantocht waren. Naar het scheen, kwamen ze uit de richting van Abbeville. Ze rupsten op hun klinkklankende brede kettingen naar St. Omer, dus naar ons toe. Eerst wilde ik zulk een verdomde kwakkel niet geloven ! Kom dàt tegen ! Duitse tanks te St. Omer !... Naderhand moest ik wel van gedachten veranderen. Immers, de nerveuze kommandant bracht het eskadron in alarmtoestand, precies alsof wij op elk ogenblik konden vertrekken, God wist waarheen. Een weinig later vernam ik, dat de weg naar het zuiden door de doorstotende vijand werd afgesloten. De aldaar gestationeerde Britse artillerie vond het geraadzamer de menigvuldige dorpen te ontruimen en zich te St. Omer, dus in de stad zelf, in batterij te ontplooien. Waarom ze aldaar de rol van de aantrekkingskern voor een mogelijke bommenregen probeerde te spelen, heb ik nooit begrepen...

Tussen al het geroezemoes en de levendige bedrijvigheid, die heersten bij het marsvaardig maken van de auto- en moto-

kolonne, kon ik de vluchtig uitgesproken naam van het dorp opvangen, waarheen de kommandant de eenheid vermoedelijk zou leiden : Landrethun. Te 1400 uur klonk het vertreksein. Terwijl er een luitenant in voorhoede gezonden werd naar Montreuil en Saint Pol, tufte het eskadron de gastvrije weide uit en linksaf de grote baan op. Zoals naar gewoonte hing mijn kamion aan de kolonnestaart te knallen, alsof hij alleen de motorkracht leveren moest, om het geheel voort te stuwen. Fulton deed zijn best, om het snel rijdend eskadron te kunnen bijhouden. Hij gelukte er niet in. Juist toen de kamion met daverend lawaai een zware helling opkroop, verminderde zijn slakachtige snelheid zienderogen. Wij verloren de eenheid uit het oog. Wederom moest ik gevolg geven aan mijn oriëntatiegevoel, dat mij getrouw en juist deed raden, welke baan ik te volgen had. Heel wat later vonden wij te Landrethun het reeds door het eskadron betrokken kantonnement.

Gedurende de avonduren hoorde ik hier en daar enig doorzijpelend nieuws. Generaal Weygand had het opperbevelhebberschap overgenomen van generaal Gamelin ; naar het scheen al op 19 mei 1940. Het Belgisch leger zou zich terug installeren aan de IJzer en aldaar de verdediging inrichten gelijk in de wereldoorlog van 1914-1918. Boulogne viel reeds in de handen van de Duitsers.

Omstreeks middernacht arriveerde de in voorhoede gezonden luitenant op de kommandopost. Hij bracht een omstandig verslag over zijn zending uit. Montreuil en Saint Pol waren ook reeds door Duitse gepantserde eenheden bezet, beweerde hij.

Ten slotte trok ik mij met tuitende oren terug uit al dit defaitistisch gepraat en sloot mij op in de autokabine, om er de kille nacht door te brengen. Indien al dit gebazel waarheid moest zijn, meende ik, waar zou ik dan de nodige tijd kunnen vinden, om mijzelf te beklagen ?...

Belgen streden met grote moed
en deden de Duitsers draven.
Dezen gaven leven en bloed
en kregen bebloemde graven.

12de HOOFDSTUK.

22 mei 1940.

Het grootste gedeelte van het regiment kreeg als opdracht Frankrijk te verlaten en, na een doorreis in België, een frontsektor te Schoondijk in Nederland te bezetten, waar de Franse troepen op de zuidelijke oever van de Schelde tussen Breskens en Poldertje dienden afgelost te worden.

Omstreeks 0900 uur verliet mijn eenheid het kantonnement te Landrethun en reed naar Houthem. Nochtans werd het eskadron te Ardes gedurende lange tijd opgehouden. Het moest wachten en vrije doortocht verlenen aan Engelse troepen, die per kamion vervoerd werden in de richting van Kales, waarna ze te Duinkerken zouden ingescheept worden. Het vernemen van zulk een bedroevend en demoraliserend nieuws deed de koortsmeter van het defaitisme met angstwekkende en alarmerende sprongen stijgen. De nauwelijks gekende toestand, zowel in werkelijkheid als op de stafkaarten, veranderde zienderogen in een katastrofe. Het zag ernaar uit, alsof wij de schuld zouden krijgen van een zich reeds aanmeldende nederlaag ; niet alleen beticht van lafheid door de oudere generatie van het eigen land, maar ook door de niet begrijpende vreemde buren.

Na Audruicq, Mourbourg en Bergues achter zich te hebben gelaten, hield het eskadron halt te Houthem en installeerde zich zo goed mogelijk in een soort bivak langsheen de weg en in enkele huizen. Op de baan snorde een druk verkeer in beide richtingen. De jammerende vluchtelingen werden tot bijna in de grachten gedrumd. Zij mochten nog van geluk spreken, dat de zon tenminste hun gekromde ruggen streelde en het geen pijpestelen regende.

Vanzelfsprekend zocht ik onmiddellijk een plaats uit, die als camouflagebescherming de vrijwaring van vliegtuigbommen zou verlenen. Ik zocht mijn toevlucht in een uitgestrekt bos. Onder de dicht bebladerde kruinen, waardoor amper enkele fijne zonnestraaltjes gelijk nikkelen breinaalden priemden, stationeerde ik de kamion, hopend een rustige periode tegemoet te gaan. Jammer genoeg bedroog ik mij.

Op de middenlaan van het bos stonden talrijke auto's achter elkaar geparkeerd. Ze behoorden tot het Frans leger. Enige ervan droegen enkele takken, die bedoeld waren om de voertuigen nog beter te camoufleren, doch die ten slotte toch maar het bewijs gaven, dat er alleen een stuntelige poging daartoe werd gedaan. Dieper het bos in en links van de stoffige laan ontwaarde ik nog vele kamions, die tussen de bomen geschoven werden gelijk blokkige laden in een enorme kast. Geen enkele overste had gezorgd voor een herkenbare orde in de pelotonvormige opstelling, zodat het geheel een slordig uitzicht vertoonde. Op zichzelf beduidde deze slordigheid niet veel, voor zover de erbij behorende manschappen getuigden van orde en tucht. Spijtig genoeg mocht ik ook daarvan niets hartversterkends ontwaren.

Als in een open geschopte mierenhoop liepen de Franse soldaten her en der tussen de bomen en de wagens door, nu eens hier, dan eens daar, zonder doel, zonder lust en geneigd alles en iedereen uit te vloeken. De onafscheidbare sigaret slungelde op en neer in een behanepote mondhoek. Aan hun ongeschoren wangen kleefde nog het vuil van de vorige dag. Hun niet passende kledij slodderde rondom hun lichaam als een wapperend gordijn in een lichte bries.

Niet allen genoten op deze manier van het prachtig lenteweder. Er lagen ook gestalten uitgestrekt op stro. Deze mensen sliepen. Misschien droomden zij van de vrede en van hun luilekker leventje als burgers. De aanwezigheid van uitgespreid stro in een begrast en bestruikt bos, wat mij trouwens absurd voorkwam, wekte bij mij het vermoeden, dat zij reeds sedert verscheidene dagen in het bos vertoefden. Volgens de talrijke

militaire voorschriften moest een bivak tot in de puntjes onderhouden worden, precies alsof er een kazerneblok werd bewoond. Hier echter hadden de slordigheid en de onreinheid de bovenhand. Overal lagen er etensresten, konservenblikken en nog tal van andere onsmakelijkheden verspreid. Hun bivak hadden zij met excrementen verontreinigd en de grenzen ermede afgebakend...

Een onrustig persoon gelijk ik, die de gewoonte had overal de neus in te steken, ten einde het neusje van de zalm te kennen, kon natuurlijk niet nalaten het Frans bivak te betreden en er een Fransman aan te klampen die, vadsig geleund tegen een kamionwand, met zichtbaar genot aan een kromstelige en half doorgerookte pijp lurkte. Hij leek mij niet erg toeschietelijk en toonde zich een beetje gestoord door het baldadig feit, dat ik hem had durven lastig vallen. Met tegenzin gaf hij antwoord op de vragen die ik hem stelde, tot hij zich uiteindelijk als ingereden achtte en zijn venijnige tong liet daveren als de op en neer stampende zuiger van een motor. Dat hij met schitterende ogen bofte over het Frans leger en over de onoverwinnelijkheid daarvan, vond ik heel mooi. Hij had een echt kinderlijk vertrouwen in de oorlogskwaliteiten van zijn volk. Doch toen hij nadien begon te schimpen op het Belgisch leger, ja zie, toen had hij ook een klepelende bel aan de kattestaart gebonden. Op mijn beurt deelde ik enkele zaligheden uit en nodigde hem intussen uit mij eens te komen spreken, zodra hij eens in een veldslag zou verwikkeld zijn geweest en de pijnlijke resultaten ervan aan den lijve zou ondervonden hebben. Maar het vaderlands dispuut mocht ik niet te hoog laten rijzen en als overste diende ik het meeste verstand te gebruiken. Daarom brak ik het in een ruzie herschapen gesprek af en liet de verblinde snoever staan.

Al rondneuzend kuierde ik van het ene voertuig naar het andere. Ik stelde met blijdschap vast, dat ik in feite te doen had met een ravitailleringskolonne, die benzine vervoerde. Hier zou ik op slag en stoot de zo verlangde hulp kunnen vinden, meende ik opgetogen. Hier zou ik de mij ontbrekende benzine

kunnen aanschaffen, omdat ik geen druppel meer in voorraad had. In een van de autokabines zat een gegradueerde te doezelen. Hij schrikte, toen ik op de kabinedeur klopte. Verstoord keek hij op mij, de vreemde vos in zijn hoenderpark, neer.

„Wat wilt gij ?" vroeg hij vrij bars.

Breedsprakerig, doch met handig ingeklede zinnen, probeerde ik het besnord type aan het verstand te brengen, hoe mijn eenheid in het sukkelstraatje zat met betrekking op de benzine en dat ik als rijtuigoverste telkens mijn plan moest trekken, om benzine te vinden, juist omdat de ravitailleringsdienst in gebreke bleef, zelfs al kon deze laatste aan de chaotische toestand niets verhelpen. Maar de dappere Fransman, de welwillende geallieerde collega, wilde van mijn liefde niet weten ! Ik sprak geruime tijd in dovemansoren ! Hij geeuwde even, zei toen „Non !" en bij mijn hernieuwde poging „Merde !" en zond mij met een genadige handwuiving weg uit zijn minderwaardig schattende oogopslag... En daarmede kon ik het weeral eens doen !...

Naderhand vlogen Duitse vliegtuigen over het bos. Ze maakten mij niet bang. In het bos achtte ik mij tegen de luchtwaarneming beschermd. Indien allen rustig bleven, dan zou er niets te duchten vallen. Deze hoop vervloog, toen het Frans licht luchtafweergeschut, bestaand uit enkele op drievoeten opgestelde machinegeweren aan de rand van het bos, in aktie traden. Enige van moed blakende militairen wilden in de gauwte een medaille verdienen, door een vijandelijk toestel neer te halen. Het ene noch het andere gebeurde. De rokende schutters deden hun best om ernaast te schieten, precies alsof zij voor het eerst in hun leven een schiettuig bedienden.

De Duitse piloten hadden het kogelgesis rondom hun cockpit wel gehoord en lieten deze grondaanval niet op hun kap zitten. Twee vliegtuigen verlieten de formatie en begonnen boven het uitgestrekt bos te cirkelen, terwijl zij een witte rook achter zich wolkten. Ik vreesde het ergste voor al degenen, die hun heil en rust in het bos gezocht en gevonden hadden. Voor-

lopig werd er niet gebombardeerd. Doch de bedreiging daartoe bleef echter bestaan.

Zodra de Fransen hadden bemerkt, dat de vijandelijke toestellen witwolkige cirkels als aanduidingen voor de veldartillerie achterlieten, begrepen zij wat hun moedig optreden hen op de hals had gehaald. Plotseling werden zij uiterst bedrijvig, zenuwachtig en luidruchtig. Zonder het bevel van een officier te hebben ontvangen, maakten zij zich reisvaardig. Zij hadden dus vroeger reeds in een dergelijke situatie verkeerd, stelde ik verwonderd vast. Vonden zij het beschuttend bos thans te warm naar hun goesting ?

Terwijl de geminachte en de ternauwernood geduldde Belgische soldaten ter plaatse bleven, sloeg de Franse autokolonne op de vlucht. Deze laatste had in het bos een kolossale mesthoop achtergelaten, waarbij al het natuurschoon in het niet verzonk. Een merkwaardige stilte nestelde zich rondom ons, althans buiten het licht geritsel van het bladerendak en het vrolijk gefluit van de vogeltjes. Welk een troostend verschil bij al het rumoer van daarjuist !

In gezelschap van mijn helpers maakte ik enige tijd later een wandeling in het bos, steeds in het vooruitzicht iets te ontdekken, wat ons helpen kon. Op een open plaats stond een mooie villa. Een woning betekende voor mij altijd een nieuwe gelegenheid, om te proberen zich eens fatsoenlijk te reinigen en de inwendige mens te versterken... indien de bewoners niet op de vlucht waren, wel te verstaan. Wij vonden de bewoners thuis. Ik klopte aan en een dienstmaagd opende de deur.

„Och God !" riep zij angstig uit. „Militairen !"

„Juist gezien, juffrouw." antwoordde ik glimlachend en joviaal.

„Gij zult ons toch geen kwaad doen ?"

„Wij zijn geen Duitsers, maar Belgen."

Zij scheen gerust gesteld, want iets in de aard van een glimlach gleed over haar gelaat als een vluchtige zonnestraal over een schaduwrijke plaats.

„Wat wensen de heren ?" vroeg zij toen.

„Graag zouden wij willen beschikken over water, ten einde ons eens flink te kunnen wassen." verzocht ik voor allen.

„Ik weet niet..." aarzelde zij. „Madam zou..."

„Wat is er gaande ?" klonk een vorsende stem dieper in huis.

Madam, veronderstelde ik. En daar verscheen zij, struis, maar vriendelijk op ons neerblikkend.

„Verontschuldig mij, madam." begon ik dadelijk. „Wij kwamen enkel om water verzoeken, want een bad zou ons goed doen, na zolang in het vuil te hebben gewenteld, zonder de kans te krijgen een degelijk bad te kunnen nemen."

„Ja, dat zie ik wel. Ik zal aan uw verlangen voldoen."

Ik slaakte een zucht van tevredenheid. Eindelijk zouden wij ons eens kunnen opknappen. Kort daarna plasten wij reeds in het koel nat, dat in duizenden diamanten tussen de vingers drupte en purperen zonneglinsteringen weerkaatste. Vanzelfsprekend kregen de voeten, die na dagen en nachten niet ontschoeid te zijn geweest een kwalijke geur uitwasemden, ook een flinke wasbeurt. Het afborstelen van de kledij en het poetsen van de schoenen volledigden de opruiming van al het lichamelijk vuil. We zagen eruit als nieuwbakken gentlemen.

Madam nodigde ons uit binnen te treden. Zij loodste ons naar de eetkamer, wat mij op voedsel deed denken. Als een fanfarestoot klonk mij haar bevel tot de dienstmaagd, om voor ons een eetmaal te bereiden, in de oren. Ondertussen praatten wij gezellig onder elkaar. De oorlog, het regiment, het eskadron, de kommandant en al de overige miseries sukkelden op het achterplan. En maar best ook ! We haalden ons hartje eens op in een zalig nietsdoen en genoten van de kalmte en rust, die uitgingen van de gastvrije mensen, van de mooie villa en van de stralende aanblik van het door de zonneweelde gekoesterd bos.

Het opgediend eetmaal werd met genoegen naar binnen gespeeld. Wij hadden een reuzenhonger, zodat de vraag of het ons smaakte niet moest gesteld worden. Het duurde niet lang, of alle potten en pannen konden hun bodem laten zien. Van-

zelf sloot de vest zich nauwer om onze buik. Wij bloosden van de geleverde inspanning. Madam, die ons fatsoenlijk met mes en vork had zien omgaan, uitte haar bewondering voor onze beschaafde menselijkheid. Zij vergat inmiddels, dat wij als soldaten in een oorlog een onmenselijk beroep moesten uitoefenen in een wereld vol hatelijkheden, waarbij het rommelend geschut als orkest fungeerde en de dood met het leven danste.

Nadenken is, voor personen die een zekere verantwoordelijkheid dragen, een onhebbelijke ziekte, geloof mij vrij ! Niet zodra had ik gegeten en gedronken of ik begon na te denken over de gastvrije mensen, niet om hen te beledigen of om hen naderhand met ondankbaarheid te belonen, doch alleen omdat ik mij verdedigen wilde tegen onvriendelijke mogelijkheden, waarvan men het bestaan en hun aantal zelfs niet bij benadering kende. Om vreemden aan de welvoorziene dis te nodigen, moest men rijk zijn. Rijke mensen woonden doorgaans in villa's. Bij rijke mensen en villa's behoorde automatisch een derde iets, een rollend ding, een auto. Juist ! Voilà, ik had het gevonden ! Ik wachtte nog op de eenvoudige vraag die tot mij zou gericht worden, namelijk of ik enkele liters benzine zou willen afstaan aan het rijk gezin ; want madam had uit de aard van de gevoerde gesprekken reeds lang begrepen, dat wij met een autokolonne tot aan het bos van Houthem waren gereisd. Van haar vernamen wij, dat zij geen Franse soldaten uit het bos op bezoek had gehad en dus van hen niets afwist.

En werkelijk ! Toen ik ten berde bracht, dat wij haar gastvrij huis moesten verlaten, kwam madam met de bewuste vraag voor de pinnen. Ik had tijd genoeg gehad, om na te denken en een aangenaam antwoord voor te bereiden. Een teleurstelling gaf ik haar alvast niet, alhoewel ik geen benzine bezat. Aan mijn helpers beval ik een trechter op een ledig benzineblik te plaatsten en daarna al de overige ledige blikken daarover ondersteboven te keren, zodat de laatste druppels eruit konden lekken. De jongens volbrachten deze rotkarwei met veel geduld. Op deze armoedige manier kregen wij ongeveer een liter benzine bijeen ! Daarmede kon de dame niet veel doen, maar zij kon

ook niet beweren, dat wij de koppige ezels hadden uitgehangen. Dankbaar aanvaardde zij het geschenk, terwijl ik de betaling in geld weigerde. Daarna bedankten wij haar op onze beurt, wensten haar het beste en wandelden terug naar de kamion bij de steenweg. Wat keken wij verbaasd op toen wij moesten vaststellen, dat het eskadron het beschermend bos en de aanpalende huizen had verlaten voor een andere bestemming ! Niemand van de vertrekkenden had eraan gedacht een adres op de versleten zitting van de autokabine na te laten. Zij hadden ons, om aan een vulgaire gewoonte geen afbreuk te doen, deftig in de steek gelaten, zelfs na ons werkzaam te hebben gezien in de kamion en ons verdwijnen nadien in de richting van de villa. Wij konden niets anders doe dan instappen en, zich steunend op vermoedens, op zoek gaan naar de verdwenen eenheid, terwijl wij onze ogen de kost moesten geven, ten einde hier of daar een benzineopslagplaats te ontdekken. Of het bos te Houthem nog gebombardeerd werd, weet ik niet. Wij waren reeds verdwenen, vooraleer de veldartillerie zich had kunnen inschieten op het door de vliegtuigen becirkeld doel.

's Avonds, toen de duisternis in een felle strijd lag gewikkeld met het daglicht en probeerde een halve wereld te overmeesteren, ontdekte ik een Belgisch rollend benzinedepot, gestationeerd in een smal straatje van een klein nietig dorpje. Fulton stopte op mijn bevel. Ik verliet de kabine en begaf mij naar de bevelvoerende officier. Wij praatten over en weer. Doch het gepraat veranderde weldra aan beide zijden in getier ! Mijn verzoek om benzine formuleerde ik ten slotte in een in godvers gegoten eis, waarna de officier zijn hogere stand uit het oog verloor en even grof godverend zijn toestemming verleende, om gebruik te maken van de bevoorrading zonder in het bezit te zijn van een door een officier ondertekend bewijsstuk. Mijn helpers en ik werkten ons in het zweet. Ook Fulton bleef niet rustig achter het stuur zitten. Hij kende onze miserie en wilde uit de lijdenskelk een even grote teug drinken. Kuchend vulden wij al de tonnen en blikken, die wij hijgend op de laadbak

porden en rangschikten. Alhoewel wij wederom van het hoofd tot de voeten bevuild waren, gevoelden wij ons toch opgelucht en tevreden. Wij maakten ons zo snel mogelijk uit de voeten. Fulton kreeg de kamion met grote moeite en met veel motorgeknal gedraaid. Goddank hielden de twee versleten achterbanden zich nog altijd sterk. Ik aanzag dit als een wonder in ons soldatengeluk. Welgemoed knotsten wij de smalle straat uit en de hoofdbaan op, om verder het detectivewerk te voleindigen.

13de HOOFDSTUK.

23 mei 1940.

Het eskadron, dat wij diep in de nacht hadden ontdekt, rustte in de gebouwen van een uitgestrekte hoeve, terwijl de wagens overal verdekt stonden opgesteld. Mijn helpers en ik hadden tijdens de nacht de toelating bekomen, om zelfs gedurende de daaropvolgende dag te blijven rusten, bedoeld als een tegemoetkomende beloning voor de medegebrachte benzine. Daarom vonden de bestofte zonnestralen ons gevloerd op het stro in een van de aanpalende stallingen. Wij hadden ons voorgenomen het er eens goed van te nemen en te slapen, te slapen, immer maar te slapen ! Ten andere, slapen veegde onze breinen leeg en doodde een wijle de knagende honger. In mijn verwachting, om eens degelijk een ganse dag uit te rusten, werd ik vanzelfsprekend bedrogen. Immers, in een oorlog kon van alles gebeuren, behalve het goede en het aangename.

Plots trok iemand woest de staldeur open en deed ons opschrikken door de kreet : „De vijand ! De Duitsers komen ! Te wapen ! Alarm !..." Als door schurftige ratten gebeten, sprongen wij op en in onze schoenen. Daarna renden wij naar buiten in het zonlicht. Wij wilden de werkelijkheid in de ogen kijken. Op het ongereinigd erf heerste een koortsachtige bedrijvigheid.

De kommandant zond de weerbare strijders naar de droge gracht, die als grens twee weiden scheidde, maar een rechthoek vormde met de baan. Het peloton buiten gelid, bestaande uit de koks, de chauffeurs, de pennelikkers, de benzinezuipers (wij) en al degenen die met het hanteren van wapens niets te maken hadden — althans niet in een gewone veldslag —, moest

ook proberen een wapen te bemachtigen en zich vervoegen bij de kameraden in de ondiepe stelling. Ik, van wie men al de wapens eens had afgenomen en die tot nu toe nog geen andere ontvangen had, begaf mij ongewapend naar de plaats van de terechtstelling, alzo door mij genoemd, omdat ik mij bij een eventuele aanval niet kon verdedigen en mij klakkeloos overgeleverd zag aan een gewisse dood. Of moest ik beginnen met stenen te werpen, zoals te tijde van de Oude Belgen ?...

Een deel van de manschappen werd gebruikt, om versperringen aan te leggen op de baan. Met bijlen en zagen werden verscheidene dikke bomen geveld, die met donderend geraas dwars over de weg vielen. Men werkte niet meer ; men zwoegde om de gemelde Duitse tanks de doortocht te betwisten. Overwegende dat de vijand nog niet opkwam en er geen schoten gewisseld werden, besloot ik een bezoek te brengen aan de aan de gracht palende koeiestal, waar ik naar ik meende iets had bespeurd. Ik ontdekte een Franse soldaat, die zijn wapen, een T 13, een zware mitrailleur tegen pantserwagens, grondig reinigde voor het komend gebruik. Ik gevoelde mij gelukkig zo'n machtig wapen in de vuurlinie te zien. Zulk een steun zou niet te versmaden zijn, wist ik. Om de tijd te doden en mijn kommervolle gedachten wat te verzetten, sloeg ik een babbeltje met de Franse soldaat, die als geïsoleerd strijder gevoed werd door mijn eskadron, terwijl mijn helpers en ik met een rammelende maag rondliepen. Ook dacht ik eraan, dat niet alle Fransen moesten uitgekreten worden als ongeschikten in de toenmalige wereldoorlog en ook niet over eenzelfde kam dienden geschoren. Neen ! Er waren goeden en slechten, juist gelijk mijn volk kaf en koren in zijn geschiedenisschild droeg.

„On les aura, sacrénomdedieu !" vloekte de Fransman krachtig.

Ik had deze spreuk al zeer dikwijls gehoord...

„On les aura !" herhaalde hij wederom zelfzeker.

Doch nog nooit had ik de werkelijkheid daarvan gezien.

„On les aura !"

Integendeel waren het de Duitsers die ons kregen, jammer genoeg.

„On les aura !"

Nochtans liet ik mijn hoop niet vallen. De kans kon keren ; waarom niet ? Dan zou het ogenblik maar eerst aanbreken om te roepen : „On les aura !"...

De gewichtig doende Franse schutter snoefde erop los. Hij zou dit doen en hij zou dàt doen !...

„Wacht maar eens, tot ik ze in mijn handen krijg !" riep hij manhaftig.

Ik meende een waarachtige held voor mijn ogen te zien, juist omdat er geen vijanden genoeg waren om hem bang te maken ! Iemand die van geen klein gerucht ging lopen ! Iemand die door zijn aanwezigheid een hart onder de riem stak van talrijke bange gemoederen. Maar...

„Zij zijn daar !" tierde iemand op de baan in onze richting.

Ik verliet de Fransman en sprong in de gracht, terug op de oude plaats naast een gewapende soldaat, die mij vroeg, waarom ik zo dicht bij hem kwam liggen. Ik antwoordde leukweg, dat ik als ongewapende toch niet met de wijsvinger kon schieten tot deze roodgloeiend stond en derhalve het recht verkreeg het wapen van een gewonde of van een gesneuvelde op te rapen, ten einde de aangevatte verdediging voort te zetten. Hij hield er niet van zichzelf als gewonde of als gesneuvelde te zien en verzocht mij daarom algauw op te hoepelen. Ik grinnikte en bleef liggen waar ik lag. Enkele militairen, die hun teorie uit de vredestijd niet uit het oog hadden verloren en met een veldschup de gracht op hun plaats uitdiepten, staakten de arbeid, grepen de karabijn en leunden met de ellebogen op de grachtberm, wachtend op het inzetten van de vijandelijkheden.

Met spanning tuurde ik in de richting van waaruit de vijand komen moest. Er waren Duitse pantserwagens gemeld, die aan onze kant wilden doorbreken. Het zou lollig worden, meende ik, biezonder omdat de Lansiers geen andere verdedigingsmiddelen bezaten dan bajonetten, karabijnen, lichte machinegeweren en pistolen ! Hoe konden wij daarmede al die

ijzeren monsters tegenhouden ? ! Een pracht van een vraagstuk ! Toch bleven wij ter plaatse zitten en namen ons voor ons in de mate van het mogelijke, en in dit geval in de mate van het onmogelijke, te verdedigen ! Ten andere, de Franse soldaat met zijn mitrailleur T 13 zat immers achter mijn rug te wachten op zijn slachtoffers, als een dikke spin in haar nevelig web ! Hij zou die rollende ijzeren karkassen wel mores leren !...

Gedurende een kwartier lang hield de helse spanning aan. Ik bespeurde in de verte enkele tanks, die de hoofdbaan verlieten en een landweg opreden. Het verre geratel stierf stilaan weg. Niemand had geschoten. Overal stegen zuchten van verlichting op. Voorlopig zou het hier nog geen slagveld worden. Verscheidene soldaten stonden recht, ten einde beter en scherper in de verte te kunnen turen. Anderen verlieten de stelling en begaven zich naar hun vroegere bezigheid.

„Zij zijn weg !" riep iemand op de baan.

Mijn helpers en ik bleven niet als kikvorsen in de gracht liggen. Ik bracht hen allen naar de koeiestal. Aan hen wilde ik laten zien, op welke manier de Fransman zich geïnstalleerd had, om de Duitse pantsers waardig te kunnen ontvangen, zodat zij zich aan de dapperheid van een geallieerde militair konden spiegelen. In de koeiestal ontwaarde ik geen Fransman ! Ook geen gevechtsstelling ! Ook geen mitrailleur T 13 ! Zou hij zich op een strategischere plaats in hinderlaag hebben gelegd, bijvoorbeeld langs de baan, waardoor hij een rechtstreeks vuur op de aanstormende panserwagens kon richten ? Ik vroeg aan een van de rondslenterende soldaten of hij de door mij op een voetstuk geplaatste Franse held ergens gezien had.

„Ja, chef," antwoordde deze schouderophalend, „als gij de hoofdbaan even bekijkt, dan zult gij in de verte een donkere stip ontdekken." En hij mikte met de blik langs zijn wijsvinger. „Dat is een kamion en daarin zit die bewuste Fransman, die de gastvrijheid van het eskadron heeft genoten. Op de aanhangwagen staat zijn prachtige, doch nutteloze T 13."

„Wel, godverdomme!" liet ik mij verontwaardigd ontvallen.

„Zodra iemand geroepen had, dat de Duitse pantsers in aantocht waren, kneep hij ertussen uit." vervolgde de soldaat, nog lichtelijk onder de indruk van het gebeurde.

Op het kritiekste ogenblik had de Fransman met zijn „On les aura!" het hazenpad gekozen! Het enig redelijk zwaar wapen, de mitrailleur T 13, dat ons werkelijk steunen kon tegen doorbrekende tanks, had hij medegenomen. Hij had ons welberaamd overgelaten aan de grijpende en maaiende armen van de dansende dood! Neen, ik begreep het niet meer!... Alles wekte mijn weerzin op!... In elk geval zond ik hem in gedachten enkele gepeperde uitdrukkingen achterna, die ik even uit het repertoire van de soldaten had geleend...

De alarmtoestand verdween geheel en al. De te wapen geroepen soldaten namen terug bezit van hun verlaten strobundel en liefkoosden deze met smakkende lippen. De half opgebroken weg lieten zij liggen. Ook de gevelde bomen bleven ter plaatse de baan versperren. De weg naar de hoeve bleef ontoegankelijk en vernield. De brommende koks porden in de bijna gedoofde vuren onder de ketels op het erf.

Van slapen kwam er bij mij niets meer in huis. Ik luisterde naar de gesprekken van enkele jongens, die ook de slaap niet meer konden vatten. Zij vertelden, dat de eenheidskommandant een aanvraag ingediend had bij de bevelhebber van de tweede groep, ten einde met zijn eskadron terug naar het front in België te mogen vertrekken. Naar het scheen, moest hij beweerd hebben, dat hij in Frankrijk niet voldoende geravitailleerd werd. Hij kon zijn soldaten niet behoorlijk voeden. Daarom vond hij het beter roemrijk te sneuvelen in eigen land, dan een langzame hongerdood in den vreemde te moeten sterven. Natuurlijk bestempelde ik al hun geklets tot flauwe praat, juist omdat de opgehitste gemoederen zich steeds vaker lieten beetnemen door de ene of andre grappenmaker. Naderhand begon ik te twijfelen, biezonder omdat er officieel werd rondgebazuind, dat het eskadron zich moest voorbereiden tot een verre reis. Wij

zouden terug naar het Belgisch front vertrekken, om aan een Duitse omsingeling in Frankrijk te kunnen ontsnappen... Werkelijk ; mijn arm hoofd liep duizelig om !...

Er werd ook aan iedereen medegedeeld, dat het eskadron bij het vertrek naar het front zou defileren voor de stafoverheden, als een laatste hulde die bewezen werd aan een strijdende eenheid. Bijgevolg moest iedere militair erop letten, dat de kledij in de puntjes verzorgd werd. Een korrekte houding moest het kenmerk zijn van de begunstigden, die de voorkeur hadden genoten veel eerder dan hun rustende kameraden te mogen sneuvelen. Aan de chauffeurs werd nog eens extra herhaald, dat de ruimte tussen de rijdende voertuigen gerespekteerd moest worden volgens de in vredestijd geldende voorschriften.

Allerhande bevelen belastten de geesten van de verdwaasde soldaten. Zij begonnen er stilletjesaan de pest in te krijgen, juist omdat bijna ieder bevel kort daarna door een tegenbevel vernietigd werd. Intussen vergat de verantwoordelijke overheid de gegradueerden-begeleiders bij zich te roepen, ten einde deze laatsten te onderrichten over de te volgen weg. Dus werd ook ik over het hoofd gezien. Ik zag de veroordeling, om wederom alleen te moeten reizen en mijn plan te trekken, reeds voor ogen schemeren. Doch zulks schrikte mij niet meer af ! Of ik al of niet preutelde over de abnormale gang van zaken, het zou toch geen vingerhoed aarde meer aan de dijk gebracht hebben.

Eindelijk vertrok het eskadron. Het hoofd van de auto- en motokolonne reed met een gematigde snelheid. Maar de achter elkaar rijdende chauffeurs konden zich in de aanvang niet onmiddellijk aanpassen bij de opgegeven afstand, die zij moesten behouden tussen het voor hen rijdend voertuig en het vehikel dat zijzelf bestuurden. Daardoor ontstond er een akkordeonbeweging, die de reglementaire snelheid in een dwaze wedren deed ontaarden. Aan het kruispunt van de aarden baan en de hobbelige kasseiweg wachtten de bevelhebber van de tweede groep en de stafofficieren op de naar het front rijdende eenheid,

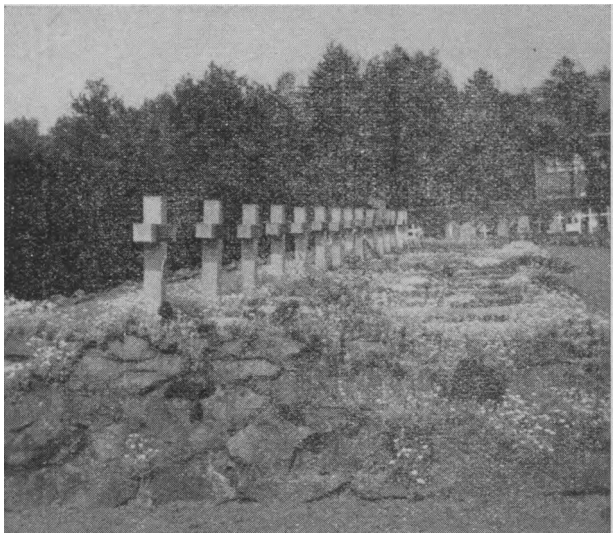

Deze mooi gelijnde kruisen
werden door mensen gegoten ;
maar daartoe hadden die luizen
eerst hun broeders doodgeschoten !

om stilzwijgend afscheid te nemen en een laatste huldebetoon te bewijzen aan hen, die de moeilijke weg naar het heldendom zouden bewandelen, waarbij zij de eer van het regiment hoog dienden te houden.

De in groep verzamelde officieren aan het kruispunt bekeken stom verbaasd mijn voorhistorisch voertuig, dat majestueus als een haastige slak voorbij de verwonderde toeschouwers schokte, hen krakend met grijs stof bepoeierde en hen tegelijkertijd half verdoofde door het machtig motorgeknal. Achter de door de versleten autobanden opgeworpen stofwolk verdwenen de ons nakijkende officieren. De bocht van de kasseiweg dook eveneens uit het zicht. Maar nog iets anders verdween, namelijk het eskadron, dat zich in een razende snelheid en tegen mijn goesting losrukte uit het kolonneverband. Alzo gebeurde het, dat mijn helpers en ik voor de zoveelste maal alleen en verlaten onze plan zouden moeten trekken. Waar en hoe zouden wij het eskadron terugvinden ? Wij reden zo snel als de oude motor aan kracht kon ontwikkelen. Eén richtingspunt bezat ik toch : het Belgisch front...

De knallende vrachtwagen reed de avondschemering binnen. Wij vertoefden toen reeds in België. Te oordelen naar de doffe ontploffingsgeluiden, die op een lichte bries ons denken overspoelden, naderden wij het front. In de opkomende nacht ontwaarden wij menigvuldige vuurflitsen aan de horizon, terwijl enkele lichtkogels het aantal sterren verhoogden. Niet wetend naar welke plaats ik mij moest begeven, achtte ik het nodig, de opzoekingsreis voorlopig te beëindigen. Het ware te dwaas de vijand regelrecht in de armen te rijden en de kans te lopen doelloos te worden doodgeschoten. Ik zou proberen een onderdak voor de nacht te verkrijgen, ergens bij goedhartige mensen... indien dezen nog bestonden... Maar waar ?!...

Plotseling beval ik Fulton de auto te zwenken naar een in het veld gelegen boerderij. Ik nam mij voor daar de nacht door te brengen ; geschut of geen geschut. Trouwens zou de duisternis ons toch niets anders dan last en moeilijkheden op de schouders hebben gelegd.

„Morgen is er nog een dag en de nacht brengt raad." dacht ik luidop en zuchtte klaaglijk over onze oorlogsmiseries.

Fulton reed de vrachtwagen tot dicht bij een stal, hield hem staande naast een wit gekalkte buitenmuur en legde de brullende motor het zwijgen op. Mijn gehoor hamerde na, precies alsof het nog de motorgeluiden te verwerken had in een zenuwslopend ritme. Vermoeid stegen wij af. Gevolgd van mijn helpers ging ik naar de boerenwoning en daarna de keuken binnen. Er brandde geen licht. In de heersende duisternis konden wij nochtans verscheidene burgers onderscheiden. Zij zaten aan de tafel te eten. Boerenknechten en -meiden van de hofstede waren zij niet ; doch vluchtelingen die in hun betreurenswaardige toestand probeerden hun hongerige mond te vinden zonder het licht op te steken. Ik lachte bij mijzelf, stomweg en onnozel, alhoewel ikzelf als dolaard kon doorgaan en vergeleken worden bij de eerste de beste hongerlijder. De oude boer zat rustig bij de brandende kachel en rookte gezapig een stenen pijp. Hij mengde zich niet in het gefluisterd gesprek, dat aan de tafel over en weer bekte en als vanzelfsprekend onze binnenkomst met hekelsaus overspoot. Waarom zouden deze onbekende belastingbetalers de verschenen vaderlandse opvreters met entousiasme begroet hebben, nadat de Duitsers bewezen hadden sterker te zijn, doch daarom nog niet betere soldaten waren ? De kortzichtige mensen toentertijd herkauwden enkel de verwaande, doch indrukwekkende toespraken van de diktator Hitler, die eens beweerd had, dat hijzelf 20.000.000 mensen in de andere landen zou van kant maken, ten einde de 20.000.000 Duitsers, die volgens een Franse bewering na de 1ste wereldoorlog als teveel waren overgeschoten, van levensruimte te voorzien. Deze ontvolkingspolitiek had ook ik niet begrepen. Daarom kostte het mij geen moeite mijn evennaasten te vergeven...

„Kunt gij ons voor de nacht inkwartieren, mijnheer ?" vroeg ik aan de rokende boer, die bij de titel „mijnheer" uit zijn gewone doen viel.

Het gefluister aan de tafel hield op. De vluchtelingen keken

in mijn richting, alhoewel zij geen enkel woord van het gesprek konden zien. Doch zo ging het en gaat het nog in de verdwaasde wereld : wat eerlijk voor de ogen verschijnt, wordt niet geloofd, maar wat niet te zien is, doch enkel te horen, ja, dat wordt als de onveranderlijke waarheid aangenomen, al stond de leugen er zo dik op te groeien gelijk een schimmellaag op een oude peperkoek...

„Of wij hier kunnen overnachten, mijnheer ?" herhaalde ik voor de tweede maal.

„Zeker," antwoordde hij toen, „indien gij u tevreden stelt met een plaatsje in de stal."

„Natuurlijk."

„Gij zult tussen de vluchtelingen op het stro moeten liggen."

„Dat kan ons niet schelen."

„Of gij hier geheel de nacht zult kunnen blijven, valt te betwijfelen. Het front is hier dichtbij. Zij schieten zo geweldig en de Duitsers naderen meer en meer."

„Ja, het gaat er moordend toe."

„God weet of gij deze nacht niet krijgsgevangen wordt genomen, indien gij hier blijft, wel te verstaan."

„Het is niet te hopen."

„Wat denkt gij thans te doen ?"

„Ik blijf."

„Gelijk gij wilt. Maar vergeet niet, dat ik u gewaarschuwd heb."

„Wel bedankt."

Of ik vandaag of morgen gevangen genomen werd, kon mij niet meer tot reizen verplichten. Het kon mij zelfs geen lor meer schelen, juist omdat de schuld van een mogelijke gevangenname niet op mijn allesdragende schouders kon geschoven worden. Andere gegradueerden, die de rol van „hoge piet" speelden en mij inmiddels de strop om de hals legden, zouden de schuld op zich moeten nemen. Immers waren zij tekort gekomen aan hun normale plicht als militaire leiders, door de hen ondergeschikte overheden niet op de hoogte te hebben gebracht van

de te volgen weg. Aan de andere kant liet de vermoeidheid zich te fel gevoelen. Nooit hadden wij de gelegenheid gehad eens flink uit te slapen, want telkens had iemand of anders een onverwachte gebeurtenis de slaap onderbroken. Thans vielen wij letterlijk om van de vaak ! Wij verlangden zo naar rust dat, wat er ook die nacht gebeuren mocht, het ons geheel onverschillig liet. Let wel ; wij gevoelden ons niet moedeloos, neen, doch enkel uitgeput.

Zonder haast marcheerden wij over het erf in de richting van de schuurdeur. Het gebouw lag dichtbij. Toen ik de poort wilde openduwen, schoof deze als vanzelf naar binnen de duisternis in. Een vrouw van middelbare leeftijd stond plotseling in het deurgat als een schilderij in een vermolmde omlijsting, dat flauwtjes door het sterrenlicht beschenen werd gelijk een hemelse streling in een spokerige nacht. Deze armoedig geklede dame bewoog zich niet. Zij versperde ons de toegang tot het donker en onbekend hol achter haar rug. Haar langwerpig gelaat, met doorweekte slappe wangen, rood geweende ogen, een bleke neus en diepe opgaande rimpels als bij een trap, voorspelde mij niet veel goeds. Welke tegenstand zou ik wederom moeten ondervinden ?

„Kom hier niet binnen !" sprak zij treurig, precies alsof zij reeds in een grafkelder vertoefde.

„En waarom niet, als ik u vragen mag ?"

„De schuur ligt vol met vluchtelingen."

„En wat dan nog ? Er zal toch wel een beetje plaats te vinden zijn voor enkele soldaten, die doodmoede zijn ? !"

„Neen ! Geen plaats meer !"

„Maar, madam," antwoordde ik een ietsje gekrenkt om de eenzijdige afwijzing, „nu overdrijft gij toch, hoor !"

„Dat doe ik niet, mijnheer de soldaat."

Ik hoorde een minachtende klank ruisen tussen de treurtonen van haar klaagzang, waardoor ik in de mening begon te verkeren, dat de dame in kwestie als een dappere griet eens flink met mijn soldateske oorlogsschepen speelde.

„Laat ons binnen !" gebood ik kort aangebonden.

„Niet hier," griende zij, terwijl zij de armen openspreidde, ten einde op deze stuntelige manier de ingang te versperren. „Kruip op zolder." vervolgde zij daarop en wees ons de richting aan met haar spitse kin.

„Daar waar de ladder tegen de gevel staat ?" vroeg ik verbijsterd.

„Ja, daar ligt zelfs hooi."

„Zijt gij zeker, dat wij daar ook plaats zullen vinden ?"

„Daar slaapt niemand."

„Dus een geheel ledige zolder ?"

„Ja."

„Hoe komt dat ?"

„Er wil daar niemand de nacht doorbrengen, omdat er teveel geschoten wordt."

„Dat is te begrijpen !"

„Het gevaar om te worden gewond door de rondgierende kogels is te groot."

„Met andere woorden : het gevaar is minder groot voor de soldaten !"

„Wij vechten niet !"

„Gij veronderstelt misschien, dat onze lichamen als militairen minder kwetsbaar zijn dan deze van de burgers ? !"

„Ik diskussiëer niet langer!"

Zij verdween in de schuur. De poort vloog met een galmende dreun dicht. Wij waren alleen, zo plots, alsof de verdwenen vrouw nog nooit tot ons gesproken had. Trouwens, ik bevond mij niet graag tussen vluchtelingen, die van de oorlogsvoering geen snars wisten en nog minder er iets van begrepen. Zij waren er eerder op uit, om de militairen in funktie te beledigen, in de plaats van een helpende hand te bieden, waar de gelegenheid zich voordeed.

„Komaan, chef !" riep Burrow vast besloten uit. „Wij kruipen de zolder op !"

Juist wilde ik Burrow, die reeds de eerste dwarsspaken van de ladder besteeg, volgen, toen mijn gehoor een aanhoudend gekerm opving. Wat zou er thans wederom gaande zijn, vroeg

ik mij nieuwsgierig af ? In een oorlog had men nooit enige rust, noch lichamelijk, noch geestelijk. Ik keek om. Met moeite kon ik een man onderscheiden, die in de dikker wordende duisternis op het erf een kort eindje over en weer wandelde. Waarom kermde hij zo? Gevoelde hij zich ziek ? Ik vervoegde mij bij hem om, zo nodig, hulp te bieden of ook nog om hem te troosten, indien hij daaraan behoefte had. Bij mijn nadering herkende ik hem als een Belgische soldaat, een infanterist, die door het volk doorgaans bestempeld werd als „Piot" en door de min of meer verwaande ruiterij als „Zandstuiver".

„Wel, wat is er gaande ?" vroeg ik hem vriendelijk en probeerde hem op zijn gemak te stellen.

„Wij moeten er allemaal aan !" kermde hij.

„Dat moet gij niet geloven."

„Gij hoort ze toch schieten zeker ?"

„Ik ben niet doof."

„Dan zullen wij algauw een kogel in ons lijf hebben."

„Voor het ogenblik leeft gij nog en moet gij u geen kopzorgen maken."

„Gij hebt mooi praten !"

„Waar is uw regiment ?"

„Ik weet het niet."

„Waart gij aan het front ?"

„Ja."

„Waar ergens ?"

„Dat weet ik ook niet."

„Hoe zijt gij uw regiment kwijt geraakt ?"

„Wat kan ik daarop antwoorden ? Ik stond ineens alleen !"

„Zo maar ?"

„Ja, zo maar !"

„Het is moeilijk te geloven, kerel. Ik denk, dat gij uw regiment in de steek hebt gelaten."

„Ik ? ! Dàt bestaat niet !"

„Vertel mij eens, hoe het gebeurd is."

„Er valt niets te vertellen !"

„Koppig, hé ?"

„Het regiment liet mij plots in de steek!" snoof hij en slikte een snik weg.

„Dus stond gij geheel alleen aan het front tussen de ontploffingen te kijken naar de aanstormende Duitsers?!" stelde ik hem geringschattend voor, waarop hij zich haastte in het lokaas te bijten.

„Zo is het gebeurd!" verzekerde hij en hoopte intussen door deze leugen zijn figuur te hebben gered.

„Indien alles geschied is, zoals gij het daarjuist hebt uitgelegd, dan hebt gij meer dan een beetje rust verdiend. Kom met mij mede."

„Waarom moet ik met u medegaan? Ik heb niets misdreven!"

Hij begon wederom te grienen.

„Geef mij uw geweer!" beval ik hem kort.

„Ik heb er geen meer." stotterde hij zielsbedroefd.

„Waar is het gebleven?"

„Verloren, denk ik."

„Weggeworpen, hé?! Daar ben ik zeker van."

„Wat wilt gij feitelijk? Mijn dood?"

„Probeer kalm te zijn."

„Hoe kan ik zulks, indien alleman mij wil begraven zien!"

„Ga mede met mij."

„Waarheen?"

„Op de hooizolder om er te slapen."

„Slapen? Gij zijt gek!"

„Kom, het zal morgen beter gaan."

„Dan zijn wij allemaal dood."

„Kom bij ons op de zolder." drong ik aan.

„Gij wilt ook mijn dood!" kreet hij.

„Gij vergist u."

„Hoor! Zij schieten weer! Wij moeten eraan geloven!"

Hij liet mij vloekend alleen en herbegon klaaglijk te kermen, alsof hij aan en martelpaal werd gesnoerd. Ik schudde verwonderd het hoofd en volgde hem dicht op de hielen. Waar ging deze ongelukkige mens naar toe en wat zou hij in zijn

oorlogswaanzin doen ? Hij richtte zijn schreden naar een houten kot: Tegen de buitenwand leunde een ledig hondehok. In dit laatste kroop de jankende infanterist. Hij verborg zijn gelaat in de armen, precies alsof hij zich beter beschut waande tegen verloren schroot. In een zielig hoopje gerold, lag hij daar te snikken van angst. Ten slotte trok ik de schouders op in een berustend gebaar. Wat kon ik voor hem doen ? Niets ! Helemaal niets ! En een jammerlijk kreatuur aanklagen voor een misdrijf tegen de staat gepleegd in een ogenblik van waanzin, lag niet in mijn karakter...

Niettemin kroop ik slecht geluimd de naar hooistof geurende zolder op. Met het licht van de zaklamp zocht ik een geschikt plaatsje naast mijn helpers op. Half slaperig vroegen zij de reden van mijn langdurige afwezigheid. Ik begon te vertellen over de wenende infanterist en over hetgeen hij over het front beweerde. Doch daarop kreeg ik al geen antwoord meer. Mijn brave lotgenoten sliepen reeds de slaap der rechtvaardigen, iets wat niet iedereen op dat ogenblik van zichzelf mocht getuigen. Op de rug liggend en met een legerdeken toegedekt, luisterde ik naar het oorlogsgewoel. Het scheen mij toe, dat het dreigend naderde. Maar het gaf mij geen schok. Het liet mij eerder koel. Duizelig van de vaak hoorde ik nog een harde tik op een dakpan, gevolgd door een snel sinister gefluit en een tweede korte tik direkt daarna ! Toen niets meer !...

14de HOOFDSTUK.

24 mei 1940.

Die morgen ontwaakten wij met dik gezwollen oogleden. Wij hadden in één trek doorgeslapen. Het duurde een ogenblik vooraleer ik mij kon herinneren, waar ik ergens vertoefde. Ik richtte mij op. Verwonderd bekeek ik mijn deken en daarna deze van mijn helpers. Zij waren geheel bestrooid met pannengruis en zagen eruit als nieuwsoortige bloembedden. Een vluchtige blik naar de zoldering overtuigde mij. Er waren ontelbare gaatjes in de rode pannen aan weerskanten van het glooiend dak. De rechterkant liet genereus schitterende schuine pijlen zonneschijn door, waarin miljarden stofdeeltjes op en neer warrelden in een dwaas gespeel. Wat had de vijand veel lood verloren geschoten die nacht, om zoveel gaatjes te kunnen boren in het onschuldig dak van een ver afgelegen boerderij ! Alle legers noemden zulks onrechtstreeks schieten. Het ging er hier om iemand zonder mikken te verwonden, in ruil voor een zeker gewicht aan roekeloos verprutste loden en stalen schoten. Ik mocht het althans een waar wonder noemen, dat geen enkele van ons de dood had gevonden of tenminste gewond werd. Niemand van ons had tijdens de nacht iets gehoord, noch het inslaan van de projektielen, noch hun luguber gefluit ! Zelfs het nachtelijk gevecht op het dichtbij gelegen front, met de talloze ontploffingen en bombardementen, had ons de diepe rust niet kunnen ontnemen.

Wij sloegen het stof en het pannengruis van de dekens af, rolden ze op en verlieten de stuk geschoten zolder. Even later keek ik beneden in de schuur. Ik wilde mij overtuigen van de talrijkheid van de vluchtelingen, die er de dag tevoren ver-

toefden en ons, bij monde van de vrouwelijke treurwilg, de toegang tot de schuur hadden geweigerd. Geen enkele persoon bevond er zich. Daarover zou ik mijn lichtje eens opsteken bij de boer. Ook de wenende infanterist, die zijn toevlucht had gezocht in het stinkend hondehok, kon ik met geen ogen ontdekken. Misschien had hij het gierend gefluit van de menigvuldige kogels niet langer meer kunnen verdragen en daarom zijn heil willen zoeken in een nieuwe vlucht, ten einde op een andere plaats en bij andere mensen een kermjeremiade af te steken...

Wij wasten ons besmeurd gelaat in het fris water van de op het erf staande pomp. Deze hygiënische verfrissing verdreef de laatste zwarigheid, die nog in ons hoofd ongenodigd rondtoerde. Daarna betraden wij de keuken, waar de boer zich met enkele vluchtelingen onderhield. Deze laatsten beweerden trouwens niet verder meer te zullen vluchten, wat er ook met hen mocht gebeuren. Zij waren het vluchten moede.

„Wat is er gebeurd met de vluchtelingen in de schuur?" vroeg ik aan de bezige boer.

„Die?... Zij zijn reeds lang de baan op."

„Hoelang?"

„De zon zat nog niet in de lucht."

„Zo vroeg al? Zij zaten hier toch veilig."

„Veilig? Voor mij wel! Voor hen niet. De Duitsers hielden een te groot spektakel."

„Ik heb niets gehoord van al het lawaai."

„Ja, dan moet gij wel vermoeid zijn geweest. Kom, zet u aan de tafel. Er is nog brood en koffie genoeg."

„Dank u."

Wij schoven bij. Wij aten en dronken met een dankbaar gevoel voor de betoonde gastvrijheid. De vreemde vluchtelingen, die als naargeestige raven de hoeveelheid voedsel die wij verwerkten met verdrietige blikken naoogden, snoven verachtelijk, doch spraken geen woord. Ik had het gevoel, alsof ik buiten gekeken werd. Alhoewel allerhande miseries mij treffen konden en met leedwezen vervullen, toch moet ik toegeven, dat

deze egoïstische dwarskijkers mij geheel onverschillig lieten. Zelfs ben ik er heden nog van overtuigd, dat zij, bij het verlaten van de hoeve kort na het beëindigen van de veldtocht, nooit een „dank u" tot de boer hebben gericht...

Het front, waar het gisterenavond en deze nacht zo hevig toeging, lag nu rustig. Misschien mocht ik deze onverwachte kalmte aanzien, als zijnde de voorbode van een naderende storm ? Soms hoorde ik, afwisselend met korte en lange tussenpozen, in de verte een geweerschot vallen, maar ik schonk er weinig aandacht aan. Dat wij nog niet gevangen waren genomen, verheugde mij zeer. Het bewees, dat de vijand voorlopig tegengehouden werd en zich voorbereidde, om een nieuwe sprong voorwaarts te doen. Voor ons kwam het er thans op aan, voorts uit de handen van de vijand te blijven.

Overwegende dat de boer geen radio bezat, kon ik mij niet verrijken met enig officieel oorlogsnieuws. Hijzelf wist niets. Hij verliet immers nooit de boerderij of ten ware hij een boodschap moest doen. De vluchtelingen hadden weliswaar over het oorlogsgebeuren getaterd, doch zich onderling op ruzie-achtige toon tegengesproken, zodat ook hun twijfelachtige meningen mij niet van nut konden zijn. Voor mij betekende zulks wederom een blindelings rondtasten in het overschot van het land, dat nog niet door de Duitsers overrompeld werd. Ik geloof, dat nog nooit in hetzij gelijk welke oorlog een militair krijg heeft gevoerd, zonder te weten waar het eigenlijk front zich bevond of wat hij moest doen, ten einde zich niet op een belachelijke manier gevangen te laten nemen door de vijanden, die nu eens hier, dan eens daar, nergens en overal de gehelmde hoofden boven hun schutterskuilen staken.

Wij bedankten de vriendelijke boer oprecht hartelijk voor de betoonde menslievende gastvrijheid ten overstaan van de eigen soldaten. Voldaan verlieten wij de keuken. De zonneschijn verplichtte ons even de ogen te sluiten, tot wij het schel licht gewoon waren geworden. Toen bereidden wij ons voor, om te vertrekken naar het onbekende. Ik drukte Burrow en Mackay op het hart, om gedurende de reis zonder ophouden

het blauw uitspansel te inspekteren. Zij moesten mij, indien een vijandelijk vliegtuig een aanval op de kamion waagde, bij middel van fluitsignalen verwittigen, zodat ik tenminste kon pogen voor onze veiligheid te zorgen. Zij beloofden mij terdege uit hun doppen te zullen kijken. Ik mocht gerust zijn, dat geen enkele aanval bij verrassing kon geschieden. Maar de ondervinding zou mij iets anders leren.

Wij reden weg in een richting, die ongeveer parallel liep met het front. Toch diende ik voorzichtig te zijn en gedurig op te letten, want het front bezat geen vaste linie, zodat ik op ieder ogenblik van de dag en op alle plaatsen een nieuw beweeglijk front mocht vermoeden, biezonder indien er een vernietigende aanval gedaan werd door de „vliegende artillerie" een technische benaming die aan de bombardementsvliegtuigen werd gegeven.

Met knallende uitlaat rolde de vrachtwagen door een dorp. De voor ons marcherende kolonne Belgische soldaten schoof, bij het horen van het hevig motorlawaai, automatisch naar het voetpad op. Altijd en overal kreeg ik de ruimte. Het verheugde mij, zo ongestoord mijn weg te kunnen vervolgen. Na enkele ogenblikken lag het dorp achter de rug en strekte de hobbelige kasseiweg zich recht voor mij uit. Aan weerszijden en naast de grachten wuifden de voorbijschietende hoog bekruinde bomen met lichtjes ritselend lover de schokkende wagen na, alsof zij als oudbekenden wisten, dat hun gebaar van vaarwel de richting van het naderend kerkhof aanwees. Niet zodra bevond de kamion zich buiten het dorp of een vluchtende schaduw verduisterde een ogenblik het uitzicht recht voor ons, terwijl een plotseling brullend geronk de chauffeur en mij met machtige stoten deed verschrikken. Wij zagen flitsende vuursprankels uit de kasseiën barsten en links en rechts van de baan de zwarte aarde opspuiten in stoffige wolkfonteintjes. Ook hoorden wij het alarmerend gekraak van splinterend hout en het snerpend scheuren van ruw doorboorde blikken. Wat gebeurde er toch ?! Het onbekend gebeuren neep mij de keel dicht. Mijn hart roffelde van een niet te onderdrukken angst. Toen verdween de

dodende schaduw en scheerde het Duits vliegtuig laag over de grond verder, zonder nog terug te keren voor een tweede aanval. Onmiddellijk daarop had ik de gebeurtenis begrepen. Wij werden aangevallen en beschoten. Ik wist niet, hoe het in de laadbak eruit zou zien. Daarom gaf ik Fulton het bevel de kamion onder een boom stil te houden, een voorzorg die buiten mijn wil geen beschutting meer bood, doch enkel voortvloeide uit het routinewerk van een oorlog voerende nieteling. Intussen meende ik, dat Burrow zijn belofte, om bij naderend vliegtuiggevaar te fluiten, had gebroken en stomweg de ezel had uitgehangen. Zulks bleek echter niet het geval te zijn. Zodra ik met een rood hoofd van opgeblazen boosheid de kabine verliet, sprong Burrow van de laadbak af. Zijn anders blozend gelaat zag er thans woedend uit, doch zo gelig-wit als een pas gewassen beddelaken. Ik kreeg zelfs de tijd niet om de mond open te doen.

„Gij speelt met ons leven!" gilde hij mij toe.

„Ik denk er niet aan, Burrow." verdedigde ik mij nodeloos.

„Jawel, godverdomme!"

„Waarom hebt gij niet gefloten, toen het Duits vliegtuig de aanval op ons opende?"

„Ik heb niets anders gedaan, dan gefloten!"

„Dat geloof ik niet!"

„Vraag het maar aan Mackay."

„Wel, ik heb uw gefluit niet gehoord."

„Dat kan niet!" weerde Burrow af.

„Hebt gij iets gehoord, Fulton?" vroeg ik deze belangstellend.

„Neen, chef. Niets!" beaamde deze schouderophalend.

„Ziet ge, Burrow," ging ik voort, „wij hebben zelfs het geronk van het vliegtuig enkel vernomen, toen dit laatste over ons heenscheerde en wegvloog. De schuld kunt gij op de motor van onze kamion leggen. Die brult immers even zo knallend als de motor van een vliegtuig. Waar of niet soms?!"

„Gij hebt gelijk, chef." verontschuldigde Burrow zich.

Burrow snoof diep de landelijke lucht in en scheen terug

te bekomen van de ondergane emotie. Zijn wangen begonnen wederom te blozen. Vervolgens urineerde hij tegen de dichtst bijstaande boom en zuchtte van voldoening. Mackay loerde even buiten het dakzeil en, alhoewel hij nog wat bleekjes om de neus zag, grijnsde hij veelbetekenend.

„Vergis u niet van boom, vooraleer gij uw gulp wilt sluiten !" vuilbekte hij tot zijn vriend.

„Houd uzelf voor de aap !" vleide Burrow terug.

Dat deze jonge soldaten hun pas doorstane angst op deze banale manier afreageerden, stelde mij gerust. Zij waren wederom voor rede vatbaar.

Terwijl Burrow terug op de laadbak klauterde, nam ik vluchtig de schade op, die de kamion tijdens de beschieting had opgelopen. Van de kabine en van de laadbak waren in het houtwerk verscheidene kogelgaten te bespeuren en stukken hout afgeschoten. Van de laadbak lekte er benzine op de grond, waar de zwarte aarde het vocht onmiddellijk opslorpte. De versleten autobanden hadden geen letsel gekregen. Aan mijn helpers gaf ik bevel de doorschoten benzineblikken te verwijderen. Zij wierpen deze holderdebolder naar buiten, waar ze met kletterende metaalgeluiden in de belendende gracht belandden.

Achter ons rumoerde het dorp gelijk een gestoorde bijenkorf. De infanteriekolonne had halt gehouden. Vele soldaten bespraken in groepjes de plotselinge aanval van het Duits vliegtuig, dat onverwachts over de daken scherend hen met gloeiende projektielen had bekogeld. Enkele hulpvaardige kerels droegen de getroffen makkers weg in een gastvrij huis. Er waren doden en gewonden. Wederom moeders die zouden treuren over het verdwijnen van hun zonen ! Wederom vrouwen die zouden wenen om hun niet teruggekomen echtgenoot ! Wederom verloofde meisjes die eindeloos zouden wachten op het wederzien van de verloren bruidegom ! ! ! Al met al mochten mijn helpers en ik van geluk spreken, dat wij niet getroffen werden door de rondgierende kogelregen. Dit feit mocht door ons eerder gerangschikt worden bij de zeldzame mirakels...

Eindelijk reden wij weg op de slecht geplaveide kasseibaan. De vrachtwagen hobbelde en slingerde als een schip in nood op een woelige zee. Wij kregen het gevoel, alsof wij zeeziek werden. In elk geval ripste mijn maag op ten teken van hoogmoedig protest voor al de onverdiende en tegennatuurlijke schokken. Doch het Vlaanderenland gedijde toentertijd nog met de eerste ruwe reparaties en kasseiing van de tijdens de langdurige wereldoorlog van 1914-1918 door de Duitse artillerie, en eveneens door het geallieerd veldgeschut, in kuilen en in stukken geschoten banen. Tweeëntwintig jaar later moesten zowel het Belgisch leger als de geallieerde legers uit de vroegere modderloopgraven de pijnentol betalen voor de stiefmoederlijke behandeling van het Vlaams land...

Twee uren schoven als losse prenten tussen het kaarspel in de geduldige hand van de wachtende eeuwigheid. Onophoudelijk hadden mijn gedachten in hun rommelig gedoe over elkaar gesprongen. Geen enkel vast punt bleef mij voor de ogen zweven als een reddend baken. Over het verloop van de dwaze oorlog wist ik niets. De frontlijnen moest ik vermoeden. Verdedigen kon ik mij niet en vluchten wilde ik niet !... Mijn rol van onderofficier had zich gedurende het tijdsverloop van enkele oorlogsdagen omgetoverd in de rol van een kommanderend officier te velde !... Mijn verantwoordelijkheid, zowel over de ravitaillering van brand- en smeerstoffen als over de veiligheid van de mensenlevens onder mijn bevelen, hing mij rond de hals als een van de zwaarste kruisen in oorlogstijd !...

„Fulton, wat zou er ginds gaande zijn ?" vroeg ik hem en wijsvingerde in de bedoelde richting.

„Ik weet het niet, chef."

Fulton had zonder te verslappen de smalle kasseibaan in het oog gehouden. Hij had geen goesting, om de uitnodigende diepe baangracht te kussen. Daardoor had hij niet bemerkt, dat enkele vluchtelingen plat tegen een haag en op de grond lagen. Zij begluurden angstvallig met opgericht hoofd het luchtruim, waarin een brandende zon de tranen van de wenende wereld deed opdrogen. Dat de burgers tegen de grond lagen, betekende

voor mij, dat zij beschutting en bescherming zochten tegen een mogelijk luchtgevaar.

„Rijd rechts van de baan en stop onder een boom !" beval ik plots de geschrokken chauffeur.

Na het stilleggen van de brullende motor, verlieten wij de kamion. Onmiddellijk inspekteerde ik de blauwe hemel. En ja, hoor ! In de verte cirkelden drie vijandelijke vliegtuigen over een door ons niet te ontwaren doel. Ieder op beurt doken zij, lieten een vracht gierende bommen vallen en stegen toen met huilende motor terug de hoogte in. Flarden dikke rook kropen tegen de gezichtseinder op... De doffe ontploffingen schenen mij het akelig gelach van de griezelige dood te zijn...

Een half uur lang bleven wij als aan de grond genageld staan. Al babbelend hielden wij de vijanden in het oog. Wij hadden aan één verrassing al genoeg miserie gehad. De burgers bleven liggen en deden ons zelfs tekens, om ons te dwingen ons ook ergens te verbergen. De nijdige uitdrukking op hun gelaat deed mij reeds begrijpen, dat wij, door ons rechtstaan, de vliegende vijanden aanlokten, opdat deze laatsten maar algauw deze te vroege bangerikken op de korrel zouden nemen... Allemachtig !... Wat konden de mensen toch dom doen !... En in deze kategorische bewering sloot ik mijzelf niet eens uit !...

Eén voor één verdwenen de vliegtuigen uit het zicht, zonder de vluchtelingen noch de vrachtwagen met de rechtstaande militairen te hebben bespeurd. De zuchtende burgers verlieten hun schuilstelling, sloegen het stof van hun kledij, klommen over de grachtbermen en zetten, zonder een woord tot ons te richten en zelfs zonder ons een blik waardig te keuren, de onderbroken vlucht voort. In het delirium van angst meenden zij misschien in ons de verpersoonlijking te zien van de vijfde kolonne... Het dragen van de militaire kledij deed niets van de onterende verdenking af !...

Op mijn bevel startte Fulton na felle krachtinspanningen de weerspannige motor, die daarop uit kwaadaardigheid een gebrul ontketende, alsof voor ons plots een geschubd voorhistorisch monster voor de voeten sprong. Wij namen onze plaats

terug in, bolden wederom de kasseibaan op in een sakkers gehobbel waarin geen ritme zat, schokten de opwippende hoofden van de onbeleefde vluchtelingen voorbij en reden in de richting van onze nieuwsgierigheid, waarin het „waar" en het „waarom", voor het terugvinden van onze verloren eenheid, op elkander lagen, gelijk twee bakstenen in een metselwerk.

Van tijd tot tijd deed ik de vrachtwagen stoppen, ten einde aan plaatselijke inwoners te vragen of zij „witte kollen" hadden zien vorbijrijden. Op deze manier vernam ik, dat er Lansiers gereden waren in de richting van Nederland (Holland in de volksmond). Het nummer van het regiment wisten zij niet. Daarom moest ik verder rijden „op-goed-valle-het-uit". Het verwonderde mij niet, dat een deel van het Belgisch leger het Nederlands grondgebied had betreden. Immers moest aldaar een verlaten front worden bezet en verdedigd, overwegende dat het Nederlands leger ettelijke dagen geleden na een dappere tegenstand gekapituleerd had, waardoor de gehele linkerflank van het Belgisch leger blootgesteld werd aan de willekeurige aanvallen van een numeriek sterkere vijand. Doch door deze kapitulatie onderging de geallieerde samenbundeling een zware aderlating aan manschappen en materieel, die ongewild noodlottige gevolgen na zich zou slepen...

Wat ik sedert lang had voorzien en wat Fulton mij zeer dikwijls in herinnering had gebracht, gebeurde uiteindelijk. De rechterachterband gaf, na een sissend gezucht, de geest. Fulton gevoelde het ongewoon overhellen van de laadbak, stuurde de wagen rechts van de baan en legde de lawaaierige motor het zwijgen op onder het camouflerend loof van een groen bemoste boom. Wij stegen uit en bekeken met weerzin de pas afgestorven lastendrager.

„Dàt moest er nog bij komen !" mopperde ik humeurig.

„Wij hebben nog geen last en miserie genoeg." formuleerde Mackay de mistroostige gedachten van ons allen.

Wij bleven niet op het ongeval staren gelijk een straathond op een zieke koe. Integendeel werden de werkzaamheden

aangevat. In de achterband stak een roestige kepernagel, die enkele uitbarstingen van „soldatengodvers" ontlokte.

„Als men toch maar „chance" heeft, hé ? !" verduidelijkte Burrow spottend.

„Dan krijgt men van alles, behalve het rechte en het goede !" vulde ik de filosofie-uiting aan.

En nochtans ! God wist het, dat ik die verrekte nagel even gemakkelijk kon missen als krampen in de buik ! Thans waren wij verplicht de rechtervoorband af te schroeven en hem vast te maken op de plaats van de achterband. Na een vlugge reparatie van de doorstoken binnenband, werd deze op het voorwiel geplaatst. Op deze manier liet ik de ziekelijke band toe, heel wat minder gewicht te torsen dan tevoren. Eindelijk konden wij de ongerieflijke reis voortzetten. Doch kort daarna helde de laadbak over naar de linkerkant. Fulton begreep, dat de linkerachterband het ook had begeven en dus al sissend het weerbarstig voorbeeld van zijn vroegere tegenhanger had gevolgd. Zulke ongevallen kwamen mij zeer ongelegen. Ze werkten mij op de zenuwen, biezonder omdat de tijd drong. Met nieuwe moed herhaalden wij dezelfde operatie als een klein uurtje tevoren, zodat thans de voorbanden van plaats verwisseld waren met de twee achtersten. Toen wij met knallende uitlaat dichter naar de horizon rolden, dacht ik eraan hoe ik, reeds een tijdje geleden, enige pogingen in het werk had gesteld, ten einde nieuwe buitenbanden voor het vrakkig oud beestje in de wacht te slepen. Tot dan toe had ik niets kunnen bemachtigen en nog minder van iemand iets gekregen. Zelfs het zoeken in garages en winkels naar dit onmisbaar materieel had geen enkel resultaat opgeleverd. Zoals altijd moest ik blijven hopen op het blind toeval, dat mij gunstiger zou gezind zijn dan de ziende mens...

Toen de avondschemering te zamen met mij, maar heel wat geluidlozer dan de knallende vrachtwagen waaronder de blauwe benzinedampen kolkten, de gemeente Schoondijk in Nederland binnensloop, bemerkte ik medelevend, dat vele woningen verse sporen droegen van een onlangs geleverde strijd. Terwijl enige mooie gevels licht beschadigd werden, hadden anderen de volle

laag van inslaande granaten gekregen. Nochtans diende ik op te letten en mij te verzekeren of de gemeente al dan niet door ons of door geallieerde troepen bezet werd. De Duitsers zaten immers niet veraf en konden dus ieder ogenblik opdagen.

Uit voorzichtigheid gedreven, reden wij traagjes verder en sloegen daarna linksaf. Rechts van de straat stond een brandende legerkamion, half uiteengereten door een voltreffer. Toen de stinkende rook even door een licht briesje over de motorkap werd gejaagd en een paar blauw-purpergerande vlammen prijsgaf, kon ik de nummerplaat van de wagen ontcijferen. Daardoor wist ik, dat het voertuig aan mijn regiment toebehoorde. Zulks gaf mij moed. Ik hoopte weldra bij mijn eenheid te zijn.

In een zijstraat bemerkte ik soldaten. Ik deed Fulton de wagen draaien, ten einde een onderzoek in te stellen. Ja, zij droegen „witte kollen" ; zij waren Lansiers van mijn regiment, doch niet van mijn eenheid, maar wel van het 6de eskadron. Wij stopten. Ik stapte uit de kabine en richtte bewust de schreden naar en keuvelend groepje soldaten, die allen in mijn richting keken. Meteen vroeg ik hen, waar mijn eskadron gekantonneerd lag. Enkelen trokken de schouders op. Zij wisten zoveel als ik. Toch antwoordde ten slotte iemand, die mij met veel belangstelling had gemonsterd. Waarom ? Weet ik niet ! In elk geval zei hij, dat het 6de eskadron geheel alleen te Schoondijk vertoefde en mijn eenheid de gemeente had verlaten, om ergens in de omstreken van Brugge — dus terug in België — een gedeelte van het front te gaan verdedigen. Daar stond ik dan met het hart op de rechter- en de wanhoop op de linkerhand te turen naar iets, wat ik niet zag... De tegenslag verblindde mij een ogenblik. Eindelijk vermande ik mij. Ik hoorde de stem van de onbekende Lansier mij aanraden de nodige inlichtingen te vragen op de Staf van het regiment, die te zamen met het 6de eskadron de gemeente bezette. Een stafofficier zou tenminste wel weten, waar mijn eenheid zich juist bevond. Maar ik kwam bedrogen uit !

Vol goede moed trok ik naar het groot gebouw, waar de leden van de Staf werden ingekwartierd. Voor zoveel ik mij

herinner, zag ik er geen schildwacht staan. Juist wilde ik het gebouw betreden, toen de reserveonderluitenant Bradwel dit wilde verlaten. Ik groette hem. Zonder wedergroet stond hij stil. Door zijn kwetsende manier van optreden en spreken deed hij mij gevoelen, dat hij als meerdere tegenover een mindere de plak zwaaide. Hij ontving mij staande op de stoep, terwijl ik buiten bleef en de militaire houding waarnam. Nee, de rol van ondergeschikte spelen beviel mij niet in het minst, biezonder nadat ik gedurende zoveel dagen deze van officier had vervuld.

„Wat is er ?" vroeg hij mij uit de hoogte.

„Zijt gij een officier van de Staf, luitenant ?"

„Zeker !"

„Kunt gij mij zeggen, waar mijn eskadron naar toe gereisd is ?"

„Van uw eskadron weet ik niets."

„En de andere officieren van de Staf ?"

„Ook niet !"

„Dàt bestaat niet, luitenant !" gooide ik eruit.

„Wat ? ! Wilt gij mij leugenachtig maken ?"

„Het is toch logisch dat de heren officieren van de Staf weten, waar hun gevechtseenheden op het front ingeschakeld werden !"

„Dat denkt gij !" flapte hij eruit.

„Goed, goed." zei ik gelaten.

Ik begreep maar al te wel, dat de piepjonge luitenant er een duivels genoegen in vond met de voeten van een beroepsonderofficier te rammelen, kwestie van eens te laten zien wie als de sterkste kon doorgaan, maar daarom nog niet als de slimste. Het ging toch niet op, dat een gewone milicien mij kon berichten, waar mijn eskadron zich ongeveer bevond, terwijl een stafofficier er leugenachtig uitkraamde er niets over te weten. Meende deze onbedachtzame snorkweker werkelijk, dat hij mij nog stommer mocht achten dan het achtereind van een varken ?

Zijn onlogisch optreden deed in mijn verhitte geest het

lichtend vermoeden ontstaan, waarbij ik begon te twijfelen aan het feit of de Staf van het regiment wel degelijk in dit onbewaakt gebouw ingekwartierd werd. Zou ik niet eerder moeten geloven, dat daarin enkel een eenheidsbureel een onderkomen had gekregen ?

„Dan zal ik maar verder zoeken." zuchtte ik en wilde hiermede het onkultureel gesprek, alsmede het hoger kontakt verbreken. Ik draaide mij zonder groeten om en had reeds een stap naar de verdwijning gedaan, toen achter mij de reservestem tussen de deurstijlen tot mijn gehoor doorpiepte.

„Héla, gij daar !"

Wederom stonden wij tegenover elkaar. Waarschijnlijk meende hij fascinerende stoplichten in de ree-ogen te voeren, doch hij vergiste zich zonder dit zelf te weten.

„Welke dienst oefent gij uit ?"

„Deze van rijtuigoverste."

„Hebt gij benzine bij ?"

„Jawel, een volle kamion."

„Prachtig, prachtig !" jubelde hij glimlachend, terwijl hij even op de voetpunten balanceerde. „Gij zijt zeer welkom !"

„Ik ?" verwonderde ik mij.

„Ja, gij en uw brandstof erbij, natuurlijk !" verduidelijkte hij.

„Kan ik u met een beetje benzine helpen ?"

„Hoor eens aan ! Een beetje !" aapte hij mij na. „Niet een beetje, maar de volle kamion sla ik aan !"

„Maar deze is voor mijn eskadron voorbehouden !" wierp ik vruchteloos op.

„Neen ! Gij zult hier blijven ! Bij ons ! Voeg u aanstonds bij het 6de eskadron ! Avondeten kunt gij daar ook bekomen !"

„Maar mijn eskadron kan ik toch niet in de steek laten !" gilde ik geschrokken.

„Gij blijft hier ! Begrepen ? !" kommandeerde hij woest.

„Tot uw orders, luitenant !" antwoordde ik kordaat, doch op een sarkastische toon, waarbij de spottende uiting en de bestraffing van zijn onedel gevoel broederlijk naast elkaar zaten

en gedempt roddelden over de tentoongestelde vulgaire tirannie.

Verwonderd, boos en opstandig tegelijkertijd, liet ik ten tweede male de onervaren tot officier benoemde burger op de stoep staan. Wat had deze bijna gesnorde jongeling mij te bevelen ? Ik wist goddomme toch wat ik te doen en te laten had ! Kon ik op zulk een dwaze manier, en na ontelbare moeilijkheden te hebben opgelost en overwonnen, mijn eskadron in de steek laten ? Neen, dàt kon ik niet ! Dat deze piepjonge onderluitenant nog geen frontervaring bezat, spaarde hem van mijn militaire verachting. Hierdoor zag ik mij wederom eens veroordeeld, om zonder noemenswaardige inlichtingen de plaat te poetsen, zodra ik de geschikte gelegenheid daartoe zou gekomen achten, terug op zoek naar mijn eenheid, die als een ontvatbaar spook her en der over de stukgeschoten fronten van het gemarteld Vlaanderen zwierf.

Aan mijn helpers vertelde ik over het stormachtig onderhoud tussen de niet begrijpende reserevonderluitenant en de onbegrepen onderofficier-rijtuigoverste. Zij keken mij verbaasd aan en schudden het hoofd met een beweging van ongeloof.

„Wat kunnen wij daartegen doen, chef ?" vroeg Burrow mij direkt daarna.

„Wij kunnen, om te beginnen, de kamion onder een boom in de weide stallen, dicht bij die enorme schuur waar de veldkeuken staat. Nadien zullen wij eens flink eten. Doch ik raad u aan, u gereed te houden voor een haastige aftocht. Het geschikt moment daartoe zult gij later van mij wel vernemen."

„Kunnen wij deze nacht niet eens uitslapen en morgen bij het eerste zonnegloren vertrekken ?"

„Uitgesloten !"

„Wij gelijken bijna op reizende foorkramers !"

„Wat wij in uw ogen ook mogen zijn, wij strijden op de manier die ons door de opgelegde taak op de schouders werd geschoven."

„Natuurlijk, chef. Ik bedoelde er niets beledigends mede. Doch gij moet toegeven, dat wij omzeggens geen rust krijgen."

„Ik vaar met u op hetzelfde schip. Dus verwacht ik van

de medereizigers, dat zij evenveel vermoeienissen zullen weten te dragen als hun leider. Ten andere hebt gij over de laatste nachtrust niet te klagen, al hebt gij de frontmuziek niet gehoord."

„Wij hebben het gevat, chef."

Nadat de vrachtwagen op de door mij aangewezen plaats gecamoufleerd stond, doch met de motorkap in de richting van de baan gericht, namen wij de eetketeltjes ter hand en wandelden naar de dampende veldkeuken. De glimlachende kok kwakte de ongereinigde eetketeltjes vol met een smakelijk geurende aardappelpuree, doortrokken met roodachtige vleesvezels. Al rechtstaand, schransten wij zoveel wij in het hol ruim konden stuwen. Ondertussen vertelden de ons omringende soldaten, dat de eigenlijke kok tijdens de dag naast de veldkeuken door het vijandelijk kanonvuur weggeschoten werd en sneuvelde.

„Radikaal het hoofd afgekegeld door een granaat!" riep iemand boven het stemmenrumoer uit.

„Juist." spotte een tweede. „De Duitsers kunnen nogal eens mikken, hé?"

„Houdt gij uw dranksmoel maar!" vermaande een derde.

Ook vernam ik, dat er verscheidene gewonden te betreuren waren geweest. Ja, aan alle kanten en overal moest mijn beproefd regiment de oorlogstol betalen. Het Belgisch bloed had niet alleen reeds in België en in Frankrijk gevloeid, doch ook thans de Nederlandse bodem geheiligd. Ik hoopte, dat zulks nooit in de vergeethoek zou belanden.

Overwegende dat ik niet het minste oorlogsnieuws had verkregen van de Stafofficieren en over de ligging van de werkelijke fronten geen beetje benul had, zo vroeg ik aan de rondhangende manschappen of zij op de hoogte van de juiste toedracht werden gebracht. Te oordelen naar de verscheidene eensluidende antwoorden, werden de soldaten in de onkunde gelaten. Niemand wist met zekerheid iets over het oorlogsgebeuren te vertellen. Zij beriepen zich altijd op het spreekwoord: „Ik heb het van horen zeggen. Heeft de andere gelogen, dan lieg ik nu ook!" Toch kon ik naderhand in gedachten een manke schets vormen, die misschien wel haar nut zou opleveren. De

Duitsers hadden gisteren reeds de stad Gent ingenomen en het kanaal van Terneuzen overgestoken. Onze troepen werden teruggetrokken op de Leie. Vandaag zat de vijand rondom Kortrijk te stoten. Wat zou er daaruit voortspruiten ? Misschien zouden wij terug een IJzerfront vormen, dat gedurende jaren zou moeten stand houden, juist zoals onze voorvaderen dit hadden gedaan in hun oorlog van 1914-1918. Doch tot dan toe had niemand van ons de kans en tijd gevonden, om een duurzame loopgraaf te maken of ten ware op enkele geïsoleerde punten.

Het nachtelijk duister nestelde zich in alle hoeken en kanten en spreidde zich van daaruit als een inktvlek over het geteisterd landschap uit. Sterren hingen aan het onzichtbaar niets te schijnen en pinkten nu en dan eens vriendelijk, alsof zij mijn geheimste gedachten konden raden. De verzilverde maan klom koppig hogerop. Ze stoorde zich niet aan het nodeloos en nutteloos moorden beneden haar. De verdierlijkte mensen hadden zelf de pestilentiedeken over hun rug getrokken en dienden de verderfelijke aanwezigheid van de dodende oorlogsbacillen te verdragen tot hun eigen roemloos einde. De nachtadem streek ons koel langs de wangen. De huiverende kameraden Lansiers verdwenen één voor één in de donkere muil van de boerenschuur, waar zij zich in het ritselend stro nestelden, om te proberen al slapend de uiteenbarstende wereld te vergeten.

Thans achtte ik het ogenblik gunstig, om zo snel mogelijk te verdwijnen uit Schoondijk. Aan mijn helpers gaf ik het bevel zich terug op de laadbak te installeren en aan Fulton de rustende motor wakker te schudden. Kort daarop donderde het hevig motorlowaai met ontploffende knallen over de weide en kaatste scherper tegen de muren van de nabije woningen en stallen terug. Lange en likkende steekvlammen spoten achtereenvolgens uit de gasontsnappingsbuis onder de door benzinedampen doortrokken laadbak. Plotseling greep een onzinnige angst mij bij de keel. Ik meende, dat de vrachtwagen zonder meer in brand zou vliegen. Gelukkig dacht ik direkt daarop, dat ik al menige nachten had rondgereden met zulke meter-

lange vlammen onder mij en het tot dan toe levend had afgebracht. Ik behoefde niets anders te vrezen dan alleen de ongekende nieuwsgierigheid van enkele officieren, die zouden proberen de oorzaak van de menigvuldige ontploffingen te ontdekken. Fulton reed zijn voertuig uit de herbergzame weide, plofte de enige straat in, om ten slotte rechtsaf de hoofdbaan te nemen, terug in de richting van België. Nochtans deed ik hem stoppen bij de doorschoten en half opgebrande kamion, die nog lichtjes walmde. Ik steeg uit de kabine en liep achterom, waar ik de soldaten uit de laadbak joeg.

„Wat is er nu wederom gebeurd?" riep Burrow.

„Neem enkele gereedschappen en spring eraf." kommandeerde ik.

„'t Wil weeral eens lukken!" gromde Mackay, die diep tussen de benzineblikken verborgen stak en met moeite recht kon kruipen.

Te zamen met hen liep ik naar de nog smeulende kamion. Op mijn bevel schroefden zij in vliegende haast twee achterwielen met de ongeschonden banden af en wierpen ze als reserveonderdelen op de laadbak van Fultons oude oorlogsgediende. In elk geval hadden wij toch gevonden, wat wij als vervangingsstukken moesten hebben om gerust te zijn. Voortaan zou het mij niets meer kunnen schelen, indien een van de versleten banden onbruikbaar werd. Hij zou rap vervangen zijn...

„Verdomme toch, waar moet ik nu mijn hoofd leggen?" mopperde Mackay, toen hij zijn ligplaats bekeek, waarop een bemorste autoband lag te stinken. „Hebben wij soms nog geen vodden en rommel genoeg?"

„Ga uit de weg, grolpot!" keef Burrows stem in de dikke duisternis onder het dakzeil.

De „schroef-af-operatie" had maar weinig tijd in beslag genomen. Wij reden wederom, precies alsof wij geen avontuurlijk oponthoud hadden gehad. Talloze kilometers kropen als grijze slangen tussen de hotsende wielen door. Weldra lag Nederland als een vergoten traan achter ons. Zonder licht rammelde de oude kist terug op de Belgische kinderkopkens.

Een genoeglijke reis kon ik het niet noemen. Gevolg gevend aan mijn innerlijk gevoel gaf ik aan Fulton de te volgen weg op, telkens er een twee- of driesprong de brave autovoerder lastig viel. Wij zouden wel te Brugge arriveren, indien mijn raad opgevolgd werd. Spijtig genoeg gingen op deze manier, en bizonder omdat het zoeken naar de juiste richting geschiedde zonder landkaart, vele uren jammerlijk verloren, die anderszins op een renderender manier konden gebruikt worden ten bate van de strijdenden. Maar deze oneervolle schuld lag niet bij ons. De hogere instanties hadden immers vermeden de noodzakelijke inlichtingen te verschaffen aan hun onderhorigen. Zij waren zelfs zover gegaan, om landsverdedigers te ontwapenen en hen daarna als naakte geborenen in het schroot te zenden, juist zoals het in het Russisch leger gebeurde. Ten slotte zou men beginnen te geloven, dat de moedwilligheid deel uitmaakte van een verraderskomplot op grote schaal, waarbij de moedigsten onder de ontwapenden het gelag met de dood moesten betalen, opdat de gewapende verborgenen later leven en geuren zouden met op de door hoogmoed gegolfde borst de ontelbare eervolle onderscheidingen, die in feite verdiend werden door de gesneuvelden zelf...

Zonder ervan bewust te zijn, reden wij de Leieslag binnen. Hoe verder wij in België doordrongen, hoe meer beweging er heerste op de smalle kasseiweg. Deze ontaardde dikwijls in een mierenachtige verwarring ; zelfs soms in een ongewone opstapeling van mensen en materieel, waaruit gemeen gevloek, razend gegilde verwensingen en krachtige, doch tegenstrijdige bevelen klonken, die door allen werden gehoord, maar door niemand uitgevoerd. Op- en aftrekkende troepen, ganse kolonnes vluchtelingen en allerhande voertuigen belemmerden het normaal verkeer in beide richtingen. Nu en dan zag Fulton zich ertoe verplicht halt te houden, ten einde in de duisternis en tussen de levende wegversperring een doortochtsopening te ontdekken. De vluchtelingen, die weinig of geen attentie deden met betrekking op de algehele verduistering tegen het zicht van de vliegende vijanden, rookten er maar op los en ontstaken het ene

neusverwarmertje na het andere. Maar zodra een vijandelijk vliegtuig onverwachts over de bomen scheerde en schuins over de deinende opgeheven gelaten snorde, dan brak er telkens een schrijnende paniek uit met gestuw, gestoot en geduw, doormengd met angstige kreten, godslasterende uitscheldingen en afgeschudde beschuldigingen ten laste van de onschuldige lieden, die voor of na de eigenlijke schuldigen hun aandeel droegen in de pijnlijke last van een ongeregelde voetreis...

Door de onzichtbare reten in de schuddende kabine siste de nachtelijke koude binnen en deed mij rillen. De glanzende maan en de opgepoetste sterren overgoten de stervende aarde met een wazig licht. Boven ons, hoog in de lucht en dichter bij de goede God, vlogen de vijandelijke toestellen met de duivelsdood in hun schrale rompen. Wat stond er ons nog te wachten ?!

Plotseling remde Fulton krachtig. Deze maal waren zijn blikken scherper geweest dan de mijne. De vibrerende vrachtwagen stond stil, met de brullende motor dicht tegen de onverlichte staart van een voertuigenkolonne. Erlangs manœuvreren, kon hij niet, want aan zijn linkerzijde sukkelde een onooglijke kolonne in tegenovergestelde richting voorbij ; een armetierige kolonne bestaande uit een verwarde mengelmoes van aftrekkende troepen en zeurende vluchtelingen.

„Fulton, laat de kamion ter plaatse staan. Ik ga even op verkenning."

„'t Zal gebeuren, chef."

Zo stijf als een ontsapte stok verliet ik de kabine en knikte bijna door de knieën, toen ik op de kasseien sprong. Thans hoorde ik links van mij het rommelend frontgeschut. De gelige vuurflitsen hieven ieder op beurt even het donsachtig floers van het nachtelijk duister op, waaronder de geschroeide horizon rusten wilde en niet mocht. Lichtspoormunitie spon een beweeglijk gordijn van roodomrande zwarte vlekken rondom het bloedig bed van de grijnzende dood. En daarboven zongen de vliegtuigmotoren het verlammend lied van de eeuwige slaap...

Een paar honderd meter had ik reeds langs de stilstaande kolonne gemarcheerd, toen er enkele nijdige stemmen opklonken,

die mij bekend toeschenen. Zou ik door mijn soldatengeluk zo rijkelijk bediend zijn geweest, dat het mij te midden van mijn regiment had doen belanden ? Zouden het per toeval Lansiers van mijn eigen eenheid kunnen zijn ? En ja, hoor ! Deze vermoeide soldaten behoorden tot een peloton, dat verzeild geraakte tussen een vreemde kolonne en juist zoals ik opgehouden werd. Ik zag een sigaret opgloeien en ging er onmiddellijk op af, omdat ik wist dat enkel een onbezonnen jonge officier een inbreuk kon maken op het rookverbod, dat hijzelf aan de gemeenlijk kijkende manschappen had opgelegd. En ik kreeg gelijk ook ! Niettemin bracht ik welgemutst verslag uit over mijn avontuurlijke reis. Hij toonde zo weinig belangstelling voor het kort relaas, zodat ik het ten slotte afbeet en hem de rest te raden gaf. Hij reageerde er niet op en rookte voort.

„Waar is de kommandant ?" vroeg ik, hopend tenminste deze inlichting te krijgen.

„Ik ben hier met een peloton en de kommandant vertoeft bij zijn eskadron."

„Kunt gij mij zeggen, op welk frontgedeelte ik hem kan vinden ?"

„Zet uw kamion aan de staart van het peloton en volg het. Dan zult gij wel bij de eenheid belanden."

„Met andere woorden, luitenant, gij weet waar het eskadron zich bevindt."

„Vraag niet zo stom !"

„Gij moogt niet te rap rijden, als gij met het peloton vertrekt." raadde ik hem aan.

„Waarom ?"

„Mijn versleten kamion is de snelste slak van geheel de wereld. Hij zou niet kunnen volgen."

„Ik zal er nota van houden." antwoordde hij luchtig en knipte het sigarettenpeukje in een vurige boog over de baangracht in het vochtig gras.

Het moet toegegeven worden, dat ik bij het leger reeds een dikke huid had gekregen door het onophoudelijk aanvaarden van beledigingen en van alle soorten van gemeenheden.

Dit wil daarom niet zeggen, dat de schuld van deze veronmensing moest geweten worden aan het leger als zulksdanig, neen, maar wel aan de personen die geacht werden een bevel te kunnen voeren op een militaire manier en niets anders konden doen, dan het eigenlijk militarisme aan hun botten vegen, om te vervallen in hun kleingeestig individualisme.

Na het ongelukkig gesprek met de luitenant, waardoor ik begrepen had, dat hij wist waar de eenheidskommandant vertoefde, maar het eenvoudig verrekte het mij mede te delen, vervoegde ik mij terug bij Fulton in de kabine. Gemoedelijk verzocht ik hem het peloton te volgen, zodra hij bemerkte, dat er beweging in de donkere massa kwam. Het zou er immers op aan komen, zo dicht mogelijk aan de kolonnestaart te blijven hangen, wilde men een einde zien aan een belemmerend gezoek in een chaos van onbekende onwetendheden.

Zolang ik met de kamion had stilgestaan op de onverlichte steenweg, waren de andere kolonnes ook met vrede gelaten geweest, althans voor zoveel de streek, waarop het borrelend front te koken lag, vredig kon genoemd worden. Thans schenen er precies veranderingen te komen in dit kwasi rustig beeld. De verdachte toestand begon er gevaarlijker uit te zien. Boven ons hing een werkelijke doodsbedreiging, zoals het koorden dakvenster boven het geschoren hoofd van de steeds onschuldige boosdoener... Vijandelijke vliegtuigen, waarin de zo gevreesde nachtvliegers zaten, ronkten hoog boven onze hoofden voorbij. In het begin begreep ik niet best, waarom deze verschrikkelijke piloten verzuimden, om met hun boordwapens het moordend vuur te openen op de tot barstens toe verstropte steenweg. Naderhand ondervond ik, dat het geen aanvalstoestellen waren, doch vliegende vrachtschepen die hun levende last aan parachutisten, zowel militairen als spionnen en leden van de vijfde kolonne, in de duisternis afwierpen.

Nadien echter schoten diezelfde luchtridders van tijd tot tijd enkele lichtkogels af. Deze kunstmatige sterren zweefden aan kleine zijden valschermpjes ter grootte van een boerenzakdoek. Ook straalden ze een verblindend groenachtig licht

uit en zetten geheel de omgeving in een felle klaarte, waardoor elk voorwerp duidelijk kon onderscheiden worden. Het feit in het licht te staan, gaf mij het onaangenaam gevoel van naaktheid, want de welgekomen duistere nacht bood mij geen beetje bescherming meer. Wat moest de duivel toch in zijn hoornachtige vuist lachen, omdat zijn uitvindingen gebruikt werden om elkander naar de verdommenis te knallen, terwijl de vredeswoorden van de Schepper als lullificatie werden aangezien...

Dat ik mij niet entousiast toonde voor de tijdelijke menselijke overwinning over de nachtelijke duisternis en niet van dolle vreugde in mijn vaan rondsprong over Vlaanderens geschonden kasseien, zal ieder verstandig mens wel willen begrijpen. In mijn ongewilde en ongewenste naaktheid doolde ik immers zonder wapens rond. Zelfs degenen, die in de kolonne over vuurwapens beschikten, uitten hun door angstgolven overspoeld misnoegen in een normale reaktie van weerbarstige opstand. Zij rukten hun geweer van de bevende schouders en vuurden, vuurden er genadeloos op los. Op wat ? Op het verraderlijk lichtschijnsel ! Zij probeerden zenuwachtig de zwevende lichtkogels uit elkaar te schieten, precies alsof de benevelde schutters voor een schietkraam stonden. Hun begrijpelijke hoop, dat zij toch tenminste één van die verdomde spullen uit elkaar zouden paffen, ging niet in vervulling, alhoewel al de op elkaar gedrumde soldaten, althans voor zover ik de overvolle steenweg door de puntige vlammen uit de geweren kon overzien, als om prijs schoten. Het spottend groenachtig licht bleef de radeloze mensenslang met een kadaverschijnsel begieten, terwijl in de verte enkele kanonnen blaften als gestoorde waakhonden en daar tussendoor een mitrailleur amechtig kuchte, alsof deze laatste door de nachtkoelte bij de keel werd gegrepen...

Het scheen precies als bij afspraak te gebeuren. De officieren en onderofficieren, die van hun verwondering waren bekomen en het zinloze niet langer meer wilden aanzien, begonnen tussen de manschappen te dringen, al roepend : „Staakt het vuren !". Vanzelfsprekend ging zo iets niet van de hand met

zalvende woorden, doch wel met kernachtige uitdrukkingen, die stuk voor stuk beledigingen waren voor allen, die toentertijd als „mens" gedoodverfd werden. Uiteindelijk kreeg het schieten zijn beslag, buiten een schot hier en daar, dat door een koppigaard werd gelost, niet om iets te treffen, maar enkel om de geweerloop vrij te maken, zonder de grendelbeweging te moeten uitvoeren. Toffe gasten bestonden er wel...

Tijdens deze drukkende stilte vertrok het peloton plotseling, zonder sein, zonder bevel. Fulton joeg onmiddellijk de kamion met een razend brullende motor erachter aan. Zelfs ik leunde voorover, alsof ik door het overhellend lichaamsgewicht een grotere snelheid aan de oeroude kraker wilde geven. Maar het werd een hopeloos geval. Amper een paar honderd meter hadden wij gereden of het peloton loste zich op in de duisternis, gelijk een wegvarend schip in een dikke mist...

De bevelvoerende officier had dus geen nota gehouden van hetgeen ik hem verteld had met betrekking op de geringe snelheid van de vrachtwagen. Gelijk zovele andere betweters had hij mijn verhaal als een voetmat gebruikt, waarop hij moedwillig en welbewust zijn vuile voeten afveegde. Ook hij had mij met voorbedachte rade in de onwetendheid gelaten over de te volgen weg. Alzo kon ik mijn eenheid niet snel genoeg terugvinden, zodat ik werkelijk de kans liep om als deserteur met de vinger gewezen te worden. Iemand aan zichzelf overlaten, is heel wat gemakkelijker, dan hem een helpende hand te reiken. Daarom ook hobbelden wij tussen de ons onbekende kolonnes voort, eenzaam en verdrietig. Hoe moest ik, in 's hemels naam, het nu weer aan boord leggen, om mijn spookachtige eenheid terug te vinden ?...

15de HOOFDSTUK.

I

INTERMEZZO.

Na een vervelende, maar pijnlijke periode in een gevangenisachtig hospitaal te hebben doorgebracht, zond de geneeskundige overheid de beklagenswaardige malarialijder Georges Vanstraelen terug naar zijn wachtend huisgezin ; een geduldig gezin dat meer leed dan vreugde van deze echtgenoot-vader had beleefd, uit oorzaak van de rondgestrooide dierlijke vriendelijkheden in de voorbije beestige oorlogstijd, die hem door vreemden over het onschuldig hoofd waren geworpen.

De moed, om het lijden te doorstaan, en de wil, om in leven te blijven, hadden hem de kans gegund het reeds in het oog gehouden zerkje op het plaatselijk kerkhof te verwisselen voor een langdurig herstelverlof ; een soort van verlof dat enkel dienen moest als een onverzorgde broeikas, waarin ongewenste nieuwe mikroben de dode slachtoffers buitenwierpen, ten einde de aldus verkregen „Lebensraum" alleen ter verdelging te kunnen bezetten.

Neen ; hij bleef niet thuis. Ook zijn vermoeid gezin niet. Hij voerde het weg van de taterende gemeente, die hem enkel in avondgesprekken ontkleden kon, in de plaats van steun te verlenen, niet alleen aan hem, maar aan allen die door de oorlogsgebeurtenissen in zielige wrakken werden veranderd. Hij kreeg niet het recht de verzuurde mond te splijten in een dankende glimlach voor de ongevoelige geburen en ook niet het

verlangen de gemeente-instantie te bedanken voor de niet verleende eervolle gemeente-onderscheiding (1).

Met de laatste centen trok hij erop uit. Er moest iets anders komen dan het steeds herhaald oorlogswee. Hij wilde niet langer een wespennest van zoemende zenuwen onder de behaarde schedel dragen. Hij trachtte zijn gezin voorlopig uit de aardse hel te verplaatsen naar een zaliger oord, waar het luisteren kon naar gemoedelijk gekeuvel over alles wat niet de mens betrof, terwijl voor de rest een dubbele meter rust gemeten werd.

Maar zie ! De familieleden waren uiterst vriendelijk. Ze verlangden, dat de bezoekers rust namen, zonder deze evenwel te krijgen. Ze wilden niet praten over de mensen en nog minder over hun boosaardige bedrijvigheden, maar ze konden er niet over zwijgen. O ! neen ; het lag niet in hun bedoeling op enigerwijze lastig te zijn en wensten uiteindelijk het beste voor de sloeber, die zich zo goedmoedig bij de neus had laten leiden.

En wat gebeurde er toen ? Niet veel biezonders, hoor ! Enkel moesten de op verpozing azende bezoekers hun verwachte ontspanning overboord werpen, hun spraaksluizen openzetten en vertellen, vertellen !... Over wie ? Over wat ? Wel, ze moesten vertellen over de kleingeestige mensen en hun vunzige mentaliteit van tijdens en na de oorlog. Georges moest de verscheidenheid van het uitmoorden in iedere veldslag in 1940 belichten, alhoewel hij vroeger reeds zovele onwaarschijnlijkheden de wereld had ingezonden.

Hij wist wel, dat hij bittere kritiek te verwachten had. Waarom zou hij als eenvoudige verteller niet hetzelfde deprimerend lot ondergaan als dit van een broodschrijver, die zulks iedere dag van zijn verarmoed leven moet slikken ? Wel kon

---

(1) In talrijke gemeenten verleende de gemeente-overheid aan de teruggekeerde krijgsgevangenen, die in de gemeente woonden vooraleer zij door de vijand in gevangenschap werden gezonden, de gemeente-dekoratie, geldend als beloning voor de bewezen vaderlandse diensten, waarvan de eer meestal de gemeente te beurt viel.
Het is echt jammer te noemen, dat niet iedere gemeente spontaan dit mooi gebaar heeft gevolgd. De gemeentegeschiedenis kan niet anders dan, in negatief geval, eronder lijden.

hij hen vragen eens twee pagina's van een brief zonder onderbreking en zonder fouten met inkt vol te kladden. Maar ze zouden er niet toe in staat zijn. Hoe zouden ze het dan kunnen klaarspelen gedurende circa 400 bladzijden lang ? Dat zij als namaakcritici eerst zelf eens een lijvig boek schreven ! Praten konden ze naderhand nog wel !

Nochtans vertelde Vanstraelen alles doodnuchter, precies alsof hij met zijn oorlogsverhaal het te ontvangen voedsel gedurende de rusteloze rustperiode wilde betalen ; een rustperiode waarin het vervloekt wespennest van zoemende zenuwen het geteisterd lichaam verder ondermijnde.

Niemand hoorde dit duivels gezoem ; niemand ontleedde het waarom van de met bloed doorlopen ogen, waarin men telkens staarde ; niemand zag de grillige dood naast hem staan en op zijn vermagerde schouder leunen ; niemand ontnam hem zijn aardse hel ; niemand vergold de echte vriendschap !

En „at last, but not least", niemand begreep hem !...

II

EN ZO EINDIGDE HET GEDONDER NIET.

25 mei 1940.

Al heb ik naderhand nog zo flink nagedacht en geprobeerd mij te herinneren, hoe, waar en wanneer ik het eskadron heb teruggevonden, toch heeft mijn geest mij desaangaande volkomen in de steek gelaten. Men weze daarover niet verwonderd. De geduldige lezer dient trouwens te bedenken, dat de boeiende oorlogsgeschiedenissen doorgaans geschreven worden na het beëindigen van de verschrikkelijke en bloedige gebeurtenissen, soms wel eens aan de hand van enkele met zorg genomen nota's, soms ook uitsluitend gebaseerd op een vluchtige herinnering. Maar deze Hitleroorlog sloot in zich nog een tweede ; een verderfelijke uitmoording op lange termijn van

mensen, die niet door hem gekwalificeerd werden als Ariërs, doch doodeenvoudig als bastaards die het gewaagd hadden tegen hem en zijn ideologie in het harnas te treden. Daardoor heb ik biezonder veel geleden in een tweejarige krijgsgevangenschap, waarin ik als chef een nationaal getinte gedragslijn volgde ter ondersteuning van het wankelend patriottisme, dat door weemoed, verdriet en ontmoediging afgevreten werd (1). Uit dien hoofde lijd ik, jammer genoeg, een beetje aan geheugenverlies. Het belemmert mij soms geweldig, juist omdat ik te waarheidslievend ben en zeer sekuur wil zijn in het aanhalen van geschiedkundige feiten.

Wat er ook van zij, van één belangrijk feit ben ik overtuigd mij nog te herinneren. Zodra ik mij met mijn ganse ravitailleringsgevolg bij het eskadron vervoegd had, werd ik bij het krieken van de dag opgekommandeerd, ten einde bij de eenheidsbevelhebber een kort verslag over mijn werkzaamheden uit te brengen. Lachend onderbrak hij mijn minutieus overzicht, sloeg mij kameraadschappelijk en welgezind op de linkerschouder en wenste mij bewonderend geluk over mijn kranig optreden en over de behouden terugkeer van ons allen. Hij had, zo verzekerde hij, mij en de helpers voor de zoveelste keer als verdwenen militairen uit de getalsterkte geschrapt en ons als vermisten opgegeven aan de Staf, waarvan de officieren en de overige personeelsleden verbaasd zullen opgekeken hebben bij het lezen van de namen, die reeds ettelijke malen als vermisten werden overgebriefd. Vermisten die nooit aan hun vaderlandse plichten verzaakten en telkens wederom aan het beweeglijk front verschenen, mochten zij gerust bestuderen als zuivere afstammelingen van een geadeld ras.

De kommandant zond mij terug bij de manschappen van de eenheid. Deze laatsten waren ook uiterst verwonderd mij en mijn satellieten in hun midden te zien, precies alsof wij van de dood verrezen waren. Zij stelden ons de vraag, hoe wij

(1) Lees het wonderbaar oorlogsboek „Schrikbewind achter prikkeldraad", dat door dezelfde schrijver zo boeiend werd geschreven.
Zie derhalve de korte inhoud daarvan, achter in dit boek.

het in Godsnaam klaarspeelden, om het verdwenen eskadron altijd en overal te ontdekken, erbij voegend, dat zij er nooit toe gekomen zouden zijn. Geheel de dag door reden wij op de tong. Hadden wij toen nog in de grijze oudheid geleefd, dan zou onze dienstvaardigheid naderhand in talrijke saga's als heldenmoed bezongen zijn geweest.

Ondertussen vernam ik, dat het fort van Dave de vlag had moeten strijken onder het bruut geweld van de verschrikkelijke bombardementen. Naar het scheen, maakten de Britse soldaten zich gereed, om zich in de richting van Duinkerken terug te trekken. Volgens een nieuwtjesjager waren zij reeds op de terugtocht. Mijn regiment, reeds gedund door de geleverde gevechten, bezette de frontlijn van Geluwe - Pannemolen, in verbinding met de Jagers te Paard en de Wielrijders. Het eskadron zelf lag te Geluwe. Naderhand schoof het enkele kilometers op naar Geluwe-Ter-Hand.

Te Ter-Hand moesten de weerbare strijders hun voertuig bij een hoeve verlaten. Beladen met allerhande wapens en zware munitiekisten marcheerden zij, zo kalm als op een gewone veldoefening, achter elkaar en in kleine kolonnes van een peloton sterkte over de velden in de richting van een denkbeeldige lijn aan de grenzen van Ter-Hand, waar zij zich moesten ingraven naar hun beste kunnen, om aldus een beter verdedigingsfront te vormen. Overwegende dat de Lansiers in algemene regel telkens aangeduid werden, ten einde gevaarlijke vijandelijke doorzijpelingen af te grendelen of anderzijds de geslagen bressen in het front te sluiten, zo hadden mijn strijdmakkers noch tijd noch gelegenheid om naar behoren, en vervaardigd volgens de gemillimeterde tekst van het een of ander in een kantoor opgesteld reglement, beschuttende loopgraven en sterke bunkers te graven of te bouwen. Alleen de oud-gedienden uit de eerste wereldoorlog van 1914-1918 hadden een stellingsoorlog kunnen voeren, terwijl de moderne tijd een bewegingsoorlog geschoven had in de schoenen van de onfortuinlijke jeugd, die door het leugenachtig gebazel van de dagbladen op de verouderde frontteorie bleef steunen. Menige personen zullen

misschien thans nog opwerpen, dat de Belgische soldaten gedurende de lange mobilisatieperiode, gaande van 25 augustus 1939 tot 9 mei 1940, genoeg bunkers en loopgraven hebben gedolven en gebouwd, om het gehele Belgisch volk van bescherming te voorzien. En dat dit waar is geweest, geef ik volmondig toe. Maar ik vraag hen even te willen overwegen, dat de opgeroepen militairen zo maar niet lamlendig konden rondslingeren zonder een strootje te verleggen ; ten tweede moesten door de Generale Staf gefingeerde linies op de kaart worden getrokken, waar in werkelijkheid de troepen een verdedigingslijn moesten bezitten als vertrekbasis voor een mogelijke tegenstand. Ook ik heb in deze stellingen flink gezweet, omdat ik, door zelf de handen uit de mouwen te steken, de lustelozen opwekte voor hun eigen welzijn te graven. Dat het grootste deel van de gezamenlijke graafwerken bij het uitbreken van de allerlaatste der laatste wereldoorlogen tot niets heeft gediend, behoeft a priori de uitgevoerde verdedigingswerken niet te veroordelen en nog minder degenen, die eraan hun beste krachten hebben gewijd.

Na het verdwijnen van de weerbare strijders, bleven alleen de chauffeurs achter, die verantwoordelijk bleven voor het startklaar houden van hun voertuig, hetzij auto, tricar, moto-sidecar of moto-solo en wat dies meer zij. Al deze militairen stonden in principe onder mijn bevel. Met hen zou ik op de tweede frontlijn verblijven, om desnoods van daaruit gewapende bijstand te verlenen, indien de vuurlijn het zou begeven onder een niet te stuiten druk van een opdringende numeriek sterkere vijand. De uitgestrekte hoeve paalde aan de linkerkant van een kronkelende landweg (1). Een openhangende brede poort gaf toegang tot enkele weiden met jeugdig en zonnig geurend gras. Ongeveer tweehonderd meter verder torenden de hoge

(1) Thans is deze landweg omgewerkt in een even kronkelende macadam, die het aanschijn van het in 1940 gehouden front geheel heeft veranderd. Ten titel van inlichting wordt er hier medegedeeld, dat de eventuele frontbezoekers een dodenmonument, ter ere van de aldaar gesneuvelde militairen van verscheidene regimenten, met als hoofdfigurant het 3de regiment Lansiers, kunnen bewonderen aan de kant van voormoemde macadam (zie aanhangsel II).

bomen van een redelijk groot bos. Een door brokkelige karresporen gescheurde laan liep er middendoor. Aan weerszijden ervan groeide doornachtig struikgewas. Een idealere plaats, om iets te verbergen, kon nergens in de omtrek meer gevonden worden. Ik gelastte de chef-kok de rollende veldkeuken met de erbij behorende bagagewagen en het hulppersoneel te installeren in het bos aan de rechterkant van de laan. Aan de linkerkant ervan moesten de chauffeurs hun moto's in het struikgewas verduiken. Op de laan zelf, doch aan beide zijkanten, rangschikte ik de overige kamions en tricars met de motor gericht naar de eerste voornoemde landweg, in het vooruitzicht van een eventuele aftocht. Al de gecamoufleerde voertuigen had ik zelfs in hun opvolgend pelotonsrangnummer laten opstellen, zodat vergissingen vanwege de terugkerende frontstrijders volkomen uitgesloten waren.

Deze zorgvuldige camouflage vergde van mij veel inspanning en evenveel geduld. De chauffeurs konden maar niet begrijpen, dat zij hun moto's niet op gang mochten brengen. Velen toonden zich mistevreden, omdat ik hen dit verbod had opgelegd, terwijl de autovoerders de motor gebruikten, om de voorgeschreven manœuvers uit te voeren. Bedaard verschafte ik hen de nodige ophelderingen. Hun moto konden zij met de kracht van hun handen rustig verporren. Een auto niet. De massale gasontsnapping van de verbrande benzine uit zovele motoren zou tijdelijk als een blauwgrijze wolk tussen de boomkruinen en dus boven hun hoofden blijven hangen. De piloten van de vijandelijke vliegtuigen, die nu en dan boven het bos kwame cirkelen, zouden zonder moeite de kleurverandering van het bladerentapijt onder hen bemerken en er natuurlijk de juiste konklusies uit trekken, met alle noodlottige gevolgen van dien. Aan de andere kant mochten de luisterende soldaten ervan overtuigd zijn, dat de gezamenlijke motorontbrandingen heel gemakkelijk konden gehoord worden door de Duitsers te velde, omdat de tros te dicht bij de eerste vuurlijn aanleunde. Thans begrepen de goedige sloebers, dat ik voor ieders veiligheid wilde zorgen, zodat het eskadron als strijdende eenheid zou kunnen

blijven bestaan. Geleidelijk hield ieder lawaai op. Het onschuldig bos had alles in zijn schoot opgeslorpt.

Vooraleer ik de chauffeurs een rustperiode toekende, hield ik eraan enkelen onder hen aan te duiden als versterkte schildwachten, die steeds de verbinding met het eerste front moesten open houden. Hiermede had ik een gedeelte van het camouflagewerk volbracht. De zoekende vijand zou noch uit de lucht, noch van de grond iets verdachts kunnen bespeuren. Ten slotte drukte ik de chauffeurs nogmaals op het hart hun voertuig onder geen beding te verlaten... of ten ware om aan een natuurlijke behoefte te voldoen, en dan nog onder voorwaarde een kameraad van hun tijdelijke afwezigheid te verwittigen. Verder stond het iedereen vrij een dekkingsgat te graven. Daar kwam niet veel van terecht. De vermoeide manschappen dachten eerder aan slapen, dan zich de handpalmen stuk te werken op de harde kleigrond en op de daarin verborgen boomwortels. Aan de andere kant groeven zij niet graag, omdat zij wisten dat zij enkel tijdelijk op dit frontgedeelte vertoefden, tot er wederom op een andere ingedeukte vuurlijn een landsgevaarlijke bres door hun jonge lichamen moest gestopt worden...

Recht tegenover de hoeve en enkel gescheiden door het glibberig erf stond een ledige voorraadschuur, gebouwd op vier hoge hoekzuilen en alleen aan de rugzijde door een plaatijzeren muur bekleed. Onder het spits toelopend dak van gegalvaniseerde platen stalde ik de oude ravitailleringsvrachtwagen onder de rechtstreekse bewaking van Fulton, nog twee andere kamions en ten slotte nog het luxevoertuig van de eenheidskommandant (1). Aan Burrow en Mackay gaf ik het bevel de vergaarbakken bij te tanken en nadien Fulton bij beurten op de wacht af te lossen.

Geheel links en buiten het bos stonden verscheidene kamions, die naar mijn mening aan het 4de eskadron toebehoorden. Daar deze nogal behoorlijk gecamoufleerd waren,

(1) De luxevoertuigen van de bevelhebbers in het algemeen waren doorgaans opgeëiste luxe-auto's van onfortuinlijke burgers, die daarvoor een vergoedingsstaatsbon in hun behaarde knuist gestopt kregen.

behoefde ik mijn lange neus nergens in te steken. Niettemin bracht ik ter plaatse een kort bezoek, kwestie om met mijn eigen geweten niet in konflikt te liggen. Ik ontmoette er wachtmeester Bonchamps. Zo fier als een pauw toonde hij mij een Duits mitrailleurpistool. Ook de soldaten onder zijn hoede hadden zulke eigenaardige wapens in hun bezit. Volgens zijn pertinente bewering zouden zij deze mitrailleurpistolen in vorige gevechten op de wijkende vijand veroverd hebben. Ik wenste hen geluk voor hun manmoedig verweer. Toch vroeg ik Bonchamps of hij mij wilde helpen, totdat ik eruit zou zien als een echte krijger, in de plaats van een ongewapende slungel. IJverig knikte hij met het hoofd. Toen ik hem voorstelde mij een Duits mitrailleurpistool met de erbij behorende munitie aan de hand te doen, zodat ik eindelijk eens gewapend rond kon lopen bij het uitoefenen van mijn gevaarlijk ambt, verdween zijn ijver op slag. Ik kreeg het onnozel gevoel, alsof ik sprak tegen een boom! Bonchamps verklaarde, dat hij zich niet kon ontdoen van een oorlogssouvenir. Hij had het op het slagveld gewonnen. Zelfs kon ik mijn hogere graad niet laten gelden, ten einde hem te dwingen zijn eigendom af te staan. Dat ware diefstal in het openbaar geweest en dus geen stichtend voorbeeld voor de toekijkende omgeving. Maar hij vergat, trouwens zowel als zijn kameraden egoïsten, dat een ongewapend militair op een strijdend front bij voorbaat ter dood veroordeeld werd. Indien deze laatste aan dit verschrikkelijk einde door een luizig toeval ontsnapte, dan mocht hij oprecht van soldatengeluk spreken. Aangezien de vastberaden weigering op het verlept gelaat van wachtmeester Bonchamps zeer duidelijk te lezen stond, zo liet ik het na beroep te doen op zijn gevoel van oprechte militair. Zelfs onze langdurige vriendschap, die dagtekende van over vele jaren terug, bracht ik niet in het gedrang. Hij diende echter uit zichzelf slim genoeg te zijn en dus te weten, hoeveel waarde het leven van een oude vriend in zijn ogen bezat... Vol innerlijke walging trok ik mij uit de veroveraarskring terug, zonder daarom de moedeloze uit te hangen.

Aan de overzijde van de weide ontdekte ik mijn brigadier-

mecanicien Clary. Hij zat geknield onder de tricar. In het begin begreep ik niet, waarom hij zo onbeweeglijk bleef en enkel maar bibberlipte, alsof hij nog vele gebeden in te halen had. Toen ik de bruinzwarte kralen van een rozenkrans zwaaiend dalen zag tussen de vastgestrengelde vingers, begreep ik de gemoedstoestand van mijn anders naarstige werkgezel. Zijn beangstigde ziel leefde in een zelfgeschapen paniek. Clary bad, gewonnen, verloren... Hij bemerkte mij niet eens...

„Clary !... Clary !..." riep ik en schudde hem even aan de schouder.

„Ja ?" vroeg een aarzelende stem.

„Gaat het niet ?"

Clary keek op, maar antwoordde niet.

„Zijt gij ziek ?"

De brigadier-mecanicien scheen precies als uit een droom te ontwaken.

„Neen, chef."

„Waarom blijft gij dan onder uw tricar zitten ? Kom daaronder uit, toe."

„Zij zullen mij doodschieten !" verzekerde hij.

„Kom, kom ! Niet overdrijven." probeerde ik hem te kalmeren. „Er is nog geen schot te horen."

„Maar het schieten zal herbeginnen !"

„Voor mij ook." verduidelijkte ik rustig. „Kom van onder de tricar uit !"

„Wat moet ik doen, chef ?"

„Gij moet uw plicht doen, Clary !"

Brigadier-mecanicien Clary stak de rozenkrans in zijn broekzak en kroop van onder de tricar uit. Ik gevoelde mij opgelucht, omdat ik niet met militaire dreigementen voor de dag moest komen.

„Ga in het bos, waar al de motorvoertuigen gecamoufleerd staan en begin daar met de noodzakelijke herstellingen te verrichten. De dichtheid van het bos verschaft u voldoende bescherming tegen de luchtwaarneming. Vooruit ! Donder op !"

„Tot uw dienst, chef."

Clary nam zijn gereedschapstas uit de laadbak van de tricar en begaf zich met snelle schreden dieper het bos in.

„Zeg tegen de soldaat-mecanicien Sprenger, dat hij u moet behulpzaam zijn !" riep ik hem nog na.

Clary stak de linkerhand op, ten teken dat hij mij begrepen had en vervolgde zijn weg. Wat mij betrof ; ik ging terug naar de hoeve en dacht diep over het gebeurde na. Ik hoopte maar, dat zulk een dwaze doodsangst mijn verstandelijk handelen niets in de weg zou leggen. Er bestond immers niets zo besmettelijk, dan het zien van radeloze angst bij iemand die aan mijn zijde strijden moest en dit niet deed of sluw probeerde zich daaraan te onttrekken zonder plausibele redenen of ook nog onder het uiten van de onmogelijkste voorstellen en onberedeneerde argumenten...

Naast de plaatijzeren voorraadschuur tegenover de wit gekalkte hoeve — die ik trouwens geen enkele maal betreden heb, zolang ik op de tweede frontsektor verbleef — stond een enkel luchtafweerkanon van middelmatig kaliber. De loop stak dreigend in de lucht, als de vermanende vinger van een geïrriteerde schoolmeester. Vier Engelse soldaten bedienden het artilleriestuk. Hun onverwachte aanwezigheid op een breed front, waarop wij meenden zonder hulp noch bijstand te zullen moeten strijden, stak ons een hart onder de riem. Met zulk een kanon in onze gedunde rangen meenden wij sterk te staan. Er kon ons niets gebeuren ! Maar veel genoegen en steun verschaften deze vreemde geallieerde militairen ons niet. Integendeel !... Zelfs iedere poging om met hen een toenaderingsgesprek aan te knopen, werd ontvangen op een stilzwijgende onverschilligheid. Zij wilden niemand kennen... althans buiten zichzelf...

Vooraleer ik mij volkomen gerust mocht gevoelen en tevens overtuigd, dat ik niets had verzuimd, om de veiligheid van de onder mijn leiding staande broze mensenlevens zoveel mogelijk te verzekeren, volbracht ik een afzonderlijke verkenning in de door de lentezon beschenen streek, gelegen tussen de eerste twee frontlijnen. Natuurlijk ging het er hier niet om voor onverschrokken uitblinker te spelen door enkele geïsoleerde vijande-

lijke scherpschutters, parachutisten of gedropte Duitse burgers, die als spionnen of als leden van de fameuze vijfde kolonne hun „Vaterland über alles" dienden, op te snorren en in te rekenen. Indien ik mijzelf zulk een heldenopdracht op de ongewassen hals had geschoven, dan had ik er vanzelfsprekend voor gezorgd over een sterke patrouille te kunnen beschikken. Maar neen. Ik wilde alleenlijk een mogelijke naderingsweg naar de eerste frontsektor en het met goud bestikt omliggende in ogenschouw nemen, opdat ik, ingeval van nood, zonder dralen en langs een gekende weg de gevraagde versterking zou kunnen aanvoeren. Al genietend van het zonnig lenteweer benaderde ik de eerste vuurlijn heel dichtbij en nam mij voor de onbevolen verkenning niet verder door te drijven, dan tot aan het huis bij een wegsplitsing. De voordeur hing open. Ingebeukt, zag ik. Nieuwsgierig trad ik binnen en... een soldaat van een vreemd regiment liep mij voor de voeten.

„Wat doet gij hier ?" vroeg ik bits.

Hij slikte krampachtig en kon geen antwoord uit de toegeknepen keel persen. Zijn wijd opengesperde ogen gloeiden koortsachtig van angst. Hij wist, dat hij door zijn ongenodigde aanwezigheid in een verlaten, doch grotendeels geplunderde woning, de dood met de kogel kon krijgen. Had ik bewapend geweest, dan had ik misschien de bevende gedaante voor zijn zwetende raap geschoten. Thans liet ik hem ontsnappen ; met andere woorden : ik gaf hem zijn reeds verbeurd verklaard leven terug...

„Scheer u weg, kinkel !" baste ik.

Dit nors klinkend bevel moest niet twee maal herhaald worden. Als een pijl uit een boog schoot hij langs mij heen de stralende zonneschijn in en verdween uit het zicht. Ik hoorde zijn hollende voetstappen in de verte uitsterven.

Vooraleer ik de woning, waarin alles ondersteboven geschopt lag, verliet, zag ik een broodmes tussen de rommel liggen. Ik raapte het op, keurde het en nam het ten slotte in beslag. Eindelijk bezat ik een wapen dat ik, in geval van een lijf-aan-lijf-gevecht, kon gebruiken, ten einde mijn eigen pover bestaan

tegen een opdringerige vijand te verdedigen. Ik glimlachte skeptisch om deze banale bewapening, doch dacht er tevens aan, dat thans een „vuistgevecht" en de „steenwerperij" uitgesloten waren. Trouwens aanzag ik mij als de eerste Europese Indiaan, die in een moderne bliksemoorlog krijgertje speelde met een blank Nerviërswapen in de vuist... Nadenkend en verbaasd over de dwaze gedachten, die in mijn hoofd rondgonsden als opgeschrikte bijen in een omgeworpen bijenkorf, verliet ik de geschonden woning en begaf mij terug naar de tweede frontsektor.

Toen ik bij de voorraadschuur arriveerde, begonnen de Engelse soldaten hun vervroegd avondmaal te nuttigen. Ik vervoegde mij bij de enkele toeschouwers en watertandde met hen mede, want het vettig voedsel glom in voldoende hoeveelheid in de eetketeltjes en geurde smakelijk. Wij geleken wel bedelaars ! Dat kon niet anders ! Wij stonden immers op een bevolen, maar ongewild hongerregime ! En wie konden wij daarvoor verantwoordelijk stellen ? Niemand, geloof ik, omdat de ravitaillering in voedingswaren grotendeels belemmerd werd door de heersende chaos van een pas begonnen oorlog ; een verdomde oorlog, die nog geen enkel stabiele frontlinie bezat. Tot nu toe hadden wij gehongerd. Nooit hadden wij omzeggens ons bekomste kunnen eten. Daarbij kwam nog, dat het voorgeschoteld eetmaal telkens als ontoereikend en onsmakelijk doorging. Daarom meende ik, dat de Engelsen ook eens op ons, of tenminste op de hongerigsten onder de waterachtige kijkers, zouden denken en ons of hen het overschot van hun avondmaal ter hand stellen. Doch ik verwonderde mij niet weinig toen ik bemerkte, dat zij de etensresten uit hun eetketeltjes, alsook uit hun kookpotten, met voorbedachte rade én wegwierpen én rondstrooiden op het met smeerlapperij bevuild erf, alhoewel zij de uitgestoken morsige handen van de Belgische hongersoldaten hadden gezien ! Wij bleven sprakeloos toekijken hoe zij, na deze baldadigheid, hun toebereidselen maakten, ten einde de tweede frontlijn te verlaten. Naar de eerste vuurlinie, meent gij? Wel neen ! Een kwartier later reden zij met het luchtafweerkanon de hoeve uit en zonder één groet, zonder één woord

verlieten zij het front in de richting van Geluwe. Op dat ogenblik had ik durven zweren, dat zij op de hoogte waren van het feit, dat de strijd weldra zou losbarsten en talrijke doden en gewonden de vaderlandse grond zouden bezaaien... Wederom een kanon dat wij moesten missen... Wederom een verdwenen mogelijke steun voor de nakende strijd... Ik vond het verschrikkelijk en onverantwoord...

Op het onverwachts kreeg ik het bezoek van een jonge officier, wiens naam ik mij niet meer herinner. Hij gaf mij het bevel hem te vergezellen, ten einde in mijn gezelschap een algemene inspektie van de door ons bezette tweede frontsektor te houden. Hij wilde zich vergewissen of ik mijn dienst naar behoren had gedaan. Dit had hij wel mogen nalaten, omdat ik te sekuur de mij opgelegde taken vervulde. Maar zo iets kon ik toch niet aan zijn neus knopen, anders mocht hij volgens de voorschriften van het tuchtreglement beweren, dat ik hem zonder vertrouwelijke opdracht kontroleerde en derhalve op het rapport van de eenheidsbevelhebber diende geslingerd te worden.

„Wel," verbaasde hij zich, „waar zijn de motorvoertuigen?"

„Gij staat er nauwelijks twee meter vanaf, luitenant," antwoordde ik glimlachend.

Hij had ze niet bespeurd, niettegenstaande hij er dicht genoeg bij stond. Zulks verheugde mij ten zeerste, omdat daardoor het bewijs geleverd werd, dat ik — zonder mij erop te beroemen — mijn dienst van rijtuigoverste naar behoren kende en ten uitvoer had gebracht. Een tikje zelfverzekerd toonde ik hem de schuilplaatsen en verschafte hem te zelfder tijd de nodige uitleg over het waarom en het waarvoor de voertuigen derwijze geplaatst werden. Hij drukte zijn volkomen tevredenheid over mijn werk uit en wenste mij geluk voor mijn ondernemingsgeest. Na de inspektie vertrok hij onmiddellijk in de richting van het eerste front, waarschijnlijk om er verslag uit te brengen bij de eenheidskommandant.

Ongeveer te 1700 uur ontbrandde het woedend gevecht in volle hevigheid ; een moordende strijd die ter plaatse zonder onderbreking tot 's anderendaags duren zou en ernstige ver-

liezen berokkenen, zowel aan de aanvallende Duitsers als aan de verdedigende Belgen in hun heldhaftige tegenstand gedurende de Leieslag. De artillerie donderde onverpoosd. De ene ontploffing volgde op de andere. Het gekraak, het gegier, het gefluit, het gesis, en nog tal van andere soorten van geluiden, vervulden de van hitte trillende lucht. Ze stelden de lichtgeraakte zenuwen aan te grote spanning bloot en tevens zwaar op de proef. Wel kon de verbinding met de ondersektor noord gehandhaafd worden, maar tevergeefs zocht men deze te krijgen met de Engelsen in de richting van Wervik.

De tweede frontlijn kreeg al de venijnige projektielen te verwerken, die niet op het eerste verdedigingsfront vielen of aldaar niet door levende doelen in hun vlees opgevangen werden. Ook kwamen er geen berichten door. Om de oorzaak daarvan op te zoeken, moest er een verkenningspatrouille uitgezonden worden naar de vuurlijn. Deze patrouille, samengesteld uit de reserve van het tweede front, werd aangevoerd door een officier, die de Staf van het regiment voorlopig had afgestaan.

Een half uur nadien kwam de patrouille terug bij de hoeve. Alhoewel er geen gesneuvelden te betreuren vielen en de gestoorde verbinding naar voren en omgekeerd geregeld werd, toch bracht ze een gewonde terug. Deze laatste, Sperry genaamd en gekend als de grootste branieschopper, strompelde als een bleek spook tussen twee strijdmakkers, die hem onder de stinkende oksels steunden. Hij zou en hij moest met de patrouille mede volgens zijn bevloekte uitdrukking, juist zoals hij mij met vals gesnoef vergezeld had op de levensgevaarlijke reis naar Ardooie en terug. Te oordelen naar de pijnlijke wezenstrekken, scheen hij zo ongeveer in een schroeiende hel te vertoeven, waar zijn kont met gloeiende kolen in een gebraad veranderd werd. En welke verwonding had hij ten slotte opgelopen ? Een vijandelijke kogel had zijn linkerbovenarm doorboord en niets anders achtergelaten dan een zuivere vleeswonde, waarvan de ronde gaten, voor en achter, zijn opgeschroefde moed in vloeiend bloed lieten verdruppelen. Iemand van de ontbonden patrouille kreeg bevel, om met een moto naar Geluwe te rijden

waar de legergeneesheer vertoefde in een ambulante verbandplaats. Het duurde niet lang, of de geneesheer scheurde Sperry's hemd zonder meer open en onderzocht de „allerverschrikkelijkste" wonde — althans volgens Sperry. De militaire arts klasseerde de verwonding eenvoudig als niet ernstig en legde, zonder toevoeging van enige ontsmettingsstof, een eerste noodverband. Ondertussen had Sperry zijn eigen bloed zien vloeien en werd daardoor nog een ietsje bleker. Toen gaf hij over en bevuilde zijn klederen op de koop toe. De geneesheer lachte hem om zijn kleinzerigheid uit, maar installeerde hem niettemin heel voorzichtig op de lederen kussens van het luxe-rijtuig van de eenheidskommandant. Nadien vertrok hij terug naar de ambulante verbandplaats te Geluwe.

Ik stak mijn nieuwsgierig hoofd door het open raam van de luxe-auto, gaf Sperry een sigaret en een vuurtje en bediende toen mijzelf. Wij rookten zwijgend. Neen, overdacht ik, de zogenaamde moedige knol had het op de zenuwen gekregen en leed voor het ogenblik aan waanvoorstellingen. Plots kwijlde hij, terwijl hij het hoofd onevenwichtig in alle richtingen bewoog en daarbij klaaglijk kreunde als een onnozele hansworst, die zich per ongeval van rol had vergist en een dramatisch toneelstuk opvoerde.

„Gaat gij nu niet een beetje overdreven te werk ?" vroeg ik afkeurend.

„Gij weet niet hoeveel pijn ik lijd." hakkelde hij, bijna wenend.

„'t Zal wat zijn !" kleineerde ik. „Gij, die altijd met uw moed te koop hebt gelopen, geeft thans daarvan maar een treurig voorbeeld, hoor !"

„Gij hebt mooi praten, gij !" krees hij, terwijl hij nog een wolkje rook uit de beduimelde sigaret zoog.

„Wat zullen de andere jongens van u denken ?"

„Dat zij denken wat zij willen, de mouwfrotters !"

„Toon u tenminste een beetje meer militair !"

Wederom gaf hij na een paar braakpogingen over ; thans in het voertuig van de kommandant, die om deze rottige poets

Hier werd een Duitser neergeveld ;
de helm viel tussen hei en blad.
De natuur brak 't oorlogsgeweld
en groeide door het kogelgat !

niet erg in zijn nopjes zou zijn. Ik liet hem alleen, omdat de zielige aanblik mij uiteindelijk vol afschuw goot en het mij tegen de borst stootte nog langer te luisteren naar het gewauwel van een ontoerekenbaar geachte milicien. Enige tijd later werd hij als zenuwzieke geheel ongeschikt verklaard en naar een echt burgerlijk hospitaal in een naburige stad vervoerd.

Niet alleen Sperry had gedurende de patrouilletocht van de kogelregen geprofiteerd. Een andere Lansier, die bekend stond onder de betiteling van „Coiffeurtje", had ook een schot in ontvangst moeten nemen. Doch welk een schot ! De scherpschutter aan de overkant had de punt van de schoen op de korrel genomen en met de afgeschoten kogel een prachtige voor erin gesneden, zonder een enkele verwonding toe te brengen aan de bekaasde tenen, die waarschijnlijk hun elsterogen van het schrikken hadden dichtgeknepen... Voor mijn part mocht het „Coiffeurtje" ook van soldatengeluk spreken...

Intussen had de Staf het druk. Er werden opnieuw pogingen ondernomen, ten einde verbinding te verkrijgen op de rechterflank. Een groep Wielrijders werd ter beschikking van het regiment Lansiers gesteld. Zij werd aangeduid, om de rechterflank te verlengen tot Wervik. De vijandelijke luchtmacht bombardeerde Geluwe. De bevriende artillerie legde een spervuur op een bos bij Artoishoek en ten zuidwesten van Geluwe. De vechtende eenheden leden zware verliezen en hadden daarbij af te rekenen met de zichtbare afgematheid van de dappere manschappen. De verlangde versterkingen, die dringend aan de Staf gevraagd werden, konden niet naar de bedreigde punten gezonden worden, om de eenvoudige reden, dat de Staf van de divisie over geen reserves beschikte. De bevelvoerende officieren moesten de reeds gedecimeerde frontlinie zelf uitdunnen, door de nog valide strijders uit te ziften, die daarna de opengeschoten bressen dienden te stoppen. Er moest een verwoede tegenstand geboden worden. Zonder toelating van hogerhand mocht niemand een terugtrekkende beweging uitvoeren (1).

(1) Er is veel — eigenlijk zelfs veel teveel — gelamenteerd geweest over de zogenaamde gebrekkige tegenstand van het Belgisch leger gedurende deze

Daarom vind ik het interessant en leerzaam hier even een kleine parentesis te openen, waarin ik de lezer aanraden wil niet telkens naar vreemde landen te kijken, om ergens enkele fronthelden te ontdekken. Zie naar ons duurbaar vaderland ! Bewonder ons dynamisch volk ! België, dat sinds de oudheid steeds het groot slagveld van alle volkeren van de wereld is geweest, bestaat nog en zal verder leven, zolang zijn bewoners bij een ongewenste oorlog op hun grondgebied om zich heen blijven slaan ! In gelijk welke oorlog hebben de Belgen getuigenis afgelegd van hun dapperheid, hun offervaardigheid en hun heldenmoed. België mag terecht fier over zijn volk zijn en het volk over zijn bunkerstaat ! Daarom zal België blijven bestaan !...

Veronderstel nu maar niet, dat de mensen alleen oorlog voerden. Ook de natuur liet haar strijdlust kennen. Het zonnig licht, dat gedurende een ganse dag getriomfeerd had, werd thans stilaan door de geniepige duisternis overvallen en traag, maar zeker, tot achter de brandende horizon gestoten, waar zij zich manmoedig verschanste, tot zij wederom eens een dappere sprong naar voren kon doen...

De tweede frontlinie, waar soms de lichtspoormunitie van de vijand fluitend vurige kogelbanen trok, kon als een rustige sektor doorgaan, indien men bedenkt, dat op de eigenlijke vuurlijn de machinegeweren knetterend dood en verderf brachten aan vijandelijke soldaten die, op menselijk oogpunt bezien, ook hun vaderlandse plicht deden en tevens de geliefde zonen waren van wenende moeders... Iedere granaatontploffing doodde, te zamen met een evenbeeld van God, de brandende gedachte naar liefde...

Het bos en de gebouwen staken gelijk spookachtige plekken donker af in het duister van de nacht, dat het maan- en sterrenlicht wazig poogde te doordringen. Nu en dan grepen felle

achttiendaagse veldtocht, die eerder op een veldslag van 18 dagen geleek.
Laat het thans eens en vooral voor immer voor alle geringschattende nakaarters duidelijk geschreven staan : niet alleen de Duitse, Engelse, Nederlandse en Franse legers dienden ter plaatse stand te houden, te overwinnen of te sneuvelen, doch ook het Belgisch leger lag in 1940 onderworpen aan alle willekeurige, maar toen — en waarschijnlijk heden nog — geldende geboden, voorschriften, bevelen en wetten van de bevelvoerende militaire instantie !

en bibberende schijnsels van de aan het rumoerig front afgeschoten lichtkogels met bevende vingers in het dicht bladerendak van het slapend bos of betokkelden geluidloos de bemoste dakpannen van de uitgestorven hoeve.

Buiten de dubbele schildwachten, die ik bij de tros had uitgezet in verbinding met de eerste vuurlinie, vond ik het niet noodzakelijk nog een wacht aan de hoevepoort op te stellen. Ik achtte het geraadzamer zelf te waken, terwijl ik de vermoeide chauffeurs een betrekkelijk rustige nacht bezorgde. Chef Fininger, die plotseling uit het niets opdoemde, bleef mij gezelschap houden, alhoewel zijn eigenlijke plaats tussen de jonge strijders op het eerste front verlaten bleef. Met hem had ik geen uitstaans en dus moest hij zelf maar weten, op welke manier hij zijn soldatenplicht wilde volbrengen. In elk geval bleven wij die moordende nacht te zamen en spraken gedempt over koetjes en kalfjes, maar in het biezonder nog over de vreemde ontwikkeling van de verrassende oorlogsgebeurtenissen. Alhoewel er nog nooit een oorlogsbulletin voorgelezen werd, ten einde de onwetende strijders voor te lichten met betrekking op de resultaten van hun met goede wil gebrachte offers, toch zijpelde er soms iets onbemoedigends door de strak gespannen mazen van het stilzwijgendheidsnet. Thans hadden wij reeds vernomen, dat de Engelse soldaten zinnens waren terug in te schepen naar hun land, zodat het achtergelaten België voortaan alleen zijn oorlogssoep gaar moest koken. Zelfs zonder enige zekerheid over dit fnuikend bericht te bezitten, sloot reeds de vertwijfeling ons hart tussen haar ijzige vingers. Wat hing er ons nog boven het hoofd ? !...

Wanneer een nachtwacht, zoals deze die ik mijzelf op de schouders had gelegd, niet om de twee uren door aflossers werd overgenomen en voortgezet, dan viel het waken zeer lang en lastig. Daarbij kwam nog de nachtelijke kilheid, die mij de ene rilling na de andere over het lichaam joeg. Ten slotte zag ik mij ertoe verplicht mij met de kapotjas te beschermen tegen deze kilkoude.

Plotseling werd mijn aandacht gevestigd op een telkens

opvlammend licht, dat laag over de grond trilde, alsof het ieder ogenblik van de aardbodem zou verdwijnen. Ook Fininger, die ik opmerkzaam had gemaakt op de ondoorgrondbare geheimzinnigheid, vond het eigenaardig een vuur te ontdekken op de rechterflank van de tweede frontlinie, terwijl de verduistering geboden bleef op alle sektoren.

„Verdacht." mompelde Fininger.

„Dat meen ik ook." fluisterde ik onwillekeurig. „Konden wij dit licht of dit vuur maar eens van dichterbij onderzoeken."

„Wij kunnen hier niet weg."

„Wat zou het kunnen beduiden ?"

„Ik weet het niet."

„Kijk ! Het is plots verdwenen !"

Maar enkele ogenblikken nadien verscheen het terug, om dan wederom even geheimzinnig te verdwijnen. Zo danste en trilde het op en af. Soms meenden wij het langzaam naar links te zien opschuiven, om daarna even onverklaarbaar op dezelfde plaats terug te keren.

„Probeer uw verrekijker eens," opperde ik.

„Gij zijt niet goed snik, geloof ik." lachte Fininger honend.

„Probeer hem." drong ik aan.

„In de nacht ?" vroeg hij verwonderd en twijfelend.

„Ja ! Waarom niet ?"

„Maar dit toestel is niet voor het nachtkijken gemaakt." weerstreefde hij.

„Alles gaat." stelde ik hem gerust.

Eindelijk gaf hij toe. Hij keek door de verrekijker en bleef turen, tot het ten slotte op mijn zenuwen begon te werken. Wat had hij ontdekt ?

„Wel, wat is het ?" praamde ik ongeduldig.

„Ik kan het niet verklaren. Het komt mij voor, alsof het licht zich eerst veraf bevindt en daarna dicht bij ons staat."

„Gij zijt uit uw nek aan 't kletsen !"

„En toch is het zo !"

„Geef die verrekijker eens hier !"

Ook ik kon mij geen duidelijk beeld vormen van het licht

of het vuur. Toch besloot ik ten lange laatste, dat het zich op verre afstand bevond. Anders zou het beter te onderscheiden zijn geweest. De verrekijker gaf ik aan Fininger terug.

Lange tijd hield het fascinerend licht onze aandacht gaande. Het liet ons niet met rust, tot... het onverwachts veranderde in een kolossale vlam, die als een brede bliksem in de hoogte schoot, een deel van de duisternis verteerde, om nadien, losgescheurd van de aarde, zich even snel in het eeuwig niets op te lossen... Kort daarop bereikte ons een dof gerommel. Toen pas begrepen wij, wat het lichtje in feite te betekenen had gehad. Een door het vijandelijk geschut gestichte brand had een munitieopslagplaats bereikt en dit laatste in de lucht laten vliegen... Meer niet...

Zwijgend, doch mijmerend, bleven wij bij de hoevepoort staan. Onze schaduwen werden door de nacht opgeslorpt. Wij hoorden het regelmatig opknetteren van een luwend gevecht. Het sinister gefluit van de verloren kogels hield ons wakker en wakend. Het granaatvuur scheen er genoeg van te hebben en naar rust te verlangen. De vreselijke toneelspelers waren vermoeid...

Van tijd tot tijd fietste een verbindingsagent, met berichten gezonden van de kommandopost op het front naar de Staf van het regiment, op de oneffen landweg, die langs de stille hoeve in de richting van Geluwe kronkelde. Telkens sprongen wij uit onze schuilhoek te voorschijn en hielden de nachtelijke berichtenridder staande, ten einde zijn eenzelvigheid te kontroleren of ook nog om te vermijden, dat een wanhopige strijder in een vlaag van moedeloosheid deserteerde.

Dat wij zo maar niet ongewapend voor een aansnellend personage sprongen, spreekt vanzelf. Immers kon de ons onbekende fietser zowel een Belgische als een Duitse soldaat zijn geweest ; deze laatste althans in een vrijwillig overlopen. Daarom mikte Fininger met zijn getrokken pistool op de verdachte, terwijl ik doodbedaard de uitgestrekte wijsvinger tot schieten gereed hield... Onder zulke bedreigingen kon men niets anders doen, dan fluks gehoor geven aan de bevelen van de

nachtelijke wachtposten... En aan ontsnappen viel natuurlijk niet te denken !...

16de HOOFDSTUK.

26 mei 1940.

Te 0345 uur verlevendigde de Duitse bedrijvigheid op het gehele Leiefront. Kort daarna voerde de bevriende artillerie de spervuren uit, die door opgeschrikte kommandanten dringend aan het regiment werden aangevraagd. De vijandelijke aanvallen werden de ene na de andere met bloedige verliezen afgeslagen. Hun stormlopen liepen dood op de gevelde bajonetten, die in deze oorlog het roestig prikkeldraad uit de loopgravenoorlog 1914-1918 moesten vervangen (1). De talrijke doden konden echter niet voor de tweede maal opstaan en onmiddellijk daarop opnieuw sneuvelen. De gewonde Lansiers evenwel bleven zich ter plaatse hardnekkig verdedigen en zonden schot na schot in de reeds flink gedunde rangen van hun woedende tegenstrevers. En over deze chaos van menselijke vernietiging zweefden de veelkleurige lichtkogels, als brandende kaarsen boven een enorme katafalk, waarop de knokige dood dansend de zingende zeis door de jonge levens maaide...

Toen de verbleekte maan als een zorgzame moeder de nachtlichtjes bij de flikkerende sterren één voor één uitdoofde, wierp vader dag de donkere deken van zich af. Op dat ogenblik aanzag ik de vrijwillig op mij genomen wacht als beëin-

(1) Het valt niet te loochenen, dat er aan het Leiefront in 1940 menige gevechten van man tegen man en met het blank wapen (bajonet op de geweerloop) geleverd werden tussen de aanstormende Duitsers en de zich flink verdedigende Belgische soldaten. Trouwens werden er naderhand op dit enorm slagveld verscheidene paren van dode Duitse en Belgische militairen gevonden, die elkaar wederkerig en op hetzelfde ogenblik de ruw geslepen bajonet in het sidderend lichaam hadden geploft. Zij vielen en stierven door het koud staal een bliksemdood in een bliksemoorlog.

digd. Geeuwend begaf ik mij naar de boerderij, ten einde mij te scheren en te wassen met het water uit de buitenstaande pomp tegen de muur. Chef Fininger vond het niet nodig het water te verontreinigen. Hij wandelde direkt naar het ontwakend bos, waar de half slaperige koks met de veldkeuken rumoerden. Ik bleef onder het dak van de voorraadschuur zitten, dicht bij mijn kamion. Vervolgens at ik een snede droog brood. Het eten van droog brood begon op de duur op een kronische ziekte en aan het begin van een hongerperiode te gelijken. Intussen kwamen er geleidelijk meer en meer vijandelijke vliegtuigen boven de tweede frontlinie cirkelen. De Duitsers waren een grote inspektie van het slagveld van uit de lucht begonnen.

Na het morgenmaal bij de veldkeuken te hebben genomen, kwam chef Fininger terug bij mij.

„Ik ga even naar de eerste vuurlijn, om rapport uit te brengen bij de kommandant."

„Over wat zoudt gij rapport moeten uitbrengen ?" vroeg ik verbaasd. „Er zijn langs hier toch geen Duitsers doorgebroken !"

„Nee, dat niet. Maar ik moet de dagelijkse orders halen."

„Gij zijt hier toch niet in een kazerne !"

„Het zijn geen geschreven orders ; enkel mondelinge."

„Kijk uit, hoor !"

„Ik zal niet proberen, om een kogel tegen te houden. Wees gerust."

Hij vertrok. Ik zag hem de stoffige landweg opkuieren in de richting van het front, doch zo traag, alsof hij een gezondheidswandeling deed. Daarom begon ik te twijfelen of hij wel degelijk naar het front ging of enkel bij mij de indruk wilde wekken, dat hij door zijn afwezigheid de voorgenomen, doch vergeten tocht, toch had volbracht. In elk geval bleef hij niet lang weg ; een half uur hoop en al.

„Welke zijn nu uw zogenaamde dagorders ? !" vorste ik op een toon, die nauw bij de spottende grens lag.

„De kommandant heeft mij bevolen al de motorvoertuigen op de weide te rangschikken per peloton, de voorwielen gericht naar de hoeveuitgang."

„Dàt bestaat niet !" kreet ik verbijsterd.

„Wij moeten ons gereed houden voor een mogelijke terugtocht."

„Daar geloof ik niets van !"

„Ik vertel u geen leugens."

„Ik kan het niet geloven !"

„En toch is het waar !"

„Maar het is onmogelijk !"

Chef Fininger scheen in zijn teen gebeten te zijn over mijn luidruchtig ongeloof. Hij kreeg het op de zenuwen, zag ik, want hij deed zijn wangspieren op- en neerwippen.

„Luister, gij !" beet hij mij met verheffing van stem toe. „Ik herhaal voor de laatste maal, dat de kommandant mij bevolen heeft al de motorvoertuigen op de weide te rangschikken per peloton."

Hoofdschuddend stond ik op.

„En aangezien dit werk in uw bevoegdheid als rijtuigoverste valt, zo zult gij ook het bevel moeten uitvoeren."

„Vergeet het ! Ik ben niet thuis !"

„Ik beveel het u !" schoot hij brutaal uit.

„En ik denk er niet aan een poot uit te steken !" weerstreefde ik.

„Indien ik u een goede raad mag geven, begin er dan mede." zalfde hij thans, zonder nochtans de dreigende toon geheel te verliezen.

„Ik weiger !" besliste ik vastberaden.

„Ik ben de eskadronsoverste en dus staat gij onder mijn bevel !" gilde hij bijna.

„Gij vergist u deerlijk. Ik hang rechtstreeks af van de eenheidskommandant."

„Ik beveel u uitdrukkelijk mijn order uit te voeren !" kommandeerde hij plechtig.

„Ik weiger een onzinnig bevel op te volgen !" blafte ik hem toe.

Chef Fininger scheen erg verrast te zijn door mijn hardnekkige koppigheid. Zo iets had hij van mij toch niet verwacht.

„Dan doe ik het zelf!" riep hij boos uit.

„Dàt moet gij weten!" gaf ik hem voor bescheid. „Maar ik wil geen verantwoordelijkheid voor uw daden dragen!"

„Ik doe toch niets anders dan de orders uitvoeren, die de eenheidskommandant mij opgelegd heeft."

„Nogmaals ; ik geloof het niet!"

Redenen om te weigeren, had ik genoeg. Luidens de voorschriften van het reglement moesten al de voertuigen gecamoufleerd worden tegen het zicht van de vijand, zowel van uit de lucht als van op de grond. Deze waren niet alleen geldig en bindend in tijd van vrede, maar dienden ook toegepast te worden in oorlogstijd. Daarom had ik gebruik gemaakt van het bos en met sukses. Tot dan toe had geen enkele vijandelijke piloot iets verdachts opgemerkt. Maar nu wilde chef Fininger op order van de kommandant, zoals hij herhaaldelijk bevestigde, al de motorvoertuigen op de open weide plaatsen. Het zou niet lang duren, meende ik, of het veranderd uitzicht van de weide zou ontdekt worden. Het treurig gevolg daarvan kon men zich gemakkelijk voorstellen! En wie zou dan later de schuld moeten dragen??? Ik misschien??? Nee, God beware mij! Daarom had ik chef Fininger zo geestdriftig bedankt en geweigerd zijn onbezonnen bevel uit te voeren.

Vanzelfsprekend waren mijn helpers onwillekeurig getuigen van deze hooglopende woordenwisseling tussen twee oversten. Zij wisten wel dat ik ter zake gelijk had, maar dat ik, door de dagelijkse vernederingen van hogerhand, die er om de goddomme maar niet toe kwam mijn karakter behoorlijk te ontleden, als niet geloofwaardig doorging. Wat ik naderhand ook mocht vertellen, wie zou mij ooit geloven? Voortaan lag mijn krijgslot in handen van getuigen!

Chef Fininger richtte zijn schreden naar het bos. Ik vergezelde hem, ten einde nog een poging te wagen, om hem van gadachten te doen veranderen. Maar ik faalde. Hij liet zich niet van zijn standpunt afbrengen.

„Luister eens even, Fininger. De manœuver, die gij thans wilt laten uitvoeren, slaat toch tegen de kop!"

„De kommandant heeft die bevolen."

„Ik kan er niet toe komen, dit te geloven."

„Wij moeten toch kunnen vertrekken."

„Het eskadron kan vertrekken van uit het bos, zonder gevaar te lopen te worden gezien."

„Dàt denkt gij !"

„Wie zal er ons komen vervangen ?"

„Naar het schijnt, zullen er Wielrijders onze frontsektoren overnemen."

„Waarheen zullen wij ons begeven ?"

„Dat weet ik niet !"

„Om welk uur begint de aflossing ?"

„Wat weet ik daarvan ? Houd miljarde-dju toch eens op met vragen !"

Chef Fininger drong het kreupelhout in het bos binnen, gelijk een vos in een kippenhok. Het gevloek, het gesakker en het gemopper van de in hun zuurverdiende rust verstoorde chauffeurs kon ik vergelijken aan het gekakel en gesnavel van verontwaardigd pluimvee, dat probeerde op de uitgekozen slaapstok te blijven zitten. Doch vroeg of niet, aan slapen diende een einde te worden gesteld en de handen uit de mouwen gestoken. Chef Fininger streelde het gehoor van zijn ondergeschikten met een biezonder delikate vloektoon, die gewoonlijk gebruikt werd, om een bedelaar te verplichten de uitgestoken hand terug te trekken. Hij joeg de chauffeurs zonder genade op met kwistig toegesnauwde bevelen. Zij moesten met hun voertuig het beschermend bos uit en tegelijkertijd een voldoende hoeveelheid bebladerde takken medenemen, ten einde daarmede hun machine in het midden van een weide te camoufleren !!!

Ik vond het niet alleen een nutteloos werk, maar eerder een formidabele vergissing. Immers, de Duitse piloten kenden de streek zo goed als wij of, laat ons zeggen, nog beter dan wij. Zij vertoefden iedere dag boven ons en konden alles zien, terwijl wij ter plaatse bleven rondtrappelen in een ons onbekende streek. Elk bos, iedere heuvel en vlakte stonden in hun geheugen gedrukt, als prenten in een encyclopedie. Welk een stun-

telige dwaasheid te proberen hen te beduvelen ! Zij zouden aanstonds bemerken, dat het moederbos een kind had gebaard en de weide als een bebladerde wieg gebruikte. Zulk een blijde gebeurtenis zou als spoedbericht worden overgeseind, waarna het zwaar orkest, dat de poppen gewoonlijk aan 't dansen zette, in aktie zou treden !

„Zeg, Fininger," begon ik wederom, „wij zullen door de Duitse piloten opgemerkt worden, hoor."

„Zwartkijker !" schold hij. "Ik wil wedden, dat niemand iets zal bemerken van deze zogenaamde terreinsverandering, waarvoor gij zoveel schrik hebt."

„Dàt hoopt gij !... Maar ik wens het !..."

Enkele soldaten vroegen mij, waarom zij hun moto moesten verplaatsen, daar zij het veiliger vonden in het bos. De camouflage op de weide stond hen in genen dele aan.

„Wat mij betreft ; ik heb u de plaats aangeduid, waar gij u veilig kunt achten tegen het zicht van de vijandelijke luchtmacht. Door mij zijt gij dus volkomen gedekt. Aan de andere kant is chef Fininger bezig met de lakens uit te delen. Het zou dus gewenst zijn, dat gij uw bezwaren aan hem voorlegt, overwegende dat hij naar mijn raad niet luisteren wil."

Een hele tijd duurde de camouflage op de weide. Ik stond er zelf verstomd van door de grondige wijziging, die de streek daardoor had ondergaan. Doch chef Fininger dacht geen ogenblik aan de kamions, die hij op hun vroegere door mij aangewezen schuilplaats liet staan. Gelukkig maar !... Natuurlijk dat ik mij voor geen vin verroerde... Ik gebaarde mij dood...

Nadien ging chef Fininger zich opstellen bij de rollende keuken in het bos, terwijl de manschappen aan het direkt frontgevaar blootstonden, want van tijd tot tijd snorde een vijandelijke kogel over hun hoofd. Ik wandelde nadenkend terug naar de voorraadschuur bij de hoeve, waar ik een babbeltje hield met mijn helpers. Zij vertelden onder meer, dat zij een alarmerend gerucht hadden vernomen van een fietsende berichtenoverbrenger, namelijk, dat Koning Leopold III van zins zou zijn, om met zijn leger te kapituleren, ten einde een onmenselijke

oorlog, die zijn gemarteld volk uitmoordde op een ongenadige en beestachtige manier, ten spoedigste te beëindigen. Maar ik had reeds zovele vreemde dingen gehoord ! Daarom hechtte ik er niet veel geloof aan.

„Eerst zien en dan geloven." zei de ongelovige Thomas.

Enkele vijandelijke vliegtuigen overvlogen onze stelling. Zelfs een paar deed een ongestoorde rondvlucht boven de gehele uitgestrektheid van de boerderij. Deze demonstratie stond mij bijster weinig aan. Ik vreesde terecht, dat tenminste één van de Duitse piloten de aangebrachte verandering op het terrein zou bespeuren, anders waren zij geen schop op hun kont waard. Gelukkig werden er geen bommen afgeworpen en dit troostte mij in vele opzichten...

Op de stoffige landweg bemerkte ik oprukkende troepen. Dezen waren aangeduid, om de vermoeide strijders, die gedurende een gehele nacht gestreden hadden en geleden onder allerhande beschietingen, bombardementen en granaatontploffingen, te vervangen. Op hun bezorgd kijkend gelaat kon ik geen aanmoedigende glimlach ontdekken. Zij marcheerden immers in een richting, waar zij hun houten kruisje konden veroveren.

Plots schrikte ik door een onverwachte hevige knal, juist boven het dak van de voorraadschuur waaronder ik stond. Onmiddellijk daarop volgde een tweede oorverdovende ontploffing. Rondom mij siste het onheilspellend. Ik keek naar omhoog en zag de blauwe lucht dwars door de in het dak geslagen gaten. Ongeveer 30 sekonden nadien en een paar meter boven de grond ontplofte een derde granaat een eindje achter de voorraadschuur. Een negerzwarte smookwolk trok langzaam verbredend en vervluchtigend de hoogte in. Een vierde schot volgde niet meer. Ik begreep, dat de Duitsers, door hun artilleriebeschieting met schrapnells en in verbinding met hun waarnemende en overseinende piloten, bezig waren hun hoekberekeningen te becijferen, ten einde het ongezien doel met de grootste trefzekerheid onrechtstreeks te vernielen.

„Ik verwacht mij aan een zware artilleriebeschieting." opperde ik bezorgd tot mijn helpers. „De vijand heeft het pas geca-

moufleerd rollend materieel op de weide al in de smiezen gekregen."

„Wat staat er ons te doen ?" vroeg Burrow.

„Laat ons naar het bos gaan. Wij zullen er veiliger zijn."

„Ja, dat meen ik ook."

Nauwelijks hadden wij enkele stappen op de weide gedaan of chef Fininger, die wij van onder de kamion van de rollende veldkeuken zagen kruipen op handen en voeten, riep ons toe : „Halt ! Keert terug !"

„Waarom ?" vroeg ik hem schreeuwend, terwijl wij stilstonden.

„De Duitse vliegers zullen u zien !"

Punt !... Dus volgens zijn schitterende militaire mening zouden de Duitse piloten de naar het bos gaande militairen ontdekken, terwijl zij het pas geïnstalleerd voertuigenpark op de weide over het hoofd zouden zien !... Als strategische redenering kon dit er nogal door, nietwaar ?... Juist goed om van omver te vallen !... Maar ik kon bijvoorbeeld toch mijn goesting doen en in weerwil van zijn bevel met mijn helpers naar het veiliger bos gaan, waar hijzelf trouwens vertoefde. Doch ik deed het niet. Ik wilde hem de gelegenheid niet gunnen mijn zelfstandig optreden gedurende een artilleriebeschieting later te kwalificeren als lafheid ; een beschuldiging die toentertijd — en misschien nu nog — zo snel en onnadenkend in de mond genomen werd, wat heel wat ellendige verwikkelingen kon teweegbrengen. Schouderophalend keerden wij op onze voetstappen terug en lieten chef Fininger triomferend achter.

Na een kwartier, waarbij alles rustig bleef, kwam chef Fininger uit zijn schuiloord te voorschijn. Waarschijnlijk verveelde hij zich, want hij teende de weide over en vervoegde zich bij mij.

„Het artillerievuur op de tweede stelling is al gedaan." meende hij zelfbewust.

„Pas maar op. Het waren enkel berekeningsschoten." weerstreefde ik.

„Ach ! Loop rond !" humde hij generaalachtig.

„Wacht uw tijd maar af. Gij zult het zien en horen !"

„Zwartkijker !" snoof hij.

„Trouwens hebt gij een vinger in uw oog gestoken, door de motorvoertuigen in de weide te zetten !" vermaande ik hem voor de zoveelste maal.

„Miljarde toch ! Begint gij wederom te zagen ?!"

Het zou toch niet baten, indien ik hem daarop nog een antwoord gaf. Hij wilde evenmin luisteren naar goede raad. De toekomst zou moeten bewijzen, wie van beiden naderhand in het gelijk mocht gesteld worden. In elk geval speet het mij, dat hij zonder overleg gehandeld had.

Onze vermoeide soldaten, die onlangs door de Wielrijders vervangen werden, kwamen ongeveer te 0630 uur terug van de eerste vuurlijn. Zij begaven zich zwijgend naar hun motorvoertuig en maakten zich marsvaardig. Intussen begonnen aan het front de eerste doorzijpelingen van vijandelijke elementen, niettegenstaande een felle artillerieripostering, waarbij de Belgische batterijen op sommige ogenblikken „à bout portant" schoten op de aanstormende Duitsers.

De kommandant, aan het hoofd van zijn eenheid van de eerste frontlinie gekomen, keek verwonderd op bij het bemerken van het onvoldoend gecamoufleerd rollend materieel, dat omzeggens naakt, doch met een Evablad gedekt, op de weide werd opgesteld. Het spreekt vanzelf dat hij de rijtuigoverste op het matje riep en van deze onschuldige persoon onmiddellijk de nodige uitleg wilde vernemen over het hoe en het waarom van de onbezonnen tentoonstelling van de motorvoertuigen. Chef Fininger stond bij mij, de matjesstaander, en deed precies alsof hij er voor niets tussen zat.

„Wat betekent dat ?!" viel de kommandant verbitterd tegen mij uit. „Ik heb toch bevel gegeven de tros behoorlijk te camoufleren ?!"

„Jawel, kommandant." gaf ik toe.

„Ten andere waren de moto's, volgens het mondeling verslag van de inspektie-officier, in het bos verborgen."

„Dat is juist, kommandant." beaamde ik.

„Hoe komt het dan, dat de voertuigen op de weide staan, waar de Duitse piloten ze heel gemakkelijk kunnen onderscheiden ?"

„Gijzelf hebt het bevel daartoe gegeven."

„Ik ?" schrikte hij.

„Ja, kommandant."

„Zulks heb ik u nooit bevolen !"

„Niet aan mij, dat is waar."

„Aan wie dan wel ?"

„Aan uw eskadronsoverste."

„Chef Fininger ?!... Maar dat is een grove leugen, sacrénom !"

„Nochtans beweert hij, dat hij u is komen opzoeken in de eerste vuurlinie, ten einde de orders voor vandaag te krijgen."

„Ja, hij is even tot aan de kommandopost gegaan. Maar ik heb hem niet bevolen de rijtuigen op de weide te doen plaatsen. Hij moest er enkel voor zorgen, dat de pelotons vertrekkens gereed stonden."

„Hij vertelde mij geheel het tegenovergestelde."

„Als rijtuigoverste moest gij toch beter weten ?! Gij moest geweigerd hebben, zulk een dwaas bevel uit te voeren !"

„Ik heb niets anders gedaan, dan geweigerd !"

„Waarom staan die machines dan in de zon te blinken ?"

Uiteindelijk wendde de kommandant zich tot de ware oorzaak van zijn ongenoegen. Deze maal kreeg chef Fininger, die in normale omstandigheden doorgang als een kameraad van de eenheidsbevelhebber en dus in diens ogen nooit enig kwaad kon doen, een flinke bolwassing, tot hij ervan rood werd tot achter zijn ongewassen oren. Toch moest ik het slachtoffer bewonderen, want het spartelde tegen gelijk een vis aan de haak. Chef Fininger hield bij hoog en bij laag staande, dat de kommandant het nieuwsoortig camouflagebevel wel degelijk aan hem gegeven had en zei erbij, dat hij niet de onhebbelijke gewoonte had, om iets uit zijn duim te zuigen. Maar de kommandant begon daaraan te twijfelen... En ik nog meer...

„Overtuig u, dat alles marsvaardig is." beval de komman-

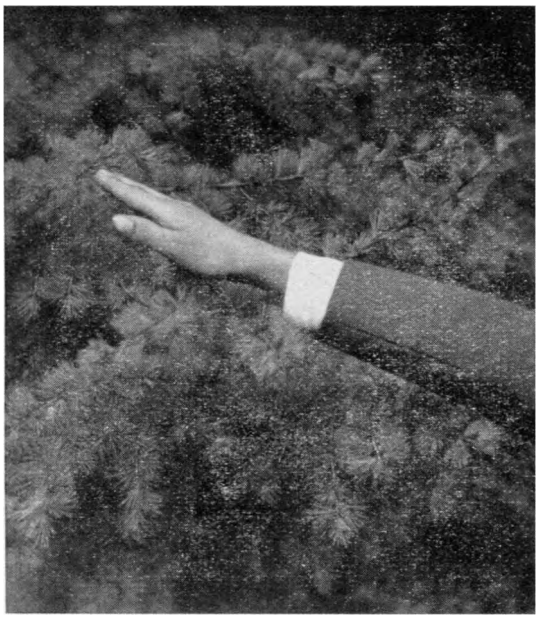

Tot groet de opgeheven hand,
die velen in 't belang deed staan ;
tot deze hand, tot grote schand,
de gegroeten begon te slaan.

dant hem woedend. „Het eskadron vertrekt binnen het uur. Wij moeten ons op hoger bevel terugtrekken."

Terwijl chef Fininger zich razend van woede verwijderde en menige spottende blik van rondlummelende militairen moest verdragen, kwam de soldaat-chauffeur Forwick zich ongenodigd bij de kommandant aanmelden, zonder zich vooraf bij mij aan te bieden, die als rijtuigoverste zijn zaak moest behartigen.

„Kommandant."

„Wat is er aan de hand ?"

„Mijn moto is kapot."

„Wat bedoelt gij met „kapot" ?"

„De zuiger zit in de cilinder vastgeklemd."

„Dat is uw schuld !"

„Maar, kommandant..." sputterde Forwick.

„Uw schuld, zeg ik ! Maar, enfin, er is niets aan te doen. Neem dan maar plaats op de ene of andere vrije duozitting."

„Tot uw orders, kommandant."

Forwick groette reglementair, omdat hij er zo goedkoop vanaf kwam. Hij draaide zich fluks om en marcheerde, al gebarend van krommen haas, de weide over, waar hij probeerde zich onzichtbaar te maken, door gedurig tussen zijn strijdgenoten te slenteren.

„Ga die kapotte moto onderzoeken." beval de kommandant mij. „Ingeval Forwick de waarheid heeft gezegd, moet gij de banden doen afnemen, alsook al de andere onderdelen die als reservestukken kunnen dienen."

„Begrepen, kommandant."

„Zodra het eskadron vertrekt, moet gij de onbruikbare moto in brand steken."

„Het zal gebeuren."

De eenheidsbevelhebber wilde toen heengaan. Maar ik hield hem staande. Ik vertelde hem, dat de vijandelijke artillerie drie schrapnells had afgeschoten, waarschijnlijk om hoekberekeningen uit te cijferen, waarna een beschieting in regel zou volgen.

„Allons, allons !" lachte hij ongelovig, alhoewel hij de

gaten in het dak door de ingeslagen projektielen boven zich zag.

„Ik verwacht een flink bombardement." herhaalde ik tot zeurens toe.

„Gij ziet ook alles te donker in !"

„Het ware beter nu met het eskadron te vertrekken, dan later. Mijn voorgevoel zegt mij, dat..."

„Kom, scheid uit." onderbrak hij mij.

„Vergeet het niet, kommandant, dat ik u verwittigd heb."

„Ja, ten slotte is het mogelijk, dat wij een klein bombardement van niemendal zullen krijgen. Maar wij moeten er ons hoofd niet over breken."

„Denkt gij ?"

De kommandant antwoordde niet meer op mijn vraag, maar riep chef Fininger wederom bij zich.

„Luitenant Groller zal het bevel over het eskadron overnemen, zodra hij met de achterhoede uit de eerste vuurlijn komt. Zeg hem dat in mijn naam."

„Waar gaat gij heen, kommandant ?" vorste chef Fininger.

„Ik begeef mij naar de Staf van het regiment te St. Julien, tussen Ieper en Poelkapelle, ten einde een verkenning uit te voeren op de spoorbaan, gelegen tussen Zonnebeke en Ieper. Heel waarschijnlijk zal het eskadron daar stelling moeten nemen."

„In orde, kommandant."

De kommandant steeg in zijn luxerijtuig en verdween weldra in een stoffige wolk op een in zonneschijn badende kronkelweg. Ik begreep niet al te wel, waarom hij zo plotseling weg moest, zelfs zonder te wachten op luitenant Groller. Deze laatste arriveerde enkele minuten later en informeerde direkt achter de kommandant. Toen hij vernam, dat deze de eenheid ter plaatse gelaten had onder de leiding van onderofficieren, scheen hij eensklaps genoeg te hebben van al het militair gedoe.

„Als de kommandant te St. Julien zit, dan ben ik beter bij hem, dan bij u. Wat hij niet wil doen, wil ik ook niet uitvoeren

De onderofficieren zullen de troep te 0800 uur stipt laten vertrekken in de richting van St. Julien."

Onmiddellijk daarop vertrok luitenant Groller, die zich niet altijd akkoord verklaarde met de willekeurige ideeën van zijn rechtstreekse overste. Hij liet ons achter in een ongezellige sfeer, waarbij de onderofficieren, die nooit geacht werden in staat te zijn om de graad van officier met sukses te dragen, toch wel zo flink moesten zijn, om de zich terugtrekkende officieren te vervangen, zowel in vredes-, als in oorlogstijd ! Daar stonden wij dan te kijken, gelijk twee onnozele snaken die nog nooit een stoomtrein hadden gezien.

Terwijl chef Fininger zich begon bezig te houden met de eenheid, zo begon ik als rijtuigoverste te zorgen voor het mechanisme.

„Fulton !" riep ik.

„Ja, chef." antwoordde deze, terwijl hij zich bij mij vervoegde.

„Het eskadron zal weldra vertrekken. Vanzelfsprekend zal onze kamion aan de staart van de kolonne hangen. Daar een innerlijk gevoel mij zegt, dat ik moeilijkheden mag verwachten, moet gij de vrachtwagen maar alvast op de landweg zetten, juist buiten de hoevepoort en met de motorkap in de richting van Geluwe."

„Best, chef."

„Deze maatregel moet gij aanstonds toepassen, want in het algemeen hebt gij teveel last, om de motor op gang te brengen. Trouwens zal het voor iedereen van ons gemakkelijker zijn, om nadien het eskadron te kunnen volgen."

Burrow en Mackay bleven bij hem. Ook zij maakten hun toebereidselen tot de bevolen terugtocht. En zoals iedereen waren zij er niet rouwig om, al hadden ook zij hun vaderlandse plicht tot het uiterste volbracht.

Ik zocht brigadier-mecanicien Clary op. Wederom vond ik hem geknield onder zijn tricar. Met trillende lippen bad hij het ene gebed na het andere. Een rozenkrans schoof traagjes tussen zijn bevende vingers. Ik begreep wel, dat een christelijke

jongen zich van tijd tot tijd eens tot zijn al te dikwijls vergeten God moest wenden. Maar hij mocht toch niet overdrijven. Ook hij moest zijn tol aan de oorlogsgod Mars betalen, al probeerde hij nog zo hard de bescherming van een barmhartige God over zich te trekken.

„Kom, Clary ! Wij hebben werk voor de boeg."

„Wat moeten wij nu weer doen ?" vroeg hij een beetje in zijn wiek geschoten.

Ik herhaalde in het kort, hetgeen de kommandant mij bevolen had, vooraleer hij naar St. Julien afreisde.

„Maar dat gaat toch niet !" riep Clary uit.

„En waarom niet, zeg ?"

„Met al die rondvliegende Duitse toestellen ! Zij zullen ons zien !"

„Ach, wat zou het ! Daarvoor moeten zij arendsogen hebben."

„Die hebben zij !"

„Zo erg zal het niet zijn, Clary." moedigde ik hem aan.

„Er fluiten nog kogels rond !"

„Natuurlijk !"

„Wel ? Wat dan ?!"

„Waarom moet gij toch zo bang zijn ?! Ik blijf toch bij u !"

„'t Is goed."

„Kom nu van onder die tricar uit !"

„Ik kom direkt."

Terwijl Clary poogde zijn verwarde gedachten te ordenen en onderwijl zijn herstellingsmaterieel verzamelde, riep ik de hulpmecanicien Sprenger bij mij. Zonder daartoe uitgenodigd te zijn, vestigde hij fluisterend mijn aandacht op het raar gedoe van zijn rechtstreekse overste, brigadier-mecanicien Clary. Deze laatste, zo meende Sprenger, had voorzeker fel van de zenuwen te lijden, want hij scheen niet meer normaal op de levenseisen te reageren. Hij zat steeds maar onder de tricar te bidden, alsof hij alleen een verschrikkelijk onheil te verwachten had.

„De ene moet de andere steunen." raadde ik Sprenger aan. „Een beetje bidden, kan geen kwaad. Velen onder ons hadden

er beter aan gedaan van tijd tot tijd eens een gebedenboek open te slaan, in de plaats van zich bezig te houden met allerhande onbenullige dingen en prutserijen..."

Clary, Sprenger en ik gingen naar de verzamelde voertuigen, ten einde de afgedankte moto van Forwick volkomen uit elkaar te nemen. Wij werkten zwijgend in het laatste peloton achter in de weide. Sprenger nam het achterste wiel eruit. Doch vooraleer aan het voorwiel kon begonnen worden, wierp Clary plotseling een bange oogslag naar de blauwe hemel, waarin wederom Duitse toestellen cirkelden, die hun enerverend motorgeronk als een onaangename waarschuwing op de trommelvliezen lieten roffelen.

„Vliegers !" kreet Clary uitzinnig, terwijl hij opsprong.

Ook ik keek even op. Wel zag ik drie Duitse toestellen als vieze bromvliegen tegen het blauw baldakijn opkruipen. Maar een werkelijk gevaar waren zij niet ; althans nog niet. Ik kende immers hun manier van doen bij ondervinding.

„Er is geen onmiddellijk gevaar te duchten, Clary." probeerde ik hem gerust te stellen.

„Geen gevaar ?!... Geen gevaar ?!..."

Zichtbaar wond hij zich op.

„Ik geloof er niets van !" stiet hij uit.

„Laat ons voortwerken." raadde ik hem aan.

„Gij wilt mijn dood, ja !" beschuldigde hij mij buiten zinnen.

„Doe nu eens precies, alsof er geen enkel vliegtuig boven ons hangt."

„Gij zijt een toffe tist, gij !"

„Komaan, vent ! Wees verstandig !"

„Ik stap het af !" schreeuwde hij angstig. „In het bos is het heel wat veiliger !"

„Gij kunt terug naar het bos gaan, zodra het recuperatiewerk gedaan is."

„Neen ! Neen !... Ik wacht niet langer !..."

In een handomdraai zocht Clary zijn reparatiespullen bij

elkaar en liep, al wat hij lopen kon, terug naar zijn oude schuilplaatskapel, zijnde dus gelegen onder de tricar.

«Clary ! Clary !... Kom terug !..." huilde ik hem achterna.

Ik hoopte tegen beter weten in, dat hij zich zou bezinnen en luisteren naar de stem van de enige vriend, die hij in werkelijkheid ooit bij het leger had bezeten. Maar hij keek zelfs niet meer om ! Natuurlijk kon ik daarover rapport uitbrengen, met krijgsraad en executiepeloton als gratische recepten. Doch deze laatste wraakmiddelen zouden niets aan de huidige paniekstemming hebben kunnen veranderen. Echter zou ik integendeel een vriend verloren hebben en er dus het meeste moeten onder lijden...

Het is door iedereen gekend, dat het angstvertoon meeslepender is, dan het vertoon van dapperheid. Ook Sprenger, die anders toch wel moedig optreden kon, verloor zijn zelfkontrole en holde de brigadier-mecanicien achterna. Mijn roepen en tieren konden niet beletten, dat de twee zieke soldaten probeerden een veiliger oord te vinden in het alles verbergend bos, dan te vertoeven bij een chef, die voor de tiende maal de held uithing en ter plaatse bleef, ten einde op het slagveld in zijn eentje de bevolen ontreddering aan de opgeofferde moto uit te voeren.

Nogmaals loerde ik naar het hemelsblauw. De vijandelijke vliegtuigen waren reeds op de vergulde zonnestralen lager naar de aarde toe gegleden. Ze cirkelden witwolkige hoepels boven de uitgestrekte hoeve, precies alsof die verduivelde piloten op een blauw bord hun witte krijtcirkels trokken, ten einde de aardse artillerie in haar hoekberekeningen de nodige wijsheid bij te brengen. De waarde van de vertoonde meetkundige oefening had ik al lang aan den lijve ondervonden. Wee de onoplettende leerlingen, die de dodenles niet begrijpen wilden...

De chauffeurs brachten de motoren op gang. Forwick zat zakkig ergens op een duozitting en keek angstig naar boven. Chef Fininger, die als een verwaande snob het bevel over het eskadron voerde, gaf het vertreksein. De moto's rolden de ene na de andere de hoevepoort uit en trokken in versneld tempo terug in de richting van Geluwe, opdat de vervoerde militairen

in de loop van de dag in een andere bres zouden kunnen geworpen worden. Ondertussen keek ik met belangstelling naar mijn ravitailleringskamion, die tot mijn verbazing nog niet op de landweg stond, zoals ik het bevolen had. Ik bemerkte, dat Fulton gebukt onder de geopende motorkap prutste. Waarschijnlijk wilde de oudstrijder, die het bloedig Vlaanderenfront uit de jaren 1914-1918 geroken had, zijn bedevaartplaats niet meer verlaten voor de zoveelste opgedrongen terugtochtsweg. En het noodlot zou hem gelijk geven ! Eindelijk steeg Fulton, na met een blikkerige slag de motorkap te hebben toegegooid, in de kabine, terwijl de motor sputterend uiting gaf van zijn allergrootste misnoegen.

Nog zie ik het voor mijn ogen gebeuren en nooit zal ik het kunnen vergeten !...

Terwijl het laatste peloton van het eskadron de weide had verlaten, naar de hoeveuitgang reed en mij bij de kapotte moto achterliet, kon Fulton de kamion in beweging brengen. Deze laatste had nog geen halve meter afgelegd of daar ontplofte een schrapnell met een hevige knal, tegen de autokabine, juist aan de linkerkant waar Fulton aan het stuurwiel zat. Kortstondige vlammen en verwaaiende rook ! De oude kamion viel stil en... dit voor altijd !...

„Arme Fulton." mompelde ik ontroerd.

Door het afschieten van de eerste schrapnell, die zowel mijn chauffeur als diens voertuig had getroffen, begreep ik, dat zulks het begin betekende van een artilleriebeschieting in regel, zoals ik het aan de ongelovige eenheidskommandant had voorspeld. De vijand had immers niet voor niets, zowat een uur geleden, drie schrapnells afgeschoten als merkingsvuur. Daarom legde ik mij neder naast de achtergelaten moto, die mij wel een minieme beschutting zou bieden, voor zover de schoten niet rechtstandig boven mij uit de lucht gerapierd kwamen. Maar met schrapnells kon men nooit weten. Pas lag ik neder of de hel brak op haar hevigste los. Baardige duivels wierpen sissend honderden suizende, fluitende en gierende schrapnells, die op hun beurt het helle-orkest bijsprongen met blaffende, knallende

en donderende ontploffingen, zowel op manshoogte boven de weide als op de grond zelf. Het vibrerend slagveld spoog dikke kluiten kleiaarde met brakend geweld de hoogte in. Mijn zenuwen hadden het zwaar te verduren. Mijn gehoor deed pijn. Enkele voertuigen vlogen in brand, anderen kantelden om en de volgenden werden door de inslaande schrapnellscherven en -kogels volkomen onbruikbaar. Geheel de weide lag onder de artilleriesmook verborgen. En het ergste van alles nog : enkele soldaten Lansiers, die het er levend afgebracht hadden na een ganse nacht gestreden te hebben in de eerste vuurlijn, verloren hun jeugdig leven op de tweede frontlinie... Zelfs de naar het bos vluchtende Sprenger lag met een stuk lood in de borst naar lucht te happen...

Hetzelfde bombardement trof ook de Wielrijders, die langs de hoeve marcheerden en zich reeds terugtrokken in de richting van Geluwe. Velen van hen werden aan de Vlaanderengrond gespijkerd, gelijk Kristus aan het kruis. De nare eeuwigheid lachte met krakende echo's...

Daar lag ik dan, meer dood dan levend, liever onder dan boven de aarde... En laat mij vooral eerlijk zijn... Niet meer zijnde dan een stukje mens, zo sidderde geheel mijn zwetend korpus van een niet te bedwingen angstgevoel, alhoewel ik niet zinloos wegliep gelijk Clary en Sprenger, doch mij dwong ter plaatse te blijven liggen. De zelfoverwinning kon nochtans niet beletten, dat het hart mij tot in de keel klopte, gelijk een waanzinnige die met beide vuisten de afgesloten kamerdeur bebonkte. Aan de andere kant vreesde ik, dat mijn hoofd het zou moeten ontgelden, biezonder omdat ik de blikken helm niet meer bezat, die trouwens op een van mijn hulpvaardige reizen door dankende leden van het voetvolk voor de duur van de oorlog geleend werd, zonder mij dit te vragen... Gedurig hoorde ik het gerikketik van de ketsende en borende schrapnellsprojektielen, die de beschuttende moto naast mij deerlijk toetakelden.

Op dàt ogenblik meende ik waarachtig, dat de artilleriebeschieting een eeuw lang had geduurd, alhoewel zij in werkelijkheid na enkele minuten ophield. De honderden ontploffingen

eindigden hun duivels koncert even onverwachts, gelijk het plots ontstaan van de vernietigingsmuziek enkele minuten geleden. Ik keek op en bemerkte in de eerste ogenblikken niets anders dan een donkere rooksluier, die probeerde zich met duizenden beroete vingers vast te houden aan de versmachtende grashalmen en zelfs aan mijn geschonden tuniek te peuteren lag. Met moeite kon het licht briesje de verpestende kruitwolken van de aarde losrukken en in de hoogte blazen, waar zij door het niets werden opgezogen, gelijk water door een spons. Het stonk er geweldig naar gas, toen ik opstond. Ademen leek mij een moeilijke taak. Op slag herinnerde ik mij de vreselijke verhalen over de gasoorlog, die tussen 1914-1918 zovele sukkelaars met weggevreten longen de dood had ingejaagd. Doch langzamerhand verzuiverde de in te ademen lucht.

Ik ontwaarde geen enkele beweging meer op de brandende weide. Iedereen scheen verdwenen te zijn. Ik kreeg het gevoel, alsof ik mij nog alleen in leven bevond tussen de talrijke doden ! En alleen als ongewapende op het slagveld achterblijven, betekende ofwel gedood worden door de aanstormende vijandelijke stoottroepen, ofwel een langdurige krijgsgevangenschap met tegenzin aanvaarden. Natuurlijk wenste ik geen enkele van deze onzalige mogelijkheden af te wachten. Het lag dus voor de hand, dat ik mij moest terugtrekken, om desnoods te voet St. Julien te bereiken. Doch vooraleer daartoe over te gaan, moest ik eerst de moto, die mij nochtans zo suksesvol gedurende de artilleriebeschieting beschermd had tegen allerhande rondsnorrende projektielen, in de vlammen doen opgaan, luidens de uitdrukkelijke bevelen van de eenheidsbevelhebber. Het duurde niet lang of de likkende vlammen omarmden het gehavend voertuig met ontelbare slingerarmen, gelijk een niets ontziende oktopus de verraste prooi zuigend omprangde...

Vervolgens liep ik langs de granaatkuilen naar de voorraadschuur. Uit de deerlijke toegetakelde kamion drong een schreierig gekerm tot mij door. Mijn helpers kwamen te voorschijn van onder de laadbak, waar zij, bij de aanvang van de beschieting, een schuilplaats hadden gezocht. Te zamen gingen wij

naar de opengeslagen kabine. En daar lag Fulton, de gedienstigste chauffeur die ik ooit in mijn militaire carrière had ontmoet, in een onooglijke houding op de vuile kabinevloer, terwijl zijn bebloed hoofd boven de voettrede hing...

Niemand van ons dacht er nog aan zich terug te trekken naar St. Julien. Dat er nog Duitsers bestonden, waren wij al glad vergeten. De fluitende kogels hoorden wij niet meer. Wij moesten immers een vriend helpen ; iemand die met ons vreugde en leed in moeilijke dagen gedeeld had. Zulks gebood niet alleen de soldateneer, maar ook de plicht als mens drong zich gebiedend aan ons op. Zo voorzichtig mogelijk trokken wij Fulton uit de kabine. Te oordelen naar de manier waarop de kermende man in elkaar zakte, deed zijn benarde toestand mij wanhopen hem nog eens terug gezond te weten. Er scheen iets niet in orde te zijn met de ruggegraat. De benen draaiden abnormaal elk om hun as rond, zodat de schoentippen naar de rugzijde wezen. Ik bemerkte daarbij nog een kolossale diepe wonde aan de linkerbovenarm, beginnend aan de schouder en eindigend aan de elleboog, waarin de gescheurde spieren en zenuwen lagen te trillen en te trekken. Andere wonden kon ik voorlopig niet vaststellen ; althans buiten de kleine vleesscheuren in zijn wangen. Maar zijn betraand gelaat, geel uitgeslagen zoals bij een geelzuchtige, droeg daardoor reeds de stempel van de wenkende dood. Ik wist, dat hij sterven zou...

Wij legden de zwaar gewonde op een uitgespreide strobundel, waarvan er nog enkele in de open voorraadschuur voorhanden waren. Wij knieldend bij Fulton neder, hopend hem misschien nog van dienst te kunnen zijn. Maar neen ! Ik zag immers maar al te wel, dat hier geen enkele hulp meer baten kon ; althans niet meer van menselijke zijde.

„Chef," weende hij, „ gij zijt altijd zo goed voor mij geweest. Neem mij met u mede."

„U medenemen, beste jongen ?! Ik zou wel willen, maar ik kan niet. Kijk eens rondom u. Talrijke wagens branden en anderen zijn doorschoten. Hoe moet ik u, in Godsnaam, met

mij medevoeren ? Wij, die thans zelf te voet moeten gaan, bezitten immers geen draagbaar !"

Radeloos bekeek ik mijn helpers, die de schouders optrokken, ten teken dat ook zij geen oplossing konden geven aan het delikaat vraagstuk. Ter plaatse blijven liggen, mochten wij niet, in geen geval, en de zwaar gewonde strijdgenoot met ons medenemen, konden wij niet ! Ten slotte moest ik toch proberen hem aan het verstand te brengen, dat zijn aards bestaan het einde naderde en hij weldra verenigd zou zijn met de vadergrond, die bij voorbaat reeds zijn bloed had gedronken.

„Luister, Fulton." zei ik. „Wees nu eens kalm en ween niet meer. Ik heb u iets zeer ernstigs te vertellen."

Hij deed zijn best, om zijn gevoelens in bedwang te houden. Terwijl zijn jong leven droppelsgewijze wegvloeide uit de menigvuldige wonden, werd hij heel kalm. Hij weende niet meer. De laatste tranen bleven aan zijn verscheurde wangen kleven en zouden de diamanten aan de martelaarskroon vormen.

„Gij hebt mij altijd gekend als een rechtvaardig overste en een waarheidslievend mens, nietwaar ?"

„Ja, chef."

„Welnu," ging ik voort, „hetgeen ik u zal vertellen, is de waarheid, omdat ik deze waarheid op uw gelaat heb gelezen. Die gele kleur beduidt, dat gij weldra voor Gods rechterstoel zult verschijnen, beste vriend. Voor het ogenblik zijt gij nog helder van geest en begrijpt gij alles, wat ik u heb gezegd. Daarom vraag ik u, indien er nog iets is, dat uw ziel bezwaart, u in regel te stellen met uw Schepper !"

„Denkt gij, dat het reeds zover met mij gesteld is ?" lispelde hij.

„Voelt gij niet, dat het einde daar is ?" vroeg ik zacht.

„Ik denk het." zuchtte hij.

„Zodra ik de kommandant ontmoet heb, zal ik hem op de hoogte brengen van hetgeen u is overkomen. Tevens zal ik hem vragen de Staf te bewegen onmiddellijk de militaire geneesheer en de aalmoezenier bij u te zenden, zodat gij van beide kanten

hulp moogt verwachten. Zij zullen uw laatste ogenblikken veel verzachten, geloof mij."

Inwendig vloekte ik, omdat de geneesheer op deze frontsektor ontbrak. Waar zou hij eigenlijk vertoeven ? Waarschijnlijk wel op een andere plaats aan het front, waar zijn hulp al eerder ingeroepen werd. Er waren immers zo weinig geneesheren en brancardiers in het regiment. En overal konden zij ook niet zijn. Er waren toch zoveel gewonden, die dringend moesten geholpen en verbonden worden !

„Wel, Fulton, wij moeten nu gaan." verwittigde ik hem. „Blijf dus kalm en rustig."

„Ja." zuchtte hij langgerekt, terwijl hij de ogen sloot.

„Ik zal doen, wat ik u beloofd heb, jongen."

Hij opende even de trouwhartige ogen en sloot ze toen wederom, ten teken dat hij mij gehoord had en wel wist, dat wij het onmogelijke niet konden doen. Hij aanvaardde zijn soldatenlot manhaftig.

Ik stond op. Burrow en Mackay volgden mijn voorbeeld. Ook zij wisten wel, dat de overlevenden niets méér dan hun plicht konden doen.

„Indien wij niet in de handen van de vijand willen vallen, dan is het hoogtijd dat wij ervan doorgaan. Onze eenheid is al geruime tijd verdwenen."

„Te voet ?" vroeg Mackay.

„Er is geen ander middel." herhaalde ik.

„Dat zal een lastig karwei worden. Ik ben namelijk gewond."

„Gij ook al ?!" riep ik verwonderd uit.

„Ja, chef. Maar het is niet erg, hoor."

„Waar hebt gij uw verwonding gekregen ?"

„Ik heb een stuk lood van een schrapnell in de linkerbil opgevangen."

„Indien de wonde volgens u niet erg is, zult gij de mars naar St. Julien wel overleven. Burrow zal u daarbij ondersteunen. Misschien hebt gij onderweg geluk en kunt gij een voertuig charteren."

„Ja, misschien !"

Ik begaf mij naar de ingedeukte kabine met de puntige houtsplinters, ten einde mijn kapotjas en gasmasker, die aan een kram in de wand hingen, weg te nemen. Doch ik vond niets anders terug dan in flarden geschoten en verschroeide uitrustingsstukken. Nee ! Daarmede kon ik niets meer aanvangen. Met lege handen moest ik de aftocht blazen. Zelfs mijn legendarisch Nerviërszwaard — het aangeslagen broodmes — kon ik met geen ogen ontdekken. Mackay klauterde op de laadbak. Hij wilde in elk geval niet alles achterlaten in de grijpgrage knuisten van de vijand. Intussen speet het mij, dat ik de zo moeitevol gerecupereerde benzineblikken aan de vernieling moest prijs geven. Even wierp ik nog een oogslag op de motor, waarop de als door een reuzenvuist bijeengewrongen en geplette motorkap rustte. Radikaal vernield ! Het „oud beestje", de „ontsnapte oorlogskraker" uit de eerste en laatste wereldoorlog van 1914-1918, sneuvelde op het veld van eer in de in 1940 gestarte tweede laatste wereldoorlog, te zamen met vele dappere kerels van de nieuwe generatie...

Had chef Fininger de order niet gegeven de moto's in pelotons te rangschikken op de weide, dan ware er thans geen voertuigenkerkhof ontstaan. De wagens, die door mij in het bos werden verborgen, hadden van de artilleriebeschieting niet in het minst geleden. Deze reden nu vliegensvlug de weide over en de hoevepoort uit. De chauffeurs hadden geen nota genomen van mijn talrijke stoptekens. Zij lieten mij en de andere kameraden eenvoudig in de steek... of ten ware zij niets hadden willen zien...

Het hoevedak had enkele granaatinslagen te verduren gekregen. Pannengruis en glasscherven lagen overal rondgestrooid. Ik stak het erf over. Overal lagen er gesneuvelden. Een Lansier met uitgebluste ogen rustte op de rug, de armen kruisgewijze uitgespreid, terwijl de hersenen zich als een witte brij dwars door de doorboorde blikken helm naar buiten wrongen. Naast de dode lag diens moto, waarvan de wielen langzaam uitliepen... Snel stapte ik langs enkele granaatkuilen de landweg op. Ook daar lagen er doden en gewonden, zowel op het baan-

vak als in de belendende grachten, die door de artilleriebeschieting op dit punt verrast werden. Deze militairen waren Wielrijders, die de Lansiers op de twee frontlinies moesten vervangen en thans reeds een veeg uit de pan hadden gekregen. Plotseling verschenen er Wielrijders uit de eerste vuurlijn. Enigen renden te voet verder, terwijl anderen op een slingerende fiets met doorschoten banden reden. Zij riepen : „De Duitsers zijn daar !... De Duitsers zijn daar !..." Toen ontstond er een vreselijke wanorde onder hun eigen volk. Het leek mij eerder een paniek te zijn. De ene wilde de andere voorbijsteken. Een verwilderde dwaas schoot zijn geweer in mijn richting af, waarschijnlijk omdat hij zelfs in mij, de lelijke das, een Duitser had gezien. De kogel floot mij rakelings langs het hoofd...

En boven deze ontketende zee van stormende mensen, die met angstbaren over de terugtochtsweg golfden naar een vriendenstrand, orkaanden de Duitse bliksemkruisen met gierend motorgerochel en hagelden hun stalen vervloekingen in de vogelvrij verklaarde onschuld...

De aansnorrende auto, komend uit de richting van de eerste frontlinie, hield ik staande. De chauffeur had enkel gestopt, omdat de naast hem zittende onderofficier mij van aanziens kende. Ik sprong op de voettrede, waarna de tocht terug werd aangevat. Achter mij steeg woedend gehuil op en knetterden wederom enkele geweerschoten. In de kabine zat de Lansier, wachtmeester Stevers, met pijnlijk vertrokken gelaat. Ik vroeg hem, wat hem scheelde. Hij toonde mij een grote, gapende wonde aan de knie, waaruit het bloed langzaam zijpelde. Deze verwonding werd veroorzaakt door een granaatscherf, die zich dwars door de kabinedeur had geboord.

Een paar honderd meter verder haalde ik brigadier-mecanicien Clary in. Hij marcheerde naast de tricar, die nochtans door de motor voortgestuwd werd. Daar er iets aan de motor haperde, had hij geen kans gezien, om het snel rijdend eskadron te volgen. Toen hij mij herkende, stak hij de arm op, ten teken dat hij mijn hulp nodig had. Ik deed de kamion stoppen en sprong er af.

„Wel, wat is er gaande, Clary ?" vroeg ik bezorgd.

„Dat moet gij niet vragen !... Dàt ziet gij toch ?!... De motor wil niet meer trekken."

„Zolang gij de wagen vooruit krijgt, is het in orde."

„Ik wil de tricar aan de kamion koppelen !" nijdigde hij, zonder mij aan te kijken.

„Dat is niet nodig, Clary." beweerde ik. „Gij zijt al een eindje van het front af. Marcheer dus kalm naast uw machine verder. Gij zult wel komen, waar gij wezen moet."

„Gij wilt mijn dood !... Dààr ben ik van overtuigd !..."

En Clary, die als christelijke kerel niets anders deed dan onder de tricar rozenkransen bidden, vloekte godslasterend grof...

„Geloof maar niet, dat ik uw dood wil, Clary." probeerde ik zijn opgewondenheid te kalmeren.

„Jawel, godver... !"

„Integendeel." protesteerde ik.

„Dat is niet waar !"

„Hetgeen gij wilt doen, is levensgevaarlijk."

„Ik wil aankoppelen !"

„Gij wilt uw eigen dood, Clary."

„Ga uit de weg !" gilde hij.

Hij duwde mij brutaal opzijde. Zijn met bloed beaderde ogen gloeiden even fel als Bengaalse vuren. Ik kon hem niet meer als toerekenbaar achten. De frontkolder had hem te pakken en daartegen viel niet te strijden. Met bevende handen koppelde Clary de zware tricar met een lange ijzeren ketting aan de kamion vast. Terwijl ik op de laadbak klauterde en tussen de aanwezige militairen een zitplaats boven op de lading munitiekisten veroverde, gaf Clary het verstreksein aan de vrachtrijder. Deze startte voorzichtig, maar verhoogde geleidelijk de snelheid, wegens het onaangenaam en onderbroken pioe-pioegefluit van de talrijke dolende projektielen. Eén gloeiende kogel in de vervoerde munitie ware voldoende geweest... en dit oorlogsverhaal zou door de scheppende geest nooit te boek gesteld zijn geworden als de «Achttiendaagse dodendans"...

De tricar hosseboste over de oneffen landweg, gelijk het

schuitje in het golvend zog van de lichter. Zelfs de meerijdende soldaten, die de laatste ploeg waren van een achterhoedepeloton, drukten hun bewondering uit over de rijkunst van brigadier-mecanicien Clary. Deze laatste sneed door de mistige stofwolken, die nevelig opwaaierden achter de hotsende kamion en tijdelijk over de smalle weg bleven hangen. Het scheen er voorlopig naar uit te zien, dat deze onpopulaire cross-country van een leien dakje zou lopen. Doch de vijandelijke kogels, die overal en nergens, ongevraagd en ongewild hun verderfelijke aanwezigheid met andermans bloed op de grond tekenden, scheurden ook mijn kunstmatige hoop aan flarden. Met ontzetting bemerkte ik, hoe het dansend voorwiel van de tricar onverwachts slingerend omwipte, omdat brigadier-mecanicien Clary, die een verloren schot in de linkerslaap had opgevangen, geen stuurkracht meer bezat. Het blokkerend voorwiel deed geheel de tricar over de kop slaan met donderend gerras en stofopstuiving. Het vliegend gewicht van 800 kgr van de tricar verpletterde de ontzielde voerder. De plotseling gespannen kabelketting knapte knallend doormidden. De kamion sleepte het ijzeren overschot achter zich aan, dat rinkelend over de grond slangde en waarvan de ringen het poederstof in wolkjes opstootten. De vernielde tricar, waarvan de wielen nutteloos in de lucht maalden, verborg de nieuwe gesneuvelde, gelijk een memorerende grafheuvel uit de oudheid een geliefde dode beschutte. De drukknop van de tricarklavon, die in de veroorzaakte chaos bekneld zat, toeterde aanhoudend, precies alsof er wanhopig om hulp geroepen werd... of ten ware Clary van uit de geestenwereld, waarin hij reeds verbleef, met dit sirenegeluid een „vaarwel" seinde aan zijn strijdgenoten...

De op de munitiekisten gezeten soldaten en ik, die van deze akelige gebeurtenis getuigen waren, riepen als waanzinnigen, opdat de autovoerder zou stoppen. Doch hij reageerde niet. Andere tekens konden wij hem niet geven. De weinige plaatsruimte en de gevaarlijke lading belemmerden onze bewegingsvrijheid op de laadbak. Nee, wij konden nergens en niemand

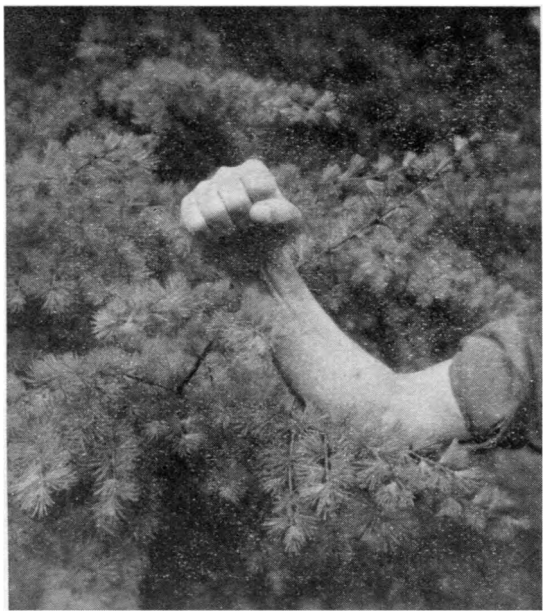

Velen zagen in deze vuist
een teken van vriendschap stralen ;
doch ze konden door deze knuist
enkel een bloedneus behalen.

meer helpen ! Uitgesloten ! Ons stopgehuil sleet op de gepijnigde stembanden weg...

Ergens aan een kruispunt bleef de vrachtwagen staan. Ik sprong eruit en wendde mij tot de autovoerder, ten einde de reden te vernemen, waarom hij op ons geroep niet had gestopt en ons aldus belet had, zo mogelijk nog hulp aan Clary te bieden. Hij beweerde niets te hebben gehoord ; zelfs wachtmeester Stevers niet. Beiden keken zeer verrast op, toen ik hen een kort relaas van het voorgevallene voorhing. De gewonde onderofficier, die noodzakelijk verbonden moest worden en de schokken in de auto niet langer kon verdragen, liet zich door zijn chauffeur naar een bij het kruispunt gelegen huis leiden, waar hij door de gastvrije bewoners liefdevol ter verpleging werd opgenomen. Toen de chauffeur terugkwam, klauterde ik wederom op de laadbak. Hij reed ons snel naar St. Julien. In het midden van het dorp zette hij alle medereizigers af. Daarna bolde hij naar de Staf. Aldaar trachtte hij te vernemen, op welke plaats zijn eenheid reeds in stelling lag.

Wat mij betrof : ik moest mijn eenheidsbevelhebber zien te vinden. Het geluk diende mij. Ik zag hem in mijn richting naderen. Weldra stonden wij tegenover elkaar. Hij glimlachte als iemand, die pas een gelukkige vondst had gedaan.

„Ik heb u en uw manschappen al als vermisten opgegeven." zei hij joviaal. „Maar thans zal ik natuurlijk een tegenbericht aan de Staf laten geworden."

„Ik vind, dat gij nogal rap zijt, om mij en mijn helpers als vermisten op de lijst te pennen." wierp ik op.

„Soit ! Gij zijt terug en dat is het voornaamste."

„Misschien weet gij ook al, dat mijn voorspelling over de artilleriebeschieting bewaarheid werd ?"

„Ja. Ik heb het nieuws van de Staf vernomen."

„Het ergste is, dat de Wielrijders de terugtocht hebben aanvaard. Ik raad u dus aan, de Staf op de hoogte te brengen van de bestaande frontbres. Er dienen ten spoedigste maatregelen getroffen te worden.

„Natuurlijk !"

„Brigadier-mecanicien Clary is gesneuveld, kommandant."

„Ik begrijp er alles van."

Hij knikte meewarig met het hoofd. Vriendelijk meevoelend klopte hij mij op de schouder. Verwonderd vroeg ik mij af, waarom hij mij zo bevaderde. Zulks lag immers niet in zijn gewone manier van optreden tegenover mij. Ik zou later eens moeten proberen, daarover een biezondere studie te maken. Misschien zou de uitleg de moeite waard lonen ?!

„Ik vraag u aanstonds een geneesheer te zenden naar Ter-Hand. Mijn chauffeur Fulton ligt ginds als zwaar gewonde te sterven en heeft dringend medische hulp nodig. Als het enigszins kan, laat de aalmoezenier dan te zamen met de geneesheer vertrekken. Beiden kunnen brigadier-mecanicien Clary, die op de landweg ligt, een behoorlijke dodenhulde bezorgen. Hopelijk kunt gij ook de ziekenauto sturen naar het kruispunt. In het alleenstaand huis ligt de gewonde wachtmeester Stevers."

„Goed. Ik zal daartoe de gewenste bevelen geven." beloofde hij mij geruststellend.

„Dank u, kommandant."

„Waar is uw kamion ?" vroeg hij direkt daarop nieuwsgierig.

„Vernietigd door de artillerie !" stootte ik uit.

„En uw manschappen ?"

„Zij zullen weldra bij mij zijn."

„Très bien."

„Mackay heeft ook een verwonding opgelopen."

„Tiens ! Is het erg ?"

„Neen. Zodra hij verzorgd is, kan hij terug aan het werk."

„Bon. Gij zult u dus opnieuw moeten inrichten als rijtuigoverste."

„Maar ik heb niets te mijner beschikking !" jammerde ik.

„Dat is niets ! Ik weet reeds door ondervinding, dat gij u best uit alle miseries kunt redden. Daarom ben ik ervan overtuigd u weldra terug te zien met de nodige brand- en smeerstoffen."

Hij vertrok en liet mij aan mijn lot over. Nadenkend wan-

delde ik langs de onbevlagde huisgevels ; onbevlagd omdat er geen vreugde heersen kon over al de naargeestige oorlogsberichten, die over de geallieerde legers rondgestrooid werden. Het mocht een echt wonder heten dat ik, toen ik het centrum van St. Julien naderde, plots aangesproken werd door — gij raadt het nooit ! — mijn broeder Michel. Van waar kwam hij gepeddeld ? Hoe geraakte die Engelse kwartiermuts op zijn hoofd verzeild ?

„Ik dacht het wel," zei hij lachend, mij de hand drukkend, „dat ik u meende te herkennen, toen ik die telefoonpaal op het voetpad zag lopen."

„Ik ben tevreden u te zien." antwoordde ik rustig.

„Hoe gaat het met de oorlog alhier ?"

„Ietwat beroerd, Michel."

„Dat dacht ik ook. Ik veronderstel, dat de tegenstand in België op zijn achterste pootjes loopt, hé ?"

„Nee, dat geloof ik niet."

„Ik wel ; biezonder door de ontmoedigende radioberichten en door al hetgeen ik met eigen ogen heb gezien met betrekking op de strategische terugtochten."

„Afwachten, is de boodschap."

„Natuurlijk." moedigde hij aan. „Maar à propos : hoe stelt gij het ?" vroeg hij direkt daarna.

„Deze morgen zat ik te midden in de ontelbare schrapnellsontploffingen te Ter-Hand bij Geluwe, dus niet veraf van hier. Vreselijk, zeg ! De Duitse artilleristen schoten er om de goddomme niet naast !"

„Gij zijt toch niet gewond, hoop ik ?"

„Gelukkig niet !"

„Ja, zij moeten al scherp mikken, om zulk een smalle garde te treffen." gekscheerde hij.

Even vertrok ik de droge lippen, in een poging om te glimlachen. Maar dit ging mij niet bijster goed af.

„Niettemin heb ik veel volk en materieel op het slagveld verloren."

„Het spijt mij, dit te moeten horen."

„Indien ik de oorlog overleef, zal ik u alles eens in het lang en in het breed uitleggen."

„Luister even, Georges, kunt gij mij een geweer aan de hand doen ?"

„Een geweer ?..."

„Ja."

Ik verheugde mij zeer over deze spontane vraag als gevolg aan een vaderlandslievende opwelling. Michel verloochende dus zijn bloed niet ; het kroop waar het niet vloeien kon ! Bravo !... Maar ik kon hem toch niet bekennen, dat ikzelf als ongewapende op de strijdende fronten moest vertoeven ?... Hoe kon ik hem dan bewapenen, indien ik dit voor mijzelf niet klaar kreeg ?...

„Ja, een geweer." herhaalde hij. „Dan trek ik met u de loopgraven in, ten einde de Duitsers eens tegen hun knikker te schieten."

Ook mijn broeder leefde nog geheel in de adembenemende frontverhalen over de dolle tranchéegevechten, die de oud-gedienden uit de eerste laatste wereldoorlog van 1914-1918 tot het heldendom hadden verheven (1). Doch ik kon hem toch niet vertellen, dat deze moderne „Blitzkrieg" geen loopgravenhistories dulde, althans niet in West-Europa. De Duitse technische taktiek had de in de Belgische dagbladen telkens opnieuw opgehemelde oud-oorlogse gevechtstrant flink aan de kaak gesteld en

---

(1) Voor degenen die niet willen toegeven, dat de oorlog van 1939-1945 met de wreedheid van de oorlog van 1914-1918 niet kan konkurreren, is het wel nuttig hen hier even de waarheid onder de ogen te brengen.
De oorlog van 1914-1918 leverde op (zonder de verminkten en de invaliden door ziekte op te geven) :

— voor de Duitsers :

gesneuvelden	1.936.897
vermisten	100.000
totaal :	2.036.897

— voor de verbondenen :

gesneuvelden	7.200.000
omgekomen burgers	500.000
totaal :	7.700.000

Dus, globaal : 9.736.897 ! Enorm !

De oorlog van 1939-1945 leverde op (ook zonder te gewagen over verminkten en invaliden door ziekte) :

in de schaduw van de klapwiekende Hitleriaanse adelaar gezet...

„Ik apprecieer uw dapper aanbod." feliciteerde ik Michel. „Maar ik kan niets voor u doen."

„Waarom niet ?"

„Gij zijt geen soldaat. Stel u eens voor, dat wij te zamen door de Duitsers gevangen genomen worden met de wapens in hand. Gij zoudt ogenblikkelijk, dus op het front zelf, gefusilleerd worden, omdat gij in burgerklederen steekt. Zij zouden u niet als een geregelde strijder, maar wel als een vrijschutter of erger nog, als een soort „man hat geschossen" uit 1914 of ook nog als een spion beschouwen."

„Het is jammer, dat ik niet mede kan vechten." verzuchtte hij.

„Wat hebt gij tot nu toe uitgevoerd ?" vorste ik belangstellend.

„Zonder soldaat te zijn, werd ik door het Engels leger aangeworven als chauffeur van een vrachtwagen."

„Interessant !"

„De Engelsen verzamelen zich te Duinkerken en trappen het af naar hun land."

„Dat vermoedde ik al een tijdje, want ik heb ze het front zien verlaten."

„België zal wederom eens de sigaar zijn."

„Heel waarschijnlijk." gaf ik toe.

„Wat zegt gij van dit potsje ?" vroeg hij luimig en wees daarbij naar zijn hoofd.

— voor de Duitsers :

gesneuvelden	4.192.000
omgekomen burgers	2.673.600
Koncentratiekampen :	300.000
totaal :	7.165.600

— voor de verbondenen :

gesneuvelden	15.130.000
omgekomen burgers	15.700.000
totaal :	30.830.000

Dus, globaal : 37.995.000 ! Fantastisch !

Alhoewel er nog ettelijke miljoenen doden hier op het appel ontbreken, toch zal het reeds afgrijselijk verschil van 28.258.103 méér doden gedurende de 2de wereldoorlog wel enkele ogen hebben geopend !

„Het zal wel van Engelse makelij zijn." raadde ik.

„Juist. Iemand heeft mijn hoofddeksel gegapt en daarom leende ik er een van een Engelsman."

„En de fiets dan ?"

„Och, die heb ik gevonden !" snoof hij.

„Van hieruit rijdt gij zeker naar Ieper ?"

„Naar huis, ja."

„Vertel dan aan de familieleden, dat gij mij in blakende gezondheid te St. Julien hebt ontmoet."

„Goed. Ik zal het doen."

Wij drukten elkaar krachtig de hand. Na een laatste vaarwel sprong hij op de fiets en reed weg. Lange tijd oogde ik hem na...

Na lang denken en dubben, wikken en wegen, vragen en zagen, kon ik ten slotte de hand leggen op een vroeger te Mechelen aangeslagen burgerlijk vervoermiddel, waarvan de troosteloze aanblik enkele tranen van zelfmedelijden in mijn ogen te voorschijn perste. Welk een model ! Verdorie, welk een misbaksel ! Een echte, oude, aftandse, rammelende, open vuilniskar, die waarschijnlijk bij de eerste stotende hindernis in duigen zou vallen ! Doch de autovoerder beweerde, dat de wagen flink bolde en de motor ons niet in de steek zou laten. Deze kenmerkende karaktertrekken van het onooglijk ding schonken mij heel wat troost. Naderhand werd mijn opkomend vertrouwen in genen dele beschaamd. Ik moest toegeven, dat deze snertmotor heel wat beter en zachter de benzinedampen verknalde, dan mijn gesneuvelde Vlaanderenfrontkist...

Burrow en Mackay vervoegden zich bij mij. Zij waren uiterst vermoeid. Mackay kloeg over pijnen in de bil. Deze kleine wonde, die de ontploffende schrapnell had veroorzaakt, schroeide een beetje, preutelde hij, doch hij wilde van geen geneeskundige verzorging weten. Het zou wel gaan, meende hij. Ik drong niet langer aan.

Intussen zocht eerste soldaat Prawly, de vroegere graag geziene ordonnans van de eenheidsbevelhebber, mij op. Hij verklaarde mij het uitdrukkelijk bevel gekregen te hebben mij bij

te staan in de zware en lastige taak, die mij wachtte. Na enkele ernstige vragen en dito antwoorden over en weer, nam ik Prawly in de ravitailleringsploeg op. Een goede werkkracht kon ik immers best gebruiken, want van de oude ploeg, die met mij inbegrepen uit zeven leden bestond, waren er twee gesneuveld, één vermist en twee gewond. Wie bleven er mij toen nog over ? Eén licht gewonde, Mackay, en twee gelukzakken, waarvan Burrow en ik deel uitmaakten, die niets hadden opgelopen. Wij waren de enigen, die nog stevig met beide voeten op de grond stonden... Maar als bevelvoerend officier had ik bij de strijd al heel wat manschappen verloren... Daarom heette ik Prawly als eerste aanvulling van de troep zeer welkom...

Burrow kreeg bijna een zenuwinzinking bij het bewonderen van de bijeengenagelde planken, die een vrachtwagen moesten verbeelden. God nog aan toe ! Moesten wij daarmede de oorlog winnen ?! Welk een godslasterende vloek legde men ons op de schouders door het afstaan van het vreemdsoortig gerij, dat zijn nuttigheid tot nog toe niet eens bewezen had !

„Is dat alles, wat wij bezitten ?" keurde Burrow smalend af. „En de vaten en de blikken, waarmede wij de ravitaillering moeten verzekeren, waar kunnen wij deze op de kop tikken ?"

„Wij moeten onze plan trekken." bevestigde ik de algemene vermoedens. „Vooreerst zullen wij St. Julien verlaten. In de grachten langs de grote steenweg ligt al het zogenoemd onbruikbaar materieel, dat door de terugtrekkende legeronderdelen als niet meer dienstig werd weggeworpen. Gij ziet dus, dat ons openluchtmagazijn aan niets gebrek heeft."

„Is mij dat even een eigenaardig, doch terecht een schitterend denkbeeld." bewonderde Prawly.

„Ja, de chef is niet van gisteren !" giechelde Mackay.

Bezield met de wil om te slagen, waar anderen gewoonlijk faalden, reden wij het dorp uit. De chauffeur, die het aan goede wil niet mangelde, volgde stipt mijn onderrichtingen op. Langzaam dreef hij de schokkende, rammelende en klikklakkende kamion, met amper een laádvermogen van twee ton, langs de bomen, dicht genoeg bij de baangracht, om mij toe te laten de

vreemdsoortige inhoud ervan – gaand van een omgekanteld stuk veldgeschut tot het vaneengereten lijk van een geallieerde gesneuvelde – met vlugge oogopslagen te kontroleren. Telkens ik benzineblikken ontdekte, moest de chauffeur de wagen doen stoppen, wat enkel met snerpend remgepiep gebeurde. De helpers sprongen iedere keer gezwind van de laadbak, uitgenomen de lichtgewonde Mackay, die de opgeraapte en toegeslingerde benzineblikken behoorlijk opstapelde. Van tijd tot tijd wierp hij een van deze roestige blikken, na een vluchtig onderzoek op lekken, terug overboord in de alles aanvaardende gracht. Op deze originele, maar weinig reglementaire manier, had ik weldra een dertigtal ledige benzineblikken vergaard. Op het erf van een boerderij, palend aan de steenweg, stonden vier ijzeren benzinetonnen. Ik gaf bevel halt te houden, steeg uit en begaf mij vastberaden naar de boer, die onaangedaan naar het speels gedoe van een formatie Duitse gevechtsvliegtuigen keek. Hij scheen gestoord te zijn, toen ik hem in zijn bezigheid onderbrak, en keek mij nors aan. Ik vroeg hem mij de ledige vaten af te staan ten behoeve van de strijdende troep. Hij weigerde kortaf en vloekte grof. In mijn wiek geschoten, betittelde ik hem als een onvaderlands type. Denkelijk zou hij de Duitse indringers beter en heel wat gemoedelijker ontvangen. Daarom haalde ik mijn opeisingsboekje voor de dag, kladde een staatsbonnetje vol en drukte hem dit grinnikend in de eeltige hand. Ondertussen rolden mijn helpers de opgeëiste tonnen van het rommelig erf. De onthutste boer hield niet op met vloeken...

Overwegende dat wij meer dan voldoende materieel hadden verzameld, waarmede wij het ravitailleringsprobleem in brand- en smeerstoffen meenden opgelost te hebben, reden wij naar de rijtuigoversten van de andere eskadrons, die trouwens met moeite konden ontdekt worden in de verwarde frontboel. Niet zonder menigvuldige tegenwerpingen te uiten, lieten zij zich ieder op beurt bewegen een paar honderd liter benzine af te staan ten behoeve van de zwaar geteisterde eenheid, die nochtans haar gevechtswaarde in genen dele verloren had en de haar aangewezen frontsektor met evenveel kranigheid zoals

voorheen bezette en verdedigde. Weldra beschikten wij wederom over volle benzinevaten en -blikken. Nadat Burrow uit een stuk stevig karton en wat dunne ijzerdraad de steeds onmisbare trechter gefabriceerd had, mochten wij aannemen, dat de rollende ravitailleringsdienst op volle toeren kon draaien. De Vlaamse ondernemingsgeest had alle moeilijkheden overwonnen.

Zodra ik de eenheidsbevelhebber op een van mijn frontrondes ontmoette en hem de vraag stelde of hij alles had laten uitvoeren, wat ik hem in de ochtend dringend had verzocht, stelde hij mij onmiddellijk gerust. Fulton had nog de gewenste geneeskundige en geestelijke hulp ontvangen. Hij stierf kort daarop kalm en in vrede met God en de mensen, alhoewel hij nooit naar deze verschrikkelijke oorlog had gevraagd en nog minder naar zulk een gewelddadig levenseinde, dat hem door mensenhanden werd toegebracht. Ook werden er zonder dralen maatregelen getroffen, om de brede bres, die in de frontdijk geslagen werd door de plotseling opgezweepte, doch enkel tijdelijke paniek in de jeugdige gelederen van de zonder frontervaring strijdende Wielrijders, met vers kanonnenvlees af te sluiten. Om brigadier-mecanicien Clary moest ik mij niet langer meer bekommeren. Er zou voor hem, zowel als voor al de gesneuvelden, zorg worden gedragen. Ieder zou een behoorlijke laatste rustplaats verkrijgen. Al mijn beloften tegenover de stervenden waren in vervulling gegaan. Ik had mijn plicht als soldaat, als kameraad en als mens vervuld...

De kommandant, die in zijn luxevoertuig zat, beval mij hem met de ravitaileringsvrachtwagen te volgen naar een plaats, gelegen in het midden van de eerste en de tweede frontlinies. Daar zouden de benzinetricars zich verzamelen, ten einde de ledige blikken met volle te ruilen uit de door mij aangelegde voorraad. Mijn helpers waren heel sekuur op de verdeling en gaven enkel blik voor blik. Niemand moest proberen een supplement boven de voorziene dotatie te ontvangen, want deze kreeg terstond de kous op de kop. Terwijl deze bevoorrading plaatsgreep, wendde de kommandant zich naar een terneergeslagen peloton, dat zwijgend op de grachtberm langs de steen-

weg zat. Het had kortelings geleden verwoed met de vijand gebakkeleid en toch het onderspit moeten delven, niet door een groot gebrek aan bewapening of aan manschappen, maar wel door het ontoelaatbaar optreden van een gegradueerde, die plotseling het hoofd verloren, de vlucht genomen en het peloton medegesleurd had. Daar zag ik wachtmeester Bonchamps terug. Hij weende hartverscheurend. Ik vroeg hem, wat er scheelde. Hortend verhaalde hij, dat luitenant Stockx dodelijk getroffen werd door een kogel in de buik. Weliswaar hadden de brancardiers de zwaar gewonde officier van het front weggehaald en met de ambulancewagen naar een hospitaal vervoerd, maar Bonchamps kon de idee, dat de officier sterven moest, niet verdragen. Daardoor kreeg hij, die anders voor geen klein gerucht uit de weg ging, de frontkolder, waardoor zijn leven aan een zijden draadje hing... althans bekeken met de ogen van een militaire krijgsraad... Wachtmeester Bonchamps droeg geen enkel wapen meer ; ook zijn ongelukkige soldaten niet. Waar had hij de Duitse mitrailletten gelaten, die hij zo angstvallig bewaarde als „souvenirs"... zelfs ten koste van het bedreigd en onbeschermd leven van zijn ex-vriend ?!... Al de wapens waren op het slagveld blijven liggen... tot de Duitse soldaten hun eigendommen hadden herkend... De kommandant, die als een echte oorlogsman niet de minste vrees kende, beval hem zijn verwarde gedachten en zijn ontmoedigd peloton te verzamelen, naar de eerste frontlinie te vertrekken, de weggeworpen wapens onderweg terug op te rapen en de verlaten sektorstelling te betrekken, ten einde de door zijn schuld verzwakte verdedigingsvuurlijn te versterken. Wachtmeester Bonchamps weigerde. Zelfs mijn bedaarde tussenkomst als ex-vriend kon hem niet van gedachten doen veranderen. Toen trok de kommandant zijn pistool uit de holster en richtte de dreigende loop woedend op Bonchamps borst. Deze laatste bemerkte, dat gesnotter en koppigheid hem geen bescherming boden. Hij vloekte godverend het opgeschrikt peloton op de been en joeg zichzelf achter de lopende bende aan... Wat de gezondste rede niet kon verwezenlijken, kreeg een stom en koud stuk staal voor elkaar...

Brigadier Satterman, met de wilskrachtige, vierkante kin, mocht ik aanzien als een van de moedigste gegradueerden van mijn eenheid. Tot dan toe had hij er zorg voor gedragen, dat de strijdende troep in de eerste vuurlinie op tijd en stond een beetje voedsel ontving. Deze taak had hij gewetensvol uitgevoerd, niettegenstaande de fluitende kogels en de verdovende ontploffingen van bommen en granaten. Het kon niet anders of hij werd ten slotte op de dagorde van het regiment vermeld voor zijn moedig gedrag.

Uiteindelijk werd mij door de bevelhebber een hoeve aangewezen, die ik met mijn manschappen als ravitailleringsbasis op de tweede frontlinie moest inrichten, doch in dien verstande, dat ik in een minimum van tijd van standplaats kon veranderen. Enkel daarna kon ik eens denken aan mijn helpers en aan mijzelf, door het organiseren van een frisse waspartij en door het gebruiken van een overvloedig eetmaal, bestaande uit... droge broodkorsten en water...

Op het erf van dezelfde hoeve stond een ambulancewagen. De chauffeur bleef lange tijd afwezig. Doch bij het vallen van de avond kwam hij te voorschijn en reed weg naar een voor mij onbekende bestemming. Waarschijnlijk moest hij gewonden naar het een of ander hospitaal vervoeren.

Hoe zag het front, volgens de vluchtig opgevangen berichten, eruit ? Na het gevecht te Geluwe en de uitvoering van de bevolen terugtocht, werd het regiment met verminderde strijdkrachten opgesteld langs de spoorweg Ieper-Zonnebeke. De bewapening geleek op niets meer. De enkele automatische vuurwapens moesten teveel bedreigde punten met hun vuur bestrijken. Mijn eenheid lag in de omgeving van de Frezenberg. Een verkenning, uitgezonden langs de spoorbaan Ieper-Menen, ontmoette omstreeks 1800 uur enkele doorgezijpelde Duitse soldaten, die later door grotere troepenmachten gevolgd werden. De Franse regimenten, die op de rechterflank van de door de Lansiers gehouden stelling opereerden, deden niets anders dan zich verplaatsen, althans volgens de telefonische mededelingen, die zich trouwens gedurig tegenspraken.

Van wat er ook op de overige fronten in België, Nederland en Frankrijk gebeurde, brak niet één enkel bericht tot mij door, hetzij vernomen door de radio-uitzendingen, hetzij verteld door loslippige kameraden.

En zoals ik op de tweede frontlinie te Ter-Hand slapeloos de wacht had gehouden, zo stond ik even slapeloos op de Frezenberg te kijken in de maanverlichte nacht en luisterde met gespannen aandacht naar al de onverklaarbare frontgeluiden...

Na middernacht ontbrandde de strijd wederom en verlichtte het opflikkerend mondingsvuur de bloedige krachtinspanningen van de Belgische militairen...

17de HOOFDSTUK.

27 mei 1940.

De reeks spoorwegwagens, als een spottende belemmering opgesteld op het spoor Ieper-Menen, kon natuurlijk niet als een echt obstakel aangezien worden. De Duitse soldaten, beschut door de duisternis, kropen eronder door en zijpelden op deze manier de stellingen binnen, zo gemakkelijk als het regenwater door de lekken in het dak. De eerste geweerschoten werden gewisseld. Enkele handgranaten vraten krakend grote brokken duisternis uit de beangstigende nacht.

De vijandelijke druk nam, bij het aanbreken van de dag, nog toe. De gevechten op de Frezenberg ontwikkelden zich snel in woedende aanvallen en verbeten weerstand. Ondanks de mogelijkheid van een Duitse omsingeling op de rechtervleugel van het kilometerlange front, nagelde de hardnekkige verdediging de aanvallers tijdelijk ter plaatse aan de gemartelde grond.

Toen begonnen de veldartilleriestukken aan beide zijden zich met de strijd te bemoeien. Gierende projektielen sneden en zoefden door de verhitte lucht, waarna zij daverend ontploften in een orgie van steekvlammen en stinkende smookwolken. Ook de Duitse vliegtuigen verschenen in het blauw luchtruim. De warme zonnestralen deden de klievende vleugels glinsteren als vloeiend goud. Doch toen de jaloerse piloten hun zware eierenlast op het slagveld rondstrooiden over de geallieerde verdedigers, die amper de tijd hadden gehad om een ondiep dekkingsgat te graven, toen zag ik niets moois meer aan de vliegende menselijke uitvinding. Eerder lag er een gore vervloeking in mijn verdorde mond voor hem, die het scheppend genie tot de oorlogvoering misbruikte...

Alhoewel de Engelse generaal Gort gisteren te 1900 uur het uitdrukkelijk bevel van zijn regering had ontvangen, om de Britse strijdkrachten in te schepen, weg van een vasteland dat zichtbaar ten dode opgeschreven stond, toch bleven de Tommy's aan het Leiefront zich hardnekkig verdedigen, zowel als de Belgische regimenten waarmede zij in verbinding lagen.

Eindelijk benutten de Duitsers de kans om, na een moordende artilleriebeschieting, de spoorweg ten westen van de Frezenberg te overschrijden. Zij drongen een hoeve binnen en richtten zich terstond barrikaderend in. De verdedigers van de frontsektor, waarin de te beschermen hoeve lag, konden de verscholen vijanden door hun veelvuldig schieten niet verjagen.

Aangezien er geen troepenreserves bestonden, waarmede eventueel een vlugge en verrassende aanval kon gedaan worden, zo moest de regimentsleiding besluiten treffen die, indien deze de gewenste resultaten niet opleverden, de doodsteek konden betekenen voor haar korps. De Staf besliste namelijk, om al het personeel van de tweede frontlinie, zoals bijvoorbeeld de leden van de administratie, de verbindingsagenten, de berichtendragers, de keukenpieten en wat dies meer zij, tot een versterkt peloton te verzamelen, waarmede dan een bedreigde eenheid op de eerste vuurlijn onmiddellijk kon geholpen worden... indien dit peloton over genoegzame wapens mocht beschikken... En zo geschiedde...

Op de hoeve, waar ik gedurende de nacht als een spokerige eenzaat de eeuwigheidsmachine van de dood schurend hoorde radéren, arriveerden omzeggens druppelsgewijs de chauffeurs en het keukenpersoneel, die zich camouflerend rondom de gebouwen installeerden, dit onder de bevelen van chef Fininger. Doch toen de hitteschijf met gouden benen schrijlings op de blauwe hemelrug reed, gelijk een vergulde ridder op een bemanteld ros, toen arriveerde ook het nooit geloofd bewijs, dat niet alleen het Russisch leger ongewapende soldaten verzamelde en even ongewapend in de dodende vuurschoten joeg. Een officier sprong uit de remmende kamion op het erf, trommelde onmeedogend iedere militair op de been, schreeuwde hen in gepeperde termen de

laadbak op en voerde hen naar St. Julien, waar zij nabij de kerkpoort in dunne gelederen werden opgesteld. Ook ik, de onbewapende verantwoordelijke rijtuigoverste voor de benzinebevoorrading, stond in gezelschap van mijn helpers nieuwsgierig het irriterend gedoe en het woelig over- en weergeloop aan te kijken. Dit half ongewapend peloton kreeg bevel een bajonetaanval in stormpas uit te voeren, juist zoals in de eerste wereldoorlog van 1914-1918, ten einde het beetje verloren gegaan terrein te heroveren. Degenen die geen wapens bezaten, hadden niets anders te doen dan deze van de gesneuvelden op te rapen. Er bestond dus geen enkele reden, waarom een ongewapend offerlam aan een bajonetaanval niet zou deelnemen, nietwaar ?! Dat het anders verliep, mag niet worden opgevat als een poging, om deze zwijgende Lansiers hun heldendom te ontfutselen. Zij toonden zich immers bereid de stormloop op bevel uit te voeren, alhoewel een bajonetaanval in deze gemechaniseerde bliksemoorlog eerder als een wel overwogen misdaad, dus als een moordaanslag met voorbedachte rade, mocht doorgaan. Gelukkig zwommen niet alle avontuurlijke strijdmetodes stervensgereed in het zompig oorlogsmoeras. Op de rumoerige en roezemoezerige Staf huisde echter een verlichte geest, die als een noordster zo flonkerend doorheen de doodsnevel pinkte naar de gelaten kandidaten voor een toekomstige rottige en verpestende ontbinding. Een kort, duidelijk bevel gelastte de opgezette wedloop naar een ruim en komfortabel massagraf af. De povertjes bewapende gelederen losten zich op in dankbare zuchten. Wij keerden te voet naar de verlaten en eenzame hoeve terug, evenwel zonder enige belangstelling te tonen voor het herhaaldelijk pioeten van de talrijke over de landweg fluitende en ketsende kogels.

Waar ik ook ging of stond, de motorist Forwick bleef mij aan de hielen kleven, gelijk een paardevijg tussen een hoefijzer Ten slotte begon dit rondgeleuter op mijn reeds ziekelijk overspannen zenuwen te werken.

„Scheid uit met de ezel uit te hangen !" gilde ik, terwijl ik mij onverhoeds omdraaide.

„Ja, chef." schrikte Forwick.

Maar hij bewoog zich enkel, toen ik een stap in een andere richting zette. Het viel mij op, dat deze militair iets van mij verlangde. Hij zou slechts spreken, indien ik hem de reden vroeg van zijn vervolgingsmanie. Er moest toch een einde aan komen.

„Komaan, vent ! Spreek op !" beval ik minder ruw.

„Ik zou graag bij u blijven, chef." wenste hij.

„Gij behoort niet tot mijn peloton."

„Dat weet ik wel. Maar ik bezit geen motorvoertuig meer. Ook een vuurwapen ontbreekt mij. Ik gevoel mij eenzaam, chef."

Ik begreep zijn toestand volkomen, biezonder omdat hij mocht geklasseerd worden bij hen, die hun onberedeneerde angst niet meester blijven konden, dan juist onder de bedreiging met een soort van geweld, dat vreselijker in hun ogen scheen en verschrikkelijker op hun ontredderd gemoed inwerkte. Hij had steun nodig. Ik nam mij voor hem deze te verlenen en hem de beschermende handen boven het hoofd te houden, zoals ik reeds bij velen had gedaan. Aan de andere kant kon ik hem als benzinekorveeman best gebruiken.

„Ik ben genegen u aan te nemen." zei ik.

Forwick toonde mij glimlachend de lengte van de uitgerokken lippen.

„Doch enkel op één voorwaarde." vervolgde ik.

De zo mooi gepresenteerde glimlach schrompelde stroppend ineen.

„Gij zult een belofte moeten afleggen."

„Gaarne, chef."

„Beloof mij, mij overal te zullen volgen, zelfs in het doodsgevaar, zonder te proberen u te onttrekken aan hetgeen ik u zou kunnen opleggen."

„Ik beloof het u, chef."

Forwicks glimlach zetelde wederom in het midden van een verheugd gelaat. Daarna vervoegde hij zich bij mijn helpers, ten einde kennis met hen te maken en mede te helpen bij het bevoorraden van de gestationeerde motoren rondom de hoeve-

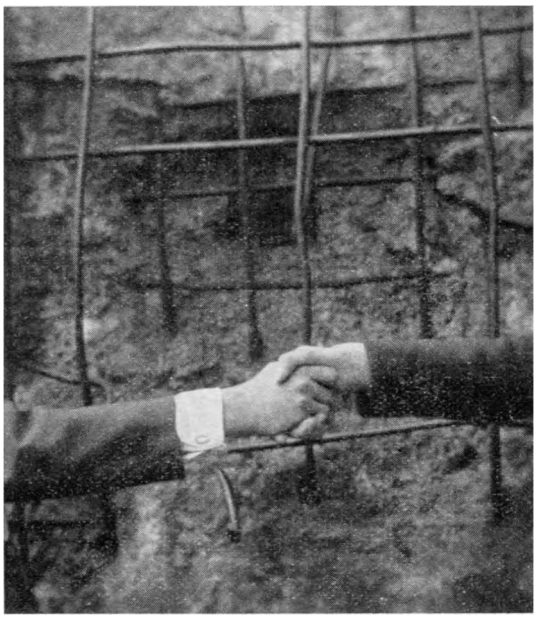

Al staat het ijzeren gordijn ;
al valt de wereld aan stukken ;
zo zal er echte vrede zijn,
indien w'elkaars handen drukken...

gebouwen. Maar hij zorgde er steeds voor, mij geen enkel ogenblik uit het oog te verliezen.

De motorist Akkerston kwam mij verwittigen, dat ik mij met benzine naar de eerste frontlinie moest begeven, ten einde enkele achtergebleven motorowagens van brandstof te voorzien. De ergens verborgen benzinetricars konden op dat ogenblik niet bereikt worden. Daarom riskeerde de eenheidsbevelhebber onnadenkend de kern van de bevoorradingsdienst. Indien deze onmisbare levensader door de artilleriegranaten doorgesneden werd, dan kon hij zijn eenheid als ongevoed lichaam wel in een droge greppel gooien en zijn kepie er bovenop ! Alhoewel de doorgegeven order tegen elke logika streed, verzamelde ik mijn manschappen, deed ze op de kamion plaatsnemen en gelastte de chauffeur, waarnaast ik zat, de motorist te volgen. Bij een hoeve, in de eerste frontsektor gelegen, deed ik halt houden, omdat ik de vermiste tricars in de gaten had gekregen. De ledige blikken werden door volle vervangen. Iedere tricar kreeg daarbij een reserve van vijf blikken. Aan de chauffeurs gaf ik bevel de nog verder gestationeerde motorvoertuigen te bevoorraden, aangezien de tricars kleiner en minder treffbaar waren dan een vrachtwagen. Trouwens werden deze driewielige benzinekuipen uitsluitend voor dit oorlogsdoeleinde uitgevonden en gefabriceerd.

Terwijl mijn helpers volop bezig waren, vervoegde de kommandant van een Wielrijderseenheid zich bij mij. En alhoewel hij met beide ogen toekeek op wat er gebeurde, toch vroeg hij mij wat ik op deze plaats kwam doen ! Natuurlijk mocht ik mij niet geërgerd tonen ; wel in de houding springen en beleefd zeggen : „Tot uw orders, kommandant !". Het beviel hem niet in het minst de rollende benzine-opslagplaats zo dicht bij zijn kommandopost te weten. De aanwezigheid van benzine op een frontgedeelte, dat door de Duitse artilleristen op hun landkaart uitgekozen werd, om er hun granaten te laten ontploffen, zou de oorzaak kunnen zijn van een geweldige hoevebrand, die zijn kommandopost, en al wat erbij behoorde, in vlammen en rook zou doen opgaan.

„Maak, dat gij wegkomt !" beval hij.

„Jawel, kommandant."

„Dit is een uitdrukkelijk bevel!" voegde hij er onnodig aan toe.

„Begrepen, kommandant."

Korte tijd nadien reden wij terug naar ons uitgangspunt, maar moesten daarom ook een smalle steenweg gebruiken. De vijandelijkheden, die gedurende ongeveer een uur geluwd waren, flakkerden wederom op. De Duitse veldartillerie toonde zich biezonder aktief. Zij had als objektief uitgerekend het steenwegje gekregen, waarop wij de bevoorrading in benzine verzekerden. Er ontploften granaten op en naast de kasseibaan, voor en achter de kamion. De ontploffingen verdoofden ons ; de vuurballen verblindden de ogen ; de rookwolken stonken ; de aardkluiten, de kasseisplinters en de gloeiende scherven gierden ons in het gehoor, dat de grijnzende dood voor ons wederom eens een dodendans ten beste gaf... De chauffeur behield goddank zijn koelbloedigheid. Omzichtig loodste hij zijn schuddend voertuig langs de rokende kuilen en voerde de lading grauwe gelaten ongedeerd uit de bestreken artilleriezone van de eerste frontsektor terug naar de hoeve, waar wij ons bivak hadden opgeslagen.

Chef Fininger kende die dag enorm veel soldatengeluk, zonder dat hij het wist. Bij mijn terugkomst van de eerste frontlinie zag ik hem op een kist zitten, juist op de grens tussen de boomgaard en het erf. Rondom zich stonden vijf soldaten gebukt te kijken naar hetgeen hij open op de knieën hield, namelijk : een landkaart. Vol geestdrift, een beter doel waardig, verstrekte hij hen de vereise uitleg over de beweeglijke fronten ; de gesteldheid van het terrein en waar vriend en vijand elkander als schietschijven lieten gebruiken. Zelfbewust verklaarde hij een prachtig ontsnappingsplan gefabriceerd te hebben ; iets om uw vingers van af te likken! Enkel bij het horen van het woord „ontsnappingsplan" werd mijn argwaan wakker geschud en bleef ik, enkele meters van hem verwijderd, ter plaatse luistervinken. Hij vertelde onder meer een stromijt te hebben bemerkt, ongeveer in het midden tussen de eerste en de tweede front-

linie, die hem zeer geschikt toescheen, om de poging zich te verbergen, ten einde zonder strijd door de vijand krijgsgevangen genomen te worden, te wagen (zie aanhangsel III).

„Zeer interessant !" hoonde ik.

Allen sprongen geschrokken recht. De verbaasde soldaten keken mij even aan en liepen toen weg, hopend dat ik hen nooit in hun verbergplaats zou ontdekken. Chef Fininger bleef staan en, alhoewel hij een beetje witjes om de neus zag, toch beet hij grof van zich af.

„Wat wilt gij, bemoeizieke kerel ?!"

„Hoe durft gij die sukkelaars aanraden te deserteren ?!"

„Er is niemand die zal deserteren." krabbelde hij terug.

„Het spijt mij, dat gij en de kommandant mij altijd ongewapend hebben gehouden." verduidelijkte ik hem.

„Mij niet !" sprak hij gevat.

Hij glimlachte thans, zelfzeker, onbewust van zijn soldatengeluk, maar wel bewust, dat ik hem niet neerschieten kon. Daarna draaide hij zich om, wandelde in de boomgaard wat rond en liet mij alleen met mijn warrelende gedachten. Als mens had ik niets tegen hem. Hij mocht leven ; zelf langer dan ik. Dat hij zijn vuile grappen op mijn rug schoof, kon mij ook niet schelen. Maar als militair veroordeelde ik hem op dit eigenste ogenblik tot de spreekwoordelijke twaalf kogels... al klonk zijn «neen» even krachtig en vast als mijn «ja» !...

Het falen van enkele geestelijk vermoeide individualisten in een afgematte gevechtseenheid, mocht niet als maatstaf gebruikt worden, om het regiment in zijn geheel te veroordelen als laf tegenover de vijand. Het zou een pijnlijke vergissing zijn en tevens onrechtvaardig tegenover hen, die niet aan hun vaderlandse plichten verzaakten. Ook andere regimenten borgen militairen, die aan zenuwinzinking leden of de frontkolder niet konden kwijtraken. Daarom is het ook eerlijk hieraan toe te voegen, dat vele geallieerde militairen eenvoudig als zenuwzieken van het front teruggetrokken en in hospitalen ter verpleging opgenomen werden. Het Belgisch leger van 1940 mocht er zijn !... Deze soldaten waren werkelijk evenwaardig aan de

oud-strijders van de wereldoorlog van 1914-1918. De enen hadden — en hebben heden ten dage — de anderen niets te verwijten...

Te 1230 uur verwittigde Koning Leopold III de Franse verbindingsautoriteiten, alsook generaal Gort (1), dat de Belgische troepen weldra de wapens zouden moeten strekken. De talrijke achtereenvolgende gevechten, zonder rust, zonder reserves, zonder voelbare steun, omzeggens zonder ravitaillering en zonder noemenswaardige voeding, hadden van de kleine Belgen grote helden gemaakt ten koste van zware en bloedige offers. Zij streden nog, doch zij waren zichtbaar de uitputting nabij, dodelijk vermoeid en geheel ontmoedigd. Immers, zij zaten in Vlaanderen op elkander gedrongen, bijna zonder munitie en onvoldoende bewapend, waarbij miljoenen vluchtelingen alle grootscheepse gevechtsoperaties belemmerden. Daarbij kwam nog, dat de Duitsers een stalen wig gedreven hadden tussen het Belgisch leger en de Frans-Britse legereenheden, zodat

(1) Hieronder volgt, vrij vertaald uit het Frans, hetgeen burggraaf Terlinden geschreven heeft onder de titel : „De rol van de Belgische Koningen in de nationale verdediging". Deze erende tekst verscheen in de „Revue Internationale d'Histoire Militaire", nr 20 van 1959, blz. 500, gedrukt te Parijs (te verkrijgen bij : Librairie J. Raumann et Cie, 17, Rue de Tournon, Paris).

„Leopold III doet beroep op de Frans-Britse waarborg en plaatst zich onmid-
„dellijk aan het hoofd van het leger, de nationale grond voet voor voet ver-
„dedigend, zonder zich te laten ontmoedigen door de verpletterende overmacht
„van de Luftwaffe en van de Duitse pantserstrijdkrachten, noch door de
„doorbraak, vanaf de 12de, van het geallieerd front te Sedan, noch door de
„kapitulatie, op 15 mei, van het Hollands leger. Uiteindelijk ontwikkelt zich
„op de Leie een wanhopige veldslag, waar, gedurende vier dagen, het
„Belgisch leger met zijn verminderde strijdkrachten een uitgestrekt front
„van 90 klm dekkend, ertoe kwam de Duitse stormloop te bedwingen, aldus
„de Blitzkrieg, de bliksemoorlog stoppend, door dewelke de Duitsers zich
„vleiden de verlenging van de Frans-Britse weerstand onmogelijk te maken.
„Zoals lord Gort het afdoend heeft aangetoond, zou de Koning, door zich
„met zijn leger op te offeren, het wederom inschepen veroorloven van 300.000
„geallieerden, waarvan 200.000 Engelsen, en men mag zich afvragen, hoe de
„uitslag van de oorlog zou zijn geweest, indien de Britse expeditiestrijdkrachten,
„twee of drie dagen tevoren te Duinkerken aangevallen, in de onmogelijkheid
„geplaatst werden de strijd voort te zetten. De Leieslag had dus de slag
„om Engeland mogelijk gemaakt, die, gelijk de slag aan de Marne in 1914,
„het beslissend keerpunt uitmaakte en tevens het vertrekpunt van de Duitse
„nederlaag werd.

deze gepantserde scheidingslijn de uiterste grens van het uitgegloeid uithoudingsvermogen aanduidde.

In dit verrassend verband — verrassend in die zin, dat de dagbladlezers nooit iets anders onder de ogen kregen, dan de uit het buitenland opgevangen kartonnen leugens op rupskettingen — is het dringend noodzakelijk erop te wijzen, dat het Engels leger bij de Duitse bliksemaanval op het westen gedurende de 2de en allerlaatste wereldoorlog, dus op datum van 10 mei 1940, over veel te weinig tanks kon beschikken. Hoe dit kwam ? Wel ; het Brits Opperbevel had gedurende de vredestijd — en zelfs nog vanaf de aanvang van deze vervloekte oorlog in 1939 — nooit voldoende aandacht aan de aanvalstanks geschonken, niettegenstaande hun eerste aanvalstanks in 1916 met een snelheid van vijf klm per uur op de fronten in Vlaanderen verschenen en in 1918 de grote doorbraak konden verwezenlijken. Het zo verlicht Brits Opperbevel wilde niet verder dan een neuslengte zien. Het bleef onveranderlijk over de grote veldslagen tussen infanteriemassa's vlees en bloed uit de 1ste en laatste wereldoorlog van 1914-1918 memoreren en daarop vegeteren.

En wat kan er over het Frans leger gezegd worden ? Het beschikte in 1940 — al wil niemand dit als geloofwaardig aanvaarden — over evenveel tanks als het Duitse... Hoe komt het dan, dat het Frans leger het onderspit moest delven ? De beide boksers hadden immers dezelfde grootte, dezelfde kracht en hetzelfde gewicht. Doch in dit moordend gevecht overwon de vijandelijke kolos door het gebruik van een betere metode van toeslaan. Daardoor kon de Duitse „Panzer Division" (1) met de geallieerde weerstand korte metten maken.

Het Belgisch leger had zijn enkele povere lichte tankjes wel heldhaftig, maar toch zo nutteloos in de alles vermalende strijd geworpen. Daarom ook kon de Koning het niet langer

(1) De Duitse „Panzer Division" aanzag men toentertijd als een zelfstandig optredend pantserwapen ; althans de Duitsers zagen het zo. Het had een getalsterkte van ongeveer 2.575 tanks, terwijl er nog mocht gerekend worden op een reserve van ongeveer 750 stalen monsters.

meer aanzien, dat zijn gemarteld volk zonder enig merkbaar voordeel voor de geallieerden gekeeld werd. Zijn zielestrijd gebood hem te 1700 uur een parlementair te zenden naar het Duits Groot Hoofdkwartier, ten einde de voorwaarden te mogen kennen voor het staken van de vijandelijkheden. Het hovaardig antwoord „Bedingungslos kapitulieren !", dat enkel te 2300 uur werd overgemaakt, liet geen beetje hoop, geen sprankel licht voor de treurige toekomst open. De Strijder-Soldaat kon niet anders dan met een bloedend hart de onredelijke voorwaarden aanvaarden. Ten slotte bereikten de vijandelijke hoofdkwartieren een akkoord : staken van de vijandelijkheden op datum van 28 mei 1940 te 0400 uur...

Maar op de fronten in Vlaanderen duurden de gevechten onverminderd voort. Niemand wist immers, dat er kapitulatiepogingen in het werk werden gesteld, althans niet met zekerheid, aangezien er tot dan toe geen enkele bevestiging de fladderende verzinsels vast in het zadel had gezet. Ook in de streek van de Frezenberg lachte de ratelende dood schallend in de laaiende hel van donderende ontploffingen, blaffende granaatwerpers (1), keffende machinegeweren en gierende vliegtuigbommen. Hij danste met zijn akelige naaktheid rondom de stapels gesneuvelden en hijgde van egoïstisch verlangen naar het stervensuur van de talrijke gewonden...

Mijn eenheidsbevelhebber, die als oude rot uit de eerste laatste wereldoorlog van 1914-1918 het klappen van de zweep wel kende, had zijn ondergeschikten voortdurend moed ingesproken. Zijn aanwezigheid op de eerste frontlinie prikkelde hun dapperheid. Hij toonde zich zo bedrijvig gelijk een welwillende vader, die na de schooltijd het huiswerk van zijn kinderen nasloeg en korrigeerde. Doch toen een ontploffende granaat hem

(1) Op zekere delen van het front aan de Leie maakten de granaatschutters gebruik van oefengranaten, zodra zij een tekort aan munitie boekten. Ze schoten deze ongevaarlijke, in het rood geverfde granaten met hun DBT-granaatwerpers in de vijandelijke lijnen. Alhoewel deze ongeladen granaten niet konden ontploffen, liepen de Duitse soldaten toch weg, om zich te verschuilen. Zij konden immers niet weten, dat de rode verf enkel de onschuld van deze granaten verzekerde...

ruw een voet afrukte en de rest van zijn bloedend lichaam als een vieze vod van zich afwierp, toen begreep de kommandant maar eerst, hoe hoog hij door zijn soldaten werd geacht. Donaldson, Guelderen en Wezenbaal hadden de gillende dood te werk zien gaan. Als bij afspraak kropen zij uit hun ondiepe dekkingsgaten en gleden als wanstaltige salamanders op hun buik over de vette vadergrond. Zij werkten zich met ellebogen en knieën traagjes vooruit. Terwijl het rondom hen kookte en bruiste als in een ziedende ketel, sleurden zij hun bevelhebber weg uit de ongedekte zichtbaarheid en trokken achter zich een bloedig spoor. Eén van hen ging erop uit, ten einde een militaire arts te vinden. Hij had geluk. Met de ambulancewagen reed de geneesheer Borrekens zo dicht mogelijk bij de eerste vuurlijn en vervolgde daarna gebukt zijn weg. De heftige strijd liet hem echter niet ongemerkt. Pas had hij de bevelhebber een noodverband aangelegd, of drie schokkende kogels doorboorden zijn arm. De verwonderde, doch grinnikende geneesheer kon thans zichzelf verbinden.

De nagekomen brancardiers namen de gewonde kommandant met een snelle aan de fluitende kogels aangepaste voorzichtigheid op en legden de kreunende voetloze officier op een reeds met bloedvlekken bemorste draagbaar. Met stotende adem beloofde deze ijlende militair hen voor hun voorbeeldige houding te zullen voordragen voor het oorlogskruis, terwijl hij de eigenlijke moedige frontredders, namelijk : Donaldson, Guelderen en Wezenbaal, misschien wel opzettelijk in de vergeethoek stootte. De verfierde brancardiers tilden daarna de doorbuigende draagbaar op, marcheerden heupwiegend, doch gezwind naar de wachtende ambulancewagen en schoven haar met een paar lichte schokken in de daartoe voorbehouden ruimte. De ruw dichtgegooide deur smoorde de gillende kreet. Vervolgens kroop een van de beide brancardiers achter het stuurwiel van de ambulance-auto en voerde zowel de oude als de verse lading gewonden naar Zarren, nabij Diksmuide. Hierdoor nam luitenant Groller het kommando van de eenheid automatisch over

en toonde op zijn beurt aan de manschappen, dat er enkel met moed iets te bereiken viel.

Zelfs de korpsoverste, die zijn kommandopost zowaar in de eerste frontsektor had doen inrichten, wilde hierdoor de trillende harten van zijn jongens stalen. Zijn manmoedig voorbeeld werkte aanstekelijk, niet alleen bij de minderen, maar eveneens bij de officieren. Deze laatsten immers waren ook maar dundoende mensen, zo breekbaar en op de zenuwsnaren lopend, want het dragen van gouden sterren op de kraag verborg niet het mens-zijn, doch enkel de dwaze mening sterker en harder te zijn dan de gebuur.

De Duitsers, die in hun bliksemvooruitgang aan het Leiefront geremd werden, begonnen het ook op de zenuwen te krijgen. Zij waren toch zo ongeduldig ; want zij zagen de Engelse eenheden stelselmatig uit België verdwijnen door die „verrückte Widerstand" van die drommelse Belgskens. Zij vreesden reeds aan deze stroom te zullen blijven haperen, gelijk hun voorvaderen hun bemodderde broek scheurden aan het prikkeldraad van de IJzer in de eerste laatste wereldoorlog van 1914-1918 (1). Maar neen ! De Duitse veldartillerie begon thans een hevige en metodische beschieting van al de hoeven in de eerste frontsektor, of er militairen huisden of niet. Hierdoor werd de korpsoverste verrast. Terwijl zijn kommandopost, in een van deze aangevallen hoeven geïnstalleerd, vaneengerukt werd door de talrijke ontploffende granaten, snorde een gekartelde scherf

(1) Velen onwetende betweters blijven heden ten dage nog mordicus staande houden, dat de zogenoemde achttiendaagse veldtocht van 1940 maar weinig gesneuvelden en gewonden heeft opgeleverd. Hoe vergissen ze zich !
Zonder de burgers te vernoemen, verloor België aan gesneuvelde militairen ongeveer 10.000 manschappen en aan gewonden zeker het dubbele.
Duitsland begroef meer dan 20.000 doden in onze begeerde velden en zond circa 50.000 gewonden naar de hospitalen (de aanvallers hebben doorgaans meer gesneuvelden en gewonden, dan de verdedigers).
In totaal, dus voor België en Duitsland te zamen, vielen er 100.000 militaire slachtoffers te betreuren.
Indien we de Belgische en Duitse gesneuvelden en gewonden uit de achttiendaagse veldtocht samentellen, dan bekomen we 1.667 gesneuvelden en 3.889 gewonden of 5.556 onmenselijk behandelde evenbeelden van God per „ D A G " I I I

juist mikkend naar zijn denkend hoofd. Met scheurende kracht wrong de razende dood zich door de schedel en woelde verpletterend met de beenderige handen in de weke hersenen rond. De korpsoverste viel dood op het veld van eer, terwijl de anderen rondom hem de in hun lichaam geslagen scherven mededroegen naar de eerste de beste verbandplaats...

Voor de eerste maal gedurende deze jammerlijke veldtocht mocht ik op het front even waarnemen, hoe een Engels vliegtuig aan de buitenkant eruit zag. Het vloog gedurfd scherend over de stellingen, zo maar, geheel alleen, zonder te schieten. Het duurde echter niet lang of het verdween even geheimzinnig in dezelfde richting, waaruit het even tevoren met mijn verwonderde blik had kennis gemaakt. Nee ! Ik had geen enkele plausibele reden, om van vreugde te dansen. De nare dood had er méér dan ik !...

's Avonds, toen de duisternis de mondingsvuren en de stijgende lichtkogels met haar donkere fluwelen mantel poogde te doven, begaf ik mij naar de koeiestal, ten einde er de nacht door te brengen. Misschien zou de vluchtende slaap toch een beetje medelijden hebben met mij, die reeds enkele nachten geen oog had dichtgedaan. Forwick volgde mij op de hielen. De enige koe in de stal loeide klagend. Haar instinkt deed haar het nakend gevaar voorvoelen.

Niet langer dan een half uur lagen Forwick en ik zijde aan zijde op het naar mest geurend strooisel wakend te rusten, toen plots een daverende ontploffing de stal schudde en ons schrikkend de adem benam.

„Wa... wat is dàt ?!" stotterde Forwick, terwijl hij fluks opveerde.

„Stel u toch zo niet aan, vent ! Het is een van onze eigen kanonnen, dat een vuurschot heeft gelost !"

„Het schot klonk zo dichtbij !" weifelde hij klagend.

„Natuurlijk ! De artillerieknapen hebben een gehele batterij in stelling gebracht achter in de boomgaard."

„Daar geloof ik geen jota van !"

„Ga u verdorie dan zelf overtuigen !"

„Dàt zoudt gij wel willen, hé ?!"

„Kom, nijp uw ogen toe en uw billen op elkaar. Die nachthavikken slapen enkel tijdens de dag."

Forwick legde zich bevend neder. Schijnbaar geloofde hij de leugen, die ik geprobeerd had hem op de mouw te spelden. Doch mocht ik deze zenuwpees vertellen, dat er rondom de hoeve niet één enkel van de bevriende kanonnen stond, maar dat de Duitse veldartillerie de hoeve als doelpunt op de kaart had uitgekozen ? Indien hijzelf het verschil niet kende tussen een vuurschot en een ontploffing, dan moest hij mij maar geloven en voor de rest de rotte tanden en de magere billen op elkaar houden. Gelukkig hoorde hij niet, hoe de vijandelijke mitrailleurkogels nu en dan met korte, droge tikken dwars door de dakpannen roffelden.

Niet alleen de ontploffingen en het knokengeroffel beletten mij de stekende ogen en de gepijnigde oren voor ieder storend geluid te sluiten, maar ook de onrustige koe in de stalhoek loeide mijn verweekte zenuwen volkomen naar de verdommenis. Ten lange laatste kon ik het lamenteren van het onschuldig dier niet meer verdragen. Ik greep de naast mij liggende ledige drinkfles. Woedend wierp ik deze in de donkere richting, waarin geregeld het door het hoofd snijdend geluid opsireende. De stoffige stalmuur verpletterde de aanvallende fles en liet daarna even zwijgend de rinkelende glasscherven op de mestlaag vallen. Deze dwaze afreagering verloste mij een tijdje van de gespannenheid, die op mijn gefolterde geest drukte en dreigde mij amok te doen maken.

Kort na deze ondoordachte daad ontplofte een Duitse granaat op enkele meters van de hoevestal. De benaalde staalsplinters sneden de morsige ruiten uit de kleine ramen. De stalmuren leefden zo fel, zodat ik voor een begravende instorting vreesde. Forwich wipte op en begon uit zijn nek te klappen. Maar ik troostte hem door spottend te verklaren, dat de blaffende kushandjes van onze onvermoeide artilleristen genezend op onze overspannen zenuwen zouden inwerken. Hij mompelde iets

«over leugens wijsmaken» en draaide zich toen op de andere zijde.

De onrustige koe in de hoek loeide weer !...

18de HOOFDSTUK.

28 mei 1940.

Vroeg in de ochtend waste ik mijn bestoft gelaat in het koel water, dat klaterend spoot uit de verroeste pomp op het erf. Andere soldaten, meestal motorrijders, volgden kortelings daarna mijn aanmoedigend voorbeeld. Forwick trapte gedurig op de schaduw, dat mijn houterig lichaam in de lauwe zonnestralen van zich afduwde, doch het levendig kontakt bij de scheef gelopen schoenhielen behield. Van de eerste vuurlinie drongen maar weinig gevechtsaktiviteiten tot mij door. Ik hoorde enkel een sporadisch geweervuur opklinken en soms een eenzame ontploffing, die precies als een gelogen verontschuldiging klonk en even een ontzetting teweegbracht bij een paar knikkebollende insluimers in hun ondiepe eenmansgaten. Immers, het staken van de vijandelijkheden begon reeds te 0400 uur en vanaf dàt ogenblik had geen enkel schot nog over de fronten in Vlaanderen mogen rollen. Deze overeenkomst werd echter gesloten tussen de Duitsers en de Belgen, waarbij de Fransen en de Engelsen uitgesloten waren. De frontstrijders echter bleven lang onkundig van dit geschiedkundig feit. Alhoewel het geleidelijk kalmer werd, precies alsof de stormwind stotend afbrokkelde op de eeuwigheid van de wereld, toch poogde de door het dansen vermoeide dood nog een pasje te cirkelen, ten einde op de laatste tonen van de wegstervende frontmuziek zijn zwaaiende zeis met een akelige plof in de gekromde rug van een dappere verdediger te slaan...

Achter in de boomgaard ontplofte er wederom een Duitse granaat. Ik bemerkte de kortstondig opspringende vuurbol. De

zwarte rook kolkte opwaarts en bleef een tijdje tussen de twijgen hangen.

„Dàt is godverdju toch geen Belgisch kanon!" vloekte Forwick met sidderende stem.

„Hebt gij al eens in de boomgaard gaan kijken?" vroeg ik hem plagend.

„Nee!" antwoordde hij kort.

„Dan moet gij maar geloven, wat ik u vertel."

Hij drong niet verder aan. Ook betrad hij de boomgaard niet. Zijn lust, om het verdacht geval te onderzoeken, lag diep verborgen in zijn schoenen. Ten slotte begon ook hij toilet te maken. Daarna bezochten wij de rollende keuken, vulden onze veldfles met warme koffie en aten een korst droog brood. Toen zag ik voor de eerste maal de oude boer uit het woonhuis komen. Met zijn gezin had hij gedurende de hevige gevechten in de kelder vertoefd. Thans begaf hij zich naar de stal, ten einde de loeiende koe te melken en daarna te voederen.

Ik begon een gesprek met de chauffeur Pamperbol, omdat hij zo mistroostig op de voettrede van zijn kamion zat en een opkikkertje best kon gebruiken. Eindelijk stortte hij zijn hart uit. Zonder ophouden dacht hij aan hetgeen hem over enkele dagen terug ten laste gelegd werd. In het begin van de veldtocht werd hij reeds als vaandelvluchtige vermeld. Ongelukkigerwijs vervoerde hij de munitie. Door het feit dat er niet genoeg munitie aan de manschappen kon uitgedeeld worden tijdens de gevechten aan de Gete, schoof de kommandant de schuld van de vele doden en gewonden op zijn onervaren schouders. Nochtans had de onverkwikkelijke zaak zich anders toegedragen, wat het onderzoek trouwens had bevestigd. Hij had zich enkel van weg vergist. Daar hij niet wist, waar het eskadron zich bevond, moest hij ernaar zoeken en vanzelfsprekend veel tijd verliezen (wat reeds ettelijke keren in dit verhaal werd duidelijk gemaakt!). Eindelijk ontdekte hij zijn eenheid. De kommandant sprak toen direkt van hem te fusilleren, in de plaats van blijde te zijn bij het verkrijgen van de reeds verloren gewaande munitie.

„Ik heb veel goesting, om mij voor de kop te schieten." zuchtte Pamperbol.

„Het is toch bewezen, dat gij onschuldig zijt." bracht ik hem in herinnering.

„Ja, chef. Maar de vroeger geuite beschuldiging over die doden en gewonden kan ik niet uit mijn geest verbannen."

„Het moet, kerel !"

„Ik zal het proberen."

„Beloof mij, dat gij u niet voor de kop zult schieten. Anders zal ik u doen ontwapenen en daarna ergens opsluiten. Hoort gij ?!"

„Ja, chef. Ik beloof het u."

„Goed dan ! Kruip in de kabine en beproef een tijdje te slapen." gelastte ik hem.

Hij knikte lusteloos met het hoofd, wierp zijn karabijn achteloos op de laadbak en voerde het pas ontvangen bevel uit...

De zon baadde zich in het morgenrood en schudde de gouden hittedroppels van zich af, in een poging om zelf de wereld in brand te steken. Wat hadden de Duitsers hier toch verloren ? Konden zij in hun eigen land niet een vuurtje stoken ? En, tussen twee haakjes, waar bleven nu die godverse ontploffingen ? Ik begon er anders een beetje gewoon aan te worden, waar of niet soms ?! Wat verwonderde mij toch zo fel, zonder dat ik het ogenblikkelijk kon raden ? Nee maar !... De stilte stond groot en beverig op de rustige fronten de kruisjes te tellen van de talrijke gesneuvelden !... Ik hoorde geen schot meer ; absoluut geen enkel gerucht, dat op het voortzetten van een bliksemoorlog geleek... Met een ongelovige blik volgde ik de rondtippelende mussen op het erf, die tjilpend mij iets aan het verstand wilden brengen... En ik begreep het niet ; nog niet...

Omstreeks 0700 uur arriveerden er plots motorvoertuigen van mijn eenheid. Zij kwamen van de eerste vuurlinie en vervoerden elk meer soldaten, dan het aantal dat door de voorschriften toegelaten werd. Wat had zulks te betekenen ? Ik keek oprecht verwonderd.

„Het Belgisch leger heeft gekapituleerd !" riep iemand mij toe.

„Niet mogelijk !" liet ik mij opschrikkend ontvallen.

„Dan is het hoogtijd, dat gij ergens uw licht gaat opsteken !" gooide iemand spottend van zich af.

Chef Fininger, die zelf de camouflage van de voertuigen had toegepast zonder naar mijn mening als rijtuigoverste te vragen, organiseerde onmiddellijk een soort van „afhaaldienst". De motorrijders reden naar voren en kwamen zo snel mogelijk met hun afgematte kameraden terug. Eindelijk konden zij eens luidop praten en lachen, zonder een gloeiende kogel in de taterende mond te krijgen.

Als laatste verscheen luitenant Groller. Hij keek zo duister voor zich uit, alsof hij de nacht verbeelde. Deze officier, die een levend beeld van welopgevoedheid moest zijn en blijven in alle omstandigheden, wist zijn lange reeks van woedende vloeken geplaatst te krijgen op een wijze, die de geroutineerdste schipper naar adem zou doen happen. Hij kende er in elk geval iets van. Dàt moest ik toegeven !

Zodra hij zich met struisvogelpassen naar het woongebouw begaf, om zich in de keuken tegoed te doen aan een flinke portie spek met eieren, volgde ik hem op de voet. Ik vroeg hem, hoe dat met die kapitulatie zat. Hij gaf toe, dat de oorlog voor België een einde had genomen... althans voorlopig, voegde hij er geheimzinnig aan toe (1).

---

(1) Hier acht ik het gewenst hieronder een belangrijke verklaring te laten volgen van de Britse kapitein B.H. Liddel Hart, een specialist in militaire aangelegenheden. Deze verklaring verscheen in het dagblad „Het Volk" van 26 april 1960, onder de titel : „Brits expeditiekorps werd in 1940 gered door Belgisch leger".

„Een andere betwisting is na de oorlog gerezen over de rol van generaal Alan-
„brooke, waaromtrent sir Arthur Bryant heeft geschreven, dat zijn vertragings-
„aktie het Brits leger heeft gered. Deze bewering kan geen stand houden.
„Wat het Brits leger heeft gered, is het feit, dat von Rundstedt zijn pantser-
„troepen voorlopig heeft doen stoppen op de kanaallinie ten zuiden van Duin-
„kerke — ten gevolge van de tegenaanval van de geallieerde pantsers te
„Atrecht — en het feit, dat het Belgisch leger verder, gedurende drie
„dagen, de grootste schok van de Duitse frontaanval is blijven tot zich trekken
„en opvangen.

Een tijdje later riep hij mij en chef Fininger bij zich. Hij gaf de volgende bevelen : ik moest het rollend materieel, voor zoveel dit nog kon gevonden worden rondom de hoeve, verzamelen op de weide achter de koeiestal ; chef Fininger moest ervoor zorgen, dat alle wapens op de ene en dezelfde kamion geworpen werden.

De veelvuldige bombardementen en de artilleriebeschietingen hadden heel wat voertuigen naar de bliksem geholpen. Het verzamelen van de ongeschonden vervoermiddelen liep van een leien dakje en vroeg maar een minimum aan tijd, biezonder omdat ik tegen mijn goesting handelde en dus maar weinig ijver tentoon spreidde. Fininger voerde zijn opdracht echter uit op een manier, alsof hij maar al te graag het beëindigen van de oorlog begroette. Toen hij een machinegeweer op de laadbak wilde werpen, trok ik hem dit wapen uit de handen en sloeg het krakend stuk tegen de grond. Hij had mij nooit een vuurwapen willen geven en daarom wreekte ik mij door het wapen, dat het noodlot mij in de handen had gespeeld, onbruikbaar te maken. Wat mij betrof ; de Duitsers zouden niet met Belgische kogels op de geallieerden vuren, indien ik het beletten kon. Doch spijtig genoeg had ik niet de macht, om een algehele vernieling te bevelen. Nog andere soldaten volgden mijn aanstekelijk voorbeeld, alhoewel de Duitse autoriteiten het beschadigen van wapens hadden verboden. Verscheidene vuurwapens werden aan stukken geslagen tegen de appelbomen in de boomgaard en daarna achteloos op de mesthoop achter de haag gegooid...

Voor mij eindigde hier de zogenaamde achttiendaagse dodendans, die in feite geen achttien, maar wel negentien dagen had geduurd, overwegende dat het staken van de vijandelijk-

---

„ Indien Koning Leopold op 25 mei België had verlaten, zoals zijn ministers
„ en Churchill van hem verlangden, dan zou het Belgisch leger onmiddellijk
„ de wapens hebben neergelegd en zouden de kansen van de Engelsen, om
„ aan de omsingeling te ontsnappen, zeer gering geweest zijn. Men kan dus
„ op redelijke wijze volhouden, dat het Engels leger is gered geworden door
„ Koning Leopold, die nadien zo streng beoordeeld is geworden, zowel in
„ Engeland als in Frankrijk.

heden op de negentiende dag te 0400 uur begon. Dat de foutieve benaming van deze veldtocht als een doorn in de geschiedenis van het land zal blijven berusten, zal niet aan mijn goede wil gelegen zijn.

Omstreeks het middaguur verscheen luitenant Groller op het erf. Hij gaf bevel de aldaar vertoevende manschappen te verzamelen. Nadien las hij de vertaalde Duitse orders voor. Hieronder laat ik enkele tekstgedeelten volgen, wat ik meen mij desaangaande nog te herinneren.

1. Het is verboden te zamen te scholen op de baan.
2. Het is verboden vervoermaterieel en vuurwapens te beschadigen, te vernielen of in brand te steken.
3. Het is verboden links van de baan te marcheren, ten einde de naar het front optrekkende troepen (Duitse) niet te hinderen.

Na het afdreunen van de Duitse bevelen, vroegen de soldaten aan luitenant Groller of zij nu eindelijk naar huis mochten gaan. Zij hadden toch niets meer met de oorlog te maken.

„In uw plaats zou ik hier blijven, ten minste tot morgen." raadde hij hen aan. „Een beetje rust zal u goed doen. En deze nacht kunt gij dan eens flink slapen, want gij hebt het allemaal heel erg nodig."

In feite had de luitenant geen formeel bevel gegeven, om te blijven waar wij waren. Integendeel liet hij ons verstaan het af te trappen, zo gauw het ons de gepaste gelegenheid toescheen, juist omdat het Belgisch leger in zijn geheel als krijgsgevangen moest beschouwd worden. Vele militairen, dus van alle slag en graden, knoopten zulks in hun oren. Enkelen van hen vertrokken reeds een uur nadien. Zij wilden niet tot morgen wachten. Niemand hield hen tegen, want uitgezette schildwachten waren een overbodige luxe geworden. Men kwam en ging geheel de dag door. En toen er enkele miliciens de gegradueerden niet meer met hun graad, maar wel met een burgerlijk „Mijnheer" aanspraken, ja, toen vielen mij eindelijk de schellen van de in de zanderige holten roodgeschuurde ogen, terwijl

mijn puntige en behaarde nagelbak met een verwonderende plof de holle xylofonische borstkas ramde.

De koks hadden echter niet vergeten, dat zijzelf een akkordeonerende maag bezaten, die met krampachtig geklop op de buikwand een voedselrantsoen opeiste. Zij gebruikten alles wat zij onder de handen konden krijgen aan vlees, aardappelen, groenten, enz., zonder te kijken naar het mijn en dijn. Daardoor mochten wij 's middags van een echt feestmaal genieten ; een feestmaal dat het laatste zou zijn gedurende lange jaren van hongersnood... Maar dàt wist ik toen nog niet...

's Namiddags nam ik mij voor, mij eens duchtig te reinigen in een massa helder pompwater. Nadien trok ik een zuiver hemd over het hoofd ; een hemd dat ik als geschenk van een soldaat dankbaar aanvaard had, aangezien mijn linnengoed — alsook al mijn persoonlijke eigendommen — aan de oorlogsgod geofferd werd te Ter-Hand.

Forwick keek zonder interesse toe, hoe ik mij verzuiverde, doch liet niet na mij voor de honderdste maal te vragen of ik nu eindelijk met hem mede wilde gaan, op weg naar huis. Geduldig gaf ik hem opnieuw hetzelfde antwoord, precies op de wijze waarop men poogt een zeurend kind te sussen. Ik wenste op het thans rustig geworden front te blijven tot 's anderendaags, ten einde eens een nacht aan één stuk door te kunnen slapen. Forwick hield niet op met jammeren. Alhoewel ik niet toegaf, bezat hij toch de moed niet om zelf de weg naar zijn thuis te zoeken in het geharrewar van vreemde troepen op de banen. Prawly, die ook mijn schaduw begon lief te krijgen, deelde mijn koppige mening. Hij zou bij mij blijven, tot wij volkomen uitgerust waren, beweerde hij geeuwend.

Na het avondmaal — wij hadden toen nog geen enkele Duitser op de hoeve gezien, voor zoveel ik mij herinner — rookte ik met genoegen een zelfgerolde sigaret en kuierde in de late zonnegloed over het rommelig erf. Chef Fininger vervoegde zich bij mij, alhoewel hij weten moest, dat zijn gezelschap mij verre van aangenaam zou zijn. Na een zinloze inleiding over zijn aanstaande reis huistoe, beloofde hij plots mij

en mijn helpers 's anderendaags in de vroege ochtend per kamion mede te voeren naar Antwerpen. Hierdoor wilde hij, zonder dit in woorden uit te drukken, blijkbaar iets vereffenen van het vele kwaad, dat hij mij had aangedaan. En vergevensgezind trapte ik erin...

Pas had de opkomende duisternis haar donkere stempel op de verpozende aarde gedrukt of ik ladderde de hooizolder op en legde mij te rusten onder de doorschoten dakpannen, waar Forwick en Prawly broederlijk om prijs te snurken lagen. Zodra ik de rolluiken over mijn kijkgaten had getrokken met een gebaar van algehele overgave, ontfermde de slaap zich over het stukje mens en legde het geestelijk raderwerk tijdelijk stil. En gij moogt gerust zijn : die nacht heb ik de koe in de hoek niet een enkele maal horen loeien...

VERVOLGEND NASCHRIFT.

29 mei 1940.

Na genoten te hebben van de enige rustige nacht van de gehele veldtocht, stonden Forwick, Prawly en ik bij het krieken van de dag op het verlaten erf te pinkogen tegen de krachtige zon, die zich geluidloos van de aarde wegduwde naar een mogelijkheid door haar alleen gekend, namelijk : de vrijheid. Vanaf dàt ogenblik nam mijn soldatengeluk een treurig einde...

Daar wij chef Fininger niet op het erf zagen, meenden wij dat hij nog sliep. Indachtig zijn belofte, maar niettemin wantrouwig, trokken wij op onderzoek uit. Een van de koks wist mij te vertellen, dat de chef in kwestie met een kamion, waarop hij zijn kameraden flikflooiers had geladen, de hoeve al een half uur geleden had verlaten.

Forwick stampvoette van woede. Naar zijn ongevraagde mening hadden wij gisteren al moeten vertrekken. Talrijke soldaten waren reeds afgemarcheerd, zelfs tijdens de nacht. En wij stonden daar de onnozelen uit te hangen, precies alsof wij geen vel over de buik hadden. Ten slotte kreeg het zeurend kind de zo verlangde tutter...

Wij vertrokken dus te voet. De fnuikende mars zou een kilometerlange poging worden in de richting naar huis. Alleen dààr konden wij ons in burgerklederen steken en ons plan verder trekken, om aan de hongerkost te sukkelen. Wij wisten immers vooruit dat wij, indien wij op het front bleven rondslingeren, zouden beschouwd worden als krijgsgevangenen, al hadden wij op bevel de wapens neergelegd en al moesten wij

aangezien worden als niet strijdenden. Biezonder het krijgsgevangenenlot wilden wij ons zelf besparen.

Maar zoals ik reeds aanstipte, mijn soldatengeluk liet mij in de steek. Wij meenden te marcheren naar een zonnige vrijheid. Helaas ! Het tegendeel werd waar ! Tegen het vallen van de avond sloegen wij, onder gewapende Duitse militaire bewaking, de lange, zware weg op in de richting naar Duitsland voor een langdurige en pijnlijke krijgsgevangenschap !... (1)

(1) Het vervolg van deze oorlogsgeschiedenis kan gelezen worden in het boek „Schrikbewind achter prikkeldraad". Degenen die zich daarover wensen te dokumenteren, worden vriendelijk verzocht de korte inhoud ervan achter in dit boek te willen bestuderen.

AANHANGSEL I.

Th. Quoidbach, ere-krijgsaalmoezenier, oorlogsvrijwilliger en oorlogsinvalide, leraar aan het koninklijk ateneum te Brussel, stelde in 1916, dus gedurende de eerste wereldoorlog van 1914-1918, een „Liederboek van de Belgische soldaat" samen. Daarin schikte hij alle Belgische liederen, zowel Vlaamse als Waalse, zonder daarbij aan bekrompen partijgeest of politiek gestook te doen. Hij trachtte enkel de ontzettende eenzaamheid van de frontstrijders te verjagen. Zijn prachtig werk kende een enorm sukses. In drie maanden tijds waren er 100.000 exemplaren van dit troostend liederboek verkocht.

Th. Quoidbach schreef in zijn „Liederboek van de Belgische soldaat" de 3de strofe van «Het Belgische Volkslied» neer ; een vertaling van de 3de franstalige strofe, waarin ongeveer dezelfde betekenis in de beide landstalen wordt weergegeven. De officiële tekst werd goedgekeurd door de koninklijke Vlaamse akademie en opgelegd door de ministeries van binnenlandse zaken en van landsverdediging. Hieronder druk ik pro memorie de beroemde 3de strofe af, waarmede onze vrijheidslievende voorvaderen ten strijde trokken.

O BELGENLAND !

O Belgenland,
O bodem uitverkoren,
Wiens naam ons hart van liefde en trots doet slaan,
De eed getrouw
Door voor geslacht gezworen,
Blijft U ons bloed een borg voor 't vrij bestaan.
O Vaderland, steeds schoner zult gij stralen,
In eendracht sterk, door geen geweld geknecht,
Met d'oude leus
Van Vlamen en Walen, (2 maal)
Voor onze vorst, voor vrijheid en voor recht. (4 maal)

Spijtig genoeg bleef na de eerste wereldoorlog van 1914-1918 het zingen in de kelen van de oudere krijgers steken. Zij gevoelden geen lust en vonden geen tijd meer, om hun telgen te leren nationaal te kwelen. Zij moesten zich uitleven en verwaarloosden de rest. Daardoor kwam het, dat de nieuwe generatie soldaten van nationale zangkunst geen benul had. Zelfs wist zij niet, dat de 3de strofe intussen had afgedaan en vervangen werd door de 4de ! Zonder te zingen bleven de Belgische soldaten nochtans dapper standhouden gedurende de tweede wereldoorlog van 1940-1945.

Maar hoe verloopt het thans met de jonge generatie ? De oude generatie heeft de zangleer verwaarloosd, de nieuwe heeft deze nooit gekend en de jonge zal van mij, ene uit de nieuwe generatie en dus reeds verouderd, enkel één lied krijgen, namelijk : „Het Belgisch Volkslied" ! Op deze manier zal van de nieuwe en reeds verouderde generatie niet gezegd kunnen worden, zoals ik dit doe ten opzichte van de oudere en reeds vergrijsde : „En zij leerde ons niets !".

Hieronder volgt thans „Het Belgisch Volkslied", dat ook nog het „Vaderlands Lied" genoemd wordt, terwijl ik hopen durf, dat mijn poging, om de jonge Belgen wat nationaal gevoel in te blazen, naar waarde zal geschat worden.

HET BELGISCH VOLKSLIED !

O dierbaar België,
O heilig land der vad'ren,
Onze ziel en ons hart zijn U gewijd.
Aanvaard ons kracht
En het bloed van ons ad'ren,
Wees ons doel in arbeid en in strijd.
Bloei, o land, in eendracht niet te breken,
Wees immer U zelf en ongeknecht,
Het woord getrouw
Dat g'onbevreesd moogt spreken, (2 maal)
Voor vorst, voor vrijheid en voor recht. (4 maal)

Ten slotte vind ik het nodig en nuttig de nakomende

geslachten enigszins op de hoogte te brengen van de geschiedkundige evolutie van ons Belgisch Volkslied. Die biezonderheden put ik uit de tekst, die de heer S. Huysmans, adviseur-dienstchef, voor de direkteur-generaal, maar namens de Minister (1), mij welwillend als antwoord op mijn schrijven van 17 september 1959 toezond op datum van 14 oktober 1959 ; terwijl de bibliotekaris van het conservatorium te Brussel en de direktie van het hogêr instituut voor oudheidkunde en kunstgeschiedenis van de katolieke universiteit te Leuven mij de gewenste inlichtingen niet konden verschaffen.

Het „Vaderlands Lied" ontstond gedurende de omwenteling van 1830. De tekst is van de hand van de heer Jenneval, terwijl de muziek gekomponeerd werd door de heer Campenhout. Vergeten wij nochtans niet, dat de muziek een aanpassing is van de „Lanciers polonais".

Overwegende dat de tekst van de heer Jenneval een anti-Nederlands (Hollands in de volksmond) karakter had, schreef de heer Charles Rogier in 1860 een nieuwe tekst, meer gematigd, die thans nog gezongen wordt. Echter zijn de woorden enkel aangepast aan de melodie van de heer Campenhout. Vervolgens werden er verschillende wijzigingen voorgesteld. Ze brachten geen noemenswaardig resultaat op.

Heden ten dage zingt men de 4de strofe van de tekst van de heer Charles Rogier (2). In 1933 maakte de heer Leo Goemans, vast sekretaris van de koninklijke Vlaamse akademie voor taal- en letterkunde, een vertaling. Alhoewel deze laatste aangenomen werd, toch is zij nochtans niet de officiële Nederlandse versie.

De tekst en de melodie van het „Vaderlands Lied" ofte „Het Belgisch Volkslied" werden door verscheidene daartoe ingestelde kommissies onderzocht. Spijtig kwam tot op heden geen officiële oplossing tussenbeide.

---

(1) Ministerie van openbaar onderwijs — Bestuur voor kunst, letteren en volksopleiding — te Brussel.

(2) Omzendbrief van de Minister van binnenlandse zaken dd. 8 augustus 1921 ; alsook omzendbrief van de Minister van openbaar onderwijs dd. 6 maart 1934.

Voor de lezers die wensen een diepere kijk te hebben in de geschiedkunde van het „Vaderlands Lied" of zich meer zekerheid willen verschaffen, kunnen de tekst van de heer Charles Rogier en de melodie van de heer Campenhout vinden in het deel I van het werk van de heer Ernest Classon : „Chansons populaires des provinces belges" (Franse en Nederlandse tekst).

AANHANGSEL II.

Kort relaas over een reis naar Geluwe (1).

Op datum van 16 september 1956 ondernam ik een reis naar Geluwe (West-Vlaanderen), om aanwezig te zijn bij de inhuldiging van het oorlogsmonument van het 3de regiment Lansiers. Dit prachtig monument werd opgetrokken op het slagveld zelf te Geluwe-Ter-Hand, alwaar we tussen de ontploffende schrapnells gelegen hebben gedurende de Leieslag in 1940.

Te 0955 uur rolden de autobussen de gemeente Geluwe binnen en stopten nabij de kerk. Ter plaatse bevonden zich reeds enkele autoriteiten, alsook een Engelse militaire afvaardiging, deze laatste in een mooie galakledij uitgedost. Op de voetpaden stond de bevolking in dichte rijen de uitgestalde juwelen en de verschillende in het oog springende ornaten op de kledijen, zowel van militairen als van burgers, te bewonderen.

Reeds voor 1000 uur schaarden zich tal van genodigden op het kerkplein. Toen Z.E.H. Pastoor Bollaert, bijgestaan door de Onderpastoor E.H. Demeester en onze Aalmoezenier E.H. Ceulemans, pastoor te Disnie bij Spa, het Misoffer begon, bemerkte men menige hogere personaliteiten tussen de aanwezigen, o.a. Generaal Daufresne de la Chevalerie ; Generaal Matthieu ; Kolonel Monckton van het 12de Royal Lancers „Prince of Wales" (van Engeland) ; Kolonel Somville, Baron Bruels de Tiecken en Freyling ; alsook van het inrichtend komitee de Kolonels Grisar, Dethy, Boussemaere en Mermans.

Verder werden opgemerkt, o.a. de Heer Flamant, Burgemeester van Geluwe, omringd van het Schepencollege van Geluwe, de Heer Van Cleemput, Burgemeester van Zonnebeke,

(1) Een groot gedeelte van deze tekst werd opgenomen in het tijdschrift „'t Lansierke" nr 5 van oktober 1956, met toelating van de schrijver G. Vansevenant.

de Heer Sykes, 1ste Sekretaris der Engelse Ambassade en Mevrouw Sykes ; de Heer Bleses, afgevaardigde van V.O.V. 40-45, en nog talrijke andere personaliteiten en afgevaardigden, die zich van verre naar Geluwe verplaatst hadden en welke verder in dit relaas zo goed mogelijk opgesomd worden.

Na het Evangelie werd een indrukwekkende kanselrede, in het Nederlands en in het Frans, door de E.H. Aalmoezenier Ceulemans ten gehore gebracht. Bij het einde van de H. Mis werd het Vaderlands Lied uitgevoerd op het orgel, en in volkomen stilte stond iedereen in „geef acht !", wijl de rond het altaar geschaarde vlaggen der verscheidene Verbroederingen en Vaderlandlievende Groeperingen dalend de nodige eer bewezen.

De genodigden verlieten de kerk tussen een haag van vaandels en vlaggen, om zich voor het Gemeentehuis van Geluwe op te stellen, alwaar een hulde aan de gesneuvelde Geluwenaren van 1914-1918 werd gebracht. Op dat ogenblik verdween de mist volkomen. De zonnestralen verleenden aan de gehele gemeente een klatergouden sfeer.

Te 1100 uur begon de plechtigheid aan het monument voor het Gemeentehuis. Waren hier aanwezig : het Gemeentebestuur van Geluwe, 25 schoolkinderen (meisjes), de deelnemende Verbroederingen 40-45, de deelnemende Verbroederingen 14-18, de uitgenodigde Verbroederingen zowel van 14-18 als van 40-45, de NSB-afdeling Geluwe, Belgische en Franse Weerstanders.

Te 1105 uur werd de stoet opgesteld rondom het gedenkteken ; het „Te Velde" weerklonk. Daarna hield de Heer H. Van Hecke, reserveofficier van het 3de regiment Lansiers, een korte spreekbeurt in het Nederlands, over de nauwe verbintenis tussen de gebrachte hulde aan de oorlogsslachtoffers van de twee wereldoorlogen, en de roem dat ons veldleger verkreeg, zowel op de slagvelden van 14-18 als op deze van 40-45.

Terwijl de bloemtuilen te midden van de algehele stilte werden neergelegd, maakten de filmoperatoren de nodige opnamen. Vervolgens speelde de Gemeenteharmonie van Geluwe het Vaderlands Lied. De aanwezige militairen brachten de groet en de mannelijke bevolking ontblootte het hoofd.

Na deze indrukwekkende hulde sloeg te 1125 uur de stoet de weg in naar het kerhhof van Geluwe, ten einde een plechtig bezoek af te leggen aan de militaire graven van de aldaar in 1940 gesneuvelde helden.

De treurige tonen van de „Dodenmars" ruisten tussen de huizenreeksen. Op de harmonie van Geluwe volgden de Militaire en Burgerlijke Overheden, alsook een massa sympatisanten, die zich naar het kerkhof begaven, gelegen aan de andere kant van de gemeente.

De vaandels van de Oud-Strijders-Verbroederingen werden achter de zerken geplaatst. Vooraan hadden de schoolkinderen zich opgesteld. Elk kind droeg een bloemtuil. Achter de schooljeugd namen de overheden hun plaats in.

Na deze opstelling rondom de laatste rustplaats van die dapperen, schalde het „Te Velde". Militaire en Burgerlijke Overheden legden bloemen neer, gevolgd door de schoolkinderen, de Verbroederingen en de Kolonels Monckton en Grisar, welke ook op de gereinigde graven ruikers legden.

Deze vrome hulde werd met het Vaderlands Lied besloten. Deze korte en aandoenlijke ceremonie droeg de algemene goedkeuring weg en strekte ons allen tot eer.

Opnieuw verenigden zich de aanwezigen, aan de poort van het kerkhof, tot een lange stoet die op stap, tussen twee hagen kijklustigen, naar het Gemeentehuis optrok. Aldaar werd overgegaan tot de ontbinding. Te 1230 uur kregen allen de gelegenheid, om de inwendige mens te versterken.

Omstreeks 1300 uur kwamen op de kerkplaats toe : het muziekkorps van de Gidsen, onder leiding van de tweede bevelhebber, de Adjudant-Muziekchef ; het muziekkorps van Geluwe, het Pompierskorps van de gemeente, de onderscheidelijke zes door hun gewapende geleide geflankeerde standaarden, en twee gewapende circa 25 man sterke pelotons, komend van de Onderofficierenschool, die aangesteld werden als speciale erewachten voor het monument zelf. Deze beide pelotons voerden de militaire bevelen op onberispelijke manier uit en vertrokken naar het gedenkteken, om zich aldaar op te stellen.

Te 1350 uur kon de door het Bestuur hervormde stoet, onder muziekbegeleiding, vertrekken. Eens buiten de kom van het dorp geraakt, stelde zich de ruitergroep B.J.B. (Boerenjeugd van België) aan het hoofd van de stoet. De vroegere landweg, die het front van 1940 doortrok, is thans door een brede macadam vervangen. De mars duurde 20 minuten.

Te 1430 uur bevonden zich allen ter plaatse, dus bij het oorlogsmonument. Het staat bezijden en in de bocht van de macadam, juist dààr waar het gevecht het hevigst woedde. Het gedenkteken werd opgetrokken in natuursteen, met vlakken die links en rechts als trappen oprijzen naar het bovenste voor het 3de regiment Lansiers voorbehouden hoofdvlak. De voorkanten van de zes andere vlakken vertonen insgelijks de kentekens van de andere korpsen die, te zamen met het 3de regiment Lansiers, aldaar gestreden hadden.

Aan beide zijden van het monument stonden de standaarden met hun eregeleide en de Engelse erewacht opgesteld. Achter hen troonden al de vlaggen van de oud-strijders-afvaardigingen. Ook de gewapende pelotons hadden links en rechts hun ereplaatsen gekregen. Talrijke bewimpelde lansen (echte Lansierslansen, dagtekenend van voor de eerste wereldoorlog van 1914-1918 en die enkel nog als sieraden gebruikt werden) staken boven het gedenkteken hun scherpe punten ten hemel op. Het Gemeentebestuur had voor een prachtige versiering en veel vlaggen gezorgd.

Tegenover het monument stond de met zeildoeken overtrokken en in feestelijk ornaat bevlagde tribune, waar de militaire en burgerlijke overheden, alsook tal van uitgenodigden zouden plaatsnemen. Op de aanpalende weide en op de zijpaden van de macadam zag het zwart van de volksmassa.

De volgende luxe-wagens arriveerden :

— te 1500 uur : vertegenwoordiger van de Heer Minister van Landsverdediging, Majoor Vanderbeck ;

— te 1502 uur : vertegenwoordiger van Z.M. Koning Leopold III, Kolonel Stacquet ;

— te 1504 uur : afgevaardigde van Z.M. de Koning Boudewijn, de Commodore Robbyns.

Toch vind ik het nuttig hier al de op dat ogenblik aanwezige personaliteiten op te sommen, alhoewel ik niet garanderen kan, dat deze lijst volledig is.

— Commodore Robbyns : Vleugel-Adjudant van Z.M. de Koning en vertegenwoordiger van Z.M.
— Luitenant-Kolonel Stacquet : Vleugel-Adjudant van Z.M. Koning Leopold en vertegenwoordiger van Z.M.
— Majoor Vanderbeck : Vertegenwoordiger van Z.Exc. de Minister van Landsverdediging.
— Mijnheer Sykes : 1ste Sekretaris van het Gezantschap van Groot-Brittannië en vertegenwoordiger van Z.Exc. de Gezant.
— Mevrouw Sykes.
— Kolonel Claus : Vertegenwoordiger van Luitenant-Generaal Bouhon van de 2de Militaire Omschrijving.
— Luitenant-Generaal Jonker Jooris : Inspekteur-Generaal van de Pantsertroepen.
— Luitenant-Generaal Daufresne de la Chevalerie.
— Luitenant-Generaal Nyssens : Oud-Bevelhebber van de Belgische Militaire Missie bij het Brits Groot Hoofdkwartier.
— Generaal-Majoor Matthieu : Oud-Bevelhebber van het 3de regiment Lansiers.
— Mevrouw Matthieu.
— Generaal-Majoor Gysels.
— Generaal-Majoor Van Den Abeele.
— Kolonel G.W.R. Monckton, O.B.E.-M.C. : Korpsoverste van het 12de Royal Lancers „Prince of Wales", Engeland.
— Kolonel Dethy : Adjudant-Majoor van het 3de regiment Lansiers in 1940 (Voorzitter van het Uitvoerend Komitee).
— Kolonel P. Boussemaere : Van het 3de regiment Lansiers in 1940. Professor bij de Krijgsschool.

— Kolonel Baron Bruels de Tiecken : Van het 3de regiment Lansiers in 1940.
— Kolonel Ridder Behaegel de Bueren : Voorzitter van de Verbroedering van het 2de Jagers te Paard.
— Majoor Pire : Afgevaardigde van Kolonel Freyling, Korpsoverste van het 18de Artillerie.
— Majoor Vanderzanden : Afgevaardigde van de Korpsoverste van het 2de regiment Cyclisten.
— Kolonel Ridder W. Grisar : Voorzitter van de Verbroederingen 3 L 14-18 en 40-45.
— Kolonel Mermans.
— Kolonel Rombauts.
— Kolonel Sibe-Jacobs.
— Kolonel Somville : Korpsoverste van het 1ste Lansiers.
— Kolonel Salpeteur : Korpsoverste van het 3de Lansiers.
— Kolonel De Walchiers.
— Kolonel Godfroid.
— Kolonel Mullier: Geneesheer bij het 3de regiment Lansiers in 1940.
— Majoor de Marcin.
— Graaf en Gravin de Montblanc.
— Mijnheer en Mevrouw Marien-Dugardin : Dochter en schoonzoon van wijlen Luitenant-Kolonel Dugardin.
— De Familie Ysebrandt de Lendock.
— Mijnheer Bleses : Vertegenwoordiger van Luitenant-Generaal Ridder van Strydonck de Burkel. Voorzitter van V.O.V. 40-45.
— Mijnheer Prost : Voorzitter van de Verbroedering van het 1ste regiment Lansiers 40-45.
— Majoor Leclercq.
— Mijnheer Coopmans : Voorzitter van de Verbroedering van het 18de Artillerie.
— Mijnheer Snieders : Voorzitter van de Verbroedering 2/8 A 40-45.
— Z.E.H. Bollaert : Pastoor van Geluwe.
— E.H. De Meester : Onderpastoor van Geluwe.

— Z.E.P. Claeys : Aalmoezenier van het 3de regiment Lansiers.
— Z.E.P. Ceulemans : Aalmoezenier van het 3de regiment Lansiers.
— Z.E.H. Stephen Fowler : Brits Aalmoezenier.
— Mijnheer A. Flamant : Burgemeester van Geluwe.
— Mijnheer Van Cleemput : Burgemeester van Zonnebeke.
— Majoor Ch. Van Nieuwenhuyze.
— Reserve-Kommandant H. Van Hecke : Verbindings- en inlichtingsofficier van het 3 L.
— Reserve-Kommandant Ridder de Decker Ph.
— Reserve-Kommandant Graaf de Hemptinne.
— Reserve-Kommandant L. Caeymaex.
— Kommandant van de Rijkswacht Pimpurnieuw : Distriktkommandant van Kortrijk.
— Kapitein Bellinge : Rijkswacht - Distriktkommandant van Ieper.
— Kommandant G.W.J. Delanoy.
— Kapitein Schorenberg : 1ste regiment Lansiers.
— Kapitein Thiran.
— Mijnheer Wallecain : Ondervoorzitter van het Landelijk Bestuur van N.S.B.
— Mijnheer en Mevrouw Pierard.
— Mijnheer René Falkenau : Stichter der N.O. Verbroedering van het 3de regiment Lansiers.
— Brig. Agnew, C.B.E. : Imp. War Graves.
— Mijnheer J.S. Lloyd : British Legion - Ieper.
— Mijnheer Mattheeussens.
— Verscheidene groot-oorlogsverminkten en talrijke andere officieren, waaronder de Franse Kapitein Dufay.
— Uitgenodigden door het Gemeentebestuur van Geluwe.

De Heren :

Van Ryckeghem : Secretaris.
De Muyttenaere : Schepene.
Vandenhabeele : Schepene.
P. Vervaque : Gemeenteraadslid.
Delbeke : Gemeenteraadslid.

Claeys : Gemeenteraadslid.
Cardoen : Gemeenteraadslid.
Ghesquière Ant. : Gemeenteraadslid.
Debeuf O. : Gemeenteraadslid.
Driessens : Gemeenteontvanger.
Van Ryckeghem : Opsteller bij het Gemeentebestuur.
Vervaeke : Hoofdonderwijzer.
Debaere : Aannemer van het Monument.

— Enz., enz.

Te 1505 uur begon de ene spreekbeurt na de andere, zowel in het Nederlands, als in het Frans en in het Engels.

Te 1545 uur, terwijl een fris windje de warme zonnestralen afkoelde en standaarden en vlaggen zich klapperend ontplooiden, steeg de Commodore Robbyns van de tribune af en begaf zich naar voren en bleef voor het bedekt middenvlak van het monument staan. Door de Belgische vlag af te trekken, onthulde hij de „Badge" van het 3de regiment Lansiers, aldus het monument inhuldigend in naam van Z.M. de Koning. De standaarden en vlaggen bogen ten gronde. De pelotons van de erewachten presenteerden het geweer, terwijl de bevelvoerende officieren groetten. De Engelse Lansiers draaiden hun lans ondersteboven, zodat de verzilverde punt en de wimpel de aarde beroerden. De Britten bogen daarbij deemoedig het gehelmd hoofd, in treurige nagedachtenis aan de gesneuvelden.

Tweehonderd schoolkinderen van Geluwe zongen op aangrijpende wijze het Vaderlands Lied. Onmiddellijk daarna speelde de muziekkapel van de Gidsen het „God save the Queen".

Bij de bloemenneerlegging door de twee vertegenwoordigers van H.H.M.M., bad ik het volgend versje :

„Gij hebt gestreden in de zonneschijn,
diezelfde zal voor U de trooster zijn."

Nu werd er overgegaan tot het wijden van het monument. Z.E.H. Aalmoezenier, Pater Claes, begaf zich naar voren, ver-

gezeld van de Heer C. Meeus, die wijwatervat en kwast droeg. Pater Claes sprak de rituele wijdingsgebeden uit, zegende en besprenkelde het monument en hernam toen zijn plaats op de tribune terug in.

Te 1600 uur nam de Heer Prost, voorzitter van de Verbroedering 40-45 van het 1ste regiment Lansiers, het woord in het Frans. Vervolgens nam Kolonel Dethy het woord in het Nederlands. Hij droeg het monument over aan de Heer Burgemeester van Geluwe en stelde het onder de hoede van de gemeente. Hij voegde eraan toe bewust te zijn, dat de gemeente met fierheid en toewijding het gedenkteken ontvangen zal tot aandenken van onze gesneuvelden.

Te 1615 uur nam de Heer Burgemeester van Geluwe het woord. In typisch Vlaams beloofde hij zijn beste zorgen te blijven wijden aan het monument.

Daarna volgde het neerleggen van bloemtuilen, eerst door Majoor Vanderbeck, voor de Heer Minister van Landsverdediging, vervolgens door Kolonel Grisar en Mevrouw Marien-Dugardin en nadien door al de korpsoversten van de verscheidene regimenten. Eindelijk begon de algemene bloemenhulde vanwege al de aanwezige groeperingen, die na de Burgemeester van Geluwe zich op hun beurt naar het monument begaven.

Enkele incidenten : een vrouw, die een dierbare gesneuvelde betreurde, vluchtte al wenend weg van deze aangrijpende plechtigheid. Twee militairen uit het linkerpeloton van de erewacht verloren, door het langdurig ter plaatse staan, het bewustzijn en stortten zwaar ten gronde. Twee ziekenverpleegsters en een geneesheer snelden dadelijk toe.

Door Mijnheer Légère werd een pauze aangekondigd, om het groeperen voor het defilé toe te laten. Te 1630 uur begon het defilé voor de rechtstaande en groetende personaliteiten op de tribune geschaard. Er heerste een reglementaire orde tijdens de optocht. Allen marcheerden flink op stap en draaiden op bevel het hoofd naar rechts. Aldus bewezen zij aan de hogere overheden, alsook aan de toeschouwers, dat zij tot op heden de

oude regimentstucht gaaf hielden en tevens de teorieën van de militaire reglementen niet verleerd hadden.

Na 20 minuten mars tussen de hagen van de waardige inwoners van Geluwe en onder de feestelijk wapperende vlaggen aan de huisgevels, werd de stoet tot staan gebracht, in front tegenover de kerk. Het Bestuur ontbond dan de stoet te 1655 uur.

Hierna volgt de lijst van de deelnemende groeperingen.

1. N.S.B., Geluveld.
2. N.S.B., Wervik.
3. Veteranen Koning Albert I, Wervik.
4. N.S.B. 14-18, Wervik.
5. Invaliden 14-18 en 40-45, Wervik.
6. 1ste regiment Lansiers 14-18.
7. 1ste regiment Lansiers 40-45.
8. 18de Artillerie 40-45.
9. Weerstand A.S., Menen.
10. W.O. Menen-Tourcoing.
11. N.S.B., Prov. West-Vlaanderen.
12. N.S.B.,40-45 Menen.
13. N.S.B. 40-45, Geluwe.
14. N.S.B. 14-18, Menen.
15. N.S.B., Antwerpen.
16. N.S.B., Schoten-Deuzeld (Antwerpen).
17. Veteranen Leopold III, Merksem (Antwerpen).
18. N.K.B., Deurne (Antwerpen).
19. 2/8 A. 40-45, Antwerpen.
20. 5de Linie 40-45, Antwerpen.
21. 8ste Linie 40-45, Antwerpen.
22. V.O.V., Prov. Antwerpen.
23. Witte Brigade, Borgerhout (Antwerpen).
24. Carabiniers 40-45, Gent.
25. 3/23 Linie 40-45, Gent.
26. V.O.V., Prov. Oost-Vlaanderen (Gent).
27. Franse Weerstandsafvaardiging (Roubaix-Tourcoing).

Na de ontbinding van het defilé, terwijl de personaliteiten

ontvangen werden op het Gemeentehuis, werden de vaandrigs en de afgevaardigden van de verschillende Verbroederingen en Vaderlandslievende maatschappijen uitgenodigd in de zaal „Patria", lokaal van de oud-strijders van Geluwe, waar hen een verfrissing werd aangeboden.

Te 1700 uur had de receptie plaats ten Gemeentehuize. Bijna alle personaliteiten, die de inhuldigingsplechtigheden bijwoonden, waren aanwezig op de ontvangst door het Gemeentebestuur. Gedurende dit onthaal werd een erewijn aangeboden. Kolonel Boussemaere nam het woord en bedankte het Gemeentebestuur voor de materiële, geldelijke en zedelijke steun, verleend aan de oprichting van het heldenmonument en aan het welslagen van de plechtigheden.

In naam van het College antwoordde de Burgemeester, de klemtoon leggend op de eer welke de gemeente toekomt door een monument op haar grondgebied te zien oprichten, dat een stoffelijk symbool is van de door zoveel jonge levens gebrachte offers. Hij herhaalde zijn belofte volledige steun te verlenen, telkens er toekomstige piëteitsvolle plechtigheden aan het gedenkmaal zullen plaatsgrijpen.

Vervolgens werd het Gulden Boek door de genodigden ondertekend, waarna de ontvangst ten Gemeentehuize als beëindigd beschouwd werd.

Menige gasten vertrokken toen rechtstreeks naar huis. De heuglijke dag liep ten einde. Maar in vele harten leefden de tragische uren van de gevechten te Geluwe en Frezenberg voort. In het biezonder herinnerden zij hun strijdmakkers, die op het veld van eer gesneuveld waren. Zij stierven, opdat België zou mogen leven !

Voor anderen, namelijk de autobusreizigers, had de dag nog een staartje. Onder gewuif verlieten de bussen omstreeks 1830 uur de gemeente Geluwe. Maar onderweg werd er even gestopt, om een glaasje bier te drinken in een gemoedelijk samenzijn.

AANHANGSEL III.

Konventies van Genève.

Toentertijd, dus gedurende de gevechten in 1940, meenden de Belgische militairen — in het biezonder de gegradueerden, die zogezegd als intellektuelen doorgingen, doch geen initiatieven mochten nemen — dat Duitsland zich aangesloten had bij de Konventies van Genève. Zij waren in elk geval niet op de hoogte van het feit — dus ik ook niet — dat Duitsland zich, door toedoen van Hitler, uit de Genèvebond teruggetrokken had, ten einde naar willekeur te kunnen optreden in geval van konflikten.

Daarom vind ik dit aanhangsel III over de Konventies van Genève niet van belang ontbloot. Het is zelfs dringend nodig, dat alle mensen, van welke nationaliteit zij ook mogen wezen, kennis dragen van hetgeen hieronder in korte trekken wordt weergegeven. Indien ik daarin sukses mocht boeken, dan zal ik mij erop mogen beroemen, dat ik de volken uit hun onwetendheid heb gewekt en de menselijkheid geholpen.

In 1949 werden vier konventies te Genève gehouden, namelijk : Konventie I, handelend over de eerbiediging en bescherming van het medisch personeel, gewonde en zieke soldaten ; Konventie II, idem met betrekking op de schipbreukelingen ; Konventie III, idem betreffende de krijgsgevangenen ; Konventie IV, idem aangaande de burgers, die niet aan de vijandelijkheden deelnemen.

Door deze konventies, die bijna alle staten binden, wenst men een brug te slaan van mens tot mens en van volk tot volk. Daarom draag ik hier mijn steentje als enkeling bij en hoop voor de gemeenschap nuttig te zijn geweest, door het publiceren van de korte inhoud van de Konventies van Genève onder de twee titels : „Verboden - Geboden".

VERBODEN.

- Onmenselijke of onterende behandelingen, het nemen van gijzelaars, terechtstellingen zonder voorafgaand en regelmatig vonnis (Konventie I en IV, art. 3).
- Misbruik maken van hospitalen, voorzien van het teken van het Rood Kruis, om de vijand schade toe te brengen (Konventie I, art. 21 en Konventie IV, art. 13).
- Troepen, wapens, munitie, enz., vervoeren onder de bescherming van het teken van het Rood Kruis (Konventie I, art. 21).
- Het gebruik van krijgsgevangenen binnen de gevechtszone of voor gevaarlijk werk (Konventie III, art. 23 en 52).
- Soldaten, die zich overgeven, doden. Zij moeten als krijgsgevangenen behandeld worden (Konventie III, art. 5).
- Elk uitoefenen van dwang, om inlichtingen in te winnen ; de enige vragen die toegelaten zijn : naam, voornaam, graad, geboortedatum, stamboeknummer (Konventie III, art. 17).
- Hospitalen, hun personeel en hun medisch transport aanvallen (Konventie IV, art. 18, 20 en 21).
- Burgers gebruiken, om zich te beschermen ; hen dwingen tot werk, dat hun vermogen te boven gaat (Konventie IV, art. 28 en 51).
- Plundering en geweldpleging (Konventie IV, art. 27 en 33).
- Vergeldingsmaatregelen tegen burgers (Konventie IV, art. 33).
- Ongewettigde vernieling van privaatgoederen (Konventie IV, art. 53).
- Burgers straffen voor overtredingen, die zij persoonlijk niet begaan hebben (Konventie IV, art. 33).

GEBODEN.

- Behandeling en verzorging zonder onderscheid tussen vriend en vijand (Konventie I, art. 12 en 15 en Konventie II, art. 12 en 18).
- Zodra medisch personeel in de handen van de vijand valt, dient een voldoende gedeelte ervan daar gehouden, om land-

genoten te verzorgen ; het overig gedeelte wordt gerepatrieerd (Konventie 1, art. 19, 24 en 32).

- De krijgsgevangenen hebben dezelfde huisvesting als de militaire wacht van het kamp en krijgen voldoende voeding (Konventie III, art. 15, 25 en 27).
- De krijgsgevangenen mogen twee brieven en vier briefkaarten per maand verzenden ; zij mogen koerier, levensmiddelen en kledingstukken ontvangen (Konventie III, art. 71 en 72).
- De vertrouwensman verdedigt de belangen van de krijgsgevangenen bij de kommandant en bij de beschermende macht (Konventie III, art. 8, 79 en 126).
- De afgevaardigden van de beschermende machten en van het I.K.R.K. onderhouden zich met de gevangenen en dit zonder getuigen (Konventie III, art. 9, 79 en 126).
- Zwaar gewonde of zieke krijgsgevangenen kunnen gerepatrieerd worden, indien een neutrale medische kommissie dit beslist (Konventie III, art. 109 en 111).
- Voor ontvluchtingspogingen krijgen de krijgsgevangenen enkel straffen, wegens vergrijp tegen de orde (Konventie III, art. 92 en 96).
- Zodra een krijgsgevangene voor een militaire rechtbank moet verschijnen, zal hij bijgestaan worden door een medegevangene en door een advokaat (Konventie III, art. 84 en 105).
- Sanitaire zones kunnen ingericht worden als toevluchtsoorden voor gewonde en zieke militairen (Konventie I, art. 23 en Konventie IV, art. 15).
- Veiligheidszones kunnen ingericht worden voor gewonde burgers, zieken, grijsaards, kinderen, zwangere vrouwen, moeders van kinderen beneden de 7 jaar (Konventie IV, art. 14).
- De bezettende macht moet instaan voor de bevoorrading van de bevolking, desnoods door invoer van de nodige produkten (Konventie IV, art. 55).
- Hebben, onder zekere voorwaarden, vrije doorgang door het vijandelijk gebied : geneesmiddelen voor allen, levensmid-

delen en kledingstukken voor kinderen, zwangere vrouwen en kraamvrouwen (Konventie IV, art. 23).

- Vertegenwoordigers van nationale diensten van het Rood Kruis, afgevaardigden van de Beschermende Machten en van het I.K.R.K. van Genève staan de burgers stoffelijk en moreel bij (Konventie IV, art. 30).
- Een Macht, die een vijandelijk land bezet, zal enkel de burgers interneren, die haar veiligheid schenden (Konventie IV, art. 42, 68, 78 en 83).
- Biezondere maatregelen zullen getroffen worden voor wezen of kinderen, die van hun ouders gescheiden zijn (Konventie IV, art. 24).

(I.K.R.K. = Centraal inlichtingsagentschap in een neutraal land, gewoonlijk Genève).

«SCHRIKBEWIND ACHTER PRIKKELDRAAD»

Korte inhoud van het boek :

BIEZONDER BOEKENNIEUWS.

Eens de achttiendaagse veldtocht 1940 voorbij, werden Georges Vanstraelen en twee van zijn strijdgenoten na de kapitulatie krijgsgevangen genomen, dit na het wagen van een ultieme ontsnappingspoging, ten einde de greep van de overweldigers te ontvluchten.

In dit humanistisch boek wordt in het biezonder de nadruk gelegd op de eindeloze pijnlijke marsen doorheen België, Nederland en Duitsland, die de gevangenen dienden af te leggen, vooraleer zij ter bestemming kwamen in het kamp XVII B (Krems an dem Donau).

In Duitsland veroordeelde Georges Vanstraelen de ronseling van de arbeiders onder de krijgsgevangenen en probeerde hij zijn kameraden te beschermen. Gedwongen door de Duitse uithongeringspolitiek, gaf hij ten slotte aan de bede van zijn lotgenoten toe en vervoegde zich met hen bij een werkkommando. Zij werden naar Oostenrijk vervoerd, alwaar zij gedurende drie maanden allerhande sabotagedaden pleegden.

In december 1940 werd Georges Vanstraelen als werkwei-

geraar en tevens als erge zieke teruggebracht naar het kamp XVII A, waarin de honger, de ziekten en de martelingen elkander afwisselden in een eentonig ritme.

In 1941 vond hij zijn kameraden in dit hongerkamp terug. De nederlandstalige kommissie weigerde hun vrijlating om politieke en vaderlandslievende redenen. Zijn vrienden zagen zich door het dwangregime verplicht gehoor te geven aan een nieuwe arbeidersronseling. Doch Georges Vanstraelen hield voet bij stek niettegenstaande de martelingen. Hij werd nadien naar een strafkamp gezonden.

Tot in 1942 verhuisde hij menigmaal naar allerhande strafkampen. Hij bleef als invalide toch een toonbeeld van patriottisme, wat vele gemoederen sterkte in het voornemen de vijand voortdurend tegen te werken.

Uiteindelijk werd hij veroordeeld, om naar een strafkamp in Polen overgeplaatst te worden. Het Rood Kruis van België kon hem echter, enige dagen vooraleer de gestrafte werkweigeraars moesten afmarcheren, uit het konvooi pikken en terug naar zijn vaderland zenden.

Eens in België weergekeerd op 23 mei 1942, stelde hij met ongenoegen de onmenselijke praktijken van de op geld azende boeren vast, die hem zelfs als zieke invalide onomwonden het nodig voedsel weigerden.

***

Het bovenvermeld boek beschrijft de naakte waarheid over de Belgische, Franse, Servische, Poolse en Russische krijgsgevangenen in Duitse krijgsgevangenenkampen ; voornamelijk over de kampen XVII B, XVII A, Hohenems, VI A, VI C, III A, III B, III C, enz.

Al de gewezen Belgische krijgsgevangenen, werkweigeraars, weerstanders, enz., zullen zichzelf in dit wondervol boek weervinden. Zij zullen aan de hand van de 410 bladzijden, plus 13 originele kampfoto's (wie zal er zijn beeld in ontdekken ?), alsook de omslag-ontwerp-tekening in kleuren, kunnen aantonen,

wat zij als patriotten toentertijd hebben geleden voor hun land en volk.

Tevens werd dit lijvig boek gedrukt op de persen van drukkerij P. Van Ravenstijn te Antwerpen en uitgegeven door de Uitgeverij Vaderlandse Kultuur.

Het oorlogsboek „Schrikbewind achter prikkeldraad" kan op zichzelf als een volledig verhaal gelezen worden. Maar toch is dit een vervolg op het oorlogsboek „Achttiendaagse Dodendans".

De boekenliefhebbers, die dit lijvig boek aan een billijke prijs wensen te bezitten, dienen dit te bestellen bij de Uitgeverij :

VADERLANDSE KULTUUR, Brechtsebaan, 48, BRASSCHAAT-POLYGOON (Antwerpen).

BEKNOPTE BEOORDELINGEN VAN ENKELE LEZERS VAN HET OORLOGSBOEK „SCHRIKBEWIND ACHTER PRIKKELDRAAD".

„Een goed boek, door een goed mens geschreven, die een boodschap had mede te geven en dit ook gedaan heeft op een diep menselijke manier."

Mr. Verbruggen,
Voorzitter van de Vlaamse Vriendenkring
Matadi

„Dit boek is zeer wel gekomen en wij moeten U oprecht gelukwensen. Wij bevelen dit boek ten zeerste aan."

Mr. Nachez,
Voorzitter van het N.V.O.K.
Brussel

„De wijze waarop ge in Uw boek de wilskracht, de moed en de ellende weergeeft van een vaderlandslievende houding, moge in de toekomst tot voorbeeld dienen."

Mr. Bovee,
Mechelen

„Wij kunnen onze leden enkel aanzetten zich het boek aan te schaffen. Al degenen, die het gelezen hebben, spreken er slechts lof over."

Verbroedering 3 L.
Antwerpen

„Als iemand uit de nieuwe generatie moet ik toegeven, dat de inhoud van het boek heel indrukwekkend werd weergegeven. Naar mijn mening is het noodzakelijk, dat de nieuwe generatie dient te weten, wat de oudere heeft gedaan, tot beveiliging van het vaderland, waarin wij leven."

Mr. M. Ruelens,
Stelen (Geel)

BOEKBINDERIJ
P. Van Kaverstyn

DRUKKERIJ
Pothoekstraat 59, Antwerpen
Tel. 35.45.34